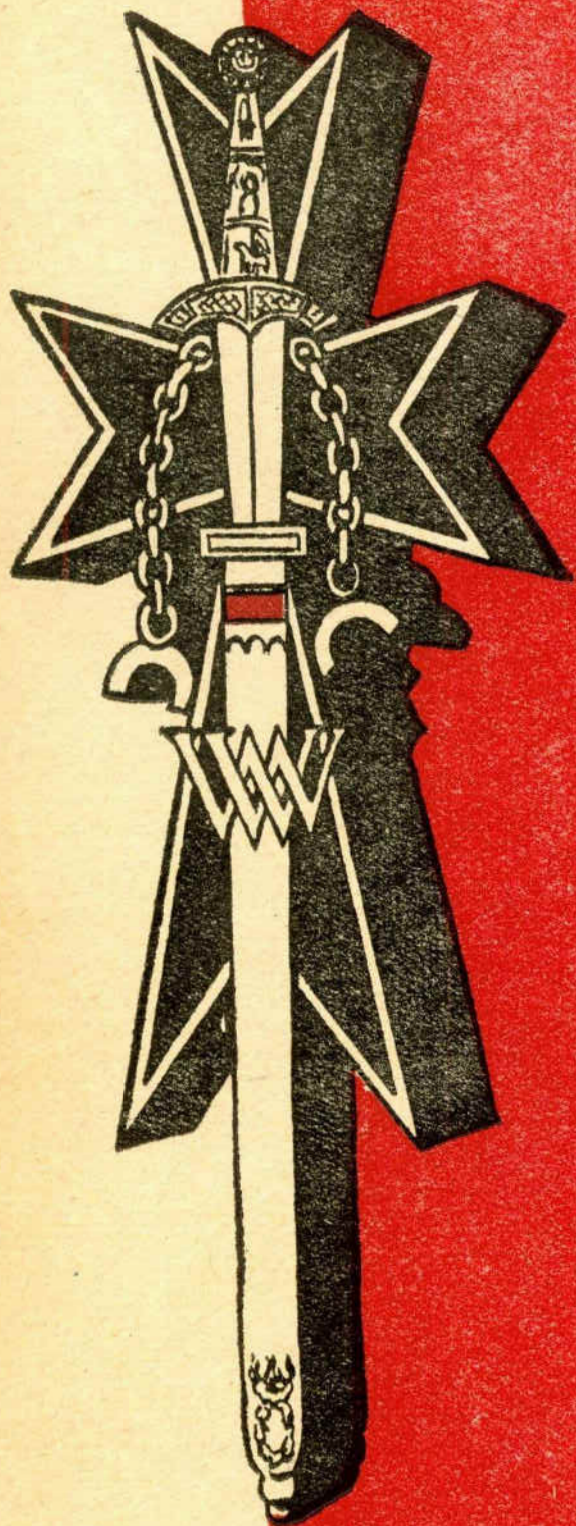
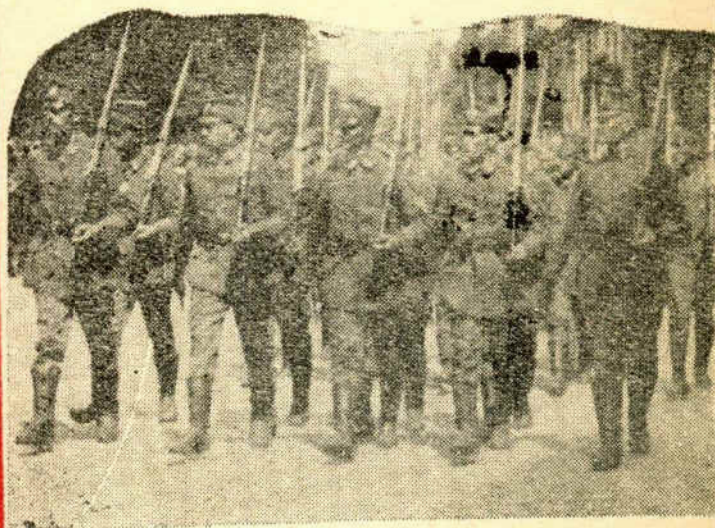

WYŻSZA SZKOŁA INŻYNIERSKA

WOJSKO
WIELKOPOLSKIE
1919 R.

WYBÓR ŹRÓDEŁ

1

KOSZALIN

WYŻSZA SZKOŁA INŻYNIERSKA W KOSZALINIE

WOJSKO WIELKOPOLSKIE 1919 R.

Cz.I Rozwój organizacyjny i zjednoczenie z Wojskiem Polskim
/marzec - listopad 1919 r./

WYBÓR DOKUMENTÓW WOJSKOWYCH

Wstęp, wybór i opracowanie

BOGUSŁAW POLAK

KOSZALIN 1985

**Instytut Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Inżynierskiej
w Koszalinie**

Zespół Redakcyjny:

Prof.dr hab. Zdzisław Grot, **Prof.dr hab. Antoni Czubiński,**
doc.dr hab. Józef Borkowski, **doc.dr hab. Bernard Piotrowski**
dr Bogusław Polak

Redaktor Serii Źródłowej:

Bogusław Polak

Redaktor Prowadzący:

Mgr Alina Leszczyńska

Projekt okładki:

Doc. Andrzej Jeziorkowski

**Wydano za zgodą Rektora
Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Koszalinie**

Po latach mozolnego scalania rozproszonych szczątków akt wytworzonych przez Dowództwo Główne Powstania Wielkopolekiego, a następnie regularnych już jednostek wojsk wielkopolekich, stało się możliwe opublikowanie przynajmniej części dokumentacji dotyczącej przebiegu powstania w Wielkopolece od 27 grudnia 1918 r. do końca lutego 1919 r.¹

W dotychczas opublikowanych wydawnictwach źródłowych autorzy dokonali wyboru dokumentów w zasadzie dotyczących wydarzeń w Wielkopolece do czasu zawarcia rozejmu w Trewirze, do 16 lutego 1919 r. Natomiast proces przekształcenia oddziałów powstańczych w regularną Armię Wielkopoleką oraz proces zjednoczenia tych wojsk z Wojskiem Polskim potraktowany został drugorzędnie, gdyż w edycji Wydawnictwa Poznańskiego zagadnieniem tym autorzy się nie zajmowali, natomiast zespół Bolesława Woeszczyńskiego opracował aneks zawierający ogółem 19 dokumentów za okres od 1 marca do 10 grudnia 1919 r., sygnalizując nie jako problem.

W przekonaniu autora niniejszego wyboru istnieje konieczność kontynuowania cyklu publikacji źródłowych dotyczących rozwoju Armii Wielkopolekiej do czasu formalnego i faktycznego zjednoczenia z Wojskiem Polskim /sierpień 1919 r. - marzec 1920 r./ i udziału formacji wielkopolekich, jak też sformowanych w Wielkopolece formacji pomorskich i śląskich, w rewindykacji Ziemi przyznanych Polsce Traktatem Wersalskim /styczeń - marzec 1920 r./. Część pierwsza obejmuje okres od 1 marca do 12 listopada 1919 r. tj. do momentu likwidacji Dowództwa Głównego i utworzenia dowództwa Frontu Wielkopolekiego, jak też Dowództw Okręgów Generalnych w Poznaniu i Grudziądzu. W przygotowywanej drugiej części wydawnictwa, opublikowane zostaną dokumenty dotyczące przygotowania i przebiegu rewindykacji w 1920 r., z równocześnie trwającymi działaniami integracyjnymi wojsk wielkopolekich z tzw. wojskami krajowymi.

Wyjaśnienia wymagają nazwy: Armia Wielkopoleka, jak też Wojska Wielkopolekie. W oficjalnych dokumentach Dowództwa Głównego

w Poznaniu od 28 grudnia do 24 lipca 1919 r. używano nazwy: Siły Zbrojne w byłym zaborze pruskim, a od końca lipca: Wojsko Polskie byłego zaboru pruskiego.²

Stosowanie takiego, a nie innego nazewnictwa wyznaczały względy polityczne, gdyż do czasu decyzji Konferencji Pokojowej w Paryżu /28 czerwca 1919 r./, Poznańskie, jak i inne ziemie polskie byłego zaboru pruskiego formalnie nadal pozostawały pod zwierzchnictwem Berlina. Zdaniem kierownictwa politycznego Polaków na byłych ziemiach zaboru pruskiego, należało unikać wszelkich działań, które postawiłyby w kłopotliwej sytuacji zarówno aliantów, jak i rząd polski³.

Nazwy Wojska Wielkopolskie i Armia Wielkopolska pojawiły się zrazu w dokumentach tajnych Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej i Dowództwa Głównego już w drugiej połowie stycznia 1919 r. Upowszechniły się jednak po ogłoszeniu dekretu przekazującego formacje wielkopolskie naczelnym władzom wojskowym w Warszawie. Nazwa Wojska Wielkopolskie przyjęła się powszechnie zwłaszcza po zatwierdzeniu przez Ministerstwo Spraw Wojskowych "Odznaki Pamiątkowej Wojsk Wielkopolskich", rozporządzeniem Ministra Spraw Wojskowych z dnia 15 maja 1920 r.

Już od pierwszych dni powstania mjr Stanisław Taczak, tworząc zręby dowództwa myślał o przyszłej integracji formacji powstańczych z Wojskiem Polskim. Wychodził z założenia, że dla rozwoju Wojska Polskiego ważne jest, aby nazwy stosowane w Wielkopolsce nie były identyczne z nazwami centralnych władz wojskowych w Warszawie. Z tych też względów stosowano nazwy: Głównodowodzący, Dowództwo Główne.

Faktycznie, mimo formalnej odrębności sił zbrojnych w Wielkopolsce z WP, istniały różnorodne kontakty, m.in. z Warszawy do Poznania przybyła spora grupa oficerów, nadeyłano sprzęt i amunicję; z Wielkopoleki kierowano do Warszawy samoloty, amunicję karabinową itd. Szereg oddziałów wielkopolskich podporządkowano Naczelnemu Dowództwu Wojsk Polskich w Warszawie, kierując je do Lwowa i na front litewsko-białoruski⁴.

Niniejszy tom źródeł, z racji ekromnej objętości jest tylko próbą przed opracowaniem wydawnictwa dokumentów na miarę wysiłku organizacyjnego Wielkopolan w 1919 r.

Mimo zawarcia rozejmu, siły zbrojne obu walczących stron pozostawały w ciągłej gotowości bojowej. Militaryści niemieccy nie zamierzali się pogodzić ze skutkami przegranej wojny i przynajmniej na wchodzie drogą faktów dokonanych chcieli wpłynąć na kształt układu pokojowego. Temu celowi służyć miały przygotowania do działań zaczepnych, m.in. w oparciu o formacje ochotnicze i armię tzw. Ober Ostu. Nieprzypadkowo główne dowództwa i sztaby przeniosły się na obszary wschodnie. Z Wilhelmshöhe pod Kassel do Kołobrzegu przeniesione w połowie lutego zostało Naczelne Dowództwo. Na jego czele stał marszałek Paul von Hindenburg.

Podlegały mu dwa sztaby armii, w Bartoszycach i Wrocławiu. 15. lutego liczebność wojsk niemieckich oceniano na 800-900 tys. żołnierzy, z tego 200 tys. z zaciągu ochotniczego. Po zawarciu polsko-niemieckiej umowy białostockiej, Niemcy liczyli na uwikłanie się oddziałów polskich w walki z oddziałami radzieckimi i tym samym na możliwość przerzucenia wszystkich sił przeciwko Wielkopolsce. Zdecydowany opór powstańców i ultimatum francuskie, pokrzyżowały te rachuby.

Tuż po zawarciu rozejmu w Trewirze, Dowództwo Główne w Poznaniu przeprowadziło reorganizację frontów i okręgów wojskowych. Front wielkopolski podzielono na trzy odcinki frontowe i przydzielono im okręgi wojskowe: Północny, Zachodni i Południowy, przy czym dowódca frontu był równocześnie dowódcą okręgu. Do jego kompetencji należało "kierowanie działaniami na froncie i nadzór nad formowaniem oddziałów regularnych i zapasowych w granicach swego okręgu". W celu usprawnienia zaopatrzenia wojsk utworzono komendy etapowe w Gnieźnie, Poznaniu i Jarocinie.

Z dniem 6 marca nastąpiła dalsza reorganizacja administracji wojskowej. Utworzono Urząd Wojskowy /zob. schemat/ i Intendenturę Polową, której podlegała odtąd kontrola nad prawidłowym funkcjonowaniem wszystkich Intendentur okręgowych, dywizyjnych itd., tworzenie intendentur etapowych. Intendent polowy był odpowiedzialny za aprowizację wojsk.

Dla potrzeb tworzącej się armii opracowano szczegółowe etaty, z których wynikało, że w Wielkopolsce brakowało od 800 do 1 000 oficerów. Na dalszy napływ oficerów, kierowanych do Poznania przez Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich nie można było już liczyć, gdyż potrzebowały ich także tworzące się oddziały Wojska Polskiego. Zorganizowano więc Wielkopolską Oficerską Szkołę Piechoty, Szkołę Oficerską i Podoficerską Artylerii, Szkołę Oficerów Obrony Krajowej, a także liczne szkoły podoficerskie: Wielkopolską Szkołę Podoficerską, Szkołę Podoficerską Jazdy, Szkołę dla Wojsk Technicznych, Szkołę Szoferów i Lotników, Szkołę Telegrafistów i inne nie mówiąc już o dziesiątkach kursów dla szeregowców.

Do końca pierwszej dekady czerwca 1919 r. Armia Wielkopolska składała się z trzech dywizji piechoty, pułku toruńskiego, pułku bytomskiego, brygady jazdy /3 pułki/, trzech pułków artylerii lekkiej, dwóch artylerii ciężkiej, dywizjonu artylerii konnej, grupy lotniczej, wojsk balonowych, dwóch batalionów saperów, dwóch batalionów łączności, batalionu kolejowego, oddziałów sanitarnych, samochodowych, żandarmerii, szkół, formacji garnizonowych i innych, ogółem 1 245 oficerów i 68 169 szeregowych⁶.

Zamierzenia gen. Dowbor-Muśnickiego zostały więc daleko przekroczone. Było to możliwe tylko dzięki ogromnemu wysiłkowi patriotycznemu, organizacyjnemu i materialnemu ludności polskiej Wielkopolski. W porównaniu do pozostałych wyzwolonych ziem polskich był on dwa - a nawet trzykrotnie większy. Armia ta potrzebowała stałych dostaw amunicji i umundurowania. Po wykorzystaniu zdobytych zapasów amunicji, uruchomione niewielką, pozostałą po Niemcach wytwórnię, w której produkowano do 100 000 naboju dziennie. Amunicję artyleryjską sprowadzono głównie z wytwórni łódzkiej. Równocześnie z Poznania wysyłano m. in. amunicję, broń, sprzęt, samochody itp. Ze zdobytego sprzętu i dzięki improwizacji sformowano trzy pociągi pancerne.

x

Wiosną 1919 r. nad Wielkopoleką znowu zaciążyło widmo niemieckiego uderzenia. Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich w Warszawie nie wykluczało też możliwości koncentrycznego uderzenia na Warszawę /z Pomorza i Śląska/. Skłoniło to sztabowców do utworzenia frontu przeciwniemieckiego. Odcinek wielkopoleki miał długość 400 km, był trudny do obrony, a przeciwnik dysponował zdecydowaną przewagą w ludziach i uzbrojeniu. Dodatkowym utrudnieniem był fakt, że część formacji wielkopolekich, poczęwszy od marca 1919 r. walczyła na froncie wschodnim, pod Lwowem, Tarnopolem, Wilnem, Mińskiem, Bobrujskiem i nad Dźwiną. Z Wielkopoleki wysłano kolejno: tzw. kompanię poznańsko-Lwowską kpt. Jana Ciaciucha, grupę wielkopoleką gen. Daniela Konarzewskiego, Poznański Batalion Śmierci płk Józefowicza. Wobec zagrożenia, większość oddziałów wielkopolekich została wycofana na front wielkopoleki, a skutkiem rozmów marszałka J. Piłsudskiego z gen. J. Dowbor-Muśnickim było włączenie Armii Wielkopolekiej do działań na froncie przeciwniemieckim. Wojska wielkopolekie na prawym skrzydle sąsiadowały z frontem mazowieckim, a na lewym - z frontem południowo-zachodnim.

Rychło przewidywane zawarcie traktatu pokojowego i groźba agresji niemieckiej przyspieszyły zjednoczenie sił zbrojnych Wielkopoleki z tzw. wojskami krajowymi.

Wspomnieliśmy już, że od grudnia 1918 r. tak KNRL jak DG utrzymywały różnorodne kontakty z Warszawą, choć nie brakowało animozji i uprzedzeń m.in. wskutek osobistej, wzajemnej niechęci między J. Piłsudskim a gen. Dowbor-Muśnickim, a przede wszystkim z powodu często odmiennego stanowiska poznańskiego ośrodka państwowo-twórczego wobec pierwszoplanowych zagadnień polityczno-społecznych i wojskowych⁷. Z drugiej strony infiltracja Piłsudczyków w Wielkopolecie przybierała niekiedy niedopuszczalne formy. Raporty np. płk. J. Stachiewicza czy Jerzego Hulewicza nie pozostawiają w tej mierze żadnych wątpliwości.

Jedną z przeszkód w rozwoju stosunków wzajemnych była kwestia przysięgi Armii Wielkopolekiej i deklaracji podpisywanej przez wszystkich żołnierzy wielkopolekich, a zwłaszcza fragment: "/.../ Komisariatowi Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu i dowód-

com i przełożonym swoim, mianowanym przez tenże Komisarjat, zawsze i wszędzie posłusznym będę /.../".

Nie przeszkodziło to dyskusji Rady Ministrów z udziałem delegacji poznańskiej w kwestii utworzenia organu, któryby bezpośrednio po podpisaniu traktatu pokojowego z Niemcami i ustaleniu granic, mógłby przystąpić do przejęcia administracji na ziemiach zachodnich. Do czasu konferencji KNRL otrzymał zgodę na samodzielną działalność, co wywołało protesty lewicy, zwłaszcza Polskiej Partii Socjalistycznej. Ważnym elementem zjednoczeniowym było przeprowadzenie w Wielkopolsce wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej.

Realna ocena wydarzeń skłoniła Komisarjat do upoważnienia W.Korfantego, aby na forum sejmowym zgłosił wniosek nagły w sprawie "jednolitości armii narodowej". Nastąpiło to 7 maja, a niebawem bo 25 maja, w Belwederze Komisarjat NRL wstępnie podporządkował pod względem operacyjnym Armię Wielkopolską Naczelnikowi Państwa. Ze względów politycznych akt ten nie został oficjalnie ogłoszony⁸.

Tymczasem sytuacja na froncie przeciwniemieckim była ciągle bardzo groźna.

Plan agresji niemieckiej przeciwko Wielkopolsce z kwietnia 1919 r. zakładał uderzenie z trzech stron: Najważniejsza grupa uderzeniowa /wrocławska/ znajdująca się na linii Oleśnica - Kępno i Milicz, uderzyć miała na Ostrzeszów, Ostrów i Gniezno, gdzie spotkać się miała z nacierającą z północy /Kcynia-Szubin/ grupą bydgoską. Manewr ten miał w konsekwencji odciąć Wielkopolskę od reszty ziem polskich. Zachodnią Wielkopolskę wraz z Poznaniem zająć miała Grupa głogowska, nacierając na Poznań, bezpośrednio przez bramę Leszczyńską, a w razie silnej obrony polskiej, wykonać miała uderzenie na tyły frontu zachodniego i dalej na Poznań.

Główną sprężyną poczynań niemieckich był Hindenburg, który już 6 kwietnia 1919 r. przyjechał do Oleśnicy i jawnie wzywał do stłumienia powstania w Wielkopolsce. Równocześnie we wszystkich prowincjach niemieckich nacjonaliści prowadzili zajadłą kampanię antypolską, nawołując do odwetu i tworzyli liczne formacje ochotnicze.

W ciągu kwietnia starcia na linii rozejmowej stały się normalnym zjawiskiem. Obie strony wprowadziły do akcji artylerię.

Najcięższe walki frontowe toczyły się na froncie północnym; gdzie oddziały niemieckie wspierało lotnictwo, ostrzeliwując pozycje polskie i ludność cywilną. W ostatniej dekadzie kwietnia ożywiła się też działalność niemieckich pociągów pancernych i to na wszystkich frontach. Dzień i noc polskie pozycje znajdowały się pod ogniem artylerii niemieckiej, używającej często pocisków gazowych. Obie strony ponosiły znaczne straty w zabitych i rannych; często przewyższając średnie dzienne ubytki z okresu od 27 grudnia 1918 r. do 16 lutego 1919 r.

Mimo tych akcji, Niemcy nie zdecydowali się na przełamanie polskich linii obronnych. Najprawdopodobniej Hindenburg obawiał się wybuchu powstania na Górnym Śląsku, będąc poinformowanym o rozwoju organizacyjnym Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska /POWGS/; obawiał się też uporczywej obrony Wielkopolski przez formacje Armii Wielkopolskiej. Bojowa postawa tych wojsk ujawniła się ponownie w toku kwietniowych starć na linii rozejmowej.

Nowe zagrożenie, powstałe na początku maja 1919 r., było spowodowane sprzeciwem gruby Hindenburga wobec zbliżającego się podpisania przez stronę niemiecką traktatu pokojowego. Wojskowi zamierzali zmodyfikować plan kwietniowy i dokonać agreeji nie tylko na Wielkopolskę, ale opanować nowoodrodzone państwo polskie. Francję i Wielką Brytanię zamierzano postawić wobec faktów dokonanych, ograniczając się na zachodzie do demonstracji siły.

Na przełomie maja i czerwca 1919 r. siły niemieckie skoncentrowane na granicy z Polską sięgały 300-350 tys. żołnierzy, do skonałe wyposażonych i uzbrojonych. Wszystkie oddziały zgrupowane w tym rejonie podlegały dowództwu "Grenzeschutz-Ost" i Głównej Kwaterze w Kołobrzegu. /Naczelny Wódz - Hindenburg, Szef sztabu gen. Groener. W rejonie Kępna znajdowała się 2 Dywizja Piechoty licząca 8 000 żołnierzy, a w okolicach Międzychođu - Leszna - Zbąszynia 5 DP /11100 żołnierzy i 90 dział/, liczne oddziały ochotnicze i odwód we Wrocławiu /11 DP - 8 000 żołnierzy/.

W północnej części Wielkopolski zgrupowano oddziały "Nord" "Północ", /m.in. w rejonie Piły, Stargardu i Bydgoszczy 3 i 4 DP, licząca po 8-10 tys. żołnierzy uzbrojone w 24 miotacze min, 70 dział i 180 karabinów maszynowych, dalej dwa korpusy ochotnicze /około 4 000 ludzi/, w Toruniu 35 DP /12 000 żołnierzy/ i szereg innych jednostek.

Plan ofensywy opracowany w Głównej Kwaterze przewidywał dwie fazy operacji: pierwszą - poprzez natarcie w rejonie Kępna i Bydgoszczy, odcięcie Poznańskiego i zniszczenie Wojsk Wielkopolskich i drugą - koncentryczne uderzenie na Warszawę z Suwałk, Poznania i Kępna i zajęcie terytorium całego państwa polskiego.

W przypadku gdyby zawiódł plan likwidacji sił polskich w Wielkopolsce, wojska niemieckie miały wycofać się na pozycje wyjściowe, po uprzednim wysadzeniu w powietrze wszystkich mostów, stacji kolejowych, fabryk i kopalń. Najcenniejsze maszyny i sprzęt miano wraz z żywnością wywieźć z Polski.

Strona polska była doskonale poinformowana o grożącym niebezpieczeństwie. Już w kwietniu 1919 r. sekcja wywiadowcza DG w Poznaniu uzyskała pierwsze informacje o zamiarach niemieckich. W celu uzyskania pełnego obrazu sytuacji na stronę niemiecką przerzucono wywiadowców, którzy rozpoznali siły niemieckie i dostarczyli konkretne materiały, natychmiast wykorzystane w rozgrywce politycznej z rządem niemieckim. Napływały też informacje od wywiadu francuskiego.

Równolegle prowadzono mobilizację sił i opracowano własny plan obronny. Już 5 kwietnia dowódca wojsk wielkopolskich gen. Józef Dowbor-Muśnicki powołał pod broń wszystkich mężczyzn posiadających kwalifikacje oficerskie do 36 roku życia, zaciągnięto do wojska roczniki 1895, 1896, 1900 /4.IV.1919 r./ i 1891-1894, 1901 /24.IV.1919 r./, ograniczono urlopy, przeprowadzono rekwizycję broni, amunicji, lornetek itp.

W ten sposób zwiększono stan Armii Wielkopolskiej do ponad 60 000, co pociągnęło za sobą konieczność jej reorganizacji. Utworzono dowództwa dywizji: drugiej /6 marca/, trzeciej /6 czerwca/, zorganizowano nowe pułki i bataliony zapasowe.

Elastyczne stanowisko wielkopolskich polityków i wojskowych umożliwiło opracowanie przez NDWP i DG jednolitego planu obronnego. Front przeciwniemiecki podzielony został na 5 odcinków: Front Litewsko-Białoruski, Front Mazowiecki, Front Poznański /Wielkopolski/, Front Śląski i Front Cieszyński. Rozkazem NDWP 504 /III z dnia 1 czerwca 1919 r. dowódcą frontu wielkopolskiego został mianowany gen. broni J. Dowbor-Muśnicki.

Odtąd pod nazwą Frontu Wielkopolskiego w NDWP w Warszawie rozumiano wszystkie sprawy operacyjne dotyczące Wielkopolski, bez względu na wewnętrzny podział na trzy grupy frontowe /północną, zachodnią i południową/.

Przygotowania obronne obejmowały szereg zagadnień, wymagały mobilizacji wszystkich sił ludzkich, przygotowania kilku linii obronnych w oparciu o ogólną koncepcję strategiczno-operacyjną, zgromadzenie odpowiednich zapasów amunicji, uzupełnienie uzbrojenia i sprzętu itp.

Rozbudowując wojska wielkopolskie Muśnicki i otaczający go sztabowcy słusznie dostrzegli olbrzymie rezerwy ludzkie tkwiące w Straży Ludowej. Na mocy dekretu KNRL Straż Ludowa została przemianowana w Wojsko Obrony Krajowej /OK/, a Komendę Naczelną SL w Inspekcję Obrony Krajowej /IOK/, podporządkowaną bezpośrednio DG. Do służby w OK zobowiązani zostali wszyscy mężczyźni od 17 do 45 roku życia, pozostający poza poborem. Do końca czerwca 1919 r. OK liczyła ponad 100 000 ludzi, w tym 1 pułk i 8 batalionów pod bronią.

Palącym problemem był brak odpowiedniej ilości amunicji wszystkich kalibrów, karabinów ręcznych i artylerii. Stare zapasy z magazynów pruskich w ciągu miesięcy walk uległy wyczerpaniu do tego stopnia, że żołnierze wielkopolecy w końcu kwietnia 1919 r. dysponowali 50 nabojami na karabin.

Brak broni ręcznej skłonił dowództwo OK do utworzenia oddziałów kosynierów, rekwirowano wszystkie kosy znajdujące się w sklepach i wytwórniach.

Pułki artylerii wielkopolskiej posiadające pełną obsadę osobową nie dysponowały odpowiednim sprzętem. Brakowało około 100 dział, a pozostałe wymagały ciągłych napraw. W sprawie uzy-

kania sprzętu DG wielokrotnie monitowało w Warszawie, z niewielkimi na ogół rezultatami, gdyż NDWP odczuwało podobne braki.

Front Poznański obejmował linię obronną od Wisły /prawe skrzydło/ do miasta Wieruszów nad Prosną /lewe skrzydło/. W ramach frontu zamierzano zbudować umocnienia na głównej linii obronnej, wyznaczonej linią przebiegu frontu oraz dwie tylne linie obronne: "Zieloną" /Szubin-Kcynia-Szamotuły-Gostyń/ i "Czerwoną" /Włodławek-Kruszwica-Mogilno-Gniezno-Września-Jeroцин-Pleszew-Ostrzeszów-Wieruszów/; była to ostateczna linia obrony.

Wspólne dowództwo wychodziło z założenia, że uderzenie nastąpi z północy w kierunku na Inowrocław i z południa na Ostrów i Kalisz.

Do zadań Frontu Poznańskiego należało utrzymanie głównej linii obronnej. W razie groźby jej przełamania, poszczególne jednostki skracały front, aby uniemożliwić przeciwnikowi wyjścia na tyły swych pozycji i pozycji sąsiadów.

Odcinek północny siłami 2 Dywizji Strzelców Wielkopolekich zamknąć miał ewentualny wyłom na linii górnej. Noteci z Łabiszynem, Barcinem, Pakością i Kruszwicą jako głównymi punktami oporu. Jednak w razie groźby przełamania tych pozycji, jednostki wielkopolskie miały wycofać się na drugą linię obronną /Gołańcz-Znin-Kruszwica/.

Grupa południowa miała bronić się na linii rzeki Orli do Starego grodu - wzgórze na północ do Krotoszyń - doliny Baryczy - stawy pod Przygodzicami - wzgórze na południowy zachód od Ostrzeszowa, względnie - na wypadek przerwania toku kolejowego - wzgórze pod Mikstatem.

Stosunkowo najsłabsze siły zgromadzili Niemcy przed frontem Okręgu Zachodniego. DG spodziewało się tu tylko silnej demonstracji. Drugą linię obronną stanowiły pozycje rezerw batalionowych, a trzecia przebiegała przez Wronki - Lwówek - Nowy Tomyl - Wolsztyn - Boguszyn - Górkę Duchowną - na południe od szosy Kościan - Gostyń.

DG i NDWP przyjmowało także możliwość opanowania całej Wielkopoleki przez wojska niemieckie. W takim przypadku Wojska Wiel

kopolskie wycofać się miały w głąb kraju i przejść do obrony Warszawy.

Chodziło bowiem o maksymalne opóźnienie marszu przeciwnika, w celu zyskania na czasie potrzebnego armii francuskiej na przegrupowanie sił i wznowienie działań wojennych na froncie zachodnim.

W praktyce okazało się też, że zbudowanie stałych punktów oporu na drugiej i trzeciej linii obronnej z uwagi na brak czasu stało się zupełnie nierealne. W tej sytuacji DG zaleciło poszczególnym frontom maksymalne wykorzystanie terenu i wyznaczenie pozycji na rozmieszczenie piechoty i artylerii.

Pierwsza faza reorganizacji frontów Frontu Poznańskiego ukończona została w terminie, tj. do połowy czerwca 1919 r. Bardzo sprawnie przeprowadzono przesunięcia oddziałów na pozycje.

Dużą pomocą służyła wojsku cała ludność polska dostarczając koni i wozów, budując pozycje i zwalczając szpiegostwo przeciwnika.

W okresie kwiecień - czerwiec 1919 r. w całej Wielkopolsce powstało wiele nowych ogniw Polskiego Czerwonego Krzyża, młodzieżowe drużyny gońców i łączników, kuchnie obywatelskie itp.

Na pozycjach, w okopach, do obrony Wielkopolski stanęła cała Armia Wielkopolska.

Odcinek północny obsadzała 2 Dywizja Strzelców Wielkopolskich gen. Kazimierza Grudzielskiego, w skład której wchodziły cztery pułki piechoty /4, 5, 9, 10/, 4 baterie artylerii ciężkiej, 9 baterii artylerii lekkiej, 16 kompanii km, batalion saperów, kompania telegraficzna; razem w pierwszej linii: 228 oficerów i 17 612 żołnierzy, a w rezerwie 146 oficerów i 13 273 żołnierzy, 2 300 koni.

Najsłabsza liczebnie 2 dywizja gen. Stanisława Filipa Dubiskiego, strzegąca zachodniej części frontu składała się z trzech pułków piechoty /2, 6, 7/, 3 baterii artylerii ciężkiej, 1 baterii artylerii polowej, 12 kompanii km, kompanii telegraficznej; razem na pierwszej linii 114 oficerów, 12 173 żołnierzy, 1 081 konie, a w linii rezerw batalionowych 69 oficerów i 7 674 żołnierzy.

Lewe skrzydło Frontu Poznańskiego, front południowy obsadzała 3 dywizja gen. Wincentego Odyńca: trzy pułki piechoty /8, 12, 11/, 3 baterie artylerii ciężkiej, 2 baterie artylerii lekkiej, 11 kompanii km, kompania telegraficzna, łącznie w pierwszej linii 101 oficerów i 13 563 żołnierzy, a w odwodzie 48 oficerów i 7 449 żołnierzy.

Bezpośrednio DG podlegał odwód operacyjny /673 oficerów i 30 384 żołnierzy/ m.in. 15 batalionów piechoty /pułki: 1, 3 toruński, bytomski, Obrony Krajowej/, 11 kompanii km, 13 szwadronów kawalerii /1, 2, 3, p. uł. wlkp./, 6 baterii artylerii ciężkiej, 13 baterii artylerii lekkiej i 3 baterie artylerii konnej, jednostki lotnicze itd.

Dowództwom dywizji - okręgów wojskowych podlegały też kompanie garnizonowe oraz bataliony OK /II, III/, a DG IV i V. Oddział szturmowy OK podlegał frontowi południowemu.

17 czerwca 1919 r. rząd niemiecki otrzymał notę Ententy zawierającą pięciodniowe ultimatum przyjęcia lub odrzucenia warunków pokojowych. Po tym terminie alianci mieli wznowić działania wojenne i wkroczyć do Niemiec.

W tym czasie na całej linii frontu trwały utarczki, obie strony rozpoznawały siły przeciwników, m.in. w dniu 18 czerwca na froncie północnym zwiad bojowy przeprowadził batalion por. Stanisława Śliwińskiego /10 p.strzelców wlkp./, wsparty artylerią i samochodem pancernym.

W drugiej połowie czerwca incydenty na linii frontu sięgały liczby kilkuset dziennie. Wydawało się, że tylko godziny dzielą Wielkopolekę od inwazji wojsk niemieckich.

Do Wielkopoleki dochodziły tymczasem wiadomości o prześladowaniach ludności polskiej na Pomorzu i Śląsku. Szczególnym okrucieństwem wyróżniały się formacje ochotnicze. Większość przywódców polskich na tych terenach została osadzona w więzieniach i obozach. Niemcy za wszelką cenę chcieli zapobiec wybuchowi powstania na swoich tyłach.

W nocy z 22 na 23 czerwca 1919 r. Niemcy rozpoczęli akcję na większą skalę, m.in. piechota niemiecka zaatakowała Wieruszów, a artyleria wzniesiła liczne pożary w mieście. Napastnicy zo-

stali jednak odrzuceni na pozycje wyjściowe. Miejscowość ta, znajdująca się na styku frontów Poznańskiego i Śląskiego, stała się najbardziej zapalnym punktem na całej linii frontu. Ciężkie walki trwały tu do 26 czerwca.

Tego właśnie dnia delegacja niemiecka podpisała przedłożony jej tekst traktatu pokojowego. Obawy przed ponownym starciem z aliantami były w tym momencie silniejsze od dążeń odwetowych.

W ciągu krytycznych dla wyzwolonej Wielkopolski miesięcy /kwiecień - czerwiec/ Komisariat Naczelnej Rady Ludowej i Dowództwo Główne w Poznaniu wykazały duże zdolności organizacyjne, w wyniku których uruchomiony został cały potencjał obronny Wielkopolski⁹.

x

Podpisanie przez Niemcy traktatu pokojowego w sposób zasadniczy zmieniło sytuację prawną tzw. ziem polskich byłego zaboru pruskiego. 28 sierpnia 1919 r. żołnierze oddziałów wielkopolskich dowiedzieli się o porozumieniu w sprawie podporządkowania sił zbrojnych Wielkopolski pod względem operacyjnym Naczelnikowi Państwa. Sytuacja taka istniała do końca lipca 1919 r.

Dnia 1. sierpnia Sejm przyjął ustawę o tymczasowej organizacji zarządu byłej Dzielnicy Pruskiej jako skutku postanowień traktatu wersalskiego, pomijając całkowicie wysiłek zbrojny Wielkopolan z przełomu lat 1918/1919.

Ustawa przyznała całkowitą władzę nad przyznanymi Polsce ziemiami organom centralnym w Warszawie: Sejmowi, Naczelnikowi Państwa i ministerstvom. Formalnie od momentu przyjęcia ustawy ustała władza Komisariatu NRL.

W okresie przejściowym działać miało tzw. Ministerium b. Dzielnicy Pruskiej, z szerokimi kompetencjami ustawodawczymi i wykonawczymi. Zdawano sobie sprawę z niejedności prawnoustrojowej państwa polskiego i Wielkopolski, co wykluczało natychmiastowe zjednoczenie tych terytoriów. Minister b. Dzielnicy Pruskiej był członkiem Rady Ministrów i do jego zadań należało m.in.: przejęcie władz i urzędów od Komisariatu NRL, czasowe sprawowanie administracji, przygotowanie przejęcia władz

i urzędów przez właściwe ministerstwa, wydawanie w porozumieniu z właściwymi ministrami przepisów wykonawczych dla wprowadzenia polskich ustaw.

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady zjednoczenia Armii Wielkopolskiej z Wojskiem Polskim był dekret Naczelnego Wodza z 20 sierpnia 1919 r., na mocy którego z dniem 21 sierpnia w Poznaniu powstać miało Dowództwo Okręgu Generalnego /DOGen./. Kilka dni wcześniej, 17 sierpnia, Wódz Naczelny mianował gen. ppor. Zygmunta Zielińskiego dowódcą tworzącego się DOGen., a szefem sztabu płk. S.G. Mieczysław Norwid-Neugebauera. Na podstawie zarządzeń Sekcji Zjednoczenia Ministerstwa Spraw Wojskowych wszystkie departamenty Urzędu Wojskowego w Poznaniu przeszły automatycznie wraz ze swym personelem i II-gim kwatermistrzostwem DG, jako równoległe oddziały DOGen.

Dla rozwiązania kwestii spornych MSWojsk. utworzyło tzw. "Komisję Wojskową dla rozgraniczenia kompetencji DOGen. w Poznaniu od Dowództwa Frontu Wielkopolskiego", z gen. Zielińskim na czele. W skład komisji wchodził przedstawiciel MSWojsk., Urzędu Wojskowego w Poznaniu, DG i szef sztabu DOGen. Poznań.

DOGen. przejęło od Komisarjatu NRL i DG wojskową władzę zwierzchnią nad formacjami wojskowymi, sądownictwem, przeprowadzanie poboru, zarząd wojskowy i zaopatrzenie wojska. Komisja Wojskowa działała od 28 sierpnia do 2 września 1919 r. Rezultatem jej pracy było wydanie przez MSWojsk. postanowień szczegółowych odnośnie do podziału kompetencji między Dowództwo Frontu Wielkopolskiego a DOGen. w Poznaniu. Dowództwu Frontu, które nadal podlegało Wodzowi Naczelnemu i NDWP, dano następujące kompetencje: prowadzenie działań operacyjnych na froncie, władza zwierzchnia /w tym sądownictwo/ nad formacjami podległymi, reorganizacja tych formacji, służba bezpieczeństwa /żandarmeria polowa/, służba sanitarna, osłona sieci łączności i komunikacji. Oddziały wchodzące w skład Dywizji Pomorskiej nie zostały podporządkowane Dowództwu Frontu Wielkopolskiego, co stało się przyczyną sporu między gen. J. Dowbor-Muśnickim a NDWP. Przeniósł się on także na kwestie dotyczące podległości politycznej i organizacyjnej POW GS i OWP. NDWP

podejmowało zdecydowane kroki do podporządkowania sobie tych organizacji, podległych dotąd wyłącznie KNRL i DG w Poznaniu. Począwszy od września 1919 r. nastąpił proces reorganizacji konspiracji śląskiej, jako skutek nieudanego powstania na Górnym Śląsku, uznanego przez Komisarjat NRL za: "niewczesny i nieodpowiedzialny; jest on rezultatem mieszania się do wewnętrznych i organizacyjnych spraw POW GS ludzi z NDWP w Warszawie".

Na Pomorzu OWP uległa całkowitej likwidacji. Na jej miejsce na obzarach plebiscytowych zorganizowano Straż Mazowiecką, bezpośrednio podległą Oddziałowi II NDWP, opierającą się na ludziach nie związanych z OWP. Spory kompetencyjne trwały aż do chwili rewindykacji ziem przyznanych Polsce.

Od września 1919 r. Rozkazy dzienne DG zawierały przede wszystkim przedruki rozkazów MSWojsk., Sztabu Generalnego, NDWP. Gen. J. Dowbor-Muśnicki ograniczył się tylko do wydania rozkazów do sformowania 1 pułku rezerwowego, utworzenia sztabów brygad artylerii i powołaniu Szkoły Podchorążych Artylerii. Zgodnie z decyzjami Komisji Zjednoczeniowej, Dowództwo Główne w Poznaniu zostało rozdzielone: z jednej jego części miano utworzyć Dowództwo Frontu Wielkopolskiego, a drugą wcielono do DOGen. Oficjalne przyjęcie władzy nad Armią Wielkopolską przez Naczelnego Wodza ustalono na dni od 25 do 27 października 1919 r. J. Piłsudski zapowiedział swój przyjazd do Poznania.

Gen. J. Dowbor-Muśnicki w tym trudnym okresie nie pozostawał na uboczu wydarzeń. Już 6 sierpnia 1919 r. na ręce Naczelnego Wodza złożył "Memoriał w sprawie zjednoczenia Wojsk Wielkopolskich z Armią Kongresówki", a we wrześniu przedłożył NDWP "Memoriał w sprawie utworzenia DOGen. w Poznaniu". Uważał, że wobec ciągłego zagrożenia Wielkopolski, istnienie obok siebie dwóch niezależnych dowództw jest niepotrzebne. Krytyczny był także w kwestii podziału terytorialnego na obzar Dowództwa Frontu i DOGen. Wypowiedział się, też zdecydowanie przeciwko likwidacji formacji Obrony Krajowej. NDWP potraktowało memoriały jako wyraz "osobistych poglądów autora".

25 października 1919 r. Naczelnik Państwa przybył do Poznania. Towarzyzyli mu m.in. wicepremier, grupa ministrów i gene-

ralicja. Program przewidywał m.in. akademię we Wszechnicy Piastowskiej, uroczysty obiad w Ministerstwie byłej dzielnicy Pruskiej, spotkanie z Radą Miejską w Ratuszu. W czasie uroczystego obiadu minister Byłej Dzielnicy Pruskiej Władysław Seyda, w imieniu poznańskich władz politycznych i wojskowych złożył ślubowanie. W odpowiedzi J. Piłsudski wygłosił przemówienie, którego główny wątek dotyczył nieustępliwej walki społeczeństwa polskiego w latach zaboru. 27 października odbyły się uroczystości wojskowe: przegląd wojsk, spotkanie z oficerami Dowództwa Głównego, otwarcie Muzeum Wojskowego.

Z dniem 13 listopada likwidacja DG i Urzędu Wojskowego została zakończona. Ukazał się wtedy ostatni Rozkaz dzienny DG /nr 249/, a dzień wcześniej rozkaz Szefa Urzędu Wojskowego. Dowództwo Frontu Wielkopolskiego rozpoczęło urzędowanie 15 listopada; wydano wtedy Rozkaz dzienny nr 1. Dowództwo Frontu dzieliło się na 8 oddziałów: I - Organizacyjny, II - wywiadowczy, III - operacyjny, IV - kwatermistrzostw, IV d - transportowy, V - prezydialny, Va - adiutantura, i V b - komenda kwatery.

DOGen. Rozkaz dzienny nr 1 wydało 14 listopada, choć do tego dnia nie udało się gen. Zielińskiemu przekazać wszystkich instytucji i jednostek. Organizacja DOGen. została zakończona 28 listopada 1919 r.

W okresie ogłoszenia dekretu zjednoczeniowego Armia Wielkopolska liczyła 90 000 żołnierzy. Na Froncie Wielkopolskim znajdowało się 69 150 żołnierzy, tj. 13,8 % ówczesnego stanu Wojska Polskiego /503 339/, a na froncie wschodnim około 21 000 żołnierzy. Tak więc z obszaru stanowiącego piętnastą część państwa uzyskano szóstą część sił zbrojnych, powołując pod broń 15 % ogółu ludności. Dnia 1 listopada 1919 r. wojska wielkopolskie liczyły 1 642 oficerów, 92 044 szeregowych, 13 338 koni, 1 015 karabinów maszynowych, 146 dział polowych, 219 dział ciężkich /od 100 mm/, 38 samolotów, 214 granatników, 3 pociągi pancerne, samochód pancerny, kilkadziesiąt samochodów różnych typów itd. Wyliczenia te, podobnie jak wcześniejsze z 1 września, nie obejmują Obrony Krajowej, około 90 000 żołnierzy starszych roczników. Nie też dziwnego, że po zakończeniu operacji

rewindykacyjnej Armię Wielkopolską trzeba było zredukować według przepisów mobilizacyjnych obowiązujących w Wojsku Polskim.

10 grudnia 1919 r. "wszelkie formacje, zakłady i urzędy Armii Wielkopolskiej zostały podzielone na: frontowe - podległe w czasie wojny NDWP i podległe stale MSWojsk. /DOGen. Organizację Wojska Wielkopolskiego w końcu sierpnia 1919 r. przedstawiono w załączniku, s.25-61". Ujednotaczono wówczas ich numerację i nazwy w strukturze Wojska Polskiego. Faktycznie, jeszcze w czasie operacji rewindykacyjnej jednostki wielkopolskie stosowały dawną numerację. Dopiero w marcu 1920 r. rozkaz z grudnia 1919 r. został w pełni zrealizowany¹⁰.

x

Mimo, że zdaniem części polityków i historyków powstanie w Wielkopolsce wybuchło przedwcześnie, odegrało ono jednak ogromny wpływ na kształtowanie się zachodniej i północnej granicy II Rzeczypospolitej. Wyniki czynu zbrojnego Wielkopolan z lat 1918-1919 r. były wypadkową wielu elementów natury politycznej, wojskowej i społecznej.

Powstanie było doskonale przygotowane pod względem moralnym. Była to logiczna, historyczna konsekwencja codziennej wytrwałej, pełnej wyrzeczeń i poświęceń pracy narodowej, umożliwiającej społeczeństwu polskiemu przetrwanie ponad 150 - letniej niewoli pruskiej. Wielkopolanie umiejętnie łączyli w sobie zdolności żołnierskie z dobrym gospodarowaniem, zmysłem organizacyjnym i zdyscyplinowaniem. Nie odnosiło się do nich słynne porzekadło o Polaku, który "przed szkodą i po szkodzie pozostanie głupi". Z każdej porażki wyciągali sensowne wnioski na przyszłość. W sprzyjającym momencie w rozwoju wydarzeń na arenie międzynarodowej, orężem wyzwolili większą część Wielkopolski i jako wiano przekazali ją Macierzy.

Szczodrym wianem była też Armia Wielkopolska. Przed wybuchem powstania w różnych oddziałach na terenie Wielkopolski naliczono około 5 000 gotowych do walki ochotników. Do połowy stycznia 1919 r. siły powstańcze wzrosły do około 15 000 - 17 000 ochot-

ników, w końcu stycznia liczyły już około 28 000, pod koniec lutego 32 000, w czerwcu ponad 80 000 żołnierzy, aby we wrześniu dojść do 100 000 żołnierzy w oddziałach liniowych. Wspominaliśmy już, że drugie tyle liczyły oddziały Straży Ludowej.

Siły zbrojne Wielkopolski narodziły się w stosunkowo krótkim czasie, w zdecydowanej większości w ciągłych walkach na linii frontu. Np. 15 wielkopolskich pułków piechoty tylko dwa /1 i 3/ sformowano na zapleczu frontu. Początkowy, ochotniczy zaciąg do szeregów, w drugiej połowie stycznia zastąpiony został poborem. Ogółem sformowano w Wielkopolsce 19 z 92 pułków Wojska Polskiego.

W czasie od 17 stycznia do 24 kwietnia pod broń powołano 10 roczników /1891-1901/, a oficerów i lekarzy - urodzonych od r. 1879.

Mimo, że nie powiodły się próby rozszerzenia powstania na cały zabór pruski, w Wielkopolsce sformowano pomorską dywizję strzelców, pułk ułanów pomorskich, Bytomski Pułk Strzelców. Fakt ten miał nie tylko doraźne znaczenie wojskowe, ale przede wszystkim nieporównanie większy ładunek polityczny: było to świadectwo dążeń niepodległościowych Polaków tak na Śląsku, jak i na Pomorzu.

Liczny udział w powstaniu wzięli też emigranci polecy z ośrodków przemysłowych w Niemczech, z Berlina, Nadrenii i Westfalii.

Utrzymanie sił zbrojnych kosztowało ofiarne społeczeństwo Wielkopolskie minimum 200 mil. marek co na tamte czasy było sumą ogromną.

Warto w tym miejscu raz jeszcze przypomnieć słowa gen. J. Dobor-Muśnickiego: "Nie zrobiłbym w Wielkopolsce połowy tego, co nazywano "doborowym wojskiem", gdyby nie pomoc społeczeństwa /.../. Na każdego żołnierza pracowały cztery osoby, wliczając w to kobiety i dzieci /.../. Była to konsekwencja uświadomienia, ofiarności i nadzwyczajnego patriotyzmu".

Wojska powstańcze posiadały wielką wartość bojową, będącą sumą przygotowania patriotycznego, doświadczeń z wojny 1914-1918 i różnorodnych działań organizacyjnych Komisarjatu NRL Dowództwa Głównego, dowództw operacyjnych itd.

W toku walki oddziały powstańcze zostały zreorganizowane, usprawniono system dowodzenia i łączności, jak i pracę zaplecza. Przy braku oficerów zwłaszcza do połowy 1919 r., kompaniami i batalionami dowodzili często szeregowcy, podoficerowie, zastępcy oficerów, rzadko podporucznicy, a odcinkami frontowymi: emerytowany major i trzech poruczników.

Kolejni głównodowodzący: mjr S. Taczak i gen. J. Dowbor-Muśnicki, każdy na swój sposób wnieśli ogromny wkład w organizację Armii Wielkopolskiej.

Obok wysokiego morale, doświadczenia bojowe i organizacji wojska opartego na wzorach obcych, zwłaszcza niemieckich, ogromne znaczenie miało uzbrojenie i wyposażenie oddziałów. Nowoczesne, jednolite, estetyczne i praktyczne umundurowanie, z tradycyjną polską rogatywkę, podniosło dyscyplinę szeregów, zwiększało jego spójność.

Podkreślić trzeba też pomoc kadrową Warszawy, zwłaszcza w grupie oficerów starszych. Umożliwiło to sprawne przekształcenia luźnych oddziałów w związki taktyczne i operacyjne /Brygady i dywizje/ o charakterze wojsk regularnych.

Mimo znacznego natężenia walk, siły powstańcze poniosły stosunkowo niewielkie straty, nie przekraczające 2 000 zabitych i około 6 000 rannych. Przyczyną takiego stanu rzeczy było bogate doświadczenie bojowe trzonu wojsk powstańczych, a zwłaszcza korpusu oficerskiego i podoficerskiego.

Jednym z kapitalnych problemów badawczych dziejów powstania, jest struktura społeczna szeregów powstańczych. Już z analizy struktury socjalnej ludności polskiej w Wielkopolsce nasuwał się skłusny pogląd o ludowym charakterze zrywu Wielkopolan. Przez wiele lat badań szczegółowych nie prowadzono. Wprawdzie w kilku publikacjach z lat międzywojennych autorzy podali wykazy różnych oddziałów powstańczych, m.in. z rozbiciem na strukturę zawodową, nie wyciągnęli jednak żadnych wniosków z tych danych. Dopiero obliczenia A. Hanyża /1939 r./ i L. Gomołca /1969 r./ wnieśli nowe ustalenia.

Z najnowszych badań wynika, że poszczególne oddziały powstańcze często ogromnie różniły się między sobą pod względem składu

społecznego. Obok oddziałów, które w przybliżeniu odbijały strukturą społeczną ludności Wielkopolski, były też takie, które posiadały charakter niemal jednolity, np. w składzie robotniczym /kompanie SSiB/, chłopskim /kompania kieleczewska 116 rolników i 14 rzemieślników/, batalion parzęczewski; robotniczo-rzemieślniczym: kompania wilkowska, kościańska kompania skautowa itd.

Wetępnie wynika, że w połowie lutego 1919 r. rolnicy stanowili 13,6 % ogółu powstańców, robotnicy rolni - 9,2 %, robotnicy - 36,5 %, rzemieślnicy - 20 %, kupcy - 8,5 %; drobni urzędnicy i inteligencja - 10 %, ziemianie - 1,5 %.

Odrębny temat to procentowy udział w powstaniu poszczególnych klas i warstw społecznych, będących odbiciem świadomości narodowej. Zrozumiałe, że decydowanie najliczniej do powstania pospieszyła inteligencja /ponad 90 % liczebności swej grupy społecznej/, następnie kupcy i rzemieślnicy /około 50 %/, robotnicy przemysłowi i rolni /około 45 %/, ziemianie /40 %/.

W sukcesie Powstania Wielkopolskiego duży udział mają także działacze polityczni z kręgów Narodowej Demokracji, niekwestionowani przywódcy ludności polskiej w zaborze pruskim. Oni to zakładali, że w sprzyjających warunkach politycznych ogólnonarodowe powstanie może odegrać decydującą rolę w odzyskaniu przez Polskę nie tylko całej Wielkopolski, ale także Pomorza i Śląska. Wbrew obiegowym opiniom, właśnie komisarz W.Korfanty najtrafniej oceniał znaczenie posiadania polskich formacji zbrojnych, demonstracji zbrojnej, czy wręcz powozecznego powstania. Mimo różnych poglądów w szczegółach, z jego stanowiskiem generalnie zgadzali się inni politycy poznańscy, poczynając od ks. S.Adamskiego.

Dla polityków poznańskich własne siły zbrojne były też atutem w zabiegach o realizację programu Endecji w kształtowaniu oblicza polityczno-społecznego i terytorialnego odradzającego się państwa polskiego, zgodnie z programem przyjętym na Polskim Sejmie Dzielnicowym w grudniu 1918 r. Nie kwestionując prawa do polskich aspiracji na wschodzie, dążenia polityczne poznańskiego ośrodka państwowotwórczego ciążyły ku ziemiom zachodnim

i obszarom nadbałtyckim. Z tych też względów Armia Wielkopolska była nie tylko instrumentem realizacji celów powstania, ale także celów istniejącego już państwa polskiego.

Natomiast błędem politycznym Komisarjatu była koncepcja oczekiwania wyłącznie na decyzje konferencji pokojowej i dyrektywy Ententy. Mimo zauważalnych różnic zdań wśród państw koalicji, jak też wydarzeń w Niemczech, mało elastycznie modyfikowano plany ewentualnego powstania. Dalsze zwlekanie z daniem hasła do powstania mogłoby mieć katastrofalne skutki dla polskiej racji stanu. Wybuch powstania był więc swego rodzaju polityczną korektą planów Komisarjatu NRL.

Szybkiej oceny wydarzeń zabrakło też Komisarjатовi na przełomie 1918/1919 r. Niewłaściwa ocena sił przeciwnika i przewlekające się negocjacje, dały Niemcom czas na zorganizowanie osłony części Wielkopolski. Po oficjalnym przejęciu władzy w Wielkopolsce /8 stycznia 1919 r./ Komisarjat przyczynił się nie tylko do zorganizowania i wyposażenia Armii Wielkopolskiej, czy też do obrony wyzwolonego obszaru na forum międzynarodowym. Wskutek interwencji Komisarjatu NRL i Komitetu Narodowego w Paryżu, Niemcy zostali zmuszeni do podpisania warunków rozejmowych w Trewirze, co w praktyce uratowało Wielkopolskę od brutalnej interwencji wojsk niemieckich. Znacznym sukcesem dyplomatycznym było też przyznanie Polsce obszarów niewyzwolonych, m.in. Leszna, Rawicza, Zbąszynia i Bydgoszczy. Zatem sukcesy wojskowe i dyplomatyczne łącznie przyczyniły się do powodzenia powstania. Dały też przykład ludności polskiej na Śląsku. Doświadczenia Powstania Wielkopolskiego i jego kadra przyczyniły się do zwycięstwa trzeciego powstania Śląskiego w 1921 r.

Wojsko Polskie Odrodzonej Polski powstało z wielu różnych formacji tworzonych w trzech zaborach i poza granicami kraju: w Rosji, we Włoszech, Francji a nawet w dalekich Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Każda z tych formacji wniosła do charakteru wojska wzorce organizacyjne, poglądy na strategię, sztukę wojenną i taktykę. Siłą Armii Wielkopolskiej była nie tylko jej liczebność, dyscyplina, wysoki poziom dowodzenia i duży potencjał wojskowy, gdyż wojska wielkopolskie miały w

swym składzie niemal wszystkie rodzaje broni i służb, łącznie z lotnictwem i oddziałami balonowymi. Siłą tego wojska była bitność, doświadczenie bojowe, a przede wszystkim powezeczna opinia o niezwyciężoności; na którą Armia Wielkopolska zasłużyła w walkach powstańczych i działaniach wojennych II Rzeczypospolitej. Pod każdym względem były to wojska doborowe.

W stosownym momencie dziejowym, przy sprzyjających przesłankach zewnętrznych, w masowej, ludowej wojnie narodowo-wyzwoleńczej Wielkopolanie, nie oglądając się na pomoc aliantów i J. Piłsudskiego stworzyli fakty dokonane.

W wyniku powstania, do niepodległego Państwa Polskiego przyłączono nie tylko większość Wielkopolski, ale odzyskano także część Pomorza z tak ważnym dostępem do morza.

Po dwudziestu pięciu latach fakty te stworzyły przesłanki do rewindykacji reszty Śląska, Pomorza, Warmii, Mazur, Ziemi Złotowskiej i Ziemi Lubuskiej.

W Wojnie Obronnej 1939 r. Armia "Poznań", w skład której wchodziło wiele jednostek o powstańczym rodowodzie, raz jeszcze potwierdziła najwyższe wartości bojowe i moralne formacji wielkopolskich, broniąc niepodległości do ostatka. I tak jak w powstaniu, u boku żołnierzy stanęła ludność cywilna, młodzież, weterani powstania, kobiety. Z bronią w ręku bronili oddziałom niemieckim wstępu do Wielkopolski pomni tradycji ewych przodków.

Organizacja i obsada personalna Armii Wielkopolskiej w końcu sierpnia 1919 r., oraz jednostki sformowane do 12 listopada 1919 r.

- I. Głównodowodzący: gen. piech. Józef Dowbor-Muśnicki
adiutant Głównodowodzącego: rtm. Witold Szebeko
Generał do zleceń: gen. ppor. Kazimierz Raszewski
Inspektor Piechoty przy Głównodowodzącym: gen.ppor. Kazimierz Grudzielski
Inspektor Obwodowy Komend Uzupełnień: płk Antoni Unrug
Szef Sztabu: gen.ppor. Jan Wroczyński
Adiutantura Szefa Sztabu
Zastępca Szefa Sztabu: ppłk Stanisław Taczak
Oficer do zleceń: płk Bolesław Jatelnicki /do 12 sierpnia 1919 r./.

I Kwatermistrzostwo

- I Kwatermistrz: mjr Alfons Marian Wojtkielewicz
a/ Sekcja Operacyjna: mjr Bronisław Wzacny
Wydział 1 - /taktyczny/: por. Kazimierz Głabiesz
Wydział 2 - /ewidencji/:
Wydział 3 - /łączności/: por. Kazimierz Prandota-Trzciniński
Wydział 4 - /kolejowy/: por. Stefan Różalski
Wydział 5 - /kartograficzny/: ppor. Józef Górski
b/ Sekcja Organizacyjna: por. Lucjan Stanek
Wydział 1 - /organizacyjny/: por. Bohdan Józef Hulewicz
Wydział 2 - /mobilizacyjny/: ppor. Roman Grześkowiak
Wydział 3 - /administracyjny/
c/ Sekcja Wywiadowcza: ppor. Kazimierz Stanisław Szczepanik
Wydział 1 - /wywiad ofensywny i defensywny/: ppor. Teodor Ciężyński
Wydział 2 - /dla spraw Śląska/
Wydział 3 - /dla spraw Prus Królewskich/
Wydział 4 - /kancelaria/

II Kwatermistrzostwo

II Kwatermistrz: ppłk Stanisław Taczak

- a/ Sekcja Personalna: rtm. Stefan Prus III hr. Czarnecki
Wydział 1 - /oficerów liniowych/: por. Kazimierz Kwiciński
Wydział 2 - /ewidencji i przydziałów/: ppor. Franciszek Piotrowski
Wydział 3 - /oficerów administracji i urzędników/
Wydział 4 - /żołnierski/
- b/ Sekcja Naukowa: ppłk Florian Antoni Seyda
Wydział 1 - /historyczno-wojskowy/: ppor. Adam Meissner
Wydział 2 - /regulaminów i przepisów/
Wydział 3 - /kulturalno-oświatowy/
Wydział 4 - /redakcyjny/
- c/ Sekcja Prawno-Sądowa: por. Marien Koszewski
- d/ Sekcja Administracyjna:
Wydział 1 - /ustawodawczy/
Wydział 2 - /przepustkowy/
Wydział 3 - /dla spraw stanu wyjątkowego/
- e/ Sekcja Weterynaryjna: ppłk wet. Władysław Kopliński
Z-ca: kpt. wet. Albin Zieniecki
- f/ Sekcja Techniczno-Komunikacyjna
Wydział 1 - /ogólny/
Wydział 2 - /fortyfikacyjny/
Wydział 3 - /saperski/
Wydział 4 - /minerski/
Wydział 5 - /elektrotechniczny/
Wydział 6 - /kolejki wąskotorowe/
Wydział 7 - /samochodowy/

Oddział III /Ogólny/

Szef Oddziału III Ogólnego: kpt. Lucjan Ruszczewski

- a/ Sekcja I /Adiutantura Sztabu DG/: por. Stanisław /?/
Michalski
Wydział 1 - /wojskowy/

Wydział 2 - /personalny Sztabu DG/
Wydział 3 - /ogólno-polityczny/
Wydział 4 - /kancelaryjny i pocztowy/

b/ Komenda Kwatery Sztabu DG: por. Czesław Waligóra

Wydział 1 - /kompania sztabowa/

Wydział 2 - /sanitarny/

Wydział 3 - /gospodarczo-skarbowy/: ppor. rach. Antoni Spi-
zewski

c/ Sekcja III Zakłady Graficzne Sztabu DG

Oficerowie łącznikowi

por. Roman Umiastowski: delegat ze Sztabu Generalnego w War-
szawie do DG w Poznaniu

mjr Wiktor Boczkowski-Boćkowski - oficer łącznikowy z Armią
Generała Józefa Hallera do DG w Poz-
naniu

ppor. OK Stanisław hr. Mycielski: oficer łącznikowy Inspekcji
Obrony Krajowej

mjr lek. Roman Łopiński

por. Aleksander Laskowski

tłumacz w DG: rtm. Witold Radecki-Mikulicz

Przydziały nieustalone: płk Skoczyński, ppor. Wiktor Czow-
ski, por. Wroniecki, ppor. Radziszewski, ppor. Władysław
Sworowski, ppor. Stanisław Iławicki, ppor. Waliński, ppor.
a. w. Abdon Paszkiewicz.

II. Urząd Wojskowy

Szef Urzędu Wojskowego: mjr Józef Szyman

Zastępca Szefa Urzędu Wojskowego: mjr a.w. Antoni Krzyża-
górecki

Adiutant Szefa Urzędu Wojskowego

a/ Departament Centralny

Szef: kpt. a.w. Stanisław Cyłkowski

Sekretariat: por. int. Jan Schwarz, ppor. Stanisław Nyka

Sekcja personalna: por. Adam Skutecki

Syndyk: ppor. a.w. dr Zygmunt Stelmachowski

Sekretariat Generalny: ppor. rach. Jan Schwarz
Sekcja Handlowa: ppor. a.w. Tomasz Siewicz
Sekcja Weryfikacyjna
Zarząd Kasowy
Główna Kasa Wojsk Wielkopolskich

b/ Departament Artyleryjski

Zarząd Departamentu: gen. ppor. Bolesław Siestrzeńcewicz
Sekcja Artyleryjska: płk Gustaw Ładziński
Sekcja Taborów: płk Jan Karol Dzieciołowski

c/ Sekcja Techniczno-Komunikacyjna

Zarząd Sekcji: ppłk Ludwik Marczewski
Kasa

Wydziały:

Wydział Fortyfikacyjny: urząd, cywil. Leon Sibilewski

Wydział Saperski

Wydział Minerski

Wydział Elektrotechniczny

Samochodowy

Sekcja Komunikacyjna

Szef Sekcji Komunikacyjnej: ppor. Juliusz Prądyński

Kancelaria

Obóz Samochodów

Oficer Komunikacyjny

d/ Departament Gospodarczy

Zarząd Departamentu: mjr. adm. wojsk. Antoni Krzyżagórski

Sekcja III Umundurowania: por. rach. Franciszek Porankiewicz

Urząd Umundurowania

Intendentura Wojsk Wielkopolskich

Prowiantury Intendentury Wojsk Wielkopolskich: Poznań,
Biedrusko, Damasławek, Gniezno, Grodzisk, Inowrocław, Rakoniewice

Administracje Garnizonów: Biedrusko, Gniezno, Inowrocław,
Jarocin, Krotoszyn, Ostrów, Pleszew, Poznań, Śrem,
Września

Składnica Próżniotowa w Poznaniu

e/ Departament Sanitarny

Urząd Sanitarny: gen. ppor. dr Ireneusz Wierzejewski

Szpital nr 1 w Poznaniu: kpt.lek. Leon Idaszewski

Szpital nr 2 w Poznaniu: mjr lek. Stanisław Dobak

Szpital nr 3 w Poznaniu: mjr lek. Adam Karwowski

Szpital nr 4 w Poznaniu: lek.kontr. Władysław Skrzyński

Szpital nr 5 w Poznaniu: mjr lek. Henryk Cetkowski

Szpital nr 6a w Poznaniu: lek.kontr. Karol Markus

Szpital nr 8 w Poznaniu: mjr lek. Kazimierz Nowakowski

Szpital nr 10 w Poznaniu: kpt.lek. Zygmunt Dymiński

Szpital nr 13 w Poznaniu: ppor.lek. Jerzy Pyszkowski

Szpital nr 15 w Poznaniu: mjr lek. Leon Mieczkowski

Szpital nr 16a w Poznaniu: ppłk lek. Józef Pomorski

Szpital nr 17a w Poznaniu: ppor lek. Leon Kubiak

Szpital nr 18 w Poznaniu: mjr lek. Eugeniusz Parczewski

Szpital Zapasowy w Gnieźnie: ppłk lek. Józef Musiał

Szpital Zapasowy w Inowrocławiu: kpt.lek. Henryk Sikorski

Szpital Zapasowy w Czarnkowie: por.lek. Antoni Ciecierski

Szpital Zapasowy w Obornikach: mjr lek. Edmund Stefanowicz

Szpital Zapasowy w Puszczykowie: mjr lek. Michał Szulc

Szpital Zapasowy we Wrześni: mjr lek. Stefan Krzyżagórski

Szpital Zapasowy w Kościanie: kpt lek. Czesław Rogala

Szpital Zapasowy w Wolsztynie: mjr lek. Walenty Markwitz

Szpital Zapasowy w Gostyniu: kpt lek. Narcyz Michałowicz

Szpital Zapasowy w Marysinie /Piaski/: mjr lek. Józef
Dirbach

Szpital Zapasowy w Szczypiornie: mjr lek. Józef Anders

Szpital Polowy nr 2: mjr lek. Edmund Twórz

Szpital Polowy nr 5: kpt lek. Stanisław Panieński

Szpital Polowy nr 6: kpt lek. Stefan Budzyński

1 Kompania Sanitarna: mjr lek. Stanisław Kaliński

2 Kompania Sanitarna: kpt.lek. Kazimierz Brodniewicz

3 Kompania Sanitarna: mjr lek. Tomasz Graczykowski

Lekarz I Okręgu Wojskowego i 2 Dywizji Strzelców Wielko-
polskich: ppłk lek. Józef Smolibocki

Lekarz II Okręgu Wojskowego i 1 Dywizji Strzelców Wielkopolskich mjr lek. Stanisław Janta-Pończyński
Lekarz III Okręgu Wojskowego i 3 Dywizji Strzelców Wielkopolskich ppłk lek. Paweł Orszulok

Ogółem Urzędowi Sanitarnemu podlegały 33 szpitale stacjonarne /6 248 łóżek/, 1 567 osób męskiego personelu sanitarnego /lekarzy, lekarzy dentystów, farmaceutów, podoficerów sanitarnych i sanitariuszy/.

Departament Sanitarny: gen. ppor. dr Józef Grobelny
Wydział Aptekarski: mjr apt. Władysław Woliński
Zbiornica Sanitarna: kpt.apr. Marian Lakner
Składnica Sanitarna: kpt.apr. Jan Szadkowski
Oddział Sanitarny: kpt.apr. Koczowski
Szpital Główny: mjr lek. Tadeusz Szulc

f/ Departament Jurydyczny

Szef Departamentu: płk dr Stanisław Sławski
Sekcja Sądowa: kpt.aud. Wacław Jankowski
Główny Sąd Polowy Wojenny: płk dr Stanisław Sławski
Sąd Okręgowy w Poznaniu: dr Kazimierz Nochowicz

g/ Departament Remontu Koni: płk Zygmunt Studziński

Zarząd Departamentu: por. Stefan Twardowski
Sekcja Zakupu Koni: por. Józef Lossow
Sekcja Szkolna

h/ Departament Budownictwa Wojskowego

III. Załoga Miasta Poznania

1. Inspektorat Artylerii

Inspektor Artylerii: gen.ppor. Anatol Kędzierski
1 Pułk Artylerii Lekkiej /15 Pułk Artylerii Lekkiej Wielkopolskiej/

Organizację artylerii powstańczej 30 grudnia 1918 r. rozpoczął zastępca oficera Kazimierz Niezychowski. Dwa pierwsze dywizjony sformowano do 25 stycznia, trzeci do połowy lutego. Organizacja pułku została ostatecznie zakończona 6 marca 1919 r.

Dowódca pułku: ppłk. Władysław Sczaniecki

Dowódca I Dywizjonu: ppłk Rudolf Niemira

Dowódca III Dywizjonu: kpt. Leon Bogusławski

2 Pułk Artylerii Lekkiej /17 Pułk Artylerii Lekkiej Wielkopolskiej. Formowanie pułku rozpoczęto 20 lutego 1919 r., a zaprzysiężono 10 kwietnia.

Dowódca Pułku: ppłk Stanisław Henryk Józef Więckowski

Dowódca I Dywizjonu: kpt. Zygmunt Łakiński

Dowódca III Dywizjonu: Zygmunt Konstanty Sioda

3 Pułk Artylerii Lekkiej /14 Pułk Artylerii Lekkiej Wlkp./

Na rozkaz Inspektoratu Artylerii z 16 maja 1919 r. kpt. Lucjan Kędzierski rozpoczął formowanie pułku w oparciu o II dywizjon 1 pal i II dywizjon 3 pal. Jedynie III dywizjon formował oddzielnie kpt. Karol Hanke. Organizacja pułku została zakończona 27 maja 1919 r.

Dowódca pułku: ppłk Leon Dębski /po/

Dowódca I Dywizjonu: kpt. Edward Brzeski

Dowódca II Dywizjonu: ppor. Marcin Jasiński

Dowódca III Dywizjonu: kpt. Karol January de Hanke

Dowódca IV Dywizjonu: kpt. Wacław Szalewicz

1 Pułk Artylerii Ciężkiej /7 Pułk Artylerii Ciężkiej/

Artylerię ciężką tworzone w Poznaniu od 3 stycznia 1919 r. w koszarach na Sołaczcu, początkowo jako Batalion Artylerii Ciężkiej.

"Rozkaz do organizacji I Dywizjonu Artylerii Ciężkiej Wielkopolskiej DG wydało 25 stycznia 1919 r., zatwierdzając na stanowisku dowódcy dywizjonu mjr. Bronisława Kuczewskiego. 1 pac utworzono 17 maja, rozkazem Inspekcji Artylerii nr 129. Pułk składał się z trzech dywizjonów po trzy baterie.

Dowódca pułku: ppłk Antoni Heinrich

Dowódca I Dywizjonu: kpt. Stanisław Przywecki

Dowódca III Dywizjonu: kpt. Leonard Lubański

W toku działań wojennych 1919-1929 I dywizjon został wydzielony z pułku i otrzymał nazwę 14 Dywizjonu Artylerii Ciężkiej Wielkopolskiej. Dopiero 2 listopada 1921 r. powstał 7 Pułk Artylerii Ciężkiej Wielkopolskiej.

Dywizjon Artylerii Konnej Wielkopolskiej /7 Dywizjon Artylerii Konnej Wielkopolskiej/

Rozkazem Inspekcji Artylerii nr 75 z dnia 16 marca 1919 r., w koszarach artylerii polowej przy ul. Solnej ppłk Witold Majewski przystąpił do organizacji dywizjonu. 13 kwietnia 1919 r. dywizjon został sformowany.

Dowódca Dywizjonu: ppłk Witold Majewski
Szkoła Podoficerska Artylerii
Utworzona 2 lutego 1919 r. w Poznaniu
Dowódca Szkoły: ppłk Jerzy Krynicki

2. Inspektorat Wojsk Technicznych

Inspektorat Wojsk Technicznych: płk Jan Skoryna
Szef Sztabu IWT: por. Patryk O'Brien de Lacy
Adiutant Sztabu IWT: ppor. Adam Pruszek

I Batalion Saperów /15 Batalion Saperów Wielkopolskich/

Oddziały saperów zaczęto tworzyć w Poznaniu na przełomie 1918 i 1919 r. Dwie kompanie sformowano do 15 stycznia, trzecią do 24 stycznia, a czwartą w połowie lutego. Formowanie odbywało się w koszarach na Wildzie. 13 marca 1919 r. DG poinformowało o zakończeniu organizacji I batalionu, w składzie trzech kompanii saperów i kompanii reflektorów.
Dowódca I Batalionu Saperów: ppłk Witold Butler

II Batalion Saperów /14 Batalion Saperów Wielkopolskich/

Informację o formowaniu batalionu DG podało w Rozkazie dziennym nr 75 z 20 marca 1919 r. Organizację batalionu w składzie trzech kompanii zakończono w końcu sierpnia 1919 r.

Dowódca II Batalionu Saperów: kpt. Wacław Szymański

I Batalion Telegraficzny /7 Batalion Telegraficzny Wielkopolski/

Tworzony od końca grudnia 1918 r. jako Forteczny Oddział Telegrafistów przez sierż. Kazimierza Jasnocha. Po 22 stycznia 1919 r. oddział przemianowano na I Batalion Telegraficzny.

Ogółem do lipca sformowano cztery kompanie.

Dowódca I Batalionu Telegraficznego: ppłk Andrzej hr Międzyński

II Batalion Telegraficzny /7 Batalion Telegraficzny Wielkopolski/

Formowany przez ppor. Józefa Łukomskiego od dnia 1 kwietnia 1919 r. w Forcie Winiary. Jako kadrę z I batalionu wydzielono 4 oficerów i 70 szeregowych. Wcielono też ochotników z Pomorza.

Dowódca II Batalionu Telegraficznego: por. Józef Łukomski

Radiostacja Forteczna w Forcie Winiary /Cytadela/.

Kontrolowana przez Polaków od połowy listopada 1918 r. Komendantem radiostacji był sierż. Stanisław Józwiak /od 7 lutego 1919 r. - ppor./.. Dnia 24 stycznia 1919 r. DG rozkazało sformować oddział radiotelegraficzny pod komendę kpt. Konstantego Gieodrycia. Po śmierci kpt. Gieodrycia dowództwo oddziału objął por. Wacław Tomalak. Do końca kwietnia 1919 r. sformowano oddział radiowy stacji fortecznej, dwie kompanie polowe i szkołę radiotelegrafistów. Ogółem oddział liczył 12 oficerów i 403 szeregowych.

Dowódca Oddziału Radiotelegraficznego: ppor. Wacław Tomalak.

I Batalion Kolejowy /VI Batalion Kolejowy/

21 maja 1919 r. Inspekcja Wojsk Technicznych przystąpiła do zorganizowania oddziału kolejowego, tymczasowo przy II Batalionie Saperów. Dowódcą oddziału mianowany został por. Tadeusz Ruge. Organizację batalionu zakończono we wrześniu 1919 r.: w składzie 12 oficerów i 888 szeregowych.

Dowódca I Batalionu Kolejowego: por. Tadeusz Ruge.

Oddziały Samochodowe

Oddziały samochodowe DG tworzyło od 8 stycznia 1919 r., w oparciu o zdobyte w Poznaniu 22 samochody osobowe i 51

ciężarowych.

Utworzono Pogotowie Samochodowe /d-ca sierż., potem ppor. Wiesław Jan Swinarski/. Od 14 stycznia Wydział automobilowy podporządkowano kwatermistrzostwu, późniejszemu Szefostwu Apropowizacji, zmieniając jego nazwę na Wydział Samochodowy. W połowie stycznia utworzono I Wielkopoleką Kolumnę Samochodów Ciężarowych, wpierw pod dowództwem kpr. /ppor./ Włodzimierza Antoniego Wdowickiego, a od 16 stycznia sierż. /ppor./ Witolda Jana Skrzydlewskiego. Rozkazem Dziennym nr 70 z 15 marca 1919 r. oddziały samochodowe podporządkowano Dowództwu Oddziałów Samochodowych Inspekcji Wojsk Technicznych. Oddziały samochodowe liczyły 13 oficerów i 311 szeregowych.

Dowódca Oddziałów Samochodowych /VII Dywizjon Samochodowy/:
por. Zdzisław Chełmicki

Dowódca I Autokolumny Ciężarowej: ppor. Mieczysław Kazowski

Dowódca II Autokolumny Ciężarowej: ppor. Witold Skrzydlewski

Dowódca III Autokolumny Ciężarowej: ppor. Łaszewski

Dowódca IV Autokolumny Ciężarowej: por. Kazimierz Kraczkiewicz

Dowódca Szkoły Saperów w Śremie: ppor. Kazimierz Sieradzki

Dywizjon Pociągów Pancernych /Pociąg pancerny nr 9 i 17/

Początek formacji dał pociąg pancerny zdobyty 18 lutego pod Rynarzewem. Dnia 28 kwietnia DG ogłosiło etat pociągu opancerzonego. Dowódcą pociągów mianowano mjr Włodzimierza Dołęga-Dziakiewicza. Na uzbrojenie pociągu składały się 2 działa i 15 karabinów maszynowych; załoga liczyła 4 oficerów i 123 szeregowych. Rozkazem dziennym DG nr 147 z 31 maja 1919 r. pociągi pancerne pod względem taktycznym podporządkowano DG, a w sprawach technicznych i administracyjnych /Inspekcji Wojsk Technicznych/. Do 19 lipca ukończono budowę pociągów "Rzepicha" i "Danuta", a do października dwóch następnych.

Dowódca Dywizjonu Pociągów Pancernych: mjr Włodzimierz Dołęga-Dziakiewicz

3. Inspektorat Wojsk Lotniczych

Inspektor Wojsk Lotniczych: gen.ppor. Gustaw Macewicz

Zastępca Inspektora: ppłk Jerzy Syrokomla-Syrokowski

O świcie 6 stycznia 1919 r. oddziały powstańcze opanowały niemieckie lotnictwo w Ławicy pod Poznaniem. Następnego dnia przy DG utworzono Referat Lotnictwa, a na lotnisku w Ławicy jednostkę powstańczą pod nazwą Stacja Lotnicza w Ławicy. Stacją dowodził sierż. /ppor./ Wiktor Pniewski. Załogę stacji stanowiły cztery kompanie: 1 kompania lotnicza, 2 kompanie warsztatową, 3 kompania wartownicza i ochronna i 4 kompania rekrucka. W końcu stycznia w miejsce Referatu Lotniczego utworzono Dowództwo Lotnictwa WP byłego zaboru pruskiego z płk. G.Mackiewiczem. Opracowano koncepcję utworzenia 4 eskadr lotniczych. Jesienią lotnictwo wielkopolskie liczyło 1 500 żołnierzy lotnictwa i wojsk balonowych, 70 samolotów i 4 balony.

Dowódca 1 Wielkopolskiej Grupy Lotniczej: ppłk Tadeusz Władysław Grochowalski

Dowódca 1 Wielkopolskiej Eskadry Lotniczej /12 Eskadry Wywiadowcza 1 pułku lotniczego/: ppor pil. Wiktor Pniewski

Dowódca 3 Wielkopolskiej Eskadry Lotniczej /14 Eskadry Wywiadowczej 1 p.lot./: ppłk pil. Marek Krzyczkowski

Dowódca 4 Wielkopolskiej Eskadry Lotniczej /15 Eskadry Myśliwskiej 3 p.pil/: por. pil. Jerzy Dziembowski

równocześnie: Dowódca Stacji Lotniczej w Ławicy

Dowódca Szkoły Lotniczej: ppor. obs. Ludwik Piechowiak

Dowódca Szkoły Obserwatorów: ppor.dr pil. Feliks Górnicki

Dowódca Wojsk Aeronautycznych: ppłk pil. sterowcowy Aleksander Wańkiewicz

Dowódca Szkoły Aeronautycznej: ppłk pil. Feliks Bożsunowski

4. Dowództwo I Brygady Jazdy Wielkopolskiej /7 Brygada Jazdy Wielkopolskiej: gen.ppor. Aleksander Pajewski

1 Pułk Ułanów Wielkopolskich /15 Pułk Ułanów Wielkopolskich/

Sformowany został z oddziału konnego poznańskiej Służby Straży i Bezpieczeństwa, tworzono go od 28 grudnia 1918 r.

przez ppor. Kazimierza Ciężyńskiego. Od 14 stycznia 1919 r. pułkiem dowodził ppor. /mjr/ Józef Loesow. Zaprzysiężenie pułku odbyło się 26 stycznia 1919 r. Równocześnie pułk otrzymał nazwę 1 Pułku Ułanów Wielkopolekich.

Dowódca 1 Pułku Ułanów Wielkopolekich: ppłk S.G.Władysław Anders

Dowódca I Szwadronu: por. Konrad Łoziński

Dowódca II Szwadronu: rtm Jarema Zapolski

Dowódca III Szwadronu: por. Jerzy Skrzydlewski

Dowódca IV Szwadronu: por. Bartłomiej Zakrzewski

Dowódca Szwadronu ckm: por. Antoni Tuncelman

Dowódca Szwadronu Zapasowego: por. Jerzy Rojewski

2 Pułk Ułanów Wielkopolekich /16 Pułk Ułanów Wielkopolekich/

Utworzony został z oddziału konnego Grupy Zachodniej /frontu zachodniego/, sformowanego na początku stycznia 1919 r., części sformowanego w tym samym czasie Szwadronu Nadgoplańskiego z frontu północnego i oddziału organizowanego w Biedrusku. Formowanie pułku zakończono we wrześniu 1919 r.

Dowódca 2 Pułku Ułanów Wielkopolekich: płk Roman Pasłowski

Dowódca I Szwadronu: rtm. Lech Płachecki

Dowódca II Szwadronu: por. Wiktor Mirny

Dowódca III Szwadronu: por. Kazimierz Papar

Dowódca IV Szwadronu: por. Józef Ślaski

Dowódca Szwadronu cmk: por. Józef Modlibowski

Dowódca Szwadronu Technicznego: por. Stanisław Zakrzewski

Dowódca Szwadronu Zapasowego: rtm. Aleksander Winnicki

3 Pułk Ułanów Wielkopolekich /17 Pułk Ułanów Wielkopolekich/

Formowany w Gnieźnie od 6 stycznia 1919 r. przez ppor. /por./ Edwarda Grabskiego, początkowo jako 1-szy, następnie 2-gi, a wreszcie 3-ci pułk ułanów. Rozkaz do organizowania pułku DG wydało 2 lutego, z czasowym powierzeniem obowiązków dowódcy pułku ppor. E.Grabskiemu. Rozkaz potwierdzono 16 lutego, naznaczając dowódcą pułku ppłk. Kazimierza Raszewskiego, który dnia następnego przejął pułk od ppor. Grabskiego. Do pułku wcielono też część Szwadronu Nadgo-

pląskiego. Gotowość bojową 3 pułk ułanów uzyskał w końcu kwietnia 1919 r.

Dowódca 3 Pułku Ułanów Wielkopolskich: płk Władysław Mosiewicz

Dowódca I Szwadronu: ppor. Kazimierz Jaczyński

Dowódca II Szwadronu: rot. Romuald Borycki

Dowódca III Szwadronu: por. Tadeusz Mieczkowski

Dowódca IV Szwadronu: por. Michał Unrug

Dowódca Szwadronu ckm: por. Emil Macieliński

Dowódca Szwadronu Technicznego: por. Jan Rusecki

Dowódca Szwadronu Zapasowego: mjr Tadeusz Obrębowicz

Dowódca Szwadronu Sztabowego: por. Stanisław Słomowski

Pułk Ułanów Nadwiślańskich /18 Pułk Ułanów Pomorskich/

Rozkazem DG nr 201 z 24 lipca 1919 r. tworzony początkowo jako 4 Pułk Ułanów Wielkopolskich, a od 2 sierpnia jako "Nadwiślański". Organizatorem i dowódcą pułku był ppłk August Donimirski. W ciągu trzech miesięcy sformowano I szwadron. Organizację pułku zakończono w 1920 r. w Grudziądzu i Toruniu.

Dywizjon Artylerii Konnej Wielkopolskiej /7 Dywizjon Artylerii Konnej Wielkopolskiej/.

Organizację dywizjonu rozpoczęto na podstawie rozkazu Inspekcji Artylerii w dniu 16 marca 1919 r., a zakończono w kwietniu. 3 maja dywizjon wystąpił na paradzie w Ławicy w składzie trzech baterii.

Dowódca Dywizjonu Artylerii Konnej: ppłk Witold Majewski

5. Dziekanat Generalny

Duszpasterstwo wojskowe w Wielkopolsce zorganizowane zostało w połowie stycznia 1919 r. W ramach II Kwatermistrzostwa utworzono Wydział II d - duszpasterski. W porozumieniu z władzami duchownymi Duszpasterzem Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim DG назначило ks. Tadeusza Dykiera z Kąkolewa. Pierwsze nominacje kapelanów DG ogłoszono 30 stycznia 1919 r.

Dziekan Generalny WP w b. zaborze pruskim: ks. Józef Prądyński

Dziekan Generalny Okręgu Poznańskiego: ks. Kazimierz Stankowski

Dziekan Generalnego Okręgu Prus Królewskich i Toruńskiego Pułku Strzelców: ks. Mieczysław Różycki

Proboszcz 1 Dywizji Strzelców Wielkopolskich i kapelan 1 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Julian Wilkane

Proboszcz 2 Dywizji Strzelców Wielkopolskich i 2 Pułku Ułanów Wielkopolskich: ks. Nikodem Kanikowski

Proboszcz 3 Dywizji Strzelców Wielkopolskich i kapelan 8 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Władysław Cichowski

Kapelan do Zleceń przy Dziekanie Generalnym: ks. Wacław Morkowski

Kapelan 2 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Walenty Trzybiński

Kapelan 3 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Michał Gorgolewski

Kapelan 4 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Józef Smoliński

Kapelan 5 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Marcin Rochowiak

Kapelan 6 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Stanisław Namysł

Kapelan 7 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Franciszek Komorowski

Kapelan 9 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Adam Rogalewski

Kapelan 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Bronisław Gładysz

Kapelan 11 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Roman Dądaczyński

Kapelan 12 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ks. Stanisław Małecki

Kapelan Pułku Garnizonowego w Poznaniu: ks. Stanisław Radomski

Kapelan 1 Pułku Ułanów Wielkopolekich: ks. Czesław Wojtyniak

Kapelan 3 Pułku Ułanów Wielkopolekich: ks. Mateusz Zabłocki

Kapelan 1 i 2 Pułku Artylerii Lekkiej: ks. Jan Szymański

Kapelan 3 Pułku Artylerii Lekkiej Wielkopolekiej: ks. Józef Tomiak

Kapelan Wojsk Lotniczych: ks. Stanisław Rygielski

Kapelan Wojsk Technicznych: ks. Ignacy Węclawski

Proboszcz Garnizonu w Poznaniu: ks. Stefan Janasik

I Kapelan Garnizonu w Poznaniu: ks. Władysław Schmidt

II Kapelan Garnizonu w Poznaniu: ks. Leonard Kaszyński

Kapelan przy Szkole Podoficerskiej w Biedrusku: ks. Franciszek Harwaczyński

Kapelan Wojsk w Sołaczcu: ks. Kazimierz Machnikowski

Kapelan Grudziądzkiego Pułku Strzelców: ks. Sylwester Grabowski

Kapelan Toruńskiego Pułku Strzelców: ks. Józef Wrycza

Kapelan Bytomskiego Pułku Strzelców: ks. Jan Brandys

Kapelan 4 Pułku Ułanów Nadwiślańskich: ks. Stanisław Jaranowski

Komenda Linii w Poznaniu: por. Stefan Różalski

Komenda Dworcowa: Poznań, Poznań - Tama Garbarska, Gniezno, Inowrocław, Jarocin, Kościan, Opalenica, Ostrów, Skalmierzyce, Szamotuły, Żnin.

Komenda łączności: ppłk hr. Andrzej Mięczyński

Intendent Polowy: mjr a.w. Stanisław Szyfter

Szkoła Oficerska Piechoty: płk Bolesław Jatelnicki

Dyrektor Nauk: mjr Józef de Mekez

Oddział Zapasowy Ciężkich Karabinów Maszynowych: kpt. Walenty Świechocki

Kompania Zapasowa Miotaczy Min

Komenda Placu Ćwiczeń w Biedrusku: ppor. Czajkowski

Dowództwo Żandarmerii Polowej: por. Mieczysław Aleksander Skrudlik

Oddział Żandarmerii przy Dowództwie Głównym: ppor. Roman Karol Smoczyński

Ekepozytury Dywizyjne

Szkoła Żandarmerii

Dowództwo Żandarmerii Krajowej

Dowódca Żandarmerii Krajowej: rtm. Zygmunt Wiza

I Brygada Dowództwa Żandarmerii Krajowej /3 Okręgi/

II Brygada Dowództwa Żandarmerii Krajowej /3 Okręgi/

Szkoła Żandarmerii

IV. 1 Dywizja Strzelców Wielkopolskich - Dowództwo Okręgu Zachodniego /14 Dywizja Piechoty Wielkopolskiej/

Rozkaz do sformowania dywizji DG wydało 22 stycznia 1919 r. Dowództwo objął gen. ppor. Stanisław Dubiski. Od końca czerwca przystąpiono do tworzenia brygad w ramach poszczególnych dywizji.

Dowódca 1 Dywizji Strzelców Wielkopolskich: gen. por. Stanisław Filip Dubiski /pl. 28 września 1919 r./

Dowódca I Brygady Strzelców Wielkopolskich: gen. ppor. Daniel Konarzewski

1 Pułk Strzelców Wielkopolskich /55 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

20 stycznia 1919 r. DG rozkazało: "rozpocząć formację 1 pułku". Dowódcą mianowany został płk D. Konarzewski. Już 26 stycznia pułk został zaprzysiężony na Placu Wilhelmowskim /Wolności/ w Poznaniu.

Dowódca 1 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ppłk Gustaw Paeszkiewicz

Dowódca I Batalionu: kpt. Wacław Hulewicz

Dowódca II Batalionu: kpt. Edward Korwin-Kossakowski

Dowódca III Batalionu: rtm. Paweł Żółtowski

Dowódca Batalionu Zapasowego: kpt. Bolesław Pławiński

2 Pułk Strzelców Wielkopolskich /56 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

Pułk utworzony został z jednostek powstańczych działających na froncie zachodnim /Grupa Zachodnia/, na podstawie rozkazu ustnego wydanego przez dowódcę frontu płk M. Milewskiego, ppor. Antoniemu Nieborakowi, z I, II i IV batalionu

grupy. Dnia 27 kwietnia DG naznaczyło kpt. Zygmunta Łągowskiego tymczasowym dowódcą pułku. Wcześniej, po uzyskaniu gotowości bojowej, 11 kwietnia pułk skierowano na front. Dowódca 2 Pułku Strzelców Wielkopolskich: kpt. Z. Łągowski
Dowódca I Batalionu: kpt. Wojciech Wężyk
Dowódca II Batalionu: por. Bolesław Aleksander Thomas
Dowódca III Batalionu: kpt. Stanisław Siuda
Dowódca Batalionu Zapasowego: por. Antoni Nieborak
Dowódca II Brygady Strzelców Wielkopolskich: gen. ppor. Michał Milewski

3 Pułk Strzelców Wielkopolskich /57 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

7 lutego 1919 r. DG Rozkazem dziennym nr 44 rozkazało przystąpić do formowania 3 pułku w Biedrusku, naznaczając ppłk. Arnolda Szyl링a dowódcą pułku. 29 maja pułk został zaprzysiężony, a 6 maja oddany do dyspozycji dowódcy frontu południowego. 29 lipca przydzielony do składu Grupy gen. Konarzewskiego.

Dowódca 3 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ppłk baron Arnold Szyl링

Dowódca I Batalionu: kpt. Tadeusz Kamieński
Dowódca II Batalionu: kpt. Władysław Lewandowski
Dowódca III Batalionu: kpt. Wincenty Nowaczyński
Dowódca Batalionu Zapasowego: ppor. Wiesław Smolibocki

4 Pułk Strzelców Wielkopolskich /58 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

DG Rozkazem dziennym nr 61 z 6 marca 1919 r. rozkazało z oddziałów walczących na III i IV odcinku frontu północnego sformować 4 pułk strzelców. I batalion wywodził się z batalionu węgrowskiego, II - z batalionu budzyńskiego, III - z oddziałów gnieźnieńskich. Organizację pułku zakończono w końcu kwietnia, a od 5 maja pułk objął odcinek frontu północnego od Kowalewa do Dąbrówki. 1 sierpnia skierowany do Grupy gen. Konarzewskiego.

Dowódca 4 Pułku Strzelców Wielkopolskich: płk Oskar Brezany

Dowódca I Batalionu: por. Włodzimierz Kowalski
Dowódca II Batalionu: ppor. Alojzy Nowak
Dowódca III Batalionu: por. Maksymilian Bartsch
Batalion Garnizonowy Okręgu: ppor. Józef Nikodem Ciosański

V. 2 Dywizja Strzelców Wielkopolskich /15 Dywizja Piechoty Wielkopolskiej/

Rozkaz do sformowania dywizji DG wydało 6 marca, Rozkazem dziennym nr 62. W skład dywizji miały wchodzić 4, 5, i 6 pułki strzelców. Dowódcą dywizji mianowano ówczesnego ppłk. K.Grudzielskiego.

Dowódca 2 Dywizji Strzelców Wielkopolskich: płk Albin Jasiński

Dowódca I Brygady Strzelców Wielkopolskich: płk Wacław Przędziecki

5 Pułk Strzelców Wielkopolskich /59 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

W dniu 7 lutego 1919 r. dotychczasowy 1 Pułk Grenadierów Kujawskich, sformowany przez por. Pawła Cymasa, rozkazem DG przemianowany został na 5 pułk strzelców. Pierwszym dowódcą pułku był ppłk W.Przędziecki. 6 marca pułk został włączony w skład 2 dywizji.

Dowódca 5 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ppłk Stanisław Wrzaliński

Dowódca I Batalionu: rtm. Ignacy Mielżyński

Dowódca II Batalionu: por. Edmund Rogalski

Dowódca III Batalionu: por. Kazimierz Józef Dratwiński

Dowódca Batalionu Zapasowego: ppor. Izydor Włodarek

6 Pułk Strzelców Wielkopolskich /60 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

Sformowano z oddziałów powstańczych frontu południowo-zachodniego /Grupy "Leszno"/ na początku lutego 1919 r. , 6 marca włączony w skład 2 dywizji. 9 sierpnia zaprzysiężony w Kościanie, do 27 sierpnia w odwodzie, następnie na froncie zachodnim i północnym.

Dowódca 6 Pułku Strzelców Wielkopolskich: mjr dr Bernard Śliwiński

Dowódca I Batalionu: por. Józef Wróblewski

Dowódca II Batalionu: por. Adam Kocur

Dowódca III Batalionu: por. Stanisław Sikora

Dowódca Batalionu Zapasowego: kpt. Franciszek Szyszka

Dowódca II Brygady Strzelców Wielkopolskich: płk Tadeusz Gałęcki.

7 Pułk Strzelców Wielkopolskich /61 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

Sformowany z oddziałów frontu zachodniego, dnia 6 lutego 1919 r. otrzymał nazwę "pułku zapasowego grupy zachodniej". Przemianowany rozkazem dziennym nr 70 z 15 marca 1919 r. na 7 pułk strzelców. Pułk organizował ppor. Kazimierz Szczęśniak. W lipcu 1919 r. pułk włączono w skład 2 dywizji.

Dowódca 7 Pułku Strzelców Wielkopolskich: płk Tadeusz Gałęcki

Dowódca I Batalionu: ppor. Stanisław Brych

Dowódca II Batalionu: por. Władysław Mikołajczak

Dowódca III Batalionu: kpt. Jan Namysł

8 Pułk Strzelców Wielkopolskich /62 Pułk Piechoty Wielkopolskiej/

Na Rozkaz DG z dnia 15 marca 1919 r. ppor. Ludwik Bociński z batalionu pleszewskiego, batalionu średzkiego i batalionu zapasowego 12 pułku strzelców, sformował 8 pułk strzelców. W skład pułku wchodził także ochotnicy z Pomorza.

Dowódca 8 Pułku Strzelców Wielkopolskich: kpt. Mieczysław Pałuch

Dowódca I Batalionu: ppor. Józef Lorek

Dowódca II Batalionu: por. Feliks Józef Pamin

Dowódca III Batalionu: por. Kazimierz Szczęśniak

III Batalion Obrony Krajowej: ppor. OK Józef Lisewski

Szpital Polowy nr 1 /Wągrowiec/: kpt. lek. Ignacy Nowak

Szpital Polowy nr 3 /Kcynia/: por.lek. Roman Konkiewicz
Szpital Polowy nr 4 /Szubin/: ppor.dr Bolesław Olejniczak

9 Pułk Strzelców Wielkopolskich /67 Pułk Piechoty/

Sformowany z kompanii powstańczych frontu północnego, z rejonu Kcyni i Szubina. Poszczególne bataliony tworzone w Poznaniu, Gnieźnie i Wągrowcu. Gotowość bojową pułk osiągnął 27 kwietnia 1919 r.

Dowódca 9 Pułku Strzelców Wielkopolskich: ppłk Juliusz Skorupka Padlewski

Dowódca I Batalionu: por. Felicjan Maryński

Dowódca II Batalionu: por. Roman Klein

Dowódca III Batalionu: ppor. Józef Król

VI. 3 Dywizja Strzelców Wielkopolskich /17 Dywizja Piechoty/

Formowanie 3 dywizji ukończono 6 czerwca 1919 r. Ostatecznie w jej skład weszły 9, 10, 11 i 12 pułki strzelców. Dowódca 3 Dywizji Strzelców Wielkopolskich: gen. ppor. Wincenty Odyniec

10 Pułk Strzelców Wielkopolskich /68 Pułk Piechoty/

Rozkazem dziennym nr 26 z 30 stycznia 1919 r. DG poleciło zorganizować "1 pułk rezerwy strzelców" w Poznaniu. Dowództwo powierzono kpt. Andrzejowi Kopie, który z dotychczasowego Dowództwa Piechoty OW I w Poznaniu utworzył dowództwo pułku. Poszczególne bataliony sformowano z załóżków 1 pułku poznańskiego im. T.Kościuszki, 2 pułku poznańskiego im. J.H.Dąbrowskiego - organizowanego przez por. F.Maryńskiego oraz oddziału powstańczego ppor. Andrzeja Kopy u powiatu poznańskiego - zachodniego. Już 4 lutego pułk został zaprzysiężony w Poznaniu, w koszarach strzelców na Jeżycach. Pułk walczył na froncie północnym i zachodnim. 15 marca 1919 r. DG przemianowało pułk na 10 Pułk Strzelców Wielkopolskich. Od 22 czerwca do września walczył w ramach Grupy gen. Konarzewskiego, a następnie przydzielony zostaje do 3 Dywizji Strzelców Wielkopolskich.

Dowódca 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich: kpt. Andrzej Kopa

Dowódca I Batalionu: por. Stanisław Śliwiński

Dowódca II Batalionu: por. Alfons Urbanowicz

Dowódca III Batalionu:

Dowódca II Brygady Strzelców Wielkopolskich: płk Leon Billewicz /do 7 sierpnia, następnie etat nieobsadzony/

11 Pułk Strzelców Wielkopolskich /69 Pułk Piechoty/

Sformowany został z oddziałów walczących na odcinku rawickim frontu południowego: batalionu śremskiego, batalionu jarocińskiego i jutrosińskiego. 23 lutego organizacja pułku została zakończona.

Dowódca 11 Pułku Strzelców Wielkopolskich: mjr Stanisław Thiel

Dowódca I Batalionu: por. Stefan Chosłowski

Dowódca II Batalionu: por. Józef Modlibowski

Dowódca III Batalionu: por. Marian Szulc

12 Pułk Strzelców Wielkopolskich /70 Pułk Piechoty/

Powstał w oparciu o kompanie batalionu ostrowskiego, batalionu pogranicznego, krotoszyńskiego i ostrzeszowskiego. Rozkazem dziennym DG nr 33 z 6 lutego 1919 r. "Formacje wojskowe Okręgu VII zostają złączone w 12 Pułk Strzelców Wielkopolskich". Pierwszym dowódcą pułku został ppor. Władysław Wawrzyniak, równocześnie dowódca OW VII i frontu południowego. Zorganizował on jednostkę w warunkach bojowych. Pułk pełnił nieprzerwaną służbę na froncie południowym aż do 5 stycznia 1920 r.

Dowódca 12 Pułku Strzelców Wielkopolskich: kpt. Władysław Wawrzyniak

Dowódca I Batalionu: por. Mieczysław Szreybrowski

Dowódca II Batalionu: kpt. Sergiusz Radziwanowski

Dowódca III Batalionu: por. Ignacy Wierusz

VII. Dywizja Strzelców Pomorskich

Rozkazem dziennym nr 203 z 30 lipca 1919 r. DG rozkazało "przystąpić natychmiast do formowania 4 dywizji strzelców z roczników poborowych i ochotników z Prus Królewskich. Jako kadra służyć będzie toruński pułk strzelców. Formowanie 4 dywizji polecam płk. Skrzyńskiemu". Z dniem 30 sierp-

nia 4 dywizja strzelców przemianowana została na Dywizję Strzelców Pomorskich. Formowanie dywizji pomorskiej było skutkiem rozkazu Naczelnego Dowództwa Wojsk Polskich w Warszawie z 7 sierpnia. Dywizja miała uczestniczyć w rewindykacji ziem pomorskich przyznanych Polsce Traktatem Wersalskim. Z czterech planowanych pułków sformowano jeden /Toruński Pułk Strzelców/, połowę drugiego /Grudziądzki Pułk Strzelców oraz kadry dla Starogardzkiego i Kaszubskiego Pułków Strzelców.

Dowódca Dywizji Strzelców Pomorskich: płk Stanisław Skrzyński

Toruński Pułk Strzelców /63 Pułk Piechoty/

Pułk tworzono w zasadzie z ochotników z Pomorza. Rozkaz formowania pułku DG wydało 30 maja 1919 r. Jego załącznikiem była tworzona w Inowrocławiu Pierwsza Kompania Zachodnio-Pruska, wchodząca w skład inowrocławskiego 5 Pułku Strzelców Wielkopolskich. Od 16 czerwca czasowym dowódcą pułku był kpt. Władysław Koczorowski. Organizację pułku zakończono w końcu sierpnia.

Dowódca Toruńskiego Pułku Strzelców: mjr Władysław Koczorowski

Dowódca I Batalionu: por. Waldemar Eigner

Dowódca II Batalionu: por. Blockus

Dowódca III Batalionu: por. Wandke

Dowódca Batalionu Zapasowego: kpt. Wacław Hulewicz

Grudziądzki Pułk Strzelców /64 Grudziądzki Pułk Piechoty/

Rozkaz do formowania pułku wydał w dniu 18 sierpnia 1919 r. dowódca 4 dywizji strzelców. Jako kadrę z pułku toruńskiego wydzielono dawną kompanię obornicką - stu podoficerów i st. szeregowców, z por. Romanem Hawranke przewidzianym na dowódcę I batalionu. Por. Ludwik Bociański objął dowództwo pułku.

Dowódca Grudziądzkiego Pułku Strzelców: por. Ludwik Bociański

Dowódca I Batalionu: por. Roman Hawranke

Dowódca II Batalionu: ppor. Edward Senk

Starogardzki Pułk Strzelców /65 Starogardzki Pułk Piechoty/

Rozkaz do formowania pułku wydał dowódca dywizji w dniu 7 października 1919 r. Miejscem formowania miała być Pa-kość, ale 10 listopada kadrę pułku przeniesiono do Mogil-
na.

Dowódca pułku: kpt. Stefan Meissner

Dowódca I Batalionu:

Kaszubski Pułk Strzelców /66 Kaszubski Pułk Piechoty im.
Marszałka Józefa Piłsudskiego/

Formowany rozkazem dowódcy dywizji z 7 października. Pułki grudziądzki i toruński ze swych stanów miały wydzie-
lić wszystkich żołnierzy pochodzących z Kaszub. Organizowa-
nie pułku powierzono por. Leonowi Kowalekiemu, a batalio-
nów porucznikom: Otto Zielińskiemu, Marcinowi Kamińskie-
mu i Romanowi Woyke.

VIII. Dowództwo Okręgu Wojskowego I:

Sztab Dowództwa Okręgu Wojskowego I: kpt. Włodzimierz Skrzy-
dlewski

Okręgowy Sąd Wojskowy

Intendetura Okręgu Wojskowego II: Skrzypczak

Komendy Powiatowe: Czarnków, Gniezno, Inowrocław, Mogilno,
Strzelno, Szubin, Wągrowiec, Witkowo, Żnin.

IX. Dowództwo Okręgu Wojskowego II

Sztab Dowództwa Okręgu Wojskowego II: kpt. Kazimierz Zenk-
teler

Intendentura Okręgu Wojskowego II: kpt. a.w. Stanisław Tyra-
kowski

Kompanie Obrony Krajowej w Kościanie i Śmiglu

Kompania gospodarcza Dowództwa Okręgu Wojskowego II

Komendy Powiatowe: Wolsztyn, Sieraków, Śmigiel, Nowy To-
myśl, Swarzędz, Kościan, Opalenica, Szamotuły, Stęszew,
Oborniki

Szpital Wojskowy Poniec: kpt. lek. Mieczysław Nowakowski

Szpital Wojskowy Szamotuły:

Szpital Wojskowy Śmigiel: por. lek. Seweryn Rakowski

X. Dowództwo Okręgu Wojskowego III

Sztab Dowództwa Okręgu Wojskowego III: por. Zbigniew Ostro-
róg-Gorzeński

Intendentura Okręgu Wojskowego III: por. Kazimierz Lepella
Okręgowy Sąd Wojskowy

Komendy Placu i Powiatowe: Gostyń, Jarocin, Koźmin, Kroto-
szyn, Miejska Górka, Odolanów, Ostrów, Ostrzeszów, Ple-
szew, Robaków, Skalmierzyce, Śrem, Środa, Września,
Strzałkowo, Borzykowo

Szpital Garnizonowy Ostrów: mjr lek. Ludwik Adamezewski

Szpital Wojskowy Krotoszyn: kpt.lek. Stefan Budzyński

Szpital Wojskowy Pleszew: mjr lek. Władysław Likowski

Szpital Wojskowy Jarocin: kpt.lek. Leon Idaszewski

Szpital Wojskowy Śrem: kpt. Seweryn Matuzewski

Szpital Wojskowy Września: mjr lek. Stefan Krzyżagórski

Szpital Wojskowy Środa

XI. Bytomski Pułk Strzelców /167 od 1922 r. 75 Pułk Piechoty/

Pod koniec kwietnia 1919 r. Sztab Generalny WP podpo-
rządkował DG w Poznaniu sformowany w Częstochowie 7 bata-
lion strzelców utworzony z ochotników górnośląskich. 11 ma-
ja DG Rozkazem dziennym nr 127 rozkazało przystąpić do
formowania bytomskiego pułku strzelców, a organizatorem puł-
ku wyznaczono mjr. Romana Witorzeńca. II batalion zorga-
nizowany został z V Batalionu Obrony Krajowej z Poznania,
III - w Koniecpolu. W lutym 1920 r. do pułku dołączono
wrzesiński Batalion Szturmowy jako IV batalion.

Dowódca Bytomskiego Pułku Strzelców: mjr. Roman Witorzeniec

Dowódca I Batalionu: ppor. Edmund Grodzki

Dowódca II Batalionu: por. Janusz Franciszek Leszczyński

Dowódca III. Batalionu: por. Augustyn Bańczyk

Dowódca IV Batalionu: ppor. Mieczysław Szreybrowski

XII. Inspektorat Obwodowych Komend Uzupełnień w Poznaniu

Inspektor Obwodowych Komend Uzupełnień: płk Antoni Unrug

Obwodowe Komendy Uzupełnień: Poznań, Gniezno, Inowrocław,
Kościąn, Krotoszyn, Nowy Tomyśl, Ostrów, Śrem, Środa,
Szamotuły

XIII. Inspektorat Obrony Krajowej

Do końca stycznia 1919 r. oddziały SL w Wielkopolsce nie były zaliczone do formacji wojskowych, choć stanowiły część "Sił zbrojnych tworzonych na terenie W.Ks. Poznańskiego". Dopiero w świetle postanowień DG zawartych w Rozkazie dziennym nr 30 z 3 lutego "Strażników Straży Ludowej należało uważać jako żołnierzy polskich". Na mocy rozporządzenia KNRL z 6 lutego o formacjach SL, Julian Lange mianowany został "Naczelnym Dowódcą Straży Ludowej na terytorium b. Zaboru pruskiego". J.Langemu podporządkowano wszystkie oddziały SL, łącznie z działającymi niejawnie na terenie Pomorza i Śląska. W Wielkopolsce do SL mieli być przyjmowani tylko ci mężczyźni, którzy zostali zwolnieni ze służby wojskowej. 13 marca jako załącznik do Rozkazu dziennego nr 69 DG podało do wiadomości formacji wojskowych tzw. Rozkaz praw i obowiązków Naczelnej Komendy SL w b. zaborze pruskim. Wynikało z niego, że władza NK SL rozciągała się na cały zabór pruski, a NK podlegała bezpośrednio DG. Komenda dzieliła się na trzy wydziały: administracyjny, organizacyjny i wartowniczy i pięciowydziałowego sztabu NK. Kolejnym etapem przekształcenia SL w regularne formacje wojskowe była organizacja SL z dnia 4 czerwca 1919 r. SL została przeformowana w Wojsko Obrony Krajowej, a NK - w Inspekcję Obrony Krajowej. Głównym zadaniem Inspekcji OK tworzenie formacji OK z roczników nie poborowych i ochotniczych oraz z roczników niepoborowych zwolnionych od odbywania służby wojskowej. Taktycznie oddziały OK podlegały dowódcom wojskowym na danym obszarze, a poborowi i ochotnicy podlegali regulaminom formacji regularnych. Do służby w OK zobowiązano każdego mężczyznę w wieku od 17 do 45 roku życia. Inspekcja OK natychmiast przystąpiła do tworzenia batalionów OK według etatów batalionów piechoty. Mianowano też oficerów OK na czas służby w OK. NRL nadała ogółem 106 mianowań "na czas posiadania odpowiedniego stanowiska wojskowego w Obronie Krajowej charakter oficerów Obrony Krajowej".

Inspekcja Obrony Krajowej: płk OK Julian Lange

Adiutant osobisty: ppor. OK Stefan Szykowny

Szef Sztabu: ppor. OK Władysław Kulczyński

Wydział I

Szef: ppor. OK Seweryn Rutkowski

Sekcja I a. Ewidencja /mobilizacja, raporty/: ppor. OK Leon
Janiszewski

Personalia /oficerów, żołnierzy, awanse, odko-
menderowania/: ppor. OK Teodor Bo-
bowski

Sekcja I b. Broń i amunicja /komory, tabory, składnice/ :
ppor. Franciszek Kryg

Sekcja I c. Organizacja /wsparcia, renty, łączność, biuro in-
formacyjne: ppor. OK Aleksander Ratajczak

Sekcja I d. lekarze /sprawy sanitarne/: mjr lek. Celestyn
Rydlewski

Wydział II

Szef: ppor. OK Józef Matuszak

Sekcja II a /reklamacje/: ppor. OK Leon Antoniewicz

Sekcja II b /sądownictwo/: ppor. OK dr Zygmunt Głowacki

Sekcja II c /rachunkowość/: ppor. OK Stanisław Kroczyński

Sekcja II d /registratura i kancelaria/: ppor. rach. Ka-
zimierz Chojnacki

Likwidatorzy Straży Ludowej: ppor. OK Władysław Samoliński

ppor. OK Józef Tucholski

Szkoła Oficerów Obrony Krajowej

Rektor: kpt. Franciszek Biskupski

Zastępca Rektora: Piotr Michałowicz

Bataliony Obrony Krajowej

Dowódca I Batalionu OK: ppor. OK Edmund Ratuszewski /po/

Dowódca II Batalionu OK: ppor. OK Antoni Wysocki

Dowódca III Batalionu OK: ppor. OK Józef Lisewski

Dowódca IV Batalionu OK: ppor. OK Julian Maciejewski

Dowódca V Batalionu OK: ppor. OK Kazimierz Kasprzak

Dowódca VI Batalionu OK: ppor. OK Władysław Barczak

Dowódca VII Batalionu OK: ppor. OK Antoni Jahne

Dowódca VIII Batalionu OK: ppor.OK Władysław Paluszkiewicz
Dowódca IX Batalionu OK: ppor.OK Taofil Plessner
Dowódca XII Batalionu OK: ppor.OK Franciszek Laufer
Dowódca XIII Batalionu OK: ppor.OK Stanisław Borucki
Dowódca XIV Batalionu OK: ppor.OK Józef Pyszczyński
Dowódca Batalionu Zapasowego OK: ppor.OK Franciszek Masa-
dyński

Dowódca kompanii wartowniczej OK: ppor.OK Adam Woźny

Straż Ludowa

Instruktor:

Adiutant: ppor.OK Edmund Bogusławski

Dowódca Dzielnic: ppor.OK Jakób Hencka

Szef Sztabu: ppor.OK Adam Jachimowicz

Oficer Odwachu: ppor.OK Antoni Kinowski

Dowódca SL w Żninie: ppor.OK Mieczysław Prus-Krzywiński

Administrator: ppor.OK Konstanty Chałupka

Dzielnice Obrony Krajowej na m.Poznań

Dzielnica I. Stary Rynek

Dzielnica II. Chwaliszewo

Dzielnica III. Zamek

Dzielnica IV. Wilda

Dzielnica V. Łazarz

Dzielnica VI. Jeżyce

Dzielnica VII. Główna

Komendy Powiatowe Obrony Krajowej: Poznań, Czarnków, Gostyń,
Inowrocław, Kościan, Jarocin, Krotoszyn, Nowy Tomyśl,
Ostrów, Ostrzeszów, Pleszew, Śmigiel, Środa, Szubin,
Żnin.

XIV. Komenda Miasta Poznania

Komendant Miasta: kpt. Feliks Piekucki

Bataliony Garnizonowe I, II, III, IV

Kompania rekonwalescentów: ppor. Antoni Kocimeki

XV. 1 Pułk Rezerwowy /155 Pułk Piechoty/

Sformowany został z oddziałów garnizonowych. 29 lipca 1919 r. utworzony został I Batalion Garnizonowy Okręgu Wojskowego II, który 1 sierpnia zajął odcinek bojowy od Zbąszczyńca do Kopanicy. Do 25 września został sformowany II batalion; na froncie przedłużył na południe odcinek I batalionu do Kaszczora włącznie. Dwa dni później sformowany był już też III Batalion Garnizonowy. Rozkazem dziennym nr 231 z 2 października 1919 r. DG poleciło Dowództwu Okręgu Wojskowego II sformować pułk rezerwowy "z batalionów garnizonowych znajdujących się w jego rozporządzeniu". Otrzymał on nazwę 1 Pułku Rezerwowego; dowództwo pułku objął kpt. K. Zenkteler. W marcu 1921 r. 155 pułk rezerwowy został przemianowany na 73 pułk piechoty. Dowódca 1 Pułku Rezerwowego: kpt. Kazimierz Zenkteler /od listopada 1919 r./

Dowódca I Batalionu: por. Walerian Anderson

Dowódca II Batalionu: por. Dionizy Vogel

Dowódca III Batalionu: por. Jan Marcinkowski

Dowódca IV Batalionu: por. Józef Hager

Dowódca Batalionu Zapasowego: ppor. Zygmunt Manyś

XVI. 1 Pułk Obrony Krajowej /2 Pułk Rezerwowy/

Sformowany został z batalionów Obrony Krajowej: II do V. Rozkazem Dowództwa Frontu Zachodniego nr 14 z 24 września 1919 r. Z dniem 2 października wymienione bataliony zostały połączone w 1 Pułk Obrony Krajowej. 1 stycznia 1920 r. rozkazem Dowództwa Grupy Zachodniej Frontu Wielkopolskiego nr 86 1 Pułk OK przemianowano na Pułk Rezerwowy, 26 stycznia na 159 pułk piechoty. 5 marca 1921 r. ostatecznie przemianowano pułk na 74 Pułk Piechoty.

Dowódca 1 Pułku Obrony Krajowej: por. Antoni Nieborak

Dowódca I Batalionu: ppor. OK Julian Maciejewski

Dowódca II Batalionu: ppor. OK Antoni Wysocki

Dowódca III Batalionu: ppor. J Józef Lisewski

Dowódca IV Batalionu: ppor. Jan Wagner

XVII. Formacje niejawne na terenie Pomorza i Śląska podległe Dowództwu Głównemu Wojsk Polskich b. Zaboru Pruskiego.

Podczas poufnych narad przedstawiciele Wielkopolski, Pomorza i Śląska, odbytych w Poznaniu w trakcie Sejmu Dzielnicowego /3-5 grudnia 1918 r./ uzgodniono konieczność sformowania zakonspirowanych oddziałów polskich na Pomorzu i Śląsku. 10 grudnia 1919 r. w Poznaniu odbyła się narada przedstawiciele tych ziem w związku z przewidywanym przyjazdem Armii gen. Józefa Hallera. Zapadły wówczas decyzje o przystąpieniu do zorganizowania Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska i Organizacji Wojskowej Pomorza, podległych Komisarjatu NRL w Poznaniu. Po wybuchu powstania w Wielkopolsce z kierownictw obu organizacji utworzono Sztaby Terenowe Dowództwa Głównego w Poznaniu. Członkowie obu organizacji zostali zaprzysiężeni na rotę przysięgi Armii Wielkopolskiej.

Polska Organizacja Wojskowa Górnego Śląska

Organizację tworzyli m.in. Józef Grzegorzek z Bytomia, Zygmunt Wiza z Poznania, Józef Dreyza i inni. Główny Komitet Wykonawczy POW GS wybrany został na naradzie w Bytomiu dnia 19 lutego 1919 r. jako kolegialny organ dowódczy. Praca organizacji opierała się na zasadach wojskowo-konspiracyjnych. Zadaniem organizatorów było zdobycie jaknajwiększych mas ludności do walki zbrojnej z Niemcami; wszelkimi możliwymi środkami miano się starać o zdobycie broni, aby członków organizacji przygotować do walki.

Główny Komitet Wykonawczy Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska /Bytom/

Józef Grzegorzek, Józef Dreyza, Alfons Zgrzebiok, Wiktor Rupfeld, Augustyn Świder, Stanisław Masztalerz, Jan Zejer, Emil Gajdas, Józef Grzegorzek, Adolf Lampner, Franciszek Lazar, Kazimierz Jesionek, Zygmunt Wiza.

Przewodniczący GK POWGS: Józef Dreyza - do jego kompetencji należało zwoływanie zebrań za zgodą innych członków Komitetu, przewodniczenie zebraniom.

Organizatorzy i komendanci okręgów:

- Okręg I /powiat bytomski/: Adam Całka
- Okręg II /powiat katowicki/: Adam Postrach
- Okręg III /powiat zabrzański/: Jan Pyka
- Okręg IV /powiat gliwicki/: Janusz Heger
- Okręg V /powiat toszecki/: Władysław Wróblewski
- Okręg VI /powiat tarnogórski/: Jan Zejer
- Okręg VII /powiat lubliniecki/: Józef Gniatczyński
- Okręg VIII /powiat pszczyński/: Alojzy Fizia
- Okręg IX /powiat rybnicki/: Józef Buła
- Okręg X /powiat kozielski/: Alfons Zgrzebnik
- Okręg XI /powiat raciborski/: Jan Wyględa
- Okręg XII /powiat strzelecki/: Kazimierz Leciejewski
- Okręg XIII /powiat opolski/: Teodor Kulik

Każdy okręg podzielono na obwody w sile jednej kompanii.
Okręg przedstawiał siłę pułku.

Dowództwo Organizacji Wojskowej Pomorza /Gdańsk/

Dowódca OWP, kierownik Wydziału Wojskowego i Wydziału Straży Ludowych w Podkomisariacie Naczelnej Rady Ludowej w Gdańsku: dr Franciszek Kręcki

Okręg I w Toruniu - obejmował miasto Toruń, powiat toruński, powiat wąbrzeski oraz powiat chełmiński.

Dowódcami w różnych okresach byli: lech Czarliński, Wincenty Rawicz-Dembiński.

Naczelnikami powiatów byli:

- miasto Toruń - Bolesław Makowski, Wacław Rulewicz
- powiat Toruń - Tadeusz Janowski, Wiesław
- powiat Wąbrzeźno - A.Karpiński, dr Dandelski, Rychlicki
- powiat Chełmno - dr Bogusław Ruczkowski

Okręg II w Grudziądzu - obejmował powiaty: grudziądzki, kwidzyński, sztumski i suski.

Dowódcami byli: Jerzy i Bolesław Donimirscy.

Naczelniami powiatów byli:

- powiat Grudziądz - Jan Donimirski, Jan Bona
- powiat Kwidzyń - Józef Głowacki, Marian Kodzielski
- powiat Sztum - Bronisław Zawacki
- powiat Susz - Leon Wroński

Okręg III w Lubawie - obejmował powiaty: brodnicki, lubawski, oleszyński, reszelski, szczycieński, nidziecki, ostródzki.

Dowódcami byli: Bolesław Ossowski, dr Teofil Rzepnikowski

Naczelnikami powiatów byli:

powiat Brodnica - dr Jan Janaszek, Sylwester Bizan, Stanisław Ossowski, Wacław Węclawski, Jan Dejewski

powiat Lubawa - Stanisław Wolski, Jan Jarmuszewski

powiat Oleszyn - Stefan Zakrzewski, Paweł Baczewski

powiat Reszel - Paweł Więcek, Andrzej Reihls

powiat Szczytno - Fryderyk Mendrina

powiat Nidzica - August Wagner

powiat Ostróda - Jan Karaszewski

Okręg IV w Czernsku /tzw. kaszubski/ - obejmował powiaty: kościerski, chojnicki, wejherowski, pucki.

Dowódcami byli: Bolesław Lipski, Augustyn Szpręga

Naczelnikami powiatów byli:

powiat Kościerzyna - dr Zieliński

powiat Chojnice - A. Hołoga

powiat Wejherowo - Augustyn Czoska

powiat Puck - Ludwik Połomski

Okręg V w Starogardzie - obejmował powiaty: starogardzki, tczewski, malborski, świecki, tucholski, bydgoski, sępoleński, gdański, kartuski.

Dowódcami byli: dr M. Marchlewski

Naczelnikami powiatów byli:

powiat Starogard - Czesław Nagórski

powiat Tczew - Edmund Kleina

Powiat Malbork - Józef Krajnik

powiat Ściewie - Kazimierz Różycki

powiat Tuchola - Antoni Borzyszkowski

powiat Bydgoszcz - Melchior Wierzbicki

powiat Sępólno - Jan Mindak

powiat Gdańsk - Leonard Głowacki

powiat Kartuszy - J. Żmuda-Trzebiatowski

Okręg VI w Bytomiu - obejmował powiaty: bytomski, słupecki, wałęcki, lęborski, złotowski, człuchowski.

Dowódcami byli: Aleksander Wysocki, Bernard Wera

Naczelnikami powiatów byli:

powiat Bytów	- August Głiszczyński - Chamier
powiat Słupsk	- Stefan Trzeszewski
powiat Wałcz	- Franciszek Książkowski
powiat Lębork	- Jan Kępa
powiat Złotów	- Jan Koczorowski
powiat Człuchów	- Jan Kiedrowski

Okręg VII w Elku - obejmował powiaty: ełcki, olecki, piski, giżycki, mrągowski.

Dowódcami byli: Władysław Pieniężny

Naczelnikami powiatów byli:

powiat Ełk	- Paweł Grycht
powiat Olecko	- Bronisław Lorczyński
powiat Pisz	- Michał Wiliński
powiat Giżycko	- Damazy Lorczyński
powiat Mrągowo	- Jan Sawicki

Każdy powiat dzielono na 6-10 obwodów. Na czele każdego obwodu stał tzw. plutonowy. W skład plutonu wchodziłi członkowie różnych organizacji polskich od "Sokoła" począwszy a na chórach kościelnych skończywszy. Do dyspozycji dowództwa każdego okręgu stały dodatkowo specjalne oddziały bojowe w liczbie 120-170 ludzi. Rozlokowane one były w grupach po 12 ludzi. Ogółem przyjmowano w Dowództwie Głównym w Poznaniu, iż Organizacja Wojskowa Pomorza w razie podjęcia otwartej walki może dostarczyć do 25 000 uzbrojonych ludzi, i to będących w stałym pogotowiu wojskowym. Strona niemiecka obliczała siły OWP na 50 000 ludzi.

Załącznik opracowany został na podstawie grupy zespołów akt Sił Zbrojnych byłego Zaboru Pruskiego przechowywanych w Centralnym Archiwum Wojskowym, "Tygodnika Urzędowego Naczelnej Rady Ludowej" z 1919 r., kronik i metryk oddziałów znajdujących się w CAW, publikowanych metryk pułkowych i innych. Za podstawę

układu załącznika służył Etat tymczasowy Dowództwa Głównego w Poznaniu z 12 sierpnia oraz rozdzielnik Rozkazów Dowództwa Głównego WP b. zaboru pruskiego z 9 września 1919 r.

- 1/ Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Wybór źródeł. Wybór i opracowanie Antoni Czubiński i Bogusław Polak, Poznań 1983; Wojekowe aspekty Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Wybór materiałów źródłowych. Redakcja naukowa i charakterystyka bazy źródłowej: Bolesław Woszczyński; wstęp i kalendarium Zdzisław Grot; wybór tekstów i opracowanie: Stanisław Nawrocki, Bogusław Polak, Marek Rezler, Wacław Ryzewski, Tadeusz Wawrzyński, Bolesław Woszczyński, Poznań 1984.
- 2/ Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie /CAW/, I. 170.2, t. 2. Rozkaz nr 202 Dowództwa Głównego Wojsk Polskich b. zaboru pruskiego z 27 lipca 1919 r.
- 3/ Obzernie na ten temat pisze A. Czubiński: Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Geneza - charakter - znaczenie, Poznań 1978, od s.208; tegoż: Koncepcja powstania zbrojnego w ujęciu Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu /listopad 1918 - luty 1919/, /w:/ Czyn Zbrojny Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Materiały z V Ogólnopolskiego Seminarium Historyków Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. Kościan, 3 kwietnia 1984 r. Redakcja naukowa: Bogusław Polak, Koszalin 1984, s.29-44.
- 4/ Związki te silnie akcentuje Piotr Łossowski: Wkład Armii Wielkopolskiej w odbudowę sił zbrojnych odrodzonego Państwa Polskiego, "Przegląd Zachodni", 1983 r., nr 4, s.1-13; także B. Polak: Wielkopolskie siły zbrojne /listopad 1918 - marzec 1920/, /w:/ Czyn zbrojny Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, s.45-58.

Z prac wcześniejszych zob. Włodzimierz Lewandowski: Udział Wielkopolski w odbudowie Rzeczypospolitej w latach

1918-1919 /ze słowem wstępnym dr Mieczysława Jabczyńskiego, Poznań 1939.

- 5/ Ze względów objętościowych zrezygnowano z przedstawienia zarysu przebiegu Powstania Wielkopolskiego. Na ten temat obszernie A.Czubiński: Powstanie Wielkopolskie 1918 - 1919 op.cit.; Benon Miśkiewicz: Dzieje powstańczego oręza, /w:/ A.Czubiński - Zdzisław Grot - B.Miśkiewicz: Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Zarys dziejów. Redaktor naukowy Z.Grot, Poznań 1978, s.159-349.
- 6/ O de B Wojsk Wielkopolskich z 11 czerwca 1919 r. Zob. Powstanie Wielkopolskie 1918/1919 /artykuły i przyczynki/. Pod red. B.Polaka, Kościan 1975, s.70-72.
- 7/ Obszernie na ten temat w książce A.Czubińskiego: Powstanie Wielkopolskie 1918-1919 ..., op.cit.; Stanisław Grygier - Tadeusz Grygier: Polityczne i wojskowe kontakty Wielkopolski i Pomorza w latach 1918-1919, /w:/ Wielkopolska a Pomorze, Warmia, Mazury i Ziemia Żłotowska w dobie Powstania Wielkopolskiego 1918-1919. /Materiały z II Ogólnopolskiego Seminarium Historyków Powstania Wielkopolskiego - Kościan, 2.II.1973 r./. Pod red. Z.Grota i Jana Witkowskiego, Leszno 1977, s.26-56 + 7 map; tychże: Kontakty polityczne i wojskowe Wielkopolski i Śląska w latach 1919-1921/, /w:/ Wielkopolska a Powstanie Śląskie 1919-1921 /Materiały z III Ogólnopolskiego Seminarium Historyków Powstania Wielkopolskiego - Kościan, 5.II.1974 r./. Pod red. B. Polaka, Leszno 1977, s.13-56.
- 8/ Wojskowe aspekty Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, dok. nr 264, 266, 269.
- 9/ T.Grygier: Polski front przeciwniemiecki w maju 1919 r. "Przegląd Zachodni" 1948 r., nr 2, s.142-157; Tadeusz Wawrzyński: Polskie przygotowania obronne w związku z groźbą agresji niemieckiej w roku 1919 w świetle materiałów Centralnego Archiwum Wojskowego, "Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, t.4, 1972 r. s.31-45; B.Polak: Wielkopolska

w obliczu zagrożenia ofensywą niemiecką /kwiecień-czerwiec 1919 r./, /w:/ Studia z dziejów Polski, Niemiec i NRD /XVI-XX w./, Poznań 1974 r., s.269-277; P.Łossowski: Między wojną a pokojem. Niemieckie zamysły wojenne na wschodzie w obliczu traktatu wersalskiego. Marzec-czerwiec 1919 roku, Warszawa 1976; B.Miśkiewicz: Dzieje powstańczego oręza, op.cit., s.349-363.

- 10/ Szczegółowo na ten temat B.Polak: Zjednoczenie Armii Wielkopolskiej z Wojskiem Polskim w 1919 r. /w:/ Powstanie Wielkopolskie 1918/1919 /artykuły i przyczynki/, op. cit., s.107-133; zob. Wojskowe aspekty Powstania Wielkopolskiego 1918-1919, dok. nr 266, 269, 271, 273-274; Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Wybór źródeł, dok. nr 185.

Podstawa źródłowa i zasady edytorskie

Jak wspomniano już we wstępie, niniejszy zbiór tekstów źródłowych w zasadzie jest kontynuacją obu tomów źródeł wydanych w latach 1983 i 1984. Obejmuje okres od marca do listopada 1919 r. Ze względów edytorskich i technicznych, ograniczony został do 10 arkuszy wydawniczych, co stanowi ledwie szóstą część tomów wcześniejszych.

W tej sytuacji publikowana jest tylko część dokumentów, przede wszystkim rozkazy dzienne Dowództwa Głównego w Poznaniu, niektóre dokumenty wytworzone przez Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich w Warszawie /Oddziały I i III/, m.in. korespondencja między DG w Poznaniu a NDWP oraz podstawowy dokument jakim jest "Organizacja Dowództwa Okręgu Generalnego w Poznaniu i Dowództwa Frontu Wielkopolskiego" z 20 października 1919 r., stanowiący zamknięcie pierwszego etapu jednoczenia Wojska Wielkopolskiego z Wojskiem Polskim.

Względy objętościowe uniemożliwiły publikację protokołów poszczególnych Komisji przeprowadzających rozgraniczenie kompetencji między Dowództwem Frontu Wielkopolskiego a Dowództwem Okręgu Generalnego.

Starcia na linii rozejmowej znalazły odzwierciedlenie w komunikatach sytuacyjnych Dowództwa Głównego o sytuacji w poszczególnych grupach i frontach, przesyłanych przez DG do NDWP oraz prasy poznańskiej i warszawskiej. Po utworzeniu tzw. frontu przeciwniemieckiego komunikaty rozsyłano do dowództw poszczególnych frontów, wchodzących w skład frontu przeciwniemieckiego. M.in. zachowały się raporty przesyłane do dowództwa Armii gen. Józefa Hallera /123.6.46/, jak też Raporty wojskowo-informacyjne o dyslokacji oddziałów niemieckich na Froncie Wielkopolskim, niepublikowane w tomie niniejszym. Opublikowano komunikaty sytuacyjne z okresów natężenia starć na linii rozejmowej.

Przyjęte zasady edytorskie są logiczną konsekwencją wcześniejszych tomów.

Zastosowano zasadę chronologiczną układu dokumentów. W przypadku kilku dokumentów datowanych tego samego dnia o układzie decydowała ważność wystawcy dokumentów.

Każda pozycja wydawnictwa opatrzona została kolejnym numerem porządkowym. Następnym elementem jest nagłówek - tytuł zawierający: daty /kolejno: rok, miesiąc - słownie, dzień/, miejsce wydania przekazu /ewentualnie "miejsce postoju"/ i zwięzłą informację o treści. Po tekście zasadniczym umieszczono - jeżeli występowały w przekazie - podpisy. Daleszym elementem każdej pozycji jest informacja o charakterze przekazu: oryginał, kopia, odpis. Dalej to sposób sporządzania: druk, maszynopis, rękopis. W następnej linii podano miejsce przechowywania dokumentu /nazwę archiwum/ lub tytuł wydawnictwa, z którego przekaz przedrukowano oraz sygnaturę /tom/. Część uzupełniającą stanowią przypisy tekstowe oznaczone małymi literami alfabetu. W razie potrzeby tekst zasadniczy zamykają przypisy rzeczowe. Opuszczono fragmenty dokumentów, które nie dotyczyły problematyki powstania, zaznaczone zostały przez dwie pauzy /--^a/, z równoczesnym wyjaśnieniem w przypisach. Fragmenty tekstu lub pojedyncze wyrazy podkreślone - odnotowano literami /a-a/.

Publikowane materiały w języku polskim podano w oryginalnym brzmieniu. W koniecznych przypadkach poprawiono pisownię i składnię dostosowując ją do obowiązujących zasad gramatyczno-ortograficznych.

Uzupełnienia i rozwinięcia skrótów - zostały zaznaczone przy pomocy nawiasów klamrowych. Występujące liczne nazwy geograficzne pozostawiono w brzmieniu oryginalnym, a pełne rozwiązanie podaje indeks nazw geograficznych. W podobny sposób uzupełniono większość imion osób.

BOGUSŁAW POLAK

Nr 1

1919 marzec 6, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 61 Dowództwa Głównego w sprawie poborów oficerów sądownictwa, przekazania magazynów, formowania 2 Dywizji Strzelców Wielkopolskich

-- a

Pobory do sądownictwa wojskowego

Dla urzędników sądów wojskowych wyznacza się następujące pobory:

1. Dla prezydenta Głównego Sądu Wojennego - pobory pułkownika,
2. Dla prezydentów Sądów Okręgowych - pobory majorów,
3. Dla audytorów - pobory kapitanów,
4. Dla inspektorów więzień - pobory kapitanów,
5. Dla sekretarzy - pobory podporuczników.

--a

Szefowi Apropowizacji, ppor. /Janowi/ Maciaszkowi, rozkazuję zdać niezwłocznie wszystkie składy, magazyny i majsternie wojskowe, znajdujące się pod jego zarządem, decernentowi do spraw wojskowych przy N.R.L., p. /Konstantemu/ Chłapowskiemu, samemu zaś natychmiast przystąpić do zorganizowania Zarządu Szefa Apropowizacji przy D.G. o charakterze organu ruchomego, będącego w stanie wyruszyć wraz z wojskiem w pole.

W porozumieniu z p. Chłapowskim wydzieli ppor. Maciaszek do swego rozporządzenia taką ilość umundurowania, amunicji, prowiantu i furazu, aby być w stanie natychmiastowo zaopatrzyć potrzeby wojsk na przeciąg czasu nie wyższy ponad miesiąc. Przekaz materiału należy zakończyć do 10 b.m.

Niezwłocznie przedłoży mi ppor. Maciaszek spis funkcjonariuszy głównych wydziałów zarządu Szefa Apropowizacji przy D.G., nie rujnując obecnego zarządu Szefa Apropowizacji, przechodzącego do rozporządzenia docernanta do spraw wojskowych przy N.R.L.

Rozkazuję przystąpić niezwłocznie do sformowania 2 dywizji strzelców wielkopolskich z 4, 5 i 6-go pułku strzelców. Dowódcą 4-go pułku mianuję majora /Oskara/ Brezany, Dowódcą 5-go pułku - pułkownika /Wacława/ Przeździeckiego,

Dowodzącym 6 pułkiem, porucznika /Bernarda/ Śliwińskiego
Dowódcą dywizji mianuję podpułkownika /Kazimierza/ Grudzielskiego.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Podpułkownik i
Szef Sztabu

gen. por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t. 1

a

Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące darów na wojsko,
spraw personalnych, umundurowania i dodatków pieniężnych.

Nr 2

1919 marzec 7, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Płonkówko ostrzeliwała artyleria niemiecka wczoraj przed południem. W nocy odpędzono liczne i silne patrole niemieckie nacierające na nasze posterunki, na całym odcinku Ośnieszewko-Płonkowo. Wzdłuż Noteci ostrzeliwały patrole niemieckie nasze posterunki. Pod Smogulcem odparto w nocy atak niemiecki na Lipę, podjęty po przygotowaniu artyleryjskim. N.Dwór ostrzeliwała artyleria niemiecka przez całą noc. Na reszcie frontu spokój.

Grupa zachodnia: Dzień wczorajszy minął na ogół spokojnie. Tylko pod Błakami i Krzyżkówkiem ostrzeliwał nieprzyjaciół nasze posterunki z kulomiotów, a Grolewo obrzucił minami. Wieczorem o 10-tej zaatakował nieprzyjaciół w sile 1-2 kompanii nasze posterunki stojące na wschód od mostu pod M.Grójcem i wyparł je po krótkiej walce. Nasz kontrakt - podjęty o 1-szej w nowy -

wetrzymał dalsze postępy nieprzyjaciela w stronę Chobienic. Pomiędzy 3 a 6-tą w nocy ostrzeliwał nieprzyjaciel okolicę Chobienic gwałtownie minami. Pod Lesznem spokój. Pod Poniecem ostrzeliwał nieprzyjaciel z kulomiotów Sowiny, Janiszewo i Miechcin.

Grupa południowa: Na ogół spokojnie.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 3

1919 marzec 8, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 63 Dowództwa Głównego w sprawie poboru do Armii Wielkopolskiej i przeprowadzenia egzaminów oficerskich

--a

Oglašzam rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 4 marca 1919 r. dotyczące dalszego poboru do Wojska Polskiego Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim:

§ I.

Powołuje się pod broń /oprócz roczników, podanych w § 1. rozporządzenia z dnia 17 stycznia 1919 - Tygodnik Urzędowy nr 2, strona 5/ do czynnej służby w Wojsku Polskim wszystkich Polaków, którzy urodzili się w latach 1895, 1896 i 1900.

Powołani tym rozporządzeniem pod broń winni się zgłosić osobiście do urzędów, wyznaczonych w publicznych obwieszczeniach przez władze policyjne.

§ II.

Kto się nie zgłosi do urzędu w czasie, wyznaczonym przez władzę policyjną, lub kto następnie na zawezwanie nie stawi się do służby wojskowej, karany będzie przez sąd doraźny więzieniem aż do lat pięciu i grzywną aż do stu tysięcy marek,

albo jedną lub drugą karę.

Poznań, dnia 4 marca 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
/ks. Stanisław/ Adamski,
/Wojciech/ Korfanty

* Ogłoszone w rozk. dzien. D.G. nr 19 z dnia 23 stycznia 1919,
liczba 2 Ib 1 i 2.

--a

Egzaminy przed komisją kwalifikacyjną proponowanych na oficerów odbywają się co poniedziałek w DG.

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
Podpułkownik i Szef
Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muénicki, gen.por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące darów na wojsko oraz sprawy personalne.

Nr 4

1919 marzec 10, Poznań.- Z rozkazu dziennego Nr 65 Dowództwa Głównego w sprawie zdobycia niemieckiego pociągu pancernego.

Przy zdobyciu pancernego pociągu dnia 17 lutego br. odznaczyli się niżej podani saperzy I. baonu saperów wielkopolskich:

1. plut. Grzesiak Józef - zabity,
2. szereg. Banaszak Stanisław - zabity,
3. st.żołn. Murawski Marian - ranny,
4. szereg. Horyszczak Jakub - ranny,
5. szereg. Sroka Stefan - ranny,
6. szereg. Gryl Feliks - ranny,

7. szereg. Leśniewski Wojciech,
8. szereg. Wiśniewski Ignacy,
9. szereg. Filipek Władysław.

Ta oto dziewiątka po wysadzeniu toru kolejowego, nie zważając na znaczną przewagę załogi pociągu mężnie rzuciła się do ataku, i walcząc aż do przybycia posiłków, nie dała wrogowi wycofać pociągu. W nierównej walce tylko 3 ocalało.

Ten czyn bohaterski stawiam za wzór.

Poległym niech ziemia rodzinna da wieczny spokój!
Reszcie - szcząc się, że dowodzę nimi - składam podziękowanie.

Rozkaz ten przeczytać przed frontem wszystkich wojsk mi podległych¹.

--a

Za zgodność

/Władysław/ Anders
Podpułkownik i Szef
Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał - Porucznik

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono sprawę dotyczące zapomóg dla rodzin żołnierzy, przydziałów służbowych i poszukiwania osób.

¹ na ten temat B.Polak: Wojaka techniczne, /w:/ Powstanie Wielkopolskie ..., Kościan 1975, s.267-268. Cała grupa, w tym trzech saperów pośmiertnie odznaczona została Orderem Virtuti Militari V Klasy; wręczono je w 1922 r.

Nr 5

1919 marzec 11, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Grupa północna: Na odcinku inowrocławskim przez całą noc ogień kulomiotów i czynność patroli niemieckich. Ze strony N.Kruszyny wieczorem ogień

artylerii niemieckiej i karabinów. Nieprzyjaciel ostrzeliwał z broni ręcznej nasze posterunki na moście w Antoniewie. Wzdłuż Noteci strzelanina posterunków nieprzyjacielskich.

Pod Mieczkowem w miejscu przedwczorajszej przeprawy nieprzyjaciela, zatopiono jedno czółno na Noteci.

Na odcinku Budzyńskim rano i wieczorem ogień karabinów maszynowych i miotaczy min ze strony Podanina na Trzydomy /Dreihauc/ Stróżewo /Kirchdorf/ i Trzydomy dziś rano pod silnym ogniem artylerii, mino- i kulomiotów. Posterunki nasze koło dworca Ostrówek /Bismarckeruhm/ oraz wsi Krystynki /Christinchen/ ostrzeliwał nieprzyjaciel z kulomiotów i karabinów.

Pod Gulczem na odcinku Lubasz obustronna wymiana strzałów.

Grupa zachodnia: Po południu odparto podjazd niemiecki, popierany ogniem z kulomiotów na Chorzempowo. Pod Motzberg strzelały posterunki niemieckie, do pracującej w polu ludności cywilnej. Grolewo i Krzyżkówko /Kreuzwehr/ w nocy pod ogniem karabinów maszynowych i miotaczy min. Wczoraj padło około 150 min na N.Dwór. Na M.Grójec po południu strzały artylerii niemieckiej. Wieczorem ogień minomiotów. Atakujący tu patrol niemiecki został odparty. Na odcinku Leszno odparto pod Kaszczorem patrol nieprzyjacielski. Zresztą na ogół spokojnie.

Grupa Południowa: Pod Turem, w Odcinku kępińskim, odparto zaczepkę patrolu nieprzyjaciela.

Szef Sztabu

Nr 6

1919 marzec 12, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Na odcinku inowrocławskim nieprzyjaciel strzelał do ludności cywilnej pracującej w polu, pod Opokami. Po południu, na torze z Gniewkowa, niemiecki pociąg pancerny ostrzeliwał artylerię Wielowieś i uszkodził szkołę. W godzinę potem dalsze pociski artyleryjskie zniszczyły szkołę doszczętnie. Równocześnie strzelała artyleria niemiecka na zachód od Bąbolina. Odparto patrole niemieckie niepokojące nasze posterunki pod Mierogniewicami, Budziakami i Płonkowem gdzie nieprzyjaciel się okopał. Nasze pozycje na froncie Budziaki-Tarkowo, były całą noc pod ogniem artylerii. Znaczniejszy oddział niemiecki uderzył o 11-tej w nocy na Dobrogościec i Budziaki i wtargnął do tych miejscowości. Niezwłoczny kontratak naszych rezerw wyrzucił na jego pierwotne stanowisko.

Na odcinku Kcynia wzdłuż Noteci miejscami silny ogień kulomiotów i karabinów na nasze posterunki. Paterak był o północy pod ogniem artylerii.

Na odcinku Gołańcz pod N.Dworem zaczepki patroli niemieckich, po południu zaatakował nieprzyjaciel po godzinnym przygotowaniu artyleryjskim Kowalewo. Atak załamał się w naszym ogniu karabinowym.

Na odcinku Budzyń w nowy ogień artylerii niemieckiej na Hermotal i tor kolejowy na

północ od Ostrówka. Pod Dreihaus ogień granatamiotaczy. Nocą odpędzono tu silny patrol nieprzyjacielski.

Na odcinku Lubacz była szosa z Gulcza do Reska przez cały dzień pod ogniem kulomiotów i karabinów.

Grupa zachodnia: Odparto ataki silnych patroli niemieckich na Marianowo i Sępólno-Młyn. Między Marianowem a Kobylarnią w ostatnich dniach zaczepki silnych podjazdów nieprzyjacielskich. Na Pierzyny ogień min, kulomiotów i karabinów. Na odcinku Leszno na drodze Kaszczor - Spokojna /Friedendorf/ konny patrol niemiecki napadł niespodzianie i wziął do niewoli nasz posterunek. Pod Robczyskiem strzelał nieprzyjaciel z kulomiotów, od strony Gronówca /Grunchen/ do ludności cywilnej z karabinów.

Grupa południowa: Wieczorem ogień kulomiotów i karabinów w kierunku Załędnicy, na Chachalnię i Perzycę. Na odcinku kępińskim drobna utarczka patroli pod Nawratem. Zresztą spokojnie.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 7

1919 marzec 12, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 67 Dowództwa Głównego w sprawie przyspieszenia organizacji wojsk.

Rozkazuję wszystkim oddziałom wojskowym wyteńczyć siły w celu jaknajrychlejszego zorganizowania się i wyćwiczenia, a wszystkim aprowizującym instytucjom dołożyć wszelkich starań w celu najrychlejszego zaopatrzenia wojsk.

Dodać do etatu każdego pułku strzelców 1 oficera w randze nie wyższej kapitana oraz 6 sierżantów jako kadry pułkowej szkoły podoficerów. Szkoły te z kursem 6-tygodniowym utworzyć w każdym pułku, wydzielając do nich najzdolniejszych i najlepiej fizycznie rozwiniętych szeregowców.

--a

Za zgodność

/Władysław/ Anders, ppłk
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki,
gen. por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące wwozu pieniędzy i sprawy personalne.

Nr 8

1919 marzec 15, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 70 Dowództwa Głównego w sprawie formowania pułków strzelców wielkopolskich, podległości oddziałów i organizacji oddziałów samochodowych.

Dowódcy frontu zachodniego rozkazują przystąpić do formowania 7. pułku strzelców wielkopolskich.

Dowódcy frontu południowego rozkazują przystąpić do formowania 8. pułku strzelców wielkopolskich.

Z dniem dzisiejszym rozkazują przejść do organizacji, ustanowionej p.2 rozk. dzien. D.G. nr 46 z dnia 19 lutego /podziału obszaru W.Ke. Poznańskiego na 3 okręgi/.

1. rezerwowy pułk strzelców wielkopolskich przemianowuję w 10. pułk strzelców wielkopolskich. Pułk ten podlega tymczasowo wprost D.G.

W uzupełnieniu § 9. rozk. dzien. D.G. nr 61 z dnia 1 marca 1919. 6. pułk strzelców, jako detaszowany z dywizji, podlega Dowództwu Okręgu 2. /zachodniemu/.

W odmiannę § 4 rozk. dzien. D.G. nr 56 z dnia 1 marca 1919. kompania gospodarcza w Biedrusku podlega komendanturze placu

Biedruska, zależnej wprost od D.G.

- I. Sekcja komunikacyjna /wydział samochodów/ przy Depart. Techn. Artyl. wydziela z siebie¹ nową instancję wojskową pod nazwą dowództwo oddziałów samochodowych, które podlega Inspekcji Wojsk Technicznych.
- II. Kompetencje sekcji komunikacyjnej /wydział samochodów/:
- a/ rekwizycje wszelkiego materiału samochodowego,
 - b/ zakup wszelkiego materiału samochodowego,
/decyzja rzeczoznawcza przy zakupach dla wojska w porozumieniu z dowództwem oddziałów samochodowych - doświadczenia/.
 - c/ administracja głównych składów wszelkiego materiału samochodowego,
 - d/ reperacje niewykonalne w małych warsztatach /duże warsztaty i fabryki/.
 - e/ dostarczenie samochodów oraz wszelkiego potrzebnego materiału samochodowego dla wojska,
 - f/ tabor samochodów niepotrzebnych do użytku wojskowego.
- III. Kompetencje dowództwa oddziałów samochodowych:
- a/ tworzenie kolumn samochodowych /pogotowie/.
 - b/ przydzielanie kolumn samochodowych pojedynczych autombili oraz oficerów i personelu samochodowego podług rozkazu Inspekcji W.Techn. /nadzór nad przydzielonymi chociaż etatowemu pozostaje nadal w ręku dowództwa oddziałów samochodowych/.
 - c/ mniejsze reperacje samochodowe /mały warsztaty/.
 - d/ mały skład materiału samochodowego mniej więcej na 1 miesiąc.
 - e/ przepisy, dotyczące ruchu samochodowego,
 - f/ szkoła szoferów.
- IV. Dowódcą oddziałów samochodowych mianuje ppor. Chełmickiego, któremu niezwłocznie przejąć od sekcji komunikacyjnej wszystkie sprawy, wchodzące w zakres jego kompetencji. Etaty dowództwa oddziałów samochodowych i kolumny samochodowej będą rozesłane oddzielnym dodatkiem.

Baon garnizonowy I., podlegający komendzie miasta Poznania a przydzielony czasowo do Okręgu II., przechodzi do zupełnego rozporządzenia Okręgu II. i traci swoją nazwę baonu garnizonowego.

Przejęcie baonu garnizonowego I. reguluje okręg w porozumieniu z komendą miasta Poznania.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders

Podpułkownik i Szef
Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Generał - Porucznik

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

¹ Na temat oddziałów samochodowych zob. B.Polak: Wojska techniczne, /w:/ Powstanie Wielkopolskie ..., Kościan 1975, s.262-263.

Nr 9

1919 marzec 16, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Na odcinku łabiszyńskim przez całą noc żywy ogień kulomiotów i karabinów na nasze pozycje w Rudach. Silny patrol niemiecki, który przyszedł tutaj Noteć, został wyparty za rzekę.

Na odcinku Kcynia wróg rzucał miny na Chobielin-Młyn. Wzdłuż Noteci silny ogień kulomiotów i karabinów. Na innych odcinkach spokój.

Grupa zachodnia: Wieczorem ogień kulomiotów i minomiotów na Zieloną-Chojnę /Grünne Tanne/.

Niemiecki pociąg pancerny ostrzeliwał z dworca w Zbąszyniu artylerię Nowy Dwór.

W nocy dwa silne napady ogniowe ciężkiej i lekkiej artylerii niemieckiej, na N.Dwór i Nowy Świat. Padło tu razem około 250 pocisków i 30 min. Na Przyprostynie /Brandeeff/ przed i po południu ogień minomiotów.

Na odcinku Leszno prócz strzelaniny nieprzyjacielskiej do naszych posterunków pod Morkowem - spokój.

Grupa południowa: Odparto silne patrole niemieckie, zaczepiające w okolicy Baszkowa i pod Kierznem nasze posterunki. Pod Granówcem /Grandorf/ na odcinku Odołanowskim, strzelał nieprzyjaciół z karabinów do naszych posterunków.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24.

Nr 10

1919 marzec 16, Poznań. - Z raportu dziennego nr 71 Dowództwa Głównego w sprawie dyscypliny, mianowań oficerów i przybycia pociągów pancernych.

Doeszło do mojej wiadomości, że oficerowie zanadto się bawią i nadużywają napojów wysokokowych, co wywołuje przykre zajęcia i nieraz uzasadnione rozgoryczenie żołnierzy.

Mam w ręku szereg niezbitych dowodów, że społeczeństwo bacznie się nam przypatruje i przejęte jest troską, by do formacji polskiej nie przeszły te wady i braki, które w znacznej mierze przyczyniły się do rozkładu armii pruskiej, a mianowicie: niedostateczne obcowanie oficerów z żołnierzami poza godzinami zajęć służbowych; zbyt długie przesiadywanie w kasyinach przy kieliszku; marnowanie drogiego czasu i pieniędzy po kawiarniach i cukierniach oraz wesołe ucztę z kobietami nawet na froncie i to w chwili, gdy wszędzie leje się krew polska. W zabawach tych podobno biorą udział wraz z młodszymi oficerami i dowódcy starszych stopni.

Te drobne na pozór fakty są jednak w chwili obecnej bardzo groźnym objawem, zwłaszcza w naszej nowopowstającej armii i nie stłumione w zarodku, muszą niechybnie do zguby ją doprowadzić.

Społeczeństwo niewątpliwie zdaje sobie sprawę z tego, gdyż wielokrotnie zwracano na to moją uwagę.

Przedstawiając oficerów do awansu i zatwierdzenia ich w posiadanych rangach, nie mam bynajmniej na celu tworzenia kasty bawiących i próżnujących paniczeków.

Wymagania, które stawiam oficerom, określiłem już w rozk. dzien. D.G. Nr 12 z dnia 17 stycznia 1919 r. Zaznaczyłem w nim, że oficer powinien przyciągnąć do siebie duszę żołnierską i prowadzić ją ku urzeczywistnieniu dążeń Narodu. Naród zaś nasz bynajmniej nie dąży do tego, by powtarzać błędy, które w swoim czasie zgubiły Polskę, a ostatnio i mocarstwa zaborcze.

Zwracając po raz ostatni uwagę Waszą, oficerowie, na to, iż przykładem winniście być żołnierzowi i wystrzegać się każdego gorszącego kroku, ostrzegam Was zarazem, że nie zatrzymam się przed surowymi środkami, aż do natychmiastowego wydalenia z wojska nieodpowiednich jednostek, jak to już uczyniłem w jednym z pułków.

--a

Płk. /Daniela/ Konarzewskiego mianuję Inspektorem piechoty i dywizji strzelców wielkopolskich.

Dowódcą 1 pułku strzelców wielkopolskich mianuję ppłk. /Gustawa/ Paszkiewicza.

Wobec choroby Szefa Apropowizacji ppor. /Jana/ Maciaszka rozkazuję Szefowi Depart. techn. artl. płk. /Bolesława/ Siestrzeńcewiczowi objąć całkowicie urząd Szefa Apropowizacji od dnia 7 b.m.

--a

Do składów sekcji artl. Depart. techn.-artl. przybyły dwa opancerzone pociągi, które jednak wymagają gruntownego odrestaurowania, uzbrojenia i doprowadzenia ich do należytego porządku.

Naczelnikiem pociągu mianuję por. /Włodzimierza/ Dziakiewicza i jako pomocnika jego ppor. Lubicz-Zalewskiego.

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczone fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 11

1919 marzec 18, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Na odcinku Inowrocław ogień z miotaczy min w okolicy Płonkowie i Krążkowy. Artyleria niemiecka ostrzeliwała okolice Dąbrówki, Tarkowa i Palczyna, razem 46 pocisków. Na reszcie odcinku strzały z kulomiotów i karabinów. Pod Kojewem ukazał się wczoraj przed południem nieprzyjacielski balon na uwięzi i obserwował nasze pozycje. Na odcinku Łabiszyn Niemcy rzucili 9 min na Friedrichadorf. Poza tym silny ogień z kulomiotów i karabinów na nasze pozycje. Na odcinku Kcynia koloniści z pod Paterka uciekli przez obeschnięte łąki do Nakła i zdradzili nasze pozycje. Po obiedzie Niemcy zaczęli ostrzeliwać Paterek i Chobieliński Młyn z miotaczy min, a szosa z Kirchberg do Pauliny i resztę frontu z karabinów i kulomiotów. Na odcinku Budzyń i reszcie frontu ogień z miotaczy min, kulomiotów i karabinów. Nad naszymi pozycjami pod Wolkowicami krążył samolot niemiecki wczoraj w południe.

Grupa zachodnia: Z Chorzembowa i Kuckuksamühle atakowali

Niemcy wczoraj o 10-tej wieczorem w sile 50 ludzi Kobylarnię. Słabszy patrol atakował o 9-tej wieczorem Sępolno Młyn. Obydwa ataki odparto. Przez cały dzień ożywiony ogień z kulomiotów i karabinów na Krzyżkowo. Wieczorem, między 8-mą a 11-tą padło 150 strzałów ciężkiej artylerii na N.Dwór i 40 na Łomnicę. Znaczne szkody w zabudowaniach. Prócz ognia z kulomiotów i miotacza min na N.Dwór i utarczek z patrolami pod Łomnicą, na reszcie frontu spokój. Od 1-szej do 5,50 po południu krążyło osiem latawców niemieckich na M. Grójcem.

Grupa południowa: Chachalnia była wczoraj wieczorem pod ogniem kulomiotów. Od strony Oberwiesentahl patrol niemiecki przekroczył wczoraj po południu granicę i przeszukał Leńniczówkę, rzucając osiem ręcznych granatów i ostrzeliwując szosę krotoszyńską. Silny patrol na drodze do Mirkowa odparto ogniem z karabinów. Pod Rzetnią również utarczka z patrolami niemieckimi. Wieczorem padło 6 strzałów artylerii na teren między Kierzem a Rzetnią.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b.zaborze pruskim, t.24.

Nr 12

1919 marzec 18, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 73 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia Urzędu Wojskowego.

Dotychczasowy urząd "Szefa Aproprowizacji", podległy bezpośrednio D.G., obejmował wszelkie dostawy wojskowe, fabryki, warsztaty, składy itp., zaś przy Komisariacie N.R.L. istniał urząd "decernenta wojskowego", którego obowiązkiem było referować

komisariatowi wszystkie sprawy, dotyczące wojskowości.

Obecnie zostały skasowane obydwa te urzędy, a na ich miejsce powstały:

I. "Urząd wojskowy" podległy bezpośrednio Komisariatowi NRL, który obejmie w swe zawiadywanie składy wojskowe, fabryki amunicji i inwentarza wojskowego, warsztaty umundurowania itp. jak również wszelkie dostawy i zakupy hurtowne dla wojska.

Urząd ten dzieli się na następujące departamenty:

1. żywnościowy,
2. umundurowania i ekwipunku,
3. artyleryjski,
4. inżynieryjny /techniczny/.
5. żeglugi nadpowietrznej:
 - a/ sekcja aeroplanów,
 - b/ sekcja balonów
6. sanitarny.

II. Intendentura polowa podlega bezpośrednio D.G., mająca w swym rozporządzeniu ruchome składy polowe i obejmująca następujące działy:

1. żywnościowy,
2. umundurowania i ekwipunku,
3. kasowy i rachunkowości,
4. administracji koszar,
5. broni i amunicji /czasowo do Intendentury przydzielony/,
/z wyjątkiem armat i miotaczy min oraz amunicji artl./
6. transportowy /dowóz i odwóz w punkcie 1-5 wymienionego materiału do Intendentur etapowych/.

Do kompetencji Intendentury należy także kontrola zapotrzebowań pieniężnych i materialnych /wyżej wymienionych/.

Istniejące już obecnie inspektoraty, a mianowicie:

1. artylerii,
2. techniczny,
3. awiacji,
4. sanitarny

będą miały w swym rozporządzeniu i administracji:

a/ niewielkie składy, których zadaniem będzie przechowywanie materiałów wojskowych, otrzymanych ze składów urzędu wojskowego i wydawanie takowych poszczególnym oddziałom wojskowym,

b/ odpowiednie niewielkie waresztaty reperacyjne.

Dostarczanie materiałów winno odbywać się w porozumieniu z wydziałem transportowym Intendentury dla lepszego wyzyskania środków komunikacyjnych.

Organizacja i zadania Intendentury polowej zostaną bliżej określone oddzielnym rozkazem.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
Podpułkownik i Szef
Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał-Porucznik

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono sprawy dotyczące dodatków funkcyjnych, awansów, przydziałów i dezertarów.

Nr 13

1919 marzec 19, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 74 Dowództwa Głównego w sprawie formowania oddziału zapasowego ciężkich karabinów maszynowych

I. Rozkazuję sformować:

Oddział zapasowy ciężkich karabinów maszynowych w Poznaniu, podlegający wprost D.G.

Zadania jego są następujące:

1. Tworzenie kompanii ciężkich karabinów maszynowych.
2. Przydzielenie wyćwiczonych kompanii do formacji wojskowych podług rozkazów D.G.
3. Dostarczenie wyćwiczonego żołnierza i wszelkiego materiału karabinów maszynowych poszczególnym kompaniom karabinów maszynowych, przydzielonych do formacji wojskowych.

4. Wycwiczenie żołnierza.

5. Urządzanie kursów przy ciężkich karabinach maszynowych, w razie potrzeby także przy lekkich karabinach maszynowych dla oficerów.

6. Administracja składów oraz nadzór nad warsztatem reparacyjnym, znajdujących się w koszarach kulomiotów w Poznaniu.

II. Zapotrzebowanie formacji wojskowych na kompanie ciężkich karabinów maszynowych winne być wystosowane drogą służbową do D.G.

III. Oddział zapasowy c.k.m. ma do dyspozycji koszary kulomiotów /byłe koszary niem. M.G.K. 3 na Jeźcach/.

IV. Dowódcą oddziału ciężkich karabinów maszynowych mianuje ppor. /Walentego/ Świechockiego.

V. Jedna kompania ciężkich karabinów maszynowych w sile etatowej pozostaje przy 10 pułku strzelców wielkopolskich: tworząca się nowa kompania przechodzi w skład oddziału zapasowego ciężkich karabinów maszynowych jako kadra.

VI. Jako rekruta przysyłają O.K.U. materiał wyborowy, ludzi inteligentnych i zdrowych, o ile możności także rzemieślników /ślusarzy, stelmachów/ oraz żołnierzy byłej niemieckiej armii, wycwiczonych przy karabinach maszynowych.

VII. Etaty sztabu dow. oddziału zapasowego ciężkich karabinów maszynowych i personelu naukowego wyjdą oddzielnym dodatkiem.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny i sprawy personalne.

Nr 14

1919 marzec 20, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 75 Dowództwa Głównego w sprawie mianowań oficerów i formowania batalionu saperów

Dowódca 3 pułku ułanów wielkopolskich płk Kazimierz Raszewski został mianowany szefem wydziału III b /wojskowego/ Naczelnej Rady Ludowej.

Dowódcą 3 pułku ułanów wielkopolskich mianuję płk. Władysław Mosiewicz.

Wobec formowania II baonu saperów Dowództwa Okręgów zarządzam aby wszyscy saperzy i cieśle byli niezwłocznie komenderowani do Inspekcji O.K.U. w Poznaniu, która wzamian odeśle natychmiast odpowiednią liczbę żołnierzy nie specjalistów.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny i sprawy personalne.

Nr 15

1919 marzec 21, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Na odcinku Inowrocław odparto wczoraj wieczorem silne patrole niemieckie pod Oéniszowskiem i Budziakami. Na Zalechlin strzelała artyleria niemiecka oraz miotacze min, zapalając zabudowania gospodarcze. Budziaki były również pod ogniem ciężkiej artylerii niemieckiej. Między Krążkowem a Antoniewem strzelał nieprzyjaciół przez całą noc z kara-

binów i kulomiotów. Strzelanina z kulomiotów i karabinów na Florantowo. Wzdłuż Noteci silny ogień z kulomiotów i karabinów. Niemieckie miotacze min ostrzeliwały Chobieliński Młyn. Na szosie Jabłonowce-Ujście odparto patrol niemiecki atakujący nasze posterunki. Ze Śluzu nad Notecią silny ogień z kulomiotów na Wrzeszczyn.

Grupa zachodnia: Wczoraj wieczorem atakował nieprzyjaciel w siłę stu ludzi Kaszczor i Wieleń. W kontrataku Niemcy zostali wyparci. Drugi silny patrol atakujący o 12-tej Wroniawy został również odparty.

Grupa południowa: Baezkowo, Piaski, Sulmierzyce oraz krotoszyńska szosa były pod silnym ogniem kulomiotów niemieckich. Napad niemiecki na Rzetnię, poprzedzony ogniem artylerii został odparty.

Szef Sztabu

Kopia, mpie

CAW, Dowództwo Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24.

Nr 16

1919 marzec 22, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 77 Dowództwa Głównego w sprawie awansu gen. J.Dowbor-Muśnickiego, płk. K.Raszewskiego i darów dla wojska

Ogłaszam dekret Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 19 marca 1919 r.:

J.W. Pan Jenerał-Porucznik Józef Dowbor-Muśnicki w Poznaniu.

Niniejszym mianujemy J.W.Pana

Jenerałem Broni.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej.

X /Stanisław/ Adamski, Adam Poszwiński, Wojciech Korfenty, Władysław Seyda.

Pułkownikowi /Kazimierzowi/ Raszewskiemu, pierwszemu dowódcy 3. pułku ułanów wielkopolskich w Gnieźnie, zezwalam w dowód uznania i w myśle jednolitego życzenia całego korpusu oficerskiego 3. pułku ułanów wielkopolskich na zatrzymanie munduru tego pułku.

Na Wojsko Polskie otrzymałem następujące sumy:

od p. Marii Kaczorówny z Rakoniewic	406,00 mk.
od p. J. Bąk z Szamotuł, zebrane w towarzystwie przemysłowym	82,00 mk.
od parafii szamotulskiej	850,00 mk.
od Straży pożarowej w Poznaniu	123,10 mk.
od Tow. św. Wincentego a' Paulo	300,00 mk.
od Tow. robotników z Kunowa	100,00 mk.
od p. Gryszczyńskiego z Ostrówka	750,00 mk.
od p. Plucińskiej z Zielnik	210,00 mk.
od p. Mikołaja Kowalskiego	100,00 mk.
od p. Lundzińskiego	50,00 mk.
od p. Pawłowej Zakrzewskiej i srebrną cukiernicę i	250,00 mk.
od oficerów, urzędników i żołnierzy D.G.	660,00 mk.
od p. Wandy Kaczmarkowej	50,00 mk.
od Komendantury na pow. nowotomyski	1000,00 mk.
od p. W. Gładysza	900,00 mk.
od administracji "Dziennika Poznańskiego"	26516,85 mk.
z obchpdu Kilińskiego w Skokach	1037,00 mk.
z przedstawienia amatorskiego w Środzie	305,00 mk.
z biura parafii archikatedralnej	224,00 mk.
zebrane na imieninach p. Szulczewskiego	40,00 mk.
od hr. Łąckiej z Lwówka 33 przedmioty biżuteryjne złote	
od kaprała Stanisława Sobieckiego 1 złotą bransoletę	
od Towarzystwa Samopomocy Naukowej	1640,00 mk.
od parafian przemeneckich, zebrane przez ks. Kuliszka na sztandar pułku żołnierzy z Przementu	1290,00 mk.
od kpr. Wałczyka, zebrane za inicjatywę p. G.w. Pa-koślawiu	190,00 mk.
od kompanii szkolnej radiotelegraficznej ku uczczeniu imienin Głównodowodzącego	177,00 mk.

od uczni seksty gimnazjum Fryderyka Wilhelma
w Poznaniu 40,00 mk.

od p. St. Bocheńskiego, kierownika warszawskiego
teatru "Mozaika", 5% czystego dochodu z przedsta-
wień granych w sali Apollo.

Ofiarodawcom składam serdeczne "Bóg zapłać!"

--aa

Za zgodność:

/Władysław/ Anders

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Podpułkownik i Szef
Sztabu

Jenerał Piechoty

Wg. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawę dotyczące etatów, przydziałów i poszuki-
wań dezertersów.

Nr 17

1919 marzec 23, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Główne
go o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Artyleria niemiecka ostrzeliwała wczoraj od
samego rana Opoki. Padło przeszło 100 strza-
łów /10,5 i 15 cm/. Pod osłoną tego ognia
zaatakował nieprzyjaciel w sile dwóch kompa-
nii naszą załogę w Opokach. Atak odparto zu-
pełnie. Nasze straty 4 zabitych i jeden ran-
ny. Niemieckie straty znacznie większe. Na
Kłęskowo i Klonkowo padło kilka min. Zaraz
potem następujący atak patrolu niemieckiego
w sile 17 chłopów i 2 kulomiotów na Klonkowo
odparto. Wieczorem atakowało 25 Niemców z 2
kulomiotów na Rojewo. Ogień naszych posterun-
ków zmusił nieprzyjaciela do odwrotu. Bąbolin
był w nocy pod ogniem artylerii i kulomiotów.
Tor kolejowy pod Kaczkowem ostrzeliwał nieprzy-
jaciel pojedynczymi strzałami min przez całą

noc. Poza tym zwykła strzelanina. Ataki patroli niemieckich na mosty pod Ruden i Eichhorn odparto, ze stratami dla nieprzyjaciela. Na Ruden padło kilka strzałów ciężkiej artylerii. Młyn w Chobielinie był pod silnym ogniem miotaczy min. Utarczki z patrolami w Eichenau, Radwonkach i Klotyldowie. Na reszcie frontu ostrzeliwał nieprzyjaciel posterunki nasze w kilku miejscach z kulomiotów i karabinów.

Grupa zachodnia: O 4-tej rano atakowały Niemcy w sile jednej kompanii Krzyżkowo. Po półgodzinnej walce odparto atak, zadając Niemcom znaczne straty. Rannych dwóch Niemców i ciężki kulomiot dostał się w nasze ręce. Po naszej stronie dwóch zaginionych. Prócz ognia z miotaczy min na Krzyżkowo i Czerwony Dwór oraz strzałów z karabinów i kulomiotów na reszcie frontu spokój. Na odcinku Leszno odparto atak patrolu niemieckiego pod Wieleniem. Na reszcie frontu dość żywy ogień z karabinów i kulomiotów.

Grupa południowa: Pod Wydawami atak 40-50 Niemców od strony Neudorf odparto. Niemcy wzięli jednego z naszych do niewoli. Zaraz po ataku niemieckie miotacze min ostrzeliwały Wydawy wyrządzając szkody w zabudowaniach. Silny ogień z karabinów i kulomiotów na posterunki nasze w odcinku Krotoszyńskim i Rawickim. Zresztą spokój. Działalność artylerii niemieckiej. Folwark Ostatnigrosz ostrzeliwał nieprzyjaciel pociskami i minami ciężkiego i średniego kalibru. Pod Tursą i Kugnicą odpędzono patrol niemiecki. Pod Mijowicami ostrzeliwał nieprzyjaciel nasze posterunki z kulomiotów.

Szef Sztabu

Nr 18

1919 marzec 24, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Na odcinku Inowrocław obserwował nieprzyjaciel wczoraj przez cały dzień nasze pozycje z balonu na uwięzi, stojącego pod Kijewem. O godzinie 9-tej wieczorem zaatakował nieprzyjaciel Zduny. Załoga tutejsza wyrzuciła Niemców po zaciętej walce ręcznymi granatami ze wsi. Od godziny 6-tej rano ostrzeliwuje nieprzyjaciel Opoki artylerią. Klęskowo było przez całą noc pod ogniem artylerii i miotaczy min. *Patrol zbliżający się do naszych posterunków pod Klęskowem odparto.* Na drodze pomiędzy Dąbrówką a Krężkowem zaatakował nieprzyjaciel zniemacka nasz posterunek i wziął go do niewoli. Wzdłuż Noteci strzelanina. Patrol nieprzyjacielski przeszedł przez Noteć i oświetlał nasze pozycje. Na Chobieliński Młyn padło kilka min.

Grupa zachodnia: Atak silniejszego patrolu niemieckiego na Sępolno odparto ogniem z kulomiotów. Na Zieloną - Chojnę silny ogień z kulomiotów nieprzyjacielskich. Nad Pierzynami krążyły dwa aeroplany niemieckie. Nad Zbęszyniem ukazał się niemiecki balon na uwięzi. Na odcinku Leszno atakowali Niemcy w sile dwóch kompanii Kaszczor od strony Lubitz i Friedendorf /Spokojna/. W kontrataku oddziały nasze wyrzuciły nieprzyjaciela z wsi, do której udało mu się wtargnąć. O 3-ej rano nieprzyjaciel ponowił

atak, lecz ogień z naszych kulomiotów nie dopuścił go do naszych pozycji. Pod Bojanowem, które nieprzyjaciel oświetlał przez całą noc reflektorami, padło po południu kilkanaście strzałów artylerii.

Grupa południowa: Między Kawczem a Zękrzewem utarczka z patrollem niemieckim. Niemcy znów atakowały Rzetnię, lecz zmuszeni byli się cofnąć. Na całym odcinku strzelanina z kulomiotów.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 19

1919 marzec 26, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na froncie powstania

Grupa północna: Na odcinku inowrocławskim, wieczorem ogień artylerii niemieckiej. Nocne ataki silniejszych oddziałów na Budziaki i Tupadły odparte za znacznymi stratami dla nieprzyjaciela. Pod Rojewem i na froncie Milewo - Tarkowo - Krążkowo utarczki z silnymi patrolami niemieckimi oraz strzelanina z kulomiotów i karabinów. Odparto patrole niemieckie atakujące most w Rudach i leśniczówkę w Sułaszewie na odcinku Gołańcz. Między Gulczem a Reskiem ogień z kulomiotów i karabinów.

Grupa zachodnia: Odparto napady patroli niemieckich na Sępólno i Łomnicę. Pod N.Dworem słaby ogień karabinowy. Zresztą spokój.

Odcinek Leszno: Z nocy ostrzeliwała artyleria niemiecka okolice Borowej Karczmy /Heidekrug/, Miechcin i Janiszewo. Na Sowiny i Waszkowo słaby ogień z kulomiotów.

Grupa południowa: Pod Młynikiem, Lipinami i Rzetnią utarczkami z patrolem niemieckim. Na Sulmierzyce, Kobylągórę i Dąbrową ogień kulomiotów. Zresztą spokój.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 20

1919 marzec 27, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 82 Dowództwa Głównego w sprawie zbierania materiałów historycznych dotyczących powstania i organizacji Wydziału I b

--a

Rozkazuję, aby wszelkie materiały historyczno-wojskowe charakteru, dotyczące walk polsko-niemieckich i mogących służyć jako pamiątka dla przyszłych pokoleń lub też jako materiał dla historii walk o niepodległość, a także dzienniki działań bojowych były do dnia 1 maja r.b. przedłożone przez Dowództwo Frontów D.G. /Wydział Ib/. Materiały te i dzienniki winny dotyczyć okresu walk od 7-go stycznia do 1 kwietnia r.b.

Ustalony rozk. dzien. D.G. Nr 73 z dnia 18 marca 1919 r. § 1, podział "Urzędu Wojskowego" na 6 departamentów zmieniam w ten sposób, że departamenty artyleryjski i inżynieryjny mają tworzyć jeden departament pod nazwą departamentu artyleryjsko-inżynieryjnego /technicznego/.

Rozkazuję, aby na żądanie odpowiednich władz wojskowych oddziały Straży Ludowej obejmowały wszystkie warty w okręgach wojskowych.

Oglašzam zatwierdzoną przez Naczelną Radę Ludową reorganizację wydziału Ib Dowództwa Głównego:

Wydział Ib dzieli się na następujące sekcje:

a/ Sekcja prawno organizacyjna /organizacja administracji wojskowej i oddziałów. Formowanie jednostek taktycznych. Opinio

wanie z punktu widzenia prawnego o przedkładanych D.G. projektach organizacyjnych/.

- b/ Sekcja mobilizacyjna. /Opracowanie etatów poszczególnych rodzajów broni. Uzupełnianie wojsk w porozumieniu z I.O.K.U. Ewidencja zwerbowanych i poborowych. Sprawy podoficerów i żołnierzy/.
- c/ Sekcja naukowa. /Sprowadzanie i zaopatrywanie oddziałów wojskowych w regulaminy, przepisy i podręczniki wojskowe i ewentualny przedruk tychże. Zaopatrywanie żołnierzy w wydawnictwa popularne. Zakładanie przy oddziałach bibliotek stałych i ruchomych. Praca kulturalno-oświatowa w wojsku: wydawnictwo dla użytku żołnierzy gazet, broszur, urządzenie odczytów i prelekcji etc. Założenie centralnej biblioteki wojskowej b. zaboru pruskiego i gromadzenie w niej podręczników, regulaminów, przepisów i książek treści wojskowej. Założenie muzeum historyczno-wojskowego i gromadzenie w nim pamiątek historyczno-wojskowych /obrazów, fotografii etc./.
- d/ Kancelaria /jako sekcja/. Wpływ i ekspedyt. Załatwianie bieżącej korespondencji mniejszej wagi.

--a

Za Zgodność:

/Władysław/ Anders
Podpułkownik i Szef
Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono sprawy dotyczące przepustek i zwolnienia starych żołnierzy, od 1888 wstecz, przepisów kolejowych, przydziałów i zapasów.

Nr 21

1919 marzec 30, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Grupa północna: Prócz utarczek z patrolami niemieckimi pod Wrzeszczynem i kilku strzałów armatnich na odcinku Łabiszyńskim, na całym froncie spokój.

Grupa zachodnia: Pod Zieloną Chojną ogień z karabinów i miotaczy min. Na odcinku Leszno odparto dwa patrole niemieckie, atakujące nasze posterunki pod Gołanicą i Małym Krzyckiem. W leśniczówce pod Sowinami wzięto do niewoli patrol niemiecki, składający się z dwóch oficerów i jednego sierżanta. Prócz słabej działalności lotników niemieckich i pojedynczych strzałów z karabinów i kulomiotów, spokój.

Grupa południowa: Od wczoraj południa do północy silny ogień z karabinów i kulomiotów pod Mijomicami i pogranicznych odcinkach. Niemcy ostrzeliwali również ludność cywilną pracującą w polu. Pod Sarnowem i Czarnym Lasem odparto silne patrole niemieckie. Wczoraj po południu nieprzyjaciel zdołał w dość znacznej sile wtargnąć do Kierzna. Rezerwy nasze wyparły nieprzyjaciela z wsi. Na reszcie frontu zwykły ogień z kulomiotów i karabinów.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24.

Nr 22

1919 marzec 31, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 86 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia sekcji tłumaczeń, ustanowienia etatu komendanta etapowego, wyznaczenia kierowników oświatowych.

--a

Rozkazuję przystąpić natychmiast do utworzenia sekcji tłumaczy przy sztabie insp. wojsk. technicznych.

Na czele sekcji stoi szef sekcji odpowiedzialny za ścisłe wykonanie niżej oznaczonych zadań i obowiązków, który podlega bezpośrednio szefowi sztabu inspektora wojsk technicznych.

Zadaniem sekcji tłumaczy jest tłumaczenia codziennie nadchodzących radiotelegramów i rozdzielanie ich według treści tak by znalazły swoje przeznaczenie, czy to dla użytku Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej czy też władz wojskowych. Do obowiązków sekcji należy również prowadzenie prac około redakcji tłumaczeń literatury wojskowo-technicznej, przetłumaczonej przez społeczeństwo i przygotowanie materiału do druku, jak również prac wedle uznania inspektora wojsk technicznych.

--a

a/ W uzupełnieniu punktu 2 Ib, 2 C. rozk. dzien. D.G. nr 46 z dnia 19 lutego 1919 r. rozkazuję dla pomocy komendantów etapów ustanowić w każdym z powiatów komendanta etapowego. Komendanci powiatowi pełnią służbę według wskazówek komendanta etapu i w zakresie kompetencji tego ostatniego.

Dla pełnienia służby garnizonowej komendanci powiatowi formują przy swoich urzędach kompanie garnizonowe, składające się z roczników niepoborowych a także z tych poborowych, którzy przez komisję lekarską uznani byli za dolnych tylko do służby garnizonowej. Powiatowa straż ludowa pod względem służby garnizonowej jest do dyspozycji i podlega komendantowi powiatu; straż ludowa w obrębie okręgu pod tymże względem podlega okręgowemu komendantowi etapowemu. Przy komendach powiatowych ustanawiają się podległe im komendy placu, działające w zakresie, określonym przepisami b. armii niemieckiej.

b/ Zwracam uwagę komendantów etapowych, że kompetencje ich co do kolei ograniczają się li tylko pomocą okazywaną na zadania komend dworcowych i komendy liniowej. Wszelkie wtrącanie się w wewnętrzne zarządzenia kolejowe jest niedopuszczalne. Zażalenia i wnioski w sprawach kolejowych należy kierować bezpośrednio do komendy liniowej, będącej z ramienia wojska jedyną przedstawicielką interesów tegoż w sprawach wojskowych.

Aż do zatwierdzenia etatu komendy etapy przez K.N.R.L. przydziela dowództwo oddziału samochodów /D.O.S./ czasowo do każdego sztabu etapy jednego ze swoich fachowych oficerów /z braku oficerów przydziela sierżantów/.

Oficerowie ci podlegają pod względem dyspozycyjnym i dyscyplinarnym komendantowi etapu, we wszystkich kwestiach technicznych jednakże zachowują oni drogę służbową swej broni i otrzymują rozkazy wprost od Dowództwa Oddziałów Samochodowych.

Zadania ich są następujące:

1. Zarejestrowanie wszelkich samochodów, znajdujących się w obrębie okręgu,
2. Stwierdzenie i administracja zapasów materiału pędnego /benzyny, oliwy, smarów itp./.
3. Wysyłka wszelkich nadetatowych samochodów, znajdujących się w obrębie okręgu w porozumieniu z D.O.S. i raportowanie o dokonanej wysyłce do D.O.S.
4. Prowadzenie rejestrów samochodów w okręgu.
5. Prowadzenie ewidencji szoferów w obrębie okręgu.
6. Podawanie wszelkich zapotrzebowań samochodów i materiału samochodowego do D.O.S.
7. Stwierdzenie potrzeby reperacji u samochodów w obrębie okręgu.
8. Kontrola nad wykonaniem względnie przestrzeganiem przepisów wydanych przez D.O.S.
9. Raport dwutygodniowy /1 i 15 każdego miesiąca/ do D.O.S. z czynności i stanu samochodów i materiału samochodowego.
10. Kontrola policyjna nad samochodami wojskowymi i cywilnymi wedle przepisów D.O.S.

--a

a/ Dowódcy wszystkich oddziałów do kompanii włącznie wyznaczają w swoich oddziałach kierowników oświatowych. Mogą być nimi oficerowie, podoficerowie lub też szeregowcy, mający odpowiednie kompetencje.

b/ Obowiązkiem kierowników oświatowych jest opieka nad pozasłużbowym życiem żołnierzy w duchu wychowania narodowego. W tym celu kierownicy oświatowi powinni starać się o do-

- starczenie dla oddziału za pośrednictwem sekcji naukowej przy D.G. w Poznaniu książek do czytania, podręczników do nauki, map, obrazów do ozdabiania ścian, koszar, powinni urządzać pogadanki, odczyty z zakresu nauki o Polce oraz na tematy, związane z współczesnym życiem żołnierza. Powinni organizować dla żołnierzy kursu początkowej nauki czytania i pisania w języku polskim, urządzać w każdym koszarach czytelnie dla żołnierzy, które powinny być otwierane w pozasłużbowych godzinach, w miarę możliwości powinni pokazywać żołnierzom muzea, wystawy, zabytki historyczne itp. Powinni starać się o udostępnienie dla żołnierzy teatru, koncertów, odczytów historyczno-naukowych, odpowiednich przedstawień kinematograficznych itp.
- c/ Kierownicy oświatowi mogą w razie niemożliwości szybkiego porozumienia się z sekcją naukową na własną odpowiedzialność korzystać z pomocy oświatowej dla wojska kompetentnych instytucji cywilnych z wykluczeniem wszelkiego wpływu stronnictw politycznych.
- d/ Zapotrzebowania, pokwitowania, sprawozdania z działalności i wszelka wogóle korespondencja kierownictwa oświatowego winne być podpisane przez dowódców oddziałów i w drodze służbowej przesłane do D.G. sekcji naukowej w Poznaniu.
- e/ Wszystkie oddziały podadzą do 7 kwietnia raporty o wykonaniu powyższego rozkazu z podaniem personalii wyznaczonych K.O. Niewykonanie powyższego rozkazu należy także raportować z podaniem powodów. Raporty winny być adresowane: D.G. Wydział I b, sekcja naukowa.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. por.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

⁸ Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące wyjazdów służbowych, formowania szkoły szoferów w Śremie, zatwierdzenia etatów i sprawy personalne.

Nr 23

1919 kwiecień 1, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Broniewo, Tupadły, Karczówka i Milewo były pod ogniem artylerii nieprzyjacielskiej. Do Płonkowa strzelał nieprzyjaciel z miotaczy min, w nocy przelatywał latawiec nieprzyjacielski nad Ośniszewskiem. Na całym froncie od granicy aż do Rynarzewa utarczki z patrolami. Na Ruden i Zamość padło kilka pocisków. Między 12-tą a 1-szą w nocy przeprawili się Niemcy na pontonach przez Noteć i zdołano wtargnąć do Paterka od strony Wieszków. Wspólnie z nadesłanymi posiłkami załoga Paterka w kontrataku wyrzuciła Niemców, którzy 6 zabitych zostawili na miejscu. Resztę zabitych i rannych zabrali ze sobą. Po naszej stronie 3 zabitych. Prócz tego zamordowali Niemcy dwóch sanitariuszy opatrujących rannych. Dwóch jeńców niemieckich zostało w naszym ręku. Podczas ataku koloniści z Paterka i okolicy dawali Niemcom znaki świetlne. Dreihaus było pod silnym ogniem miotaczy min. Na reszcie frontu silny ogień z kulomiotów i karabinów na nasze posterunki.

Grupa zachodnia: Na całym froncie oświetlenie rakietami i zwykła strzelanina.

Odcinek Leszno: Pod Wydartowem odpędzono silny patrol niemiecki ostrzeliwujący nasze posterunki. Niemcy ranili jedną dziewczynę pracu-

jącą w polu. Do naszych posterunków z Murkowa strzelał nieprzyjaciół z kulomiotów i karabinów. Zwykły ogień karabinowy wzdłuż frontu.

Grupa południowa: Do Chwaliszewa dozedł patrol niemiecki w sile 10 ludzi pod dowództwem oficera, przekraczając linię demarkacyjną. Po zlustrowaniu okolicy i pochwyceniu gospodarza w Chwaliszewie, nad którym Niemcy się znęcali, cały patrol cofnął się i uciekł do lasu gdy nasz patrol się zbliżył. Na reszcie frontu drobne utarczki i zwykła strzelanina.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 24

1919 kwiecień 1, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 87 Dowództwa Głównego w sprawie formowania oddziałów taborowych /terenów/ i łączności oraz kompetencji Szefa Wydziału II e.

--a

- a/ Rozkazuję przystąpić natychmiast do formowania oddziału zapasowego terenów i kolumn amunicyjnych /k.a./.
- b/ W skład oddziałów zap. terenów i kolumn am. wchodzi urząd podwód. podlegający dotychczas oficerowi komunikacyjnemu przy dep. techn. art. wraz z swoimi kolumnami, które tworzą kadrę oddziału zapasowego terenów i k.a. Urząd podwód wyznacza podwody za kontrolę i zezwoleniem d-cy oddz. zap. t. i k.a. na żądanie urzędpw i formacji wojskowych kolumn.
- c/ Dow. odz. zap. tr. i kolumn am. podlega intendencurze polowej i ma prawa dowódcy pułku.

Formuje:

- a/ kolumny prowiantowe,

- b/ kolumny piekarskie
 - c/ kolumny sanitarne /podług wskazówek insp. sanit./,
 - d/ kolumny amunicyjne dla piechoty,
 - e/ kolumny amunicyjne dla ciężkiej artylerii,
 - f/ kolumny amunicyjne dla lekkiej artylerii,
- w razie oddzielnego rozkazu:
- g/ kolumny gazowe kolumn amunicyjnych,

d/ Zadaniem dowódcy zap. oddz. tr. i kolumn amunicyjnych jest dostarczenie wyćwiczonych kolumn wychodzących w pole formacjom.

e/ Ludzi dostarcza Insp. O.K.U.

Koni dostarcza sekcja remontu koni /przy dep. techn. art./.
Wozów i uprzęży dostarcza sekcja taborów przy dep. techn. art.

Majora Alfonsa Wojtkielewicza naznaczam I. Kwatermistrzem sztabu D.G.

Ogłaszam następujące kompetencje szefa wydziału II e /urząd weterynaryjny/ Dowództwa Głównego:

a/ Szef wydziału II e podlega kwatermistrz. II, zdejmuje jemu raport.

b/ Szefowi wydziału II e podlega pod względem specjalności weterynaryjnej korpus weterynaryjny.

1. Prowadzenie ewidencji korpusu weterynaryjnego, podawanie do awansu, przesadzanie z jednej formacji do drugiej, przydzielanie; z równoczesnym raportem do Szefa Sztabu

2. Prawo kontrolowania pracy lekarzy weterynaryjnych jemu podległych.

c/ Szef wydziału II e ma pieczę nad celowością wszelkich zarządzeń weterynaryjnych w wszystkich formacjach wojsk, podległych D.G.

d/ Kontrola szefowi wydziału II e podlegają wszystkie instytucje weterynaryjne b. zaboru pruskiego, jak lazarety dla koni, apteki, laboratoria, składy środków weterynaryjnych, kuźnie /o ile nie są przeznaczone na cele specjalne/, rzeźnie itp.

e/ Szef wydziału II e deleguje w razie potrzeby lekarzy weterynaryjnych dla udziału w komisjach remontowych i poborowych koni dla D.G.

Wszystkim dowództwom okręgów i formacjom, podlegającym bezpośrednio D.G., niezwłocznie przysłać do komendanta łączności episy byłych telegrafistów państwowych lub wojskowych, służących obecnie w wojsku i umiejących pracować na aparatach Hughes'a, Siemens, Morsego, Klopferache i innych.

Rozkazuję sformować II baon telegraficzny na forcie Winie-ry w Poznaniu.

Dowódcą II baonu telegraficznego wyznaczam ppor. Józefa Łukomskiego.

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. ppor.

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny, etatów oraz odezwę Głównodowodzącego.

Nr 25

1919 kwiecień 4, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Grupa północna: Artyleria niemiecka skierowała wczoraj po południu silny ogień na Lipienkę, Gąski i Parchanie. Wielowieś, Opoki, Budziaki i Jezowo były pod ogniem karabinów i kulomiotów. W okolicy Tarkowa padło kilka min. Wczoraj o 11-tej przed południem ukazał się pociąg pancerny w Gniewkowie. Dzisiaj w nocy odparto ataki niemieckie na Eichorst i Ruden. Dość ożywiony ogień z karabinów i kulomiotów oraz miotaczy min na nasze pozycje między

Florentowem a Frydrychowem. Pod Luisenheim i wzdłuż toru kolejowego do Nakła utarczki patroli. Dość silny ogień miotaczy min i artylerii na dworzec w Rynarzewie i Młyn w Chobielinie. Na Dreihause padło kilka min. Zresztą zwykła strzelanina i słaba działalność lotników niemieckich.

Grupa zachodnia: Pod Kamioną odparto atakujący oddział niemiecki z stratami dla nieprzyjaciela. Prócz ożywionej działalności lotników niemieckich nad Pierzynami, M-Grójcem i Sępolnem, na froncie spokój.

Grupa Leszno: Pod Jezierzycami i Murkingen z patrolami niemieckimi. Zresztą zwykły ogień karabinowy do naszych posterunków.

Grupa południowa: Pod Górami, Zaorlą, Sowami i Piaskami odparto silne patrole niemieckie. Pod Kobylągórą i Myślnią atakował dziś w nocy silny oddział niemiecki, lecz również został odparty. Sulmierzyce były pod silnym ogniem artylerii niemieckiej. Ożywiony ogień z kulomiotów i karabinów na nasze pozycje na reszcie frontu.

Szef Sztabu

Kopia, apie

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 26

1919 kwiecień 4, Berlin. - Z niemieckiej instrukcji na temat doświadczeń z walk z Polakami

Nieprzyjaciel

Walki z Polakami mają dotąd po większej części charakter partyzancki. Przed rozpoczęciem walk Polacy zabezpieczają się zazwyczaj lokalnym zawieraniem zawieszenia broni przed zasko-

czeniu ich na tych odcinkach, na których zmniejszają swe siły; wykaże jednak rozwój walk możliwość przejścia do ataku i na tych odcinkach, to bezwzględnie Polacy złamią zawartą poprzednio ugodę.

Z pomocą dobrego wywiadu, w którym Polacy posługują się znakami optycznymi, także zręcznym przechwytywaniem rozmów telefonicznych, są oni na ogół dobrze poinformowani o naszych zamiarach i rozmieszczeniu wojsk. Rozpoznanie przeprowadzają śmiało wypadami, przeprowadzanymi silnymi patrolami /20 do 40 żołnierzy/ z kulomiotem.

W walce podjazdowej jest piechota polska giętka, szczególnie w obsłudze karabinu maszynowego i bardzo zręczną w wyszukiwaniu terenu, do czego pomocą służą obeznani z okolicą mieszkańcy. Przy większych operacjach bojowych brak Polakom wyszkolonych dowódców. Jeśli nieustraszenie atakuje piechota polska przeważnie bez przygotowania artyleryjskiego, to bardzo wrażliwą okazuje się na ogień artylerii.

Artyleria polska od naszej daleko liczbą mniejsza, występuje czynnie na ogół w 1 lub 2 działami i często zmienia pozycję, tak że zwalczanie jej artylerią jest bardzo utrudnione. Celność strzałów artylerii polskiej jest licha, tylko tam gdzie posiada więcej czasu do wstrzelania się, strzela względnie dobrze.

Brak amunicji musi być dość wielki, po części jest ona licha. Z tego też względu sporadycznie następowało zwalczanie naszych baterii, mimo że kierunek strzałów zdradzał pozycje naszych dział.

Częściowo artyleria polska strzela z drugiej linii ogniowej, by się chronić przed niebezpieczeństwem zagarnięcia.

Przy prowadzeniu ataku Polacy posługują się najchętniej taktyką oskrzydlenia, w walce zaś obronnej są bardzo elastyczną. Stosownie do tej taktyki i ze względu na obustronnie słabe siły, które pozwalają tylko na ugrupowanie kordonowe, cofają się Polacy przed przeważającym atakiem, by potem z pozostawioną rezerwą, z kontrataku uderzyć. Odpowiednio mają też rozlokowane wojska, w miejscowościach na drugiej linii, które są

dobrze pracującymi liniami telefonicznymi.

Bezwzględność Polaków w rekwirowaniu wozów umożliwia im przesunięcie wojsk w bardzo krótkim czasie. Polski kontratak następuje po części o zmierzchu, mając w założeniu osaczenie skrzydeł. Zdarzyło się też, że żołnierze polscy ukryci w piwnicach i na poddaszach przeprowadzali atak niemiecki, a w trakcie przeciwataku polskiego, uderzali na Niemców od tyłu.

Na ufortyfikowanie terenu Polacy dotąd mało zwracali uwagi. Przyczyną tego był ostry mróz w ostatnich tygodniach.

W ogólności można powiedzieć, że Polacy tak w ataku, jak w obronie z powodu słabego dowództwa nie dorównują naszym wojskom, temu jednak przeciwstawiają w wysokim stopniu rozwinięte poczucie narodowości i dobrą dyscyplinę.

Ze względu na to, że Polacy prawie wszyscy walczą w niemieckich mundurach, przy niekorzystnym dla nich wyniku walki mogą zdjąć swoje odznaki i uchodzić za urlopowników czy też zwolnionych żołnierzy. W toku walki najlepiej wobec takich ludzi zachować jak największą ostrożność.

Obchodzenie się z jeńcami niemieckimi i rannymi jest częściowo brutalne, nawet nieludzkie. Charakterystyczny jest wypowiedź pewnego oddziału polskiego, gdy w toku walki odczuł swoją przewagę: "Nikogo nie oszczędzać, wszystkich zmasakrować".

Własne wojsko

Najsurowsza karność jest tajemnicą sukcesu, tak w ataku, jak w walce obronnej. W myśl tego wszystkie ćwiczenia muszą być jak najczęściej stosowane.

Przez staranne wyćwiczenie w służbie patrolowej, w przygotowaniu i przeprowadzeniu mniejszych przedsięwzięć, musi być rozbudzone poczucie moralnej przewagi nad wrogiem. Wszędzie tam, gdzie to poczucie już się utrwaliło, zostały nawet odparte przeważające ataki polskie i stłumione w zarodku bunty polskie. Przez częste ćwiczenia w alarmach można czujność żołnierza zawsze utrzymać.

Ze względu na niestałość Polaków w dotrzymywaniu obietnic i układów, zaleca się dostateczne ubezpieczenia na najmniej zagrożonych odcinkach bojowych.

Ataki prowadzić w rzadkich liniach tyralierek. Silne posiłkowanie piechoty przygotowaniem artyleryjskim podczas ataku, jest przy uwarunkowanej wartości piechoty pierwszym warunkiem zwycięskiej walki. W ogólności zaleca się silne rezerwy na skrzydłach by przeciwdziałać osaczeniu przez nieprzyjaciela.

Dotąd jeszcze w naszych oddziałach istniejącym dążeniem by słabe nasze oddziały "Grenzschutz'u" przez liczne posterunki i forpocztę całkowicie rozdzielić, jak najostrzej trzeba przeciwdziałać. Załogi frontowe muszą być tak silne, by mogły odeprzeć nieprzyjacielskie patrole. Silniejszym atakom przeciwdziałać kontratakami oddziałów rezerwowych. W tym względzie konieczne jest szczególne wyćwiczenie oddziałów. Tego rodzaju rezerwy wydzielić trzeba nawet na koszt obsady frontu. W rachubę brać już trzeba niekiedy, że nieprzyjaciel przejdzie ciwo wtargnie w nasze linie.

Przyznać trzeba, że jest to rzeczą bardzo trudną, przekonać oddziały a szczególnie ludność cywilną, o prawdzie i konieczności tych zasad.

O ile sytuacja na to pozwala, zaleca się przygotowanie oddziałów rezerwowych i środków transportowych dla ich szybkiego przetrzucania. Tak w ataku, jak i podczas kontrataku, zaleca się po odrzuceniu wroga w opuszczonych przez niego miejscowościach przeprowadzić szczegółowe rewizje, z pozostawieniem - o ile to możliwe - lokalnych załóg dla zabezpieczenia się przed ludnością polską.

Artylerii używać tak w ataku, jak i w defensywie. Ustawienie pojedynczych armat w miejscowościach dla ostrzeliwania dróg w liniach nieprzyjaciela dałoby dobry wynik. Artyleria posiadać musi dobrą ochronę przez przydzielenie jej karabinów maszynowych, które obsługują artylerzyści z obsługi baterii. Zaleca się używanie amunicji gazowej, o ile nie zagraża to ludności nieprzyjacielskiej.

Bardzo dobrze oddziałują pociągi pancerne. Przeciwko nim zabezpieczają się Polacy przecięciem toru, często przez podminowanie go. Do bezpośredniego zwalczania pociągów pancernych

używają artylerii i karabinów przeciwczołgowych.

Służba łącznikowa wymaga w oddziałach lepszego działania. Uczucie konieczności dobrze funkcjonującej służby łączności zagubiły oddziały przez praktykowaną podczas wojny centralizację w dostawie wiadomości.

Na końcu raz jeszcze zwraca się uwagę, że dotychczasowe doświadczenia oparte są li tylko na walce podjazdowej.

Czy Polacy, z pomocą swoich sprzymierzeńców, są w stanie wytworzyć armię zdolną do wielkich operacji, pouczy o tym przyszłość¹.

Szef Sztabu Generalnego

Odpis, mpis

CAW, I.170.16, t.1

¹ Instrukcja, uzyskana przez wywiad Dowództwa Głównego w Poznaniu, została przetłumaczona na język polski i rozesłana do dowództw grup frontowych, a następnie do pułków i batalionów. W piśmie przewodnim DG zwracało uwagę na propagandowy charakter instrukcji, o szowinistycznym wyrazie. Miała ona odwrócić uwagę od sprzecznej z regulami wojny i prawa między narodowego zasadami walki oddziałów niemieckich, a zwłaszcza formacji ochotniczych. Na temat niemieckich zbrodni popełnionych w okresie Powstania Wielkopolskiego zob. Informację Wydziału Politycznego Naczelnej Rady Ludowej w: Powstanie Wielkopolskie 1918-1919. Wybór źródeł ..., dok. nr 184, s.332-343. O wywiadzie powstańczym pisze Czesław Partacz: Organizacja i działalność wywiadu taktyczno-operacyjnego w oddziałach powstańczych i Armii Wielkopolskiej 1918-1920, /w:/ Czyn zbrojny Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 ..., Koszalin 1984, s.69-73.

Nr 27

1919 kwiecień 5, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Pod Tarkowem, Peterkiem i Węglewem odparto silne patrole niemieckie. Pod Dębionką, Antoniewem, Rudami i Romanowem drobne utarczki. Artyleria nieprzyjaciela ostrzeliwała nasze pozycje pod Wierzchosławicami tudzież Paterek. Na odcinku Kujawskim i na południe od Nakła w nocy ożywiona działalność minomiotów nieprzyjacielskich. Lotnicy niemieccy krążyli nad naszymi pozycjami pod Gniewkowem, Rynarzewem i Nakłem, ostrzeliwując z kulomiotów niektóre miejscowości jak Zduny, Osińczewko i Wierzchosławice. Pod Budyniem i Wieleniem spokój.

Front zachodni: Na prawym skrzydle spokój. Mochy zaatakował wieczorem silny oddział niemiecki lecz został po krótkiej walce odparty. W lesie pod Spokojną rozbito patrol niemiecki. Pod Leszmem spokój.

Front południowy: Na odcinku Rawickim spokój. Pod Krotoczynem znaczna działalność artylerii niemieckiej. Folwark Ostatnigroez ostrzeliwał nieprzyjaciel pociskami i minami ciężkiego i średniego kalibru. Pod Turzę i Kuźnicą odpędzono patrole niemieckie. Pod Mijomicami ostrzeliwał nieprzyjaciel nasze posterunki z kulomiotów.

Szef Sztabu

Kopia, mpie

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 28

1919 kwiecień 6, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Czterokrotne ataki nieprzyjacielskie na Wierzbiczany i Lipionkę rozbiły się zupełnie.

Wróg poniósł ciężkie straty. Pod Zdunami odparto wieczorem patrol niemiecki. Artyleria nieprzyjaciela ostrzeliwała na odcinku inowrocławskim - Tarkowo, Dobrogościec, Karczówkę i Milewo. Wzdłuż Noteci na ogół spokojnie. W nocy drobne utarczki z patrolami niemieckimi pod Kowalewkiem, Lipinami i Wrzeszczyną. Wieszki obrzucił nieprzyjaciel minami.

Front zachodni: Ożywiona działalność lotników nieprzyjacielskich. Pod Solcem odparto w nocy patrol niemiecki. Zresztą spokój.

Front południowy: Na północ od Zdun ostrzeliwał nieprzyjaciel w nocy nasze posterunki z kulomiotów. Na innych odcinkach, prócz pojedynczych strzałów - spokój.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 29

1919 kwiecień 9, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 95 Dowództwa Głównego w sprawie formowania batalionów zapasowych w pułkach strzelców.

W celu zabezpieczenia kompletowania pułków w polu rozkazuję przystąpić niezwłocznie do tworzenia przy każdym z pułków strzelców batalionu zapasowego, składającego się w pierwszym rzędzie z roczników niepoborowych i uzupełnianego w razie nadmieru rocznikami poborowymi. Baon zapasowy formuje się według etatów baonu czynnego, lecz bez kompanii karabinów maszynowych.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piechoty

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 30

1919 kwiecień 10, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 96 Dowództwa Głównego w sprawie dodatków funkcyjnych, kompetencji Inspektora Piechoty dywizji strzelców, intendentur i żołnierzy z Warmii.

W uzupełnieniu rozk. dzien. D.G. nr 47, z dnia 20 lutego 1919 r. § 1., wypłacać dodatek funkcyjny:

- 1/ szefowi sekcji kartograficznej, ppor. Józefowi Górskiemu,
- 2/ szefowi wydziału "Zarządu drukarni i litografii D.G.", ppor. Kazimierzowi Mayerowi.

Dodatek funkcyjny wypłacać z dniem 1 kwietnia 1919 r.

Ogłaszam kompetencje Inspektora Piechoty dywizji strzelców:

1. Inspektor Piechoty podlega bezpośrednio dowódcy dywizji, przedkłada i referuje wszystkie sprawy frontowe i wyszkolenia piechoty, wchodzące w skład dywizji.
2. Dla lepszego nadzoru nad tymi sprawami Inspektor Piechoty obowiązany jest kwaterować przy jednym z pułków, /nie przy sztabie dywizji/. Zaleca się stosowanie do potrzeby i miejscowych warunków zmieniać pobyt swój przy pułkach.
3. Inspektor Piechoty
 - a/ opiniuje dowódcy dywizji w sprawach personalnych oficerów piechoty i dywizji,
 - b/ ma bezpośredni nadzór nad szkołami podoficerskimi dla mających kwalifikacje oficerskie,
 - c/ prowadzi i udziela wskazówki dla zajęć z oficerami w pułkach,
 - d/ ma nadzór nad pułkowymi szkołami podoficerów,

e/ śledzi bacznie za intensywnym bojowym wyszkoleniem żołnierza.

f/ ma nadzór nad stanem broni w pułkach.

A. Oprócz Intendentury polowej w Poznaniu tworzy się stosownie do rozk. dzien. D.G. nr 46 z dnia 19 lutego 1919 r., 2 Ib. 2., trzy Intendentury okręgowe przy komendzie etapu a mianowicie:

a/ w Wągrowcu dla Okręgu I-go,

b/ w Grodzisku dla Okręgu II-go,

c/ w Jarocinie dla Okręgu III-go.

B. Intendentury okręgowe podlegają pod względem administracyjnym tylko Intendenturze polowej w Poznaniu, która ustanawia wszystkich urzędników oficerów administracyjnych wzgl. rachunkowych. Pod względem dyspozycyjnym podlegają oni poszczególnym komendom etapu.

C. Intendentury Okręgowe mają następujące zadania i prawa:

a/ pod względem kasowym ściągają, kontrolują i zatwierdzają zapotrzebowanie pieniężne poszczególnych formacji swego okręgu i przesyłają wnioski Int. polowej do dalszego załatwienia. Przez Int. okręg. zatwierdzone żądania wypłaca Int. polowa wprost poszczególnym formacjom. Int. okręg. nie ma więc własnej kasy.

Obowiązki płatniczego komendy etapu załatwia jeden z oficerów rachunkowych Int. okręg. Obowiązkiem Int. okręg. jest kontrolowanie, dopilnowanie i pouczanie płatniczych poszczególnych formacji pod względem prowadzenia księzkowości podług przepisów.

Intendentury okręg. są odpowiedzialne za terminowe przedłożenie obrachunków miesięcznych Int. polowej, której aż do dalszego uregulowania przysługuje prawo kontrolowania rachunków i stanu kasy przynależnych formacji lub esztabów.

O każdym uchybieniu musi być Int. polowa natychmiast uwiadomiona.

b/ Pod względem żywnościowym zgłaszają poszczególne formacje swe zapotrzebowania do Intend. okręg., która zapotrzebowania te kontroluje, zatwierdza i przystosowuje do przynależnej prowiantury.

Prowiantury nie podlegają Intendenturze okręg., lecz jedynie Intendenturze polowej. Prowiantury informują jednakże Int. okręg. na jej żądanie o swych zapasach. Poszczególne formacje mogą za zezwoleniem Int. okręg. zakupywać żywność i paszę na miejscu. Na Int. okręg. spoczywa obowiązek kontroli, ażeby poszczególne formacje nie przekraczały przepisanej tabeli żywnościowej.

c/ Pod względem umundurowania i ekwipunku zbierają Int. okręg. zapotrzebowania od poszczególnych formacji, kontrolują, zatwierdzają i wydają je ze swych magazynów. Magazyny te zapełnia w razie potrzeby Int. polowa. Int. okręg. są zobowiązane dbać o to, ażeby się z mundurami jak najoszczędniej obchodzono. Mundury, buty i wszelki ekwipunek, niezdatny do wyreperowania na miejscu, wysyłają do miejsc wyznaczonych przez Int. polową. Int. okręg. urządza mniejsze warsztaty reperacyjne, które jej podlegają. Żadnemu sztabowi i żadnej formacji nie wolno zatrudniać rzemieślników ponad etat.

d/ Urzędy garnizonowe i lazarety wojskowe podlegają pod względem administracyjnym i personalnym Int. polowej, nie zaś Int. okręg. Komendanci etapu wzgl. powiatu lub placu mają jedynie prawo stawiać zażądania nie wchodząc w drogę służbową ich wykonania; mają oni natomiast obowiązek dopomagać administracji garnizonu, przede wszystkim ścigając i karząc samowolne niszczenie wszelkich urządzeń w kwaterach, koszarach, lazaretach itp.

D. Skład Int. okręg. wykazuje etat etapu.

E. Formacje i urzędy wojskowe, nie podlegające okręgom, tylko D.G. wprost, zgłaszają swe zapotrzebowania pod względem kasowym i mundurowym do Int. polowej, pod wzgl. aprowizacyjnym do najbliższych prowiantur.

F. Int. polowej przysługuje prawo przydzielania poszczególnych formacji do poszczególnych Intendentur.

Wszyscy żołnierze, którzy służą w Wojsku Polskim w b. zab. prusk. i pochodzą z Warmii, winni być niezwłocznie wysłani do Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu /gmach kolonizacji/.

Po zgłoszeniu się także w wydziale politycznym IIIa /pokój 152/ wracają do swych formacji.

--o

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
Podpułkownik i Szef
Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał Piechoty

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawy dotyczące uzupełnić regulaminów, stopni, Komieji Weryfikacyjnej, zwolnień z wojska, i poszukiwań dezertorów.

Nr 31

1919 kwiecień 18, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 104 Dowództwa Głównego w sprawie nieprzepisowego umundurowania, przyjęć i mianowań oficerów.

Zauważyłem, że nie wszyscy oficerowie Sił Zbrojnych Polskich w b. zab. pruskim zastosowali się do mych przepisów, dotyczących umundurowania, używając nadal mundurów, czapek itd. niemieckich.

Rozkazuję zatem ponownie, ażeby wszyscy oficerowie złożyli natychmiastowo z dniem dzisiejszym stare swe mundury, czapki itd. niemieckie, a używali wyłącznie mundurów itd. przepisowych.

Nistosując się do powyższego mego rozkazu pociągnę do surowej odpowiedzialności.

Komendzie Miasta Poznania oraz poszczególnym Dowództwom poczynić natychmiastowo odpowiednie zarządzenia.

Przyjmuję do Sił Zbrojnych Polskich b. zab. pruskiego z dniem 17 kwietnia 1919 r.: płk. Jana Wroczyńskiego i przydzielam go do osobistego mego rozporządzenia.

Rozkazuję sformować Sztab I Brygady Kawalerii.

Dowódcą I Brygady Kawalerii назначаю płk. Aleksandra Pawajewskiego, dotychczasowego dowódcę 1 pułku ułanów wielkopolskich.

Dowódcą 1 pułku ułanów wielkopolskich назначаю ppłk. Władysława Andersa.

Płk. Wroczyńskiemu przyjąć do ppłk. Andersa obowiązki Szefa Sztabu Dowództwa Głównego Sił Zbrojnych Polskich w b. zaborze pruskim.

O dokonanym przejęciu obowiązków Szefa Sztabu D.G. zameldować Głównodowodzącemu.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych i urlopów.

Nr 32

1919 kwiecień 22, Poznań. - Dekret Naczelnej Rady Ludowej o ustanowieniu odznaki pamiątkowej "Wielkopolska Matkom Poległych"

W walkach o oswobodzenie Wielkopolski widzimy wiele przykładów bohaterstwa u naszych żołnierzy. Idą w bój z radością i poświęcają życie swe za Ojczyznę.

Ze mimo wiekowej niewoli i ucisku krzyżackiego miłość Ojczyzny i bohaterstwo u Wielkopolan nie wygasły, jest to zasługą w największej mierze matek Polek, które wszczepiły w dzieci

owe rycerskość, patriotyzm i ukochanie Kraju.

Cześć więc matkom bohaterów! Oceniając ich zasługi, które stały się podwaliną Naszych Sił Zbrojnych Polskiej, a zarazem chcąc choć w małej mierze wynagrodzić im żyz i cierpienia po stracie synów, ustanawiamy Znak pamiątkowy dla matek po poległych w walkach o kresy Polskie.

Statut znaku

1. Znak pamiątkowy z napisem: "Wielkopolska matkom poległych", otrzymuje każda matka, której syn poległ w walkach w czasie od 27 grudnia 1918 r.
2. Znak wydaje się wraz z patentem imiennym, podpisanym przez Głównodowodzącego i opatrzonym numerem kolejnym.
3. Osoby nie posiadające patentu, znaku nosić nie mają prawa.
4. Znak nosi się na pierś po lewej stronie.
5. Po śmierci osoby upoważnionej do noszenia znaku, przechodzi on do spadkobierców bez prawa noszenia, jedynie jako pamiątka rodzinna.
6. Wyrabianie i sprzedawanie znaku bez specjalnego pozwolenia Dowództwa Głównego jest surowo wzbronione.

Opis znaku

Znak na kształt krzyża "Virtuti militari", ze srebra z czarnymi obwódkami na ramionach, z czerwonym, okrągłym w środku polem, na którym znajduje się orzeł biały. Krzyż położony jest na wieńcu laurowym. Wielkość średnicy krzyża 33 mm.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

A. Poszwiński

Wł. Seyda

X. A. Adamski

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne, t.1. Załącznik I do Rozkazu dziennego Dowództwa Głównego nr 108 z 22 kwietnia 1919 r.

Nr 33

1919 kwiecień 23, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 109 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia nowej sekcji w Komendzie Liniowej i opisu munduru ogólnokawaleryjskiego.

Przy Komendzie Liniowej ustanawia się sekcję dla spraw komunikacji wodnej:

Jej zadania są następujące:

1. Kontrola nad ruchem wodnym dla celów wojskowych,
2. Kontrola nad ruchem towarowym z wyjątkiem kontroli celnej,
3. Wykorzystanie żeglugi wodnej w celach wojskowych,
4. Sprawy wodne pod względem taktycznym:
/éluzy, zalanie przestrzeni itp./.

Sekcja komunikacji wodnej utrzymuje ścisłą łączność z Departamentem Spraw Wodnych przy rejencji oraz z Wydziałem Komunikacji przy Naczelnej Radzie Ludowej.

--a

Oglašzam i zatwierdzam opis munduru ogólnokawaleryjskiego:

- a/ rogatywka z szarego sukna, obezita wzdłuż szwów czerwonym kaniem, wokoło rogatywki czerwony lampas.
- b/ odznaki na kołnierzach ułanek i płaszczów naszyte proporczyki czerwone, przedzielone wypustką białą.
- c/ spodnie z czerwonym kaniem /bez lampasów/.

Wszystko inne jak w pułkach ułanów wielkopolskich. Oficerowie noszą bezwarunkowo mundur pułku, w którym służą.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Głównie Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące szoferów, braku wagonów i spraw personalnych.

Nr 34

1919 kwiecień 24, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Na odcinku Kujawskim utarczki i zwykła strzelanina z ręcznej broni. Pod Gniewkowem ukazał się znów pociąg pancerny, lecz cofnął się bez strzału. Tarkowo i nasze pozycje pod Płonkowem i Antoniewiem ostrzeliwał nieprzyjaciół w nocy minami. Na reszcie frontu na ogół spokojnie.

Front zachodni: Pod Międzychodem przez całą noc ożywiona działalność patroli niemieckich. Na nasze pozycje pod Błakami padło kilka min. Na południe od Obry spokój.

Front południowy: Pod Rawiczami i Zdunami słaby ogień karabinowy. Pod Ostojami odpędzono dwukrotnie patrole niemieckie, które przekroczyły granicę Księstwa. Pod Odolanowem spokój. Mirków /w kępińskim/ obrzucił nieprzyjaciół po południu minami i granatami.

Szef Sztabu

Kopia, spis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24.

Nr 35

1919 kwiecień 27, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Dwa ranne ataki na Zurczyn pod Rynarzewem odparto. Pod Potulicami odpędzono silny oddział niemiecki w stronę Górzienia. W nocy zaatakował nieprzyjaciół Opoki, oskrzydliwszy je od strony Kongresówki.

Nasza załoga była się mężnie i po trzygodzinnej walce atak w zupełności odparła - Nad górą i dolną Notecią zwykle ostrzeliwanie naszych posterunków. Na reszcie frontu spokój.

Front zachodni:

Pod Sierakowem odpędzono rano konny patrol niemiecki. Pod Białą i Kolnem starcia patroli. W nocy ostrzeliwał nieprzyjaciół nasze pozycje pod Pawłowicami z miotaczy min i kulomiotów, a Waszkową artylerią. Pod Sowinami odparto zaczepki patroli niemieckich. Na reszcie frontu na ogół spokój.

Front południowy:

Zbyki pod Dubinem, leżące w strefie neutralnej obsadził nieprzyjaciół. Pod Baezkowem odparto patrol niemiecki. Na Chachelnię padło w nocy kilka min, a na Sklarkę kilka granatów. W odolanowskim i kępińskim drobne utarczki i słaba strzelanina z broni ręcznej.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaporze pruskiej, t.24.

Nr 36

1919 kwiecień 28, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 114 Dowództwa Głównego w sprawie przejęcia obowiązków Szefa Sztabu, wyborów do Sejmu Ustawodawczego, utworzenia szwadronu 2 Pułku Ułanów Wielkopolskich.

Rozkazuję zwracać się we wszystkich sprawach służbowych do pułkownika Jana Wroczyńskiego, który z dniem 26 kwietnia 1919 r. przejął obowiązki Szefa Sztabu Dowództwa Głównego.

Na mocy artykułu 4-go ustawy z dnia 5.IV.1919 r. w przedmiocie zmiany niektórych przepisów ordynacji wyborczej, objętej dekretami I. 46 i 47 nr 18 dziennika praw państwa polskiego z 6.XII.18, celem przeprowadzenia wyboru posłów do sejmu usta-

wodawczego Rzeczypospolitej Polski i części ziem polskich b. zab. pruskiego, wojskowi w służbie czynnej biorą udział w głosowaniu.

Ogłaszając dla wykonania te rozporządzenie Najwyższej Władzy w Państwie zwracam uwagę wszystkim mi podwładnych, że wybory do sejmu są akcją czysto polityczną. Każdy żołnierz ma tylko jedno zupełnie określone przeznaczenie - bronić interesów swego narodu. Wojsko, jak to oświadczałem niejednokrotnie i jak się to dzieje we wszystkich cywilizowanych państwach, w polityce udziału nie bierze więc nie powinno być i powstające Wojsko Polskie brać udziału w wyborach. Ale niebezpieczeństwo grożące Narodowi Polskiemu zmusiło Sejm Ustawodawczy do powzięcia wyżej wspomnianej uchwały. Mianowicie upoważnioną będzie brać udział w wyborach także ludność niemiecka, która na terytorium byłego zaboru pruskiego nie odbywała służby wojskowej, podczas gdy znaczna część polskiej ludności stoi pod bronią: wykluczenie więc wojskowych Polaków od prawa wyborczego stanowiłoby przywilej dla ludności niemieckiej, która mogłaby w większej niestosunkowo liczbie wykorzystać prawo wyborcze.

Oto jedyna przyczyna, dla której wojskowi Polacy w byłym zaborze pruskim powołani są do brania udziału w wyborach. Musicie i tym pamiętać, oficerowie i żołnierze!

Z zupełną świadomością za odpowiedzialność, która leży na was za zachowanie w szeregach karność, obowiązkowego braterstwa wszystkim i podtrzymywania jednolitości wojska, przystępcie do wypełnienia tego niezwykłego obowiązku, do którego powołuje was Naród.

Prawie wszystkie egzystujące na terenie byłego zaboru pruskiego partie polityczne zwróciły się do mnie z podaniami, aby dopuścił dla całego powierzonego mi wojska zupełną swobodę słowa i głosu na wiecach przedwyborczych. Na to się zgodzić nie mogę, ponieważ z doświadczenia wiem, że trudno wstrzymać się od stronnictwa, a co zatem idzie od utrzymania się w tych ramach, które zakreśla uczucie obowiązującej w szeregach solidarności. Ale jednocześnie stronnictwa polityczne w swych

podaniach do mnie wskazały mi tę linię postępowania, na którą obowiązany się czuję skierować was, oficerowie i żołnierze, przy wyborach.

Oświadczyły one, że są pełne szacunku i uznania dla was, Żołnierze Polacy, za wasze poświęcenie i czyny bohaterackie. To chlubne świadectwo o waszym uświadomieniu narodowym, wskazuje mi, że każdemu z was rozum i miłość Ojczyzny podyktują, na kogo głosować; bo przecież wszyscy chcemy widzieć Polskę wielką, silną i niepodległą. Jako stojący z bronią w rękę gotowi bronić Ojczyzny, nie potrzebujecie ani wypowiadać tego osobiście, ani dać przekonywać się o tym przez innych.

Rozkazuję więc w czasie przedwyborczym przestrzegać ściśle następujących prawideł:

1. Oficerowie i żołnierze mają prawo być obecnymi na wiecach przedwyborczych w czasie swobodnym od służby.
2. Osobnych wieców dla wojskowych urządzać nikomu nie wolno.
3. Nikomu z wojskowych nie wolno przemawiać na wiecach ani w dyskusji uczestniczyć.
4. Zabrania się jakichkolwiek wieców i agitacji w obrębie koszar i innych budynków wojskowych.
5. Oficerom i żołnierzom nie wolno należeć do żadnych stronnictw politycznych i spełniać obowiązków partyjnych.
6. Nie dopuszczać do koszar żadnych ulotnych odezw lub druków; jedynie dozwolonym jest abonowanie gazet. Naklejanie na ścianach koszar, wychodzących na ulicę, ogłoszeń o miejscu i czasie urządzanych wieców wyborczych dozwala się.
7. Oficerom i żołnierzom zabrania się zestawiać listy poselskie. Głosować można tylko na listy zestawione przez stronnictwa polityczne.
8. Porządek służby i udzielanie urlopów pozostaje bez zmiany.
9. Pełnienie służby na froncie i w garnizonach powinno się odbywać podczas okresu przedwyborczego z taką samą dokładnością jak i w zwykłym czasie.
10. W głosowaniu mają prawo uczestniczyć wszyscy żołnierze i oficerowie i w tym celu 1-go czerwca b.r. w przeciągu dnia /od 8-mej rana do 10-tej wieczór/ zrobić odpowiednie zmiany

posterunków na froncie. W razie jednak zaczepki przez Niemców, wykonanie wyborów przez wojskowych zawiesza się.

11. Zabrania się wydania imiennych spisów żołnierzy komukolwiek, za wyłączeniem wypadków służbowych.
12. Przyjmując biernie udział w wiecach, wojskowi powinni zachowywać się zupełnie z przepisami tj. winni być odpowiednio ubrani, prowadzić się przyzwoicie i w debatach nie brać udziału. Przekraczających te prawidła odpowiedni komendanci winni pociągać do odpowiedzialności.

Do tego rozkazu dołączy się wyciąg z ordynacji wyborczej i jednocześnie rozsyła się odpowiednią do liczebności ilość list wyborczych.

Oddział jazdy w Okręgu II /zachodnim/ zatwierdzam jako 1 szwadron 2-go pułku ułanów i stawiam tymczasowo do dyspozycji Dowództwa wskazanego okręgu.

Dla wskazanego pułku ułanów zatwierdzam następujące odznaki umundurowania: Kanty na czapce czerwone, pasek w około czapki i lampasy białe, proporczyki na kołnierzu w kolorach białych, przedzielone czerwoną wypustką. Reszta umundurowania jak w 1 pułku ułanów wielkopolskich.

Rozkazuję wszystkim oficerom i żołnierzom nosić na kołnierzach mundurów i płaszczy metalowy /jasny/ numer swego pułku lub ewent. samodzielnego baonu względnie dywizjonu.

--a

Za zgodność:

/Władysław/ Anders
ppłk Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu w sprawie poszukiwań dezertorów.

1919 kwiecień 29, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 115 Dowództwa Głównego w sprawie parady wojskowej na Ławicy.

Po raz pierwszy obchodzić będziemy na oswobodzonej ziemi wielkopolskiej drodze każdemu sercu polskiemu Święto Konstytucji 3 Maja.

By uczcić należycie ten pamiętny dzień, rozkazuję:
2 maja od 7³⁰ do 9⁰⁰ wieczorem grać orkiestrom 10 pułku strzelców /orkiestra I/, I baonu garnizonowego /orkiestra II/ i I baonu saperów /orkiestra III/ po wszystkich ważniejszych ulicach Poznania marsze i utwory muzyczne. - Rejony dla każdej orkiestry w oddzielnym załączniku.

/Załącznik IV do rozk. dzien. D.G. nr 115 z dnia 29 kwietnia 1919 r./.

3 maja o 9³⁰ rano staną do rewii na placu w Ławicy oddziały w następującym porządku od prawego skrzydła:

1. oddział skautów, mając na prawym skrzydle orkiestrę garnizonową,
2. delegacje formacji wielkopolskich,
/z każdego pozamiejscowego pułku strzelców po 1 ofic.,
2 sierżantów, 4 kpr. i 8 szeregowców/
3. wielkp. szkoła podofic. piechoty,
4. wielkp. szkoła podofic. artylerii,
5. zapasowy oddział ciężkich kar. maszyn.,
6. 3 pułk strzelców z kompaniami kar. maszyn. i orkiestrę,
7. 10 pułk strzelców,
8. I baon Straży Ludowej,
9. jedna kompania lub jeden baon garnizonowy z orkiestrę,
10. 2 kompanie saperów z orkiestrę,
11. I baon telegrafistów,
12. wielkp. szkoła podofic. radiotelegraficzna,
13. 1 oddział lotników,
14. 5 baterii artylerii z jaszczami,
15. 1 pułk ułanów z orkiestrę,
16. 2 pułk ułanów z orkiestrę,
17. konna artyleria.

Dowódcą rewii naznaczam generała-ppor. Dubieckiego, według wskazówek którego oddziały się ustawią.

O 9³⁰ rano powitam oddziały,

O 10⁰⁰ rano będzie odprawiona meza polowa, po której oddane będą honory Narodowi i Sejmowi Ustawodawczemu, a zatem defilada.

Dowództwo Wojsk Lotniczych wyznaczyć aeroplany dla wzlotów podczas rewii.

Inspekcja Wojsk Technicznych wybudować ołtarz i pomosty z obu stron według wskazówek generała Dubieckiego i w porozumieniu z Dowództwem Wojsk Lotniczych.

Oddziały wojskowe staną bez płaszczy. Wszystkim - począwszy od dowódców baonów i równoznacznym również sztabom - być w ezyku konno.

Pogotowie ratunkowe stawi Urząd Sanitarny.

Porządek na placu rewii rozkazuję utrzymywać Straży Ludowej wedle wskazówek komendanta miasta kpt. Piekuckiego.

Wszystkie oddziały, biorące udział w rewii, zaraportują do 29 kwietnia generałowi Filipowi Dubickiemu w jakim stanie liczebnym w uroczystości udział wezmą.

O godzinie 3 po poł. /3-go Maja/ odbędzie się od ratusza pochód narodowy na Małą celem usypania Kopca Pamiątkowego. W pochodzie tym przyjmą udział i wojska z swoimi orkiestrami. Ubranie przepisowe dla urlopowanych. Szczegóły działu wojsk będą podane dodatkowo. Zaraz po zakończeniu defilady ludziom wydać obiad, by mogli przyjąć udział w pochodzie narodowym.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński
Pułkownik i Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawy dotyczące komend etapów, etatów Sądu i Rady Honorowej dla oficerów sztabowych, komisji egzaminacyjnej i sprawy personalne.

Nr 38

1919 kwiecień 30, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Zaczepna działalność Niemców wzmagą się w dalszym ciągu. Tak na odcinku gołanieckim wczoraj po południu piechota nieprzyjacielska uderzyła pod osłoną gwałtownego ognia artylerii i minomiotów w sile batalionu na linię Nowydwór - Lipa - Jaktorowo. Natarcie złamano kontratakami z ciężkimi stratami dla nieprzyjaciela. Zdobyto karabin maszynowy. Artyleria niemiecka strzelała pociskami gazowymi.

W drobnych utarczkach z patrolami niemieckimi na odcinku inowrocławskim i budzyńskim wzięliśmy jeńców. Zresztą - prócz zwykłej strzelaniny do naszych posterunków w różnych miejscach frontu spokój.

Front zachodni: Słaby ogień karabinowy.

Front południowy: Do posterunków w Rudzie strzelanina z kulomiotów i karabinów. W nocy ostrzeliwała artyleria niemiecka Mijomice.

Szef Sztabu

Oryginał, mpie

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t. 123.6.46.

Nr 39

1919 kwiecień 30, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 116 Dowództwa Głównego w sprawie odznak oficerów sztabowych i wyboru sądu honorowego dla oficerów sztabowych.

--a

Zatwierdzam i ogłaszam następujące odznaki dla wszystkich oficerów i żołnierzy, zajmujących etatowo stanowiska w sztabach wyższych dowództw /począwszy od dywizji/ z wyjątkiem oficerów sztabu generalnego, których mundur jest już przypisany:

- A. Oficerowie i żołnierze Sztabu Dowództwa Głównego: na kołnierzu za taśmą amarantowo-białą naszyte amarantowe patki, ekrajne w formie patek oficerów sztabu generalnego. Na patce srebrem wyhaftowany orzełek Królowej Jadwigi.
- B. Oficerowie i żołnierze Sztabu Korpusu: na kołnierzu patki jak wyżej z haftowanymi srebrem rzymskimi cyframi danego korpusu.
- C. Oficerowie i żołnierze Sztabu Dywizji: na kołnierzu patki jak wyżej z haftowanymi srebrem arabskimi cyframi danej dywizji.

W uzupełnieniu rozk. dzien. D.G. nr 56 z dnia 1 marca 1919 r. zatwierdzam szkołę podoficerów w Poznaniu jako "Wielkopolską Szkołę Podoficerów Piechoty".

Celem szkoły jest dostarczenie dla wojska b. zab. prusk. kadry wyćwiczonych podoficerów.

Każdorazowy kurs kończy się egzaminem przed komisją egzaminacyjną. Każdy z uczni otrzymuje po zdaniu egzaminu świadectwo /patent/.

Etat Wielkopolskiej Szkoły Podoficerów Piechoty zostanie ogłoszony oddzielnym rozkazem.

2-gi kurs Wielkopolskiej Szkoły Podoficerów Piechoty rozpoczyna się 15 maja br. i będzie trwał 6 miesięcy. Na kurs ten rozkazuję z każdego pułku strzelców wielkopolskich wysłać po 24 szeregowców, o ile możliwości z roczników 199/1901.

Żołnierze ci winni stawić się do 14 maja br. o godz. 4 ppoł. w sztabie Wielkopolskiej Szkoły Podoficerskiej Piechoty w byłych niemieckich koszarach "Nordring".

Żołnierze winni posiadać kompletne umundurowanie w dobrym stanie bez ryneztunku i broni książki legitymacyjne, kartki umundurowania, zaprowiantowania i żołdu. Papiery ewidencyjne

należy wysłać osobno do Wielkopolskiej Szkoły Podoficerów Piechoty.

Dowódcy pułku czynię odpowiedzialnymi za wybór ludzi. Należy wysłać rozwiniętych umysłowo, odpowiednich pod względem moralnym i fizycznym, o ile możliwości władających dobrze językiem polekim w słowie i piśmie.

Wszystkim wojskowym wchodzącym w etat Szkoły Wielkopolskiej Podoficerów Piechoty oraz uczniom podczas przebywania na kursie zezwalam na nośzenie na naramiennikach monogramu, składającego się z liter W.S.P. według załączonego wzoru. /Załącznik II, wzór 1/. Ogłaszam i zatwierdzam znaczek szkolny Wielkopolskiej Szkoły Podoficerów Piechoty /Załącznik II, wzór 2/. /Załącznik II rozdziela się jak etaty i to do rozk. dzien. nr 118 z dnia 2 maja/.

Zezwalam na nośzenie powyższego znaczka szkolnego po lewej stronie pierśi na wysokości między trzecim a czwartym guzikiem:

- a/ personalowi nauczycielskiemu,
- b/ uczniom po złożeniu egzaminu i przyznaniu patentu.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, płk
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 40

1919 maj 1, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Nasze pozycje pod Antoniewem i Sypniewem bombardował nieprzyjaciół artylerią. Płonkowo i Antoniewo obrzucił minami. Napad patrolu niemieckiego na Radwonki odparto. Pod Inowrocł-

wiem, Łabiszynem i Gołańczą żywy ogień z broni ręcznej.

Front zachodni: Pod Miałą i Kolnem utarczki. Zresztą na całym froncie spokój.

Front południowy: Pod Krotoszyinem i Sulmierzycami ostrzeliwał nieprzyjaciół przez całą noc nasze posterunki z kulomiotów i karabinów. Myjomice, a mianowicie Nawrat ostrzeliwała artyleria niemiecka.

Wieruszów, bezbronne miasteczko, leżące w sąsiedztwie naszego frontu na terenie Kongresówki, zbombardowała wczoraj bez powodu artyleria niemiecka. Do wieczora było 14 zabitych i 60 rannych - wyłącznie z ludności cywilnej.

Szef Sztabu

Kopia, mpie

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 41

1919 maj 2, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Na całym froncie dzień spokojny. Nocą uderzył nieprzyjaciół z frontu i flanku na Ośniszewo. Atak odparto. Na Płonkowie padło kilka min. Ponadto zwykła strzelanina w różnych miejscach frontu.

Front zachodni: Pod Grolewem utarczka. Na Pomorowskie Olędry ogień ciężkich minomiotów. Zresztą - prócz słabej działalności ogniowej - na całym froncie spokój.

Front południowy: Na odcinku Krotoszyńskim przy drodze Bielawy - Ruda odparto patrol niemiecki. Pod Chochalnią

ogień karabinów maszynowych. Na reszcie frontu spokojnie.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24.

Nr 42

1919 maj 3, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Na całym froncie ożywiona działalność patroli niemieckich i ogień karabinowy, na odcinku inowrocławskim ogień minomiotów.

Front zachodni: Wieczorem i w nocy odparto silne patrole nieprzyjacielskie, atakujące Kolno i Kaezczor. Ponadto na całym froncie zwykła strzelanina wysuniętych posterunków.

Front południowy: Na odcinku krotoszyńskim oraz pod Ostrowcem nocą zaczepki patroli niemieckich i ogień kulomiotów i karabinów. Spokój.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24 .

Nr 43

1919 maj 3, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 119 Dowództwa Głównego w sprawie uroczystości 3 maja, list strat i za-
twierdzenia świąt pułkowych.

W pochodzie narodowym dnia 3 Maja o godz. 3 po południu, który się zacznie od ratusza, uczestniczyć mają następujące formacje wojskowe:

Na czele pochodu ma iść orkiestra saperów, poza nią pluton i pułku ułanów wielkopolskich, tuż za ułanami honorowa kompania garnizonowa, za którą postępować będzie Komisarjat N.R.L. i reszta członków delegacji wojskowych i cywilnych.

Co się tyczy wojskowych, chcących uczestniczyć w pochodzie, to mogą iść bez broni, podporządkowując się organizatorom pochodu.

Listy strat na polu walki, przesyłane dotychczas przez niektóre formacje wprost do biura informacyjnego "Czerwonego Krzyża" były bardzo nieścisłe i niekompletne. By je uzupełnić, rozkazuję wszystkim okręgom i formacjom, D.G. podlegającym, przysłać natychmiast do wydziału Ia, D.G. imienne wykazy wszystkich dotychczas w ich orębie poległych, rannych i zaginionych żołnierzy polskich - wedle załączonego wzoru.

/Załącznik I do rozk. dzien. D.G. nr 119 z dnia 3 maja 1919 r./.

Wszystkim okręgom i formacjom, bezpośrednio D.G. podlegającym, przysłać ponadto do wydziału Ia D.G. do 1 i 15 każdego miesiąca spisy strat z ubiegłych 2 tygodni - według tego samego wzoru.

Znoszę § 6 rozk. dzien. D.G. nr 93 z dnia 7 kwietnia 1919 r. i § 4 rozk. dzien. D.G. nr 50 z dnia 23 lutego 1919 r.

Listy strat będą urzędowo ogłaszane, a same wykazy składane w biurze informacyjnym Czerwonego Krzyża.

Zatwierdzam jako święto pułkowe:

- a/ dzień 8 maja /św. Stanisław/ dla 2 pułku strzelców wielkopolskich,
- b/ dzień 6 grudnia /św. Mikołaj/ dla 6 pułku strzelców wielkopolskich,
- c/ dzień 4 marca /św. Kazimierz/ dla 7 pułku strzelców wielkopolskich,
- d/ dzień 19 marca /św. Józef/ dla 11 pułku strzelców wielkopolskich.

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, płk
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 44

1919 maj 4, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: W nocy na całym froncie ożywiona działalność patroli nieprzyjacielskich i silne ostrzeliwanie naszych posterunków z broni ręcznej. Na odcinku budzyńskim padło na nasze pozycje kilka min.

Front zachodni: Na prawym skrzydle zwykła strzelanina. Na reszcie frontu spokój.

Front południowy: Pod Jeziorami odpędzono patrol niemiecki. Pod Sarnową i Zdunami przez całą noc silny ogień z kulomiotów i karabinów w stronę naszych posterunków. Na reszcie frontu na ogół spokojnie.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 45

1919 maj 5, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 121 Dowództwa Głównego w sprawie kadr wojsk balonowych.

--a

Przybyłych z Warszawy celem sformowania oddziałów aeronautycznych majora Feliksa Bołsunowskiego, inżyniera - por. Marccelego Chybczyńskiego por. Władysława Bileka, inżyniera - ppor. Ryszarda Łacińskiego, ppor. Stefana Linsenbartha i ppor. Władysława Gajewskiego liczyć przykomenderowanymi do rozporządzenia Insp. Wojsk Lotniczych aż do definitywnego zatwierdzenia przez Naczelną Radę Ludową powyższych etatów.

Powyżsi oficerowie poborów nie otrzymują.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, płk
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b zaboru pruskiego, t.1

* Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 46

1919 maj 9, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 125 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia muzeum historyczno-wojskowego.

--a

Przy sekcji naukowej D.G. powstaje muzeum historyczno-wojskowe, mające za zadanie zbieranie i zachowanie pamiątek treści historyczno-wojskowej.

Wszystkich oficerów i żołnierzy, posiadających wszelkiego rodzaju broń starożytną, rynsztunki, sztandary, odznaki, medale, dokumenty itp. a także pamiątki wojny światowej, prosimy o zaoferowanie do muzeum historyczno-wojskowego.

Biuro muzeum mieści się w hotelu Myliussa, Aleje Marcinkowskiego 23, I piętro.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 47

1919 maj 10, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Na całym froncie dzień spokojny. Wieczorem ogień artylerii niemieckiej z minomiotów na nasze pozycje pod Tarkowem i Walkowicami. Nocą ogień broni ręcznej w różnych miejscach frontu.

Front zachodni: W nocy ożywiona działalność wywiadowcza nieprzyjaciela i ogień karabinowy. Odparto silniejszy patrol atakujący nasze posterunki w Kolnie. Nad Chobienicami i Kopnicą czynność lotników niemieckich.

Front południowy: Pod Rudami ogień artylerii niemieckiej. Zresztą prócz zwykłej strzelaniny spokój.

Szef Sztabu

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 48

1919 maj 11, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 127 Dowództwa Głównego w sprawie oceny parady 3 maja przez Głównodowodzącego, formowania pułku strzelców bytomskich i konferencji dowódców pułków.

Po uroczystościach 3-go Maja w Poznaniu, w których także brały udział wojska, obecni na nich członkowie Sejmu Ustawodawczego, Naczelnej Rady Ludowej, zaproszeni wojskowi formacji innych dzielnic Polski i armii generała Józefa Hallera, również cudzoziemcy oficerowie, przedstawiciele sprzymierzonych z nami armii, wypowiedzieli mi swoje zadziwienie i uznanie z powodu ogólnego wyglądu żołnierzy i ich nadzwyczajnego wycwiczenia.

Objeżdżając inne formacje, stojące na froncie, zauważyłem, że się bynajmniej nie różnią wyglądem i wycwiczeniem od formacji, które brały udział w uroczystościach 3-go Maja.

Więc ogólny stan wojska w b. zaborze pruskim jest dobry.

Wekazane wyżej nadzwyczaj chlubne pochwały przypisuję w zupełności umiejętnej pracy moich najbliższych pomocników, dowódców dywizji, inspektorów artylerii, wojsk technicznych i lotniczych, również sumienności i staraniu żołnierzy, za co składam im w imieniu Ojczyzny gorące podziękowanie.

Jestem jednak pewien, że nikt z moich podwładnych nie zadowolili się osiągniętymi rezultatami wycwiczenia, bo nie dość jest być dobrym żołnierzem; trzeba być najlepszym żołnierzem na świecie. Takim powinien być żołnierz polski, a armia wielkopolska musi przodować i służyć dla drugich wzorem.

Więc dalej z jeszcze więkzą energią do pracy, bo niewiadomo, jakie zadania nas oczekują.

Rozkaz ten przeczytać wszystkim żołnierzom.

Rozkazuję przystąpić do formowania pułku strzelców, którego nazwać bytomskim pułkiem strzelców.

Dowódcę mianuję majora Romana Witorzeńca.

Formację zacząć od batalionu i w miarę napływu rekrutów doformowywać kompanie drugiego, a potem trzeciego batalionu.

Urząd Wojskowy wyznaczy oficera administracji wojskowej /oficera rachunkowego/.

Garnizon pułku ogłosi się później.

Przy formowaniu pułku przyjąć etaty dotychczas w rozkazach moich ogłoszone.

Zwracam uwagę, że dowódcy pułków /oddzielnych baonów/ są w zupełności odpowiedzialni za powierzone im formacje pod każdym względem. Z tego powodu wyżsi dowódcy nie mają przeszkadzać dowódcom pułków samodzielnie pracować.

Wtrącanie się do rozporządzeń dowódcy pułku jest wskazane tylko wtenczas, gdy wyższy dowódca zauważy zboczenie w wykonaniu wskazówek regulaminowych lub rozporządzeń, ogłaszanych w rozkazach. Należy pamiętać, że praca daje najlepsze rezultaty, gdy każdy pracuje w swoim zakresie, nie krętowany w szczegółach wykonania.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor
SzeF Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen.piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące orkiestr, klubów i kantyn żołnierskich, etatów oddziałów i spraw personalnych.

Nr 49

1919 maj 13, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Nocą żywa działalność ogniwa nieprzyjaciela na odcinku kujawskim, zwłaszcza pod Tarkowem, które ostrzeliwała artyleria niemiecka i miotacze min. Nad ranem ciężki ogień działowy na Zamość; ogień min na Florentowo. Pod Węglewem odparto wieczorem atak półkompanii nieprzyjacielskiej.

Front zachodni: Pod Zatuniem utarczki patroli. Na prawym skrzydle po południu ożywiona czynność lotników niemieckich. Pozatym zwykła strzelania na wzdłuż całego frontu.

Front południowy: Nocny atak na Słupię odparto ze stratami dla nieprzyjaciela. Pod Teklinowem odpędzono patrol niemiecki.

Szef Sztabu

Oryginał, mpie

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 50

1919 maj 16, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Po południu i w nocy ogień ciężkiej artylerii niemieckiej oraz miotaczy min na pozycje nasze pod Braniewem, Milewem, Dobrogościem i Tarkowem. W Tarkowie i Dobrogościu szkody w budynkach. Ponadto przez całą noc ogień kulomiotów na odcinku kujawskim. Na innych odcinkach spokój.

Front zachodni: Między Wartą a Odrą nocą działalność patroli niemieckich.

Front południowy: Prócz utarczek patroli na wszystkich odcinkach spokój.

Szef Sztabu

Kopia, mpie

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24

Nr 51

1919 maj 17, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 133 Dowództwa Głównego w sprawie poboru do wojska.

Ogłaszam rozporządzenie Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 24 kwietnia 1919 r. tyczące poboru do Wojska Polskiego roczników 1901, 1894, 1892 i 1891:

Powołuję się pod broń /orpcz roczników, podanych w § 1 rozporządzenia z dnia 17 stycznia 1919 r. i w § 1 rozporządzenia z dnia 4 marca 1919 r./ do czynnej służby w Wojsku Polskim wszystkich Polaków, którzy urodzili się w latach 1901, 1894, 1893, 1892 i 1891.

Powołani tym rozporządzeniem pod broń winni się zgłosić osobiście do urzędów, wyznaczonych w publicznych obwieszczeniach przez władze policyjne.

Kto się nie zgłosi do urzędu w czasie, wyznaczonym przez władzę policyjną, lub kto następnie na zawezwanie nie stawi się do służby wojskowej, karany będzie przez sąd doraźny więzieniem aż do lat 5 /pięciu/ i grzywną aż do stu tysięcy marek, albo jedną lub karą.

Poznań, dnia 24 kwietnia 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

/-/ X.Adameki /-/ W.Korfanty

Wobec powyższego rozporządzenia rozkazuję Inspektorowi O.K.U. przeprowadzić pobór roczników 1901, 1894, 1893. Pobór roczników 1892, 1891 nastąpi według potrzeby.

Podział poborowych na poszczególne formacje uskutecznią I.O.K.U. według wskazówek wydziału Ib, D.G.

Równocześnie zezwalam na zwolnienie ze służby wojskowej w szeregach wielkopolskich żołnierzy wszystkich szarż, należących do roczników 1888, 1889, 1890, o ile dowiodę, że mają utrzymanie lub stałą pracę. Roczni 1887, 1886, 1885 itd. zwalniać nadal również tylko pod tymi samymi warunkami.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawę dotyczące kompanii wartowniczej w Szczypiornie, etatów, awansów i poszukiwań.

1919 maj 23, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego
o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Pod Tarkowem, Smogorzewem i Antoniewem ogień
artylerii niemieckiej. Pozatym zwykła strze-
lanina.

Front zachodni: Kamionę ostrzeliwała w nocy artyleria nie-
przyjacielska. Na całym froncie w dalszym
ciągu ożywiona działalność wywiadowcza pa-
troli niemieckich. Pod Chobienicami i W.Grój-
cem ogień miotaczy min.

Front południowy: Na odcinku rawickim i kępińskim odparto li-
czne patrole niemieckie. Pozatym spokojnie.
Na całym obszarze po za frontem bojowym od-
bywa się w ostatnim czasie bardzo znaczny
ruch transportów wojskowych niemieckich, któ-
re nieprzyjaciel przerzuca nad granice Poz-
nańskiego. Zbiegli z okolic polekich zaję-
tych jeszcze przez Niemców donoszą o szy-
kanach i gwałtach dokonywanych przez groma-
dzące się wojska na bezbronnej ludności pol-
skiej doprowadzonej tym postępowaniem do
ostateczności.

Koncentrację wojsk z okolic zachodnich Nie-
miec, gromadzenie licznej artylerii i mate-
riału wojennego przed naszym frontem, wszy-
stko to wskazuje na zaczepne zamiary nie-
przyjaciela.

Szef Sztabu

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 53

1919 maj 20, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 136 Dowództwa Głównego w sprawie przydzielenia Fortu III skautom poznańskim, oceny Armii Wielkopolskiej i zapobiegania antagonizmom między oficerami z różnych zaborów.

Oglašzam następujący Dekret:

D e k r e t

Uwzględniając doniosłość znaczenia dla obrony Kraju odpowiedniego ćwiczenia młodzieży narodowej już od wieku najrychlejszego, zgadzamy się, stosownie do propozycji Głównodowodzącego Wojsk w b. zab. pruskim na oddanie w celach ćwiczeń młodzieży fortu Poznańskiego, F.III, wraz z przylegającym terenem wojskowym do użytku Poznańskiego Stowarzyszenia Młodzieży Harcerskiej.

Określenie granic terenu oddanego fortu polecamy władzom wojskowym, z nadmienieniem, żeby kopia planu była wręczona zarządowi harcerzy.

Na żądanie Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej lub Rządu Polskiego Harcerstwo winno teren opuścić i zwrócić

Poznań, dnia 16 maja 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

/-/ W.Korfanty /-/ X.Adameki

Głównodowodzący

/-/ Dowbor-Muśnicki, gen.piech

Formacje wielkopolskie w ogólnych zarysach już są zakończone - pozostają uzupełnienia w detalach.

Czas sprawdzić poziom fachowego wykształcenia oficerów, pod oficerów i szeregowców, jak również stopień wyjeżdżenia koni.

Aby zachęcić wszystkich do dalszej pracy, rozkazuję we wszystkich jednostkach /pułki, oddzielne baony, dywizjony i oddzielne kompanie/, obmyślić programy publicznych popisów w zakresie specjalności każdego rodzaju broni.

Popisom nadać charakter uroczysty.

Na nagrody dla tych, którzy się odznaczają, przeznaczam z sum, którymi rozporządzam:

a/ na pułk po 2000 mk,

b/ na oddzielny baon i dyw. artl. po 1000 mk,

c/ na oddzielną kompanię 400 mk.

Z wyżej wspomnianych sum wydzielić 1/4 część na nagrody dla oficerów, a 3/4 na nagrody dla żołnierzy.

Z sum przeznaczonych przeze mnie winna być ustanowiona w każdej jednostce jedna tylko nagroda dla oficerów pod nazwą "Nagroda Narodowa".

Tę samą nazwę winna nosić pierwsza nagroda żołnierska w każdej jednostce.

Nagród żołnierskich może być kilka.

"Nagroda Narodowa" dla oficerów i żołnierzy winna być przedmiotem wartościowym z odpowiednim napisem.

W ostatnich czasach dało się zauważyć, że wśród personelu poszczególnych oddziałów jakieś nieznanne dotychczas osobistości prowadzą agitację przeciwko oficerom z b. armii austriackiej, rosyjskiej i z b. I Polskiego Korpusu.

Agitację tę prowadzi się w tym kierunku, że można byłoby znaleźć odpowiednich oficerów na miejscu dla objęcia wyższych posad i kierownictwa wyszkolenia wojsk i że w zupełności można by się obejść oficerami niższych rang przy obsadzaniu wyższych stanowisk.

Taka działalność agitacyjna bez wątpienia ma na celu rozwalenie Wojsk Wielkopolskich, które z takim trudem i wysiłkiem były stworzone i które, jak to niejednokrotnie zaświadczył głos opinii publicznej, pod każdym względem nie są ostatnimi w Państwie.

Na nieszczęście niektóre formacje nie potrafiły zrozumieć, w jakim celu prowadzi się tę agitację i jakie może pociągnąć za sobą skutki. Przecież celem całej Polski jest zjednoczenie, a więc i stworzenie silnej, jednolitej armii, gdzieby zatarły się różnice między rodakami, wytworzone sztucznie przez państwa zaborcze.

Nie jest bynajmniej wykluczoną możliwością obsadzenia wyższych

stanowisk przez oficerów niższych rang i to faktycznie robi; koniecznym jednakże jest warunek, by oficer mianowany posiadał odpowiednie kwalifikacje. Mianowanie zaś na wyższe stanowisko młodszych tylko dlatego, ażeby zadowolić miejscowe ambicje, byłoby oszukiwaniem Narodu, który chce mieć Wojsko porządne, a nie tylko dla zabawy lub parady.

Nominacje na każde wyższe stanowisko przechodzą przez moje ręce i ja za nie odpowiadam całkowicie.

Powołuję najlepszych fachowców, jakich Polska posiada, a których na miejsce, ze względu na poprzednie polityczne warunki, brak. Nie kieruję się przy wyborze ani sympatiami osobistymi, ani protekcją, pokrewieństwem.

Odbieranie sobie bliższych pomocników należy do poszczególnych dowódców. Inaczej być nie może i nie będzie. Zarzut zaś, że oficerowie z innych zaborów lub z I-go Polskiego Korpusu stanowią większość, jest zupełnie bezpodstawny, gdyż w obecnej chwili stanowią oni tylko 1/6 część wszystkich oficerów w b. zaborze pruskim.

Również fałszem jest, jakoby oficerowie z innych zaborów pozwalali sobie bić żołnierzy. Był wypadek, że oficer uderzył żołnierza na ulicy za nieoddanie honoru, ale stwierdziło osobiście przeze mnie przeprowadzone dochodzenie, że oficer ten nie należał do formacji wielkopolskiej.

Tutaj takich oficerów nie tolerowałbym ani chwili.

Rozkaz przeczytać wszystkim jednocześnie wyjaśnić, że będę bezwzględnie zwalczał wszelkie próby wprowadzenia rozłamu w podległych mi formacjach.

Nie dopuszczę też złego traktowania żołnierzy.

Ale i żołnierze winni pamiętać o karności i o tym, że postępowaniem swoim powinni dopomagać do stworzenia silnej armii, której Ojczyzna nasza tak bardzo potrzebuje i, że wszelkie występki przeciwko dyscyplinie, będę surowo karał.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen.piech.

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 54

1919 maj 27, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Grupa północna: Pod Rojewem i Płonkowem ogień artylerii niemieckiej i miotaczy min. Wieczorem utarczki z silnymi patrolami niemieckimi atakującymi pod Trudczyzną, Bąbolinem i Wielowsią. W nocy słaby ogień kulomiotów na Budy. Pod Wal-kowicami utarczki patrolu.

Grupa zachodnia: Pod Kobylarnią strzelanina patroli. W stronę Krzytkówka wieczorem ogień kulomiotów. Pod Wianem wzięto do niewoli patrol niemiecki, podchodzący pod nasze pozycje. Na odcinku Poniec strzały karabinowe. Zresztą spokój.

Grupa południowa: Na odcinku Rawickim i Krotoszyńskim działalność patroli niemieckich. Pod Sulmierzycami strzelanina z kulomiotów do naszych posterunków. Pod Dąbrową, na odcinku Kępińska, odparto dwa patrole niemieckie.

Szef Sztabu

Kopia, mpis

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.24 .

Nr 55

1919 maj 28, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 144 Dowództwa Głównego w sprawie sformowania oddziału szturmowego i wojsk balonowych.

--a

Rozkazuję przystąpić natychmiast do sformowania oddziału szturmowego we Wrześni, Oddział ten składać się winien li tylko z żołnierzy Polaków, powracających z Niemiec ochotników i poborowych wszystkich broni, których I.O.K.U. przekaże. Oddział ten podlega bezpośrednio Dow. III /południowemu/. Dowódcą oddziału szturmowego mianuję ppor. Ludwika Janiaka.

Rozkazuję przystąpić do formowania Wojsk Aeronautycznych. Dowódcą wojsk aeronautycznych mianuję przeniesionego z Ministerstwa Spraw Wojskowych w Warszawie rozk. dzien. nr 110 ppłk. Aleksandra Wańkowicza, któremu polecam formowanie na razie:

- a/ Dowództwa Wojsk Aeronautycznych,
- b/ Oficerskiej Szkoły Aeronautycznej,
- c/ 1-szej Polowej Kompanii Aeronautycznej z kadrą dla 2 - giej komp.
- d/ Ruchomego Parku Aeronautycznego.

Dowódca W.A. podlega bezpośrednio Inspektorowi Wojsk Lotniczych i korzysta z praw dowódcy dywizji.

Odnosne etaty zostaną ogłoszone oddzielnym rozkazem.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szeł Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen.piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zarobu pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych i kategorii szoferów.

Nr 56

1919 maj 29, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 145 Dowództwa Głównego w sprawie sformowania 2 pułku ułanów wielkopolskich i nadeśłania list strat.

Rozkazuję przystąpić do sformowania 2 pułku ułanów wielkopolskich.

Kadrę pułku jest szwadron jazdy Okręgu II.

Dowódcą 2 pułku ułanów naznaczam ppłk. Romana Pasławskiego z 1 pułku ułanów.

W odmięnę rozk. dzien. D.G. nr 119 z dnia 3 maja 1919 r. § 2, przesyłać należy listy strat nie do wydziału Ia, lecz do I Kwatermistrza D.G.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szeł Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące etatów, egzaminów w szkole podoficerskiej i sprawy personalne.

Nr 57

1919 maj 30, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 146 Dowództwa Głównego w sprawie formowania Toruńskiego Pułku Strzelców.

Rozkazuję niezwłocznie przystąpić do formowania w Inowrocławiu Toruńskiego Pułku Strzelców.

Do mianowania rozkazem dowódcy Toruńskiego Pułku, żołnierzy, wysyłanych na stworzenie tego ostatniego, przyjmie pod swoją pieczę Dowództwo 5-go pułku strzelców wielkopolskich.

Urząd Wojskowy wyznaczy dla tworzącego się w Inowrocławiu toruńskiego pułku strzelców oficera rachunkowego.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński
Jenerał ppor. i Szeł Sztabu

Głównodowodzący
/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Jenerał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawy dotyczące zarządzeń administracyjnych, zatwierdzenia starszeństwa i przeznaczenia wozów sanitarnych.

Nr 58

1919 maj 31, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 147 Dowództwa Głównego w sprawie odznak Armii Wielkopolskiej, dodatków funkcyjnych i awansu płk. Daniela Konarzewskiego.

W uzupełnieniu § 2 rozk. dzien. D.G. nr 116 z dnia 30 kwietnia 1919 r. zatwierdzam ogłoszoną w załączeniu odznakę dla oficerów i żołnierzy Sztabu Dowództwa Głównego.

/Załącznik I do rozk. dzien. D.G. nr 147 z dnia 31 maja 1919 r./.

W uzupełnieniu § 9 rozk. dzien. D.G. nr 140 z dnia 24 maja 1919 r. zezwalam żandarmerii polowej przy Sztabie D.G. na noszenie odznaki jak powyżej na patce żółtego koloru.

Oficerom i żołnierzom Inspekcji Artylerii oraz Inspekcji Wojsk Technicznych nosić na kołnierzu patki aksamitne z odpowiednią armaturą.

Pociągi pancerne - 1 i 1 a - pod względem taktycznym podlegać będą bezpośrednio D.G. Natomiast sprawy techniczne i administracyjne tych pociągów regulować będzie Inspekcja Wojsk Technicznych.

W uzupełnieniu rozk. dzien. D.G. nr 73 z dnia 18 marca 1919 r. § 2 rozkazuję wypłacać dodatek funkcyjny w sumie 90 mk miesięcznie także żołnierzom, pełniącym funkcje oficerów, dla których jest przewidziany dodatek funkcyjny, np. adiutantów.

Zatwierdzone w rozkazie dzien. D.G. nr 143 z dnia 27 maja 1919 r. § 4, dla oficerów i żołnierzy Sztabu i Brygady Jazdy Wielkopolskiej umundurowanie ogólnokawaleryjskie odnosi się tylko do oficerów i żołnierzy kawalerii.

Oficerowie i żołnierze innych rodzaj broni, przydzieleni do Sztabu i Brygady Jazdy Wielkopolskiej, noszą nadal umundu-

rowanie swej broni.

Dekretem nr 100 Naczelnej Rady Ludowej z dnia 23 maja 1919 r. został mianowany w piechocie:

pułkownik Daniel Konarzewski
generałem - podporucznikiem ze starszeństwem, które będzie określone później.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Szef Sztabu

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych i poborów.

Nr 59

1919 czerwiec 1, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Pod Kaczkowem, Płonkowem, Brzózkami i na linii Ludwikowo-Jaktorowo odparto patrole niemieckie. Łukaszewo obrzucił nieprzyjaciół minami. Na lewym skrzydle spokój.

Front zachodni: Pod Kolnem i Lewicami złamano ogniem dwa ataki niemieckie. Pod Lesznem silna strzelanina.

Front południowy: Na odcinku rawickim, krotoszyńskim i odolanowskim spokój. Pod Klinem rozbito zupełnie patrol niemiecki. Nieprzyjaciół poniósł ciężkie straty. Zdobyto jeden kulomiot i wzięto kilkunastu jeńców, w tym 1 oficera. Na Myjowice padło kilka min.

Szef Sztabu

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 60

1919 czerwiec 2, Poznań. - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Pod Broniewem, Rynarzewem i Paterkiem odparto patrole niemieckie. Pod Ludwikowem ostrzeliwał nieprzyjaciół nasze pozycje minami. Na odcinku kujawskim i budzyńskim silny ogień z broni ręcznej. Na reszcie frontu spokój.

Front zachodni: Na południe od Warty i na odcinku leszczyńskim odpędzono silne patrole niemieckie. Pod Kolnem ostrzeliwał lotnik niemiecki nasze pozycje. N-Świat obrzucił nieprzyjaciół minami. Zresztą zwykła strzelanina.

Front południowy: Na odcinku rawickim spokój. Pod Bestwinem Urezułą odparto zaczepki patroli niemieckich. Klin obsadził nieprzyjaciół ponownie bez walki.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 61

1919 czerwiec 2, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 149 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia Szkoły Oficerskiej, organizacji batalionów zapasowych i zatwierdzenia dowódców pułków artylerii.

Poszczególne jednostki /pułki, samodzielne baony/ wszystkich aspirantów oficerskich oraz podoficerskich, mających prawo służby jednorocznej, którzy zobowiążą się służyć w wojsku nie mniej 3-ech lat, odkomenderują do 3 pułku strzelców wielkopolskich w Biedrusku, skąd będą odesłani do formującej się szkoły oficerskiej w Poznaniu.

Spisy odkomenderowanych przesłać do dowódcy szkoły oficerskiej, płk. Jatelnickiego /Poznań, koszary północne - Nordring/.

Kierownictwo nad zebranymi przy 3 pułku strzelców wielkopolskich w Biedrusku aspirantami oficerskimi, kandydatami do szkoły oficerskiej, obejmuje kpt. Kossecki; pod względem gospodarczym przydzieleni są nadal do 3 pułku strzelców.

Urząd Wojskowy przydzieli na etat otwierającej się Szkoły Oficerskiej w Poznaniu oficera rachunkowego /płatniczego/, który zamelduje się u płk. Jatelnickiego /koszary północne Nordring/.

Urząd Sanitarny przydzieli na etat otwierającej się Szkoły Oficerskiej w Poznaniu jednego lekarza, któryby wykładał higienę na kursie szkoły.

--a

Za zgodność

/Jan/ Wroczyński

Generał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawy dotyczące duszpasterstwa wojskowego, żołnierz-kolejarzy i raportów.

^b Opuszczono sprawy dotyczące przyjęć oficerów, Komisji Kwalifikacyjnej i list kwalifikacyjnych.

1919 czerwiec 2, Strzelno. - Rozkazy Komend Obrony Krajowej w Strzelnie i Kruszwicy w sprawie organizacji oddziałów Obrony Krajowej i formowania oddziałów kosynierów.

R O Z K A Z I

I.

Naczelna Komenda Straży Ludowej w Poznaniu, w porozumieniu się z Dowództwem Głównym Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim w Poznaniu, rozkazała przeformować Straż Ludową na "Obronę Krajową".

II.

Wszelkie roczniki poborowe od roku 1891-1901 które nie są zaciągnięte do Wojsk Polskich, mają się niezwłocznie do Obrony Krajowej zgłosić, celem zapisania ich w listę.

Okręg Strzeliński składający się z parafii Strzelińskiej, Rządwińskiej, Ostrowskiej, Stodólskiej, Wójcińskiej, Siedlimowskiej i Kościeskiej do Komendy Obrony Krajowej w Strzelnie.

Okręg Kruszwicki składający się z parafii Kruszwickiej, Polanowickiej, Wielkosławskiej, Ostrowskiej n/G. Chełmickiej, Piaskowskiej, Ludziskiej do Komendy Obrony Krajowej w Kruszwicy.

III.

Roczniki należące do Obrony Krajowej od 18 do 50 roku włącznie, a nie zaciągnięte do Wojsk Polskich winni się trzymać w pogotowiu, że każdego dnia mogą być zaciągnięte do Obrony Krajowej.

Uzasadnione reklamacje należy niezwłocznie do odnośnych Komend podać.

IV.

Oprócz Obrony Krajowej tworzymy oddziały kosynierów bez różnicy wieku.

Wszyscy posiadający kosy a kochający Ojczyznę i Wolność niech się zgłoszą do wyżej wymienionych komend.

V.

Właściciele składów w powiecie Strzelińskim podadzą niezwłocznie ilość koni, znajdujących się w ich posiadaniu do powyżej wzmiankowanych komend.

Wszelkie kopy znajdujące się w składach obkłada się areztem.

VI.

Pp. burmistrze, sołtysi i zarządy dworskie podadzą dokładne listy poborowe, obowiązujących do Obrony Krajowej podług poniższego wzoru.

Spisy należy najpóźniej do 6 czerwca r.b. do Komend Obrony Krajowej w Strzelnie i Kruszwicy przesłać.

Szef Sztabu
W. Wojciechowski

Komendant
Zakrzewski

Druk

Urzędowy Orędownik Powiatu Strzelińskiego, 1919 r., nr 54.

Nr 63

1919 czerwiec 3, Warszawa. - Z raportu I Oddziału Naczelnego Dowództwa WP do Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie zagrożenia niemieckiego.

Sytuacja ogólnie polityczna i groźby niemieckie każą się liczyć z możliwością ataku niemieckiego na Polskę w najbliższym czasie. W związku z tym N. Dow. nakazało wstrzymanie ofensywy na froncie wschodnim i poczyniło wszelkie przygotowania na froncie zachodnim, względnie północnym, celem obrony granic na wypadek ofensywy niemieckiej.

Konieczność bronięcia obszarów polskich aż do ostateczności, szczególnie niedopuszczenie do zajęcia stolicy kraju, jako prawdopodobnego celu operacji nieprzyjacielskich, obowiązuje poza pierwszą, przez obecne ugrupowanie na froncie określoną, linię obronną stworzyć system tylnych linii obronnych wewnątrz kraju, których zajęcie i obrona pozwoliłyby N. Dow. zyskać na czasie: potrzebnym, aby stworzyć nowe rezerwy,

przesunąć swe siły i przygotować kontrofensywę.

Jako takie trzy linie bojowe przewiduje N.Dow. linie, uwi-
docznione w załączonej karcie¹, a dane w przeważającej części
wyłączone przez bieg Bugu, względnie Nura, Proseny, Warty, Pi-
licy i Bzury.

N. Dow. nie rozporządzając środkami do umocnienia tych li-
nii, położonych na obszarze M.S.W., uprasza M.S.W. o objęcie
organizacji wybudowy tych linii i o jak najszybsze przeprowa-
dzenie tych prac przez dotyczące D.O. Geny.

Organizacja ta musiałaby polegać:

- 1/ Na najszybszym ustaleniu przebiegu tych linii na obszarach,
na których nie są one dane przez wyżej wymienione.
- 2/ W odpowiednim ugrupowaniu środków technicznych tak, aby zaj-
mujące te pozycje wojska środki te znalazły na miejscu.
- 3/ Natychmiastowe umocnienie systemem grupowym szeregu waż-
niejszych przebiegiem ważnych komunikacji z zachodu na
wschód, względnie z północy na południe, określonych punk-
tów.

N. Dow. uprasza M.S.W. o wydanie odpowiednich zarządzeń,
sprężyste ich przeprowadzenie i odpowiednie zawiadamianie N.
Dow.

^a Obszar między Wartą a Wisłą musi być przygotowany przede
wszystkim z liczeniem się z atakami od północy. Z tego wzglę-
du wyznaczona na mapie linia: Koło-Jezioro Gopło jest nierac-
jonalna. Należałoby wytyczyć tu linię najkrótszego połącze-
nia Warty z Wisłą, tj. Koło-Włocławek, dalej rygiel Jezioro
Gopło - Włocławek /który w łączności z rygłem poznańskim: Je-
zioro Gopło ku pół.-zachod. stanowiłby worek, uniemożliwia-
jący ugrupowanie do przeciwataku/^a.

Oryginał, mpis

CAW, Naczelna Dowództwo WP, /1918-1921/, Oddział I, t.3

1 mapy brak

a-a rękopis

1919 czerwiec 4, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 151 Dowództwa Głównego w sprawie munduru honorowego płk. A. Pajewskiego, reorganizacji Straży Ludowej.

--8

Na wniosek korpusu oficerskiego 1 pułku ułanów wielkopolskich zezwalam pułkownikowi Pajewskiemu dowódcy I Brygady Jazdy Wielkopolskiej, na noszenie munduru tegoż pułku. Ogłaszam zatwierdzoną przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej reorganizację Straży Ludowej:

- A. Straż Ludowa przeformuje się na Wojsko Obrony Krajowej. Rozkazuję zatem przystąpić natychmiast do utworzenia Inspekcji Obrony Krajowej /I.O.K./
- B. I.O.K. jest instancją wojskową i podlega jako taka bezpośrednio D.G.
- C. I.O.K. składa się wobec tego przeważnie z takich wojskowych, którzy się na stałe poświęcą zawodowi wojskowemu.
- D. Głównym zadaniem I.O.K. jest:
 - a/ tworzenie formacji Obrony Krajowej, z roczników nie poborowych i ochotniczych oraz z roczników poborowych, od wojska zwolnionych,
 - b/ przeprowadzenie zarządzeń ku temu potrzebnych, jak: apele, ćwiczeń, instrukcji i inspekcji miejscowych,
 - c/ apotęgowanie i utrwalenie ducha patriotycznego oraz rycerskości w żołnierzu-obywatelu.
- E. Oddziały Obrony Krajowej formuje i dopełnia I.O.K. wedle potrzeby. W tym celu podają Dowództwa Okręgów Wojskowych na drodze służbowej do 25 każdego miesiąca odpowiednie zapotrzebowanie do sekcji mobilizacyjnej wydziału Ib, D.G., podług których I.O.K. zestawia etat miesięczny.
- F. Formacje Obrony Krajowej podlegają /poza I.O.K./ pod każdym względem temu komendantowi wojska regularnego, do którego je D.G. według zażądania dowódców okręgu przydzieli.
- G. Zaciągnięci i ochotnicy podlegają rygorowi wojskowemu oraz wszelkim przepisom wojskowym, są bowiem przez czas zaciągnięcia żołnierzami niczym nie różniącymi się od żołnierza liniowego.

- H. Do służby Obrony Krajowej zobowiązany jest każdy mężczyzna od 17-go do 45-go roku życia. Rozkaz stawienia się do Obrony Krajowej obowiązuje każdego prawnie podług przepisów karnych dotyczących poborów. O.K.U. prowadzą odpowiednie spisy, zaciągają i przeznaczają zaciągniętych podług wskazówek I.O.K. oraz przyjmują ochotników. W tym celu utworzone zostaną osobne wydziały przy O.K.U., które pracują w ścisłym związku z I.O.K. O reklamacjach rozstrzyga I.O.K. Przy przyjmowaniu na służbę i reklamacjach zaciąga się odpowiednich wskazówek od władz cywilnych, zobowiązanych do udzielenia wszelkich informacji.
- I. Etat oraz pobory dla sztabu I.O.K. zostaną ogłoszone oddzielnym rozkazem. Norma przy etacie: najwyższa liczba głów jak w formacji komp. strzelców wielkopolskich. W razie potrzeby można tworzyć baony. Propozycje na oficerów O.K. następują w przyszłości przez I.O.K. do Dowództwa Głównego. I.O.K. przydziela odnośnym formacjom oficerów O.K. Baony otrzymają nazwę I, II, III itd. O.K.
Żołd reguluje się podług poborów wojskowych.
- K. Na czas zaciągnięcia przynależy każdemu żołnierzowi umundurowanie i ekwipunek, które zwraca po zwolnieniu z służby do swojej formacji. Zaciągnięci oficerowie O.K. dostają jedno razowy dodatek mk. 300 - na mundur, także oficerowie zgłaszający się dobrowolnie, jeżeli się zobowiążą służyć przynajmniej 12 miesięcy.
- L. W razie potrzeby oficerami O.K. mogą być mianowani tacy żołnierze lub sierżanci, po przesłużeniu w niższych stopniach w O.K. nie mniej jak 2 miesiące, którzy nie mają niezbędnych kwalifikacji na oficera armii czynnej, lecz najzupełniej na to zasługują. Takim oficerom nadaje się tylko charakter szarży oficerskiej na czas znajdowania się na służbie w O.K. i po zwolnieniu ze służby w O.K. bez wszelkich praw, wynikających z posiadania szarż oficerskich w armii czynnej.
- M. Wojskowi O.K. wstępują w służbę O.K. podług swego stopnia wojskowego, mogą jednakowoż na wnioski awansować podług

norm czynnej armii /J.O.K. prowadzi ewidencje ich/. Stopień nabyty w czynnej służbie O.K. określa się jako:

- a/ st. żołnierz O.K.,
- b/ kapral O.K.,
- c/ porucznik O.K. itd.

- N. Inspektor O.K. przedkłada projekt etatu swego sztabu, opracuje szczegółowo zadania J.O.K. oraz projekt etatu i przedkłada projekty D.G. do zatwierdzenia. Etat winien być zastosowany do powyżej wymienionych zadań O.K.
- O. Utworzenie J.O.K. nastąpi przez obecną Naczelną Komendę Straży Ludowej pod kierownictwem jej Naczelnego Komendanta.
- P. Przez reorganizację na O.K. nie zmienia Straż Ludowa dotychczasowego swego charakteru ideowego.
- R. Zaciągnięte dla wojennych prac wojskowych kompanie pracujące otrzymają jako takie płacę poborowych żołnierzy, którym wedle potrzeby i uznania J.O.K. wyznacza się osobne dopłaty.
- S. Dotychczasowego Komendanta Straży Ludowej, p. Lange, mianuje Inspektorem Obrony Krajowej.

--a

Za zgodność

/Jan/ Wroczyński

Jenerał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Jenerał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.1.

^a Opuszczono sprawę dotyczące działalności Grupy Wielkopolskiej i Urzędu Sanitarnego.

Nr 65

1919 czerwiec 5, Posadowo. - Rozkaz operacyjny nr 5 Dowództwa Zachodniego Okręgu Wojskowego.

Na rozkaz Głównodowodzącego na froncie zachodnim mają stać na pozycji dwa pułki strzelców, trzeci dywizjon 2-go pułku arty-

lerii polnej, jeden szwadron ułanów i jeden pułk strzelców w rezerwie, który może być, w razie potrzeby, wzięty i na inny front. Wobec tego:

1. 2 pułk Strzelców zajmie pozycje od St. Miały /włącznie/ do linii Chobienice, Tuchorze, Blumer Haul, Jabłonna, Grodzisk /włącznie/.

Batalon zapasowy - Wronki.

Sztab pułku i szkoła podoficerów - Lwówek.

2. 3 pułk Strzelców - od linii Chobienice, Tuchorze, Blumer Eld, Jabłonna, Grodzisk /wyłącznie/ do lewego skrzydła obecnego dzisiaj na froncie 6 pułku.

Sztab pułku i szkoła podoficerów: Wilkowo Polskie, Poladowo, Bronikowo.

Odcinek "Poniec", leżący poza obrębem Okręgu, prawdopodobnie odejdzie do Południowego frontu.

3. 6 Pułk Strzelców po zlurowaniu odejdzie do rozporządzenia Głównodowodzącego do Poznania - Biedrusko.

4. 7 pułk Strzelców, jako rezerwa frontu, stanie: jeden batalion - Pniewy, jeden - Wolsztyn i jeden - Śmigiel; zapasowy batalion pozostanie w Nowym Tomyślu.

Sztab pułku i szkoła podoficerów - Wioska - Rakoniewice.

5. Artyleria otrzyma osobny podział.

6. Dowodzącemu szwadronem przygotować do rozporządzenia Dowódców 2 i 3 pułków Strzelców po 21 i do 7 pułku - 10 ułanów, Batalionom 7 pułku po odejściu do rezerwy niezwłocznie zaznajomić się ze wszystkimi drogami, prowadzącymi od nich do frontu i samym frontem, a także z II i III liniami obrony. /Miała - Trzciel, Trzciel - Chobienice - Brerzno, Brerzno - lewe skrzydło frontu/.

7. Pułkom i szwadronami przygotować się do spełnienia powyższego tak, ażeby po otrzymaniu rozkazu w dniu zmiany, takową by przeszła szybko i gładko.

Przypisek pułku

Pierwszy batalion stanie w Wolsztynie;

drugi batalion stanie w Pniewach

trzeci batalion stanie w Śmiglu

batalion zapasowy pozostanie w Nowym Tomyślu
czwarta kompania kulomiotów i szkoła podoficerska w Rakoniewiczach
sztab pułku pozostanie w Wiosce.

Zwracam szczególną uwagę na § 7 tego rozkazu, zarazem przypominam rozkazy Dow. Okręgu i pułku dotyczące oddania kwater, celem uniknięcia nieporozumień i starć z władzami, resp. właścicielami kwater.

Celem umożliwienia szybkiego objęcia linii przez luzujące pułki /drugi i trzeci pułk/ należy przeznaczyć pewnych i dobrze poinformowanych ludzi, którzy luzującym pułkom udzielą wszelkich potrzebnych informacji.

Przypominam dalej poufny rozkaz operacyjny przeczytany na ostatniej konferencji, wobec którego ma pułk utrzymać gros rezerw pułkowych w całości przy pułkach węzłowych; mieć stale przygotowane wozy i konie, aby w jak najkrótszym czasie przerzucić je można na punkty zagrożone. Bataliony winne być na każde zwołanie gotowe do transportu i wymarszu.

Bataliony uzupełniają natychmiast zapasy amunicji, maski gazowe, ręczne granaty, które niezwłocznie otrzymać od etapy.

Należy więc przygotować wszystko, aby zluzowanie wojska w jak najkrótszym czasie mogło nastąpić, natomiast żeby z drugiej strony oddziały, które front nasz zajmą, mogły się od razu zorientować w sytuacji i przeprowadzić skuteczną obronę dotychczasowego frontu. Należy więc przygotować szkice, mapy z rozlokowaniem własnym i nieprzyjaciela, mapę sieci telefonicznej. Do objęcia wymienionych kwater odczekają bataliony na odnośny rozkaz.

Działać należy spokojnie, w tajemnicy, nie powiadaniając o powyższym rozkazie więcej osób niż to jest konieczne. Zaleca się wydawać odnośne rozkazy w myśl powyższego rozporządzenia bez wzmianki o szczegółach. Bataliony poświadczają natychmiast odbiór tego rozkazu. Po przyjęciu go do wiadomości, rozkaz ten należy zwrócić pułkowi, co powinno nastąpić 9 czerwca i to w osobnej kopercie zapieczętowanej osobiście przez dowódcę batalionu.

Oryginał, mpis
CAW, I.170.16, t.1.

1919 czerwiec 7, Poznań. - Raport o bohaterskim czynie patrolu z 9 Pułku Strzelców Wielkopolskich.

Dnia 7 czerwca 1919 r. o godz. 9³⁰ po południu, przeprowadził sierżant liniowy Leon Kmiotek wraz z kapralem Lewandowskim, starszym strzelcem Górnym i strzelcem Mendykiem - wszyscy z 9 kompanii, 9 pułku strzelców wielkopolskich - patrol wywiadowczy w kierunku Szamocina.

Pod Sokolicami dotarła patrolka do zasiek niemieckich, które zaczęto przecinać. W tym to momencie przeszedł w oddalaniu 2 metrów od patrolki sierżanta liniowego Kmiotka patrol niemiecki, nie zauważywszy patrolki sierżanta liniowego Kmiotka.

Po przecięciu zasiek udała się patrolka w kierunku Szamocina. Na drodze, krzyżującej się z Helldorfu do Waldbergu, niedaleko wiatraku, napotkano na jeden ciężki kulomiot i dwóch Niemców. Niemcy spostrzegłszy naszą patrolkę poczęli uciekać wołając o pomoc, zostali jednak dwoma ręcznymi granatami zabici.

Na to wołanie i wybuch granatów wypadło około 40 Niemców z północno-wschodniej części Helldorfu na pomoc, zastępując drogę odrotu naszej patrolce.

Kapral Lewandowski, stojąc na północ od sierżanta liniowego Kmiotka, rzucał na nich ręcznymi granatami, jednak nie mógł ich powstrzymać od dalszego nacierania.

Sierżant liniowy Kmiotek dopędził Niemców na 30 kroków i w tym momencie zaczął z zdobytego kulomiotu strzelać, kładąc w jednej chwili wszystkich trupem.

Sierżant liniowy Kmiotek i strzelec Mendyk wzięli potem kulomiot i amunicję i wraz z kapralem Lewandowskim i starszym szeregowcem Górnym powrócili do domu.

Z okolicy Sokolic otrzymali jeszcze raz bardzo silny ogień. O godz. 4³⁰ przed południem wróciła cała patrolka do Liepe.

Sierżant liniowy Kmiotek w ciągu 48 godzin zdobył dwa kulomioty, pułk przedstawi sierżanta liniowego Kmiotka z propozycją awansu na oficera za waleczność, strzelca Mendyka na starszego strzelca.

/-/ Padlewski
podpułkownik i dowódca 9 pułku
strzelców wielkopolskich

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne, t.2. Załącznik II do Rozkazu dzien -
nego Dowództwa Głównego, nr 170 z 23 czerwca 1919 r.

Nr 67

1919 czerwiec 8, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego
o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Broniewo ostrzeliwała ciężka artyleria nie-
miecka. Żelechlin obrzucił nieprzyjaciół mi-
nami gazowymi. Pomiędzy Tupadłami a Płonko-
wem przez całą noc silny ogień nieprzyja-
cieleki z kulomiotów. Pod lipieńskimi Huba-
mi i Sokolicami starcie patroli, zdobyto
jeden kulomiot. Na kujawskim odcinku wzmo-
żona działalność lotników niemieckich. Na
lewym skrzydle frontu na ogół spokój. Na li-
nii kolejowej Piła - Bydgoszcz w dalszym
ciągu wielki ruch.

Front zachodni: Pod Piłką rozpedzono patrol niemiecki, przy-
czym zdobyto jeden kulomiot i wzięto jeńców.
Pod Kamioną i Grudnem utarczki z patrolami
niemieckimi. Kamioną i Murkowo obrzucił nie-
przyjaciół minami.

Front południowy: Na Mijomice padło kilka min. Zresztą prócz
drobnych utarczek na całym froncie spokój.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen. ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 68

1919 czerwiec 10, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Pod Ośniszczewem, Rudą, Lipą, Knarami i Wrzeszczyną odparto patrole niemieckie. Pozyccje pod Tarkowem ostrzeliwał nieprzyjaciel silnie z miotaczy min i kulomiotów. Na linii kolejowej Piła - Bydgoszcz w dalszym ciągu ożywiony ruch.

Front zachodni: Pod Kolnem, Kamioną, Grolewem, Pierzynami i Pawłowicami odpędzono ogniem patrole nieprzyjacielskie. M.Grójec, Chobienice i drogi okoliczne były pod silnym ogniem dział i miotaczy min.

Front południowy: Spokój.

Szef Sztabu
Jan Wroczyński gen.ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 69

1919 czerwiec 11, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Wieczorem odparto kontratakami dwukrotny atak nieprzyjaciela na Wrzeszczynę. Na Bobolin, Wielowieś i Łukaszewo ogień miotaczy min. Pozatym ożywiona działalność niemieckich patroli wywiadowczych. Na linii Piła - Bydgoszcz w dalszym ciągu znaczny ruch.

Front zachodni: W nocy odparto liczne patrole nieprzyjacielskie na całym froncie. Na pozycje nasze pod Kopanicą silny ogień działowy.

Front południowy: Wieczorem ostrzeliwała artyleria niemiecka, Ostoję. Na innych odcinkach prócz zwykłej strzelaniny spokój.

Szef Sztabu
Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis
CAW, Armia Gen. Hallera, t.123.6.46.

Nr 70

1919 czerwiec 11, Poznań. - Rozporządzenie Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej o sądach polowych.

Rozporządzenie o sądach polowych

Art.1

Sądom polowym, utworzonym w myśl ustawy o stanie wyjątkowym z dnia 2 czerwca 1919, podlega ludność cywilna bez względu na narodowość i przynależność państwową oraz wojskowi polskich sił zbrojnych za czyny karalne, popełnione na obeszarze, objętym stanem wyjątkowym, jeżeli przestępca zostaje schwytyany na gorącym uczynku.

Art.2.

Do właściwości /kompetencji/ sądów polowych należą następujące czyny karalne:

1. zdrada, tj. rozmyślne wspieranie w jakikolwiek sposób nieprzyjaciela lub w jakikolwiek sposób rozmyślne szkodenie polskiej sile zbrojnej lub jej sprzymierzeńcom.

Zdradę popełnia mianowicie ten, kto:

a/ fortece, miejsca obronne, części albo członków sił zbrojnych polskich lub sprzymierzonych wydaje w ręce nieprzyjaciela,

b/ forty, pieniądze publiczne, zapasy broni i amunicji, mosty, koleje, telegrafy, telefony, tabory i statki wodne wydaje w ręce nieprzyjaciela, zniszczy lub uszkodzi na jego korzyść,

- c/ powoduje osoby przynależne do polskich lub sprzymierzonych sił zbrojnych do przejścia na stronę nieprzyjacielską,
 - d/ plany operacyjne lub plany fortec lub obronnych miejsc wydaje nieprzyjacielowi,
 - e/ nieprzyjacielowi służy jako szpieg, szpiegów nieprzyjaciela przyjmuje u siebie lub daje im pomoc,
 - f/ wywołuje bunty lub rozruchy między polską siłą zbrojną,
 - g/ nie należąc do nieprzyjacielskich sił zbrojnych bierze udział w walce z bronią w ręku przeciwko polskim lub sprzymierzonym siłom zbrojnym.
2. podburzanie polskich lub sprzymierzonych wojskowych do nieposłuszeństwa wobec władz,
 3. rozbój przez użycie gwałtu na ludziach,
 4. rozmyślne podpalenie,
 5. rozmyślne i z rozwagą popełnione zabójstwo,
 6. gwałcenie kobiet,
 7. przekroczenie rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej o wydanie broni z dnia 3 czerwca 1919 r.
 8. przekroczenie karnych rozporządzeń właściwej władzy wojskowej, mających na celu bezpieczeństwo wojska,
 9. rozsiewanie fałszywych wiadomości o liczbie, ruchach wojennych nieprzyjaciela lub o rzekomych jego zwycięstwach, mogących wywołać zaniepokojenie między ludnością,
 10. przekroczenie linii frontu operacyjnego w kierunku nieprzyjaciela.

Art.3

Władzom wojskowym, które mają prawo tworzyć sądy polowe, pozostawia się prawo o wypadkach, przewidzianych poprzednim artykułem, oddawać sprawę do rozpatrzenia sądowi polowemu lub doraźnemu.

Art.4

Sądom polowym zawyrokować wolno:

- a/ na karę śmierci,
- b/ na karę domu karnego dożywotniego lub do 15 lat,

c/ na karę więzienia do lat 15,

d/ na grzywnę do 100 000 marek, w której miejsce wstępuje w razie niemożności zapłaty dzień więzienia za każde 20 marek najwyżej jednak 2 lata,

e/ na uwolnienie.

Na karę śmierci zawyrokować wolno tylko w wypadku art. 2, nr 1-8 włącznie, w wypadku nr 6 art.2, jednakże jedynie wtedy, jeżeli w odnośnym rozporządzeniu kara śmierci jest przewidziana.

Art.5

Sąd polowy formuje dowódca batalionu lub wyższej jednostki bojowej, do której przestępcę przyprawdzono.

Pochwyconego przestępcę należy oddać najbliższej komendzie wojskowej.

Art.6

Rozkaz piśmienny o sformowaniu sądu polowego, wydany w myśl art.5, jak również rozpoczęcie rozprawy sądowej winny nastąpić natychmiast po oddaniu przestępcy władzy wojskowej, właściwej do sformowania sądu polowego. W rozkazie wymienia się przedmiot sprawy, osobę pod sąd oddaną i skład sądu.

Art.7

Sąd polowy składa się z trzech członków:

1. oficera lub audytora jako przewodniczącego,
2. podoficera lub szeregowca w wieku nie niżej 21 lat,
3. osoby cywilnej lub oficera albo podoficera.

Art.8

Oskarżyciel i osobny protokulant nie są potrzebni. Nieodzownym natomiast jest w wypadkach, w których wolno zawyrokować na karę śmierci, obrońca, którego wyznacza przewodniczący, jeżeli obwiniony nie ma obrońcy własnego. Obrońcą może być każda nieposzlakowana i niepodejrzana osoba.

W razie potrzeby powołuje się tłumacza.

Art.9

Postępowanie przed sądem polowym jest jawne. Przewodniczący

może jednak ze względów na bezpieczeństwo publiczne lub moralność wedle swego uznania jawność uchylić.

Art.10

Rozprawa sądowa rozpoczyna się zaprzysiężeniem sędziów i tłumacza.

Przewodniczący składu następującą przysięgę:

"Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszytkowiedzącemu, że obowiązki sędziego w sprawie tej sprawować będą sumiennie i bezstronnie. Tak mi dopomóż, Panie Boże".

Następnie tę samą przysięgę odbiera przewodniczący od reszty sędziów, i to od każdego z osobna.

Tłumacz składa przysięgę następującą:

"Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszytkowiedzącemu, że sumiennie i wiernie będę tłumaczył. Tak mi dopomóż, Panie Boże".

Art.11

Piśmiennego aktu oskarżenia nie potrzeba sporządzać. Po przeczytaniu rozkazu o sformowaniu sądu polowego /art.6/ przewodniczący zaznajamia ustnie obwinionego z zarzutem mu czynionym i daje mu sposobność oświadczenia się nań. Potem występuje się do przedłożenia dokumentów i przedmiotów dowodowych i do słuchania świadków oraz w danym razie rzeczoznawców, których - z wyjątkiem osób niżej 16 lat, bliskich krewnych obwinionego i podejrzanych o współnictwo - po przesłuchaniu zaprzysięga przewodniczący na następującą rotę:

świadków:

"Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszytkowiedzącemu, że według najlepszej wiedzy zeznałem czystą prawdę, niczego nie dodałem i niczego nie zamilczałem. Tak mi dopomóż, Panie Boże";

rzeczoznawców:

"Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu i Wszytkowiedzącemu, że żadaną odemnie opinię zdałem według najlepszej wiedzy. Tak mi dopomóż, Panie Boże".

Po przedłożeniu każdego dokumentu i przedmiotu dowodowego

1 po każdym zeznaniu obwiniony musi mieć sposobność wypowiedzenia się. Obwinionemu przysługuje ostatni głos.

Art.12

Postępowanie musi być przekazane sądowi doraźnemu, w którego obwodzie obwinionego pochwycono jeżeli:

- 1/ przestępstwo, zarzucone obwinionemu nie podlega właściwości /kompetencji/ sądu polowego,
- 2/ obwiniony w chwili czynu nie dokończył lat 16,
- 3/ stan umysłowy obwinionego budzi wątpliwości co do poczytalności,
- 4/ obwiniony jest ciężko chory lub obwiniona znajduje się w stanie ciąży,
- 5/ sąd ma jakiegokolwiek wątpliwości co do interpretacji dotyczącej prawa.

Art.13

Narada sędziów odbywa się w nieobecności obwinionego. Głosowanie odbywa się w ten sposób, że najprzód oddaje głos członek sądu wojewodowy, następnie cywilny lub tegoż zastępca a na końcu przewodniczący.

Art.14

Wyroki śmierci zapadają jednogłośnie; inne wyroki oraz uchwały sądu więkzością głosów.

Wszelkie orzeczenia sądu musi przewodniczący w obecności wszystkich sędziów obwieścić obwinionemu.

Art.15

Rozprawa sądowa musi być załatwiona w ciągu 24 godzin po utworzeniu sądu.

Art.16

Z rozprawy sądowej spisuje jeden z członków sądu, wyznaczony przez przewodniczącego, protokół, który zawierać powinien:

- 1/ miejscowość i datę,
- 2/ nazwiska sędziów,
- 3/ personalia obwinionego, mianowicie datę jego urodzenia,
- 4/ przy przestępcach w wieku 16 do 18 lat uwagę czy sąd stwierdził u obwinionego świadomość karygodności czynu,

5/ uwagę o zaprzysiężeniu sędziów, tłumacza, świadków i rzeczoznawców, a nareszcie

6/ wyrok.

Wyrok nie potrzebuje zawierać motywów, lecz musi obejmować dokładny opis czynu oraz wyszczególnienie jego miejsca i daty.

Protokół musi być przez wszystkich członków sądu podpisany.

Art.17

Przeciwko wyrokom sądów polowych nie ma odwożenia. Wyroki te stają się prawomocnymi z zatwierdzeniem ich piśmiennym przez bezpośredniego przełożonego tego dowódcy, który utworzył sąd polowy. Jemu też przysługuje prócz prawa niezatwierdzenia wyroku prawo złagodzenia kary.

Prawo ułaskawienia przysługuje Głównodowodzącemu.

Art.18

Protokół z rozprawy sądowej odesyła drogą służbową przewodniczący w przeciągu trzech dni po nadejściu decyzji o zatwierdzeniu wyroku do Głównego Sądu Wojennego, który wykonuje czasowe i pieniężne kary.

Art.19

Kary czasowe i pieniężne wymierza się natychmiast po zatwierdzeniu wyroku: kara śmierci zostaje wykonana przez rozstrzelanie, w przeciągu 24 godzin po zatwierdzeniu wyroku.

Art.20

Wykonanie wyroku śmierci musi być przez przewodniczącego sądu polowego w sposób, uznany przezeń za właściwy, obwieszczony w miejscowości, w której lub w pobliżu której sąd się zebrał. Inne wyroki mogą być w ten sam sposób opublikowane wedle uznania przewodniczącego.

Art.21

W razie niezatwierdzenia wyroku postępowanie dalsze przekazuje się sądowi doraźnemu, w którego obwodzie obwinionego pochwycono.

Art.22

W razie uwolnienia obwinionego sądowi przysługuje prawo przekazania go Dowództwu Głównemu celem internowania.

Poznań, dnia 11 czerwca 1919

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

A.Poszwiński

W.Seyda

W.Korfanty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne, t.2. Załącznik I do Rozkazu dziennego nr 164 z 17 czerwca 1919 r.

Nr 71

1919 czerwiec 13, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

Front Wielkopolski

Na odcinku północnym żywa działalność i walki patroli niemieckich; gdzie niegdzie ogień artylerii. Z Eleendorfu, 12 km na zach. od Gniewkowa /Argenau/ wyparł nasze posterunki atak niemiecki, poparty artylerią. Stracono przy tym jeden k.m. Zauważono, że Niemcy w czasie ataku mieli polskie orzełki i kokardy. Na linii kolejowej Piła - Bydgoszcz ruch kolejowy w dalszym ciągu. Dnia 11 b.m. przeszło w przeciągu 9 godzin 21 pociągów, z czego 11 w kierunku na Bydgoszcz. Niemcy ewakuują z Bydgoszczy materiał wojskowy, w szczególności materiał lotniczy. Według informacji, otrzymanych przez gen. Muśnickiego od zupełnie zaufanego człowieka, siły niemieckie w rejonie Toruń - Gdańsk - Olsztynek wynoszą 100 000 wojska, z czego tylko 20 proc. jest dobrego żołnierza; reszta zdemoralizowana. W szczególności znajduje się: w Toruniu i okolicy - 16.000, w Gdańsku - 20.000, 5 baterii ciężkich i 50 samolotów, w Bydgoszczy - 12.000, 16 baterii ciężkich i dużo artylerii polowej.

Do Gdańska przybyło 2.000 pewnych podoficerów, jako kadry dla przyszłych formacji. Wszystkie zarządzenia Niemców włącznie do rozmieszczenia wojsk na pozycjach wskazuje na ich obronne tendencje. Powyższe dane potwierdzają otrzymane poprzednio informacje, w szczególności wiadomości o spiesznej ewakuacji przez Niemców wszystkiego, co się daje wywieźć z Prus. Ludność polska jest przeważnie bezbronna, natomiast Niemcy są uzbrojeni. Transporty wojsk gen.Hallera zostały samorzutnie przez Grenzschutz wstrzymane. Dow. Gł. Poznań odpowiedziało wstrzymaniem wysyłek kartofli. Z Berlina wyszedł nakaz przepuszczania transportów.

Szef III Oddziału
ppłk S.G. Julian Stechiewicz

--a

Oryginał, mpis
CAW, Oddział III NDWP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 72

1919 czerwiec 16, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Pod Tupadżami, Milewem, Jaktorowem i Eichenau silny ogień artylerii niemieckiej. Wczoraj rano atak przeważających się nieprzyjacielskich wyparł posterunki nasze z Cegielni pod Turem. W kontrataku odebrane miejscowości po dłuższej walce. W okolicy Jaktorowa i Jelenia nocą ożywiona działalność patroli niemieckich.

Front zachodni: Na odcinku Leszczyńskim utarczki patroli. Pozatym spokój.

Front południowy: Prócz drobnych utarczek bez zmiany.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, napis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 73

1919 czerwiec 17, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 164 Dowództwa Głównego w sprawie poboru do wojska i sformowania batalionu kolejowego.

--a

Rozkazuję kadrową kompanię kolejową przy II batalionie saperów /rozk. dzien. D.G. nr 154 z dnia 7 czerwca 1919 r., § 5/ rozwinąć w samodzielny batalion kolejowy, podlegający Inspektorowi Wojsk Technicznych.

Dowódcę batalionu kolejowego mianuję dowódcę kompanii kadrowej por. Tadeusza Ruge.

Zgodnie z rozporządzeniem Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 24 kwietnia 1919 r., tyczącego poboru do Wojska Polskiego roczników 1901, 1894, 1893, 1892, 1891 i w uzupełnieniu § 1, rozk. dzien. D.G. nr 133 z dnia 17 maja 1919 r., rozkazuję Inspektorowi O.K.U. przeprowadzić pobór roczników 1892 i 1891.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące urzędników cywilnych, pism tajnych, etatów i poborów.

1919 czerwiec 20, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 167 Dowództwa Głównego w sprawie kandydatów na aspirantów oficerskich.

--8

Powołanie pod broń kandydatów na aspirantów oficerskich w myśl rozporządzenia Naczelnej Rady Ludowej z dnia 7 lutego 1919 r. miało na celu usunięcie wielkiego braku oficerów w Siłach Zbrojnych byłego zab. prusk.

Wobec powyższego rozkazuję:

- A. Wszystkich wojskowych, zaciągniętych na podstawie wyżej wymienionego rozporządzenia, komenderować do takiej służby, w której wykszolenie na oficerów najprędzej nastąpić może. Zakazuję komenderowanie tych wojskowych do biur jako kancelistów itp.
- B. Po dostatecznym wykszoleniu w linii odkomenderować kandydatów na aspirantów oficerskich do szkoły oficerskiej;
- C. Służbę w szkole oficerskiej liczyć jako służbę frontową /patrz przepisy awansów 12 maja 1919 r. załącznik II, część III/;
- D. Dowódcy szkoły oficerskiej przysługuje po ukończonym kursie prawo do przedstawienia do awansu na podporuczników tych sierżantów, którzy odpowiadają przepisom o awansie na podporuczników w porozumieniu z dowódcą pułku.
W razie braku dostatecznej praktyki frontowej odesła dowództwo szkoły aspirantów do pułku, który po upływie odpowiedniego czasu przedstawia kandydatów do awansu.
- E. Wojskowych, zaciągniętych na podstawie wyżej wymienionego rozporządzenia, którzy okażą brak kwalifikacji oficerskich, zwolnić ze służby wojskowej, o ile nie należą do roczników poborowych i dobrowolnie dalej służyć nie chcą. W papierach wojskowych zwolnionego należy wpisać odpowiednią wzmiankę. Określenie kwalifikacji winno nastąpić w możliwie krótkim czasie.

Wojskowych zdatnych tylko do służby garnizonowej zaciągać nie należy.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szeł Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

Opuszczono fragment rozkazu dotyczący Biura Opieki nad Inwalidami wojennymi, fortyfikacji, przepustek i sprawy personalne.

Nr 75

1919 czerwiec 20, Poznań. - Raport Dowództwa Głównego do Naczelnego Dowództwa WP w sprawie organizacji artylerii wielkopolekiej.

ORGANIZACJA ARTYLERII WIELKOPOLSKIEJ

I. Obecna organizacja

- a/ 3 pułki art. polowej /lekkiej/ po 3 dywizjony, każdy dywizjon po 3 bat. - III dyw. /3 p.a.l. dopiero projektowany, a 6 bat. /1 p.a.l. i 6 bat. /2 p.a.l. jeszcze nie sformowane/ bez dział i zaprzęgów/ - Zatem obecnie sformowanych:
- 8 bat. 1 p.a.l.
 - 8 bat. 2 p.a.l. /2 bat. bez zaprzęgu/
 - 6 bat. 3 p.a.l.
- b/ 1 Dyw. art. konnej o 4 bateriach, z których 4 bat. jest dopiero projektowaną a 3 bat. bez zaprzęgu - Zatem obecnie sformowanych:
- 3 bat. konne /1 bat. bez zaprzęgu/
- c/ 2 pułki art. ciężkiej po 3 dywizjony, każdy dyw. po 3 bat. - III dyw. /2 p.a.c. dopiero projektowany, a 8 bat. 1 p.a.c. bez dział i koni - Zatem obecnie sformowanych:

8 bat. 1 p.a.c. /1 bat. bez zaprzęgu/
i 6 bat. 2 p.a.c. /3 bat. bez zaprzęgu/

d/ jako formacje niebojowe istnieją obecnie:

1 dyw. zapas. art. lekkiej
1 dyw. zapas. art. ciężkiej
1 szkoła podofic. art.

a projektowane są:

1 szkoła oficer. art. i 1 skład artyleryjski

e/ Wszystkie pod a-d wymienione formacje podlegają Inspektorowi artylerii przy D.G.

f/ Dow. Gł. W.P. zaboru prusk. zauważył w swym piśmie do N.Dow. L.dz. 2056/Op. Tajne z dnia 13/VI:

- 1/ że zastosowania organizacji art. W.W.P. do wzoru artyl. według planu M.S.W. Dep. I Nr 2015/Org. jest ze względu na obecną sytuację wojskową w Poznańskim niemożliwe,
- 2/ że uważa taką organizację za nie odpowiadającą doświadczeniom w wojnie obecnej
- 3/ że należy zasady organizacji ustalić przy udziale odpowiedzialnych sił fachowych, gdyż tylko na tej drodze da się osiągnąć jednolitość armii polskiej.

II. Obecne uzbrojenie

a/ z 22 sformowanych baterii artylerii polowej posiadają:

11 bat. nowoczesne działa /7 bat. 7,7 cm. niem., a 4 bat. 10,5 cm. niem./ - przeciętnie po 4 działa na każdą baterię.
11 bat. stare działa /9 cm. niem./ - przeciętnie po 2 działa na każdą baterię.

b/ wszystkie 3 sformowane konne baterie mają stare działa /9 cm. niem./

c/ z 14 sformowanych baterii artylerii ciężkiej posiadają:

6 baterii nowoczesne działa /15 cm. niem. haubice/
8 bat. stare działa /15, 24 cm. rosyjskie/ - przeciętnie po 2 działa na każdą baterię.

III. Projekt własny

1. Obecnie w artylerii krajowej znajdujące się niemieckie działa /3 bat. 7,7 cm. i 3 bat. 10,5 cm. - razem 6 nowoczesnych baterii/, które można przebroić w nadeszłe włoskie /7,5 cm. wz. 1911/ i zdobyte rosyjskie /3^w/ działa, w celu jednolitego uzbrojenia odstąpić dla artylerii wielkopolskiej,
2. organizację artylerii wielkopolskiej przeprowadzić według obecnego wzoru dla artylerii krajowej, odstępując jej część dla krajowej artylerii zamówionego sprzętu francuskiego /ze względu na sytuację polityczną/ wzamian za rosyjskie działa, które należałoby również w celu jednolitego uzbrojenia oddać niektórym formacjom artylerii krajowej.

Kopia, mpis

CAW, I Oddział Naczelnego Dowództwa WP, t.5.

Nr 76

1919 czerwiec 21, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim

FRONT WIELKOPOLSKI

--a

Na froncie północnym walki patroli; pomiędzy Rudą a Zamościami /na północ od Szubina/ ogień działowy. Na linii Piła - Bydgoszcz w ciągu 18 godzin przeszło 23 pociągi, z tego 13 w stronę Piły.

Wiadomości podane dotąd, o koncentracji sił niemieckich w łuku Noteci zdają się nie potwierdzać. Meldunki wywiadowców w tej kwestii jak i też co do celu ruchu pociągów na linii Piła - Bydgoszcz są sprzeczne. Na froncie zachodnim ożywiona działalność wywiadowcza nieprzyjaciela i walki patroli. Pod Zbąszyniem /Bentechen/ nieprzyjaciel buduje w dalszym ciągu zasieki. Pod Miliczem ukazał się po raz pierwszy balon na uwięzi.

--a

Szef III Oddziału
ppłk. S.G. Julian Stachiewicz

Kopia, opis

CAW, Oddział III NDWP, t.1.

Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Mr 77

1919 czerwiec 23, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--8

FRONT WIELKOPOLSKI

Na całym froncie północnym, nocą, żywy ogień działowy i minowy, zwłaszcza w okolicy na zachód od Gniewkowa /Argenau/ i walki patroli. Na linii kolejowej Piła - Bydgoszcz bardzo żywy ruch pociągów. Na froncie zachodnim utarczki patroli w okolicy Pubie /Punitz/. Na froncie południowym, na odcinku rawickim, bez zmiany. Nieprzyjaciół wysadził w powietrze mostek na Demorocznej /na wsch. od Rawicza/. Na odcinku ostrowskim, słaby ogień działowy; między Mirkowem a Ostrowem, przez całą noc bardzo żywa, obustronna akcja patroli.

Ze źródła zupełnie wiarygodnego otrzymano następujące wiadomości o nieprzyjaciół: 1/ Komenda XVII korpusu wydała 15.VI. br. rozkaz wywieszenia białych chorągwi na wszystkich barakach z amunicją; cel nieznany, 2/ Urzędnicy kolejowi otrzymali w Prusach rozkaz oddania posiadanej broni i nieprzyjmowania udziału w ewntualnych walkach oraz powstrzymanie się od niezaczenia składów bez specjalnego rozkazu. 3/ W okolicy Torunia od dn. 13.VI. ma miejsce przesuwanie wojsk w stronę Gniewkowa; dn. 14 bm. wyruszył tam 21 p.p.; tegoż dnia wysłano do Gniewkowa pół miliona naboju karabinowych. 4/ W myśl tajnego rozkazu z 12.VI. mają być w twierdzy toruńskiej, w razie

ewakuacji, wysadzone zapasy amunicji i materiałów wybuchowych.
5/ W Wesołowie pod Szczytnem /Orthelsburg/ kopią Niemcy szerokie rowy przeciw tankom. 6/ Od Szczytna do Margrabowy, nad torami kolejowym stwierdzono 3 pasma zasiek drucianych.

--a

Szef II Oddziału
ppłk S.G. Julian Stachiewicz

Oryginał, spis
CAW, Oddział III NOWP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 78

1919 czerwiec 24, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na prawym skrzydle frontu północnego ogień działowy; stwierdzono, że Niemcy używali granatów zapalnych. Napad patroli niemieckich /pod Cegielnią/ odparto kontratakami. W centrum i na lewym skrzydle, prócz zwykłej strzelaniny, spokój. Na linii Piła - Nakło w ciągu 12 godzin przeszło 12 pociągów, z tego 5 transportów z wojskiem w stronę Nakła. Na froncie zachodnim słaby ogień działowy i działalność patroli niemieckich.

Na odcinku rawickim /front południowy/ utarczki patroli; na odcinku krotoszyńskim, nocą, ogień minowy i k.m. W Kępińskim wzmożona działalność niemieckich patroli. Atak silnego niemieckiego patrolu na Myśliniew /półn. zach. od Kępna/ odparto. Pod osłoną artylerii usiłowali Niemcy przejść most pod Wieruszowem; odparto ich. Wieruszów niemiecka artyleria zapaliła.

Szef III Oddziału
ppłk S.G. Julian Stachiewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III NDWP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 79

1919 czerwiec 25, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Artyleria niemiecka ostrzeliwała w nocy Budziaki, Zamość i Węglewo. Na północ od Budzyna i pod Węglowem utarczki z patrolami niemieckimi.

Front zachodni: Pod Grudnem i Węgielnem słaby ogień miotaczy min. Zresztą bez zmiany.

Front południowy: W kępińskim w dalszym ciągu wzmożona działalność artylerii niemieckiej i patroli. Na innych odcinkach utarczki z patrolami niemieckimi.

Szef Sztabu
Jan Wroczyński gen. ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 80

1919 czerwiec 26, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 173 Dowództwa Głównego w sprawie brygad piechoty.

Każda Dywizja Piechoty składa się z dwóch brygad - po 2 pułki w każdej - nad którymi bezpośrednio dowództwo powierza się 2-m dowódcom brygad.

Dowódcy brygad śledzą, by wyszkolenie wojskowe i organizacja powierzonych im pułków była wzorową i odpowiadała wszystkim

wymaganiom nowoczesnej sztuki wojskowej, by korpus oficerski drogą kursów i zajęć oficerskich - tworzonych, czy to przy pułkach, czy też baonach - rozszerzał stale zakres swych wiadomości i by skład podoficerski był odpowiednio wyszkolony i odpowiadał swym zadaniom.

Dowódcy brygad są zatem odpowiedzialni:

- a/ za wyszkolenie korpusu oficerskiego powierzonych im pułków,
- b/ za wyszkolenie składu podoficerskiego,
- c/ za wyszkolenie żołnierza-szeregowca,
- d/ za stan umundurowania i wyekwipowania pułków,
- e/ w poszczególnych wypadkach za prowadzenie akcji bojowej - przeprowadzonej z rozkazu dowódcy dywizji.

Wyznaczenie pułków, wchodzących w skład każdej brygady, jest zależne od dowódcy Dywizji.

Stanowisko Inspektorów Piechoty przy Dywizji Strzelców, ustanowionych rozk. dzien. D.G. nr 131 z dnia 15 maja 1919 r. znosi się. Obecni Inspektorowie Piechoty przemianowują się w dowódców brygady w poszczególnych Dywizjach.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t. 2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych i sądów doraźnych.

Nr 81

1919 czerwiec 27, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania

Front północny: Na odcinku kujawskim silny ogień działowy na nasze pozycje między Budziakami a Dąbrówką. Pod Dąbrówką, Dębiną, Zamościem, Chobielinem

i Paterkiem odparto silne patrole niemieckie. Zamość ostrzeliwała przez godzinę gwałtownie artyleria niemiecka. Na Ofelję i Węglewo padło kilka min. Na lewym skrzydle spokój.

Front zachodni: W okolicy Zbąszynia przez całą noc nadzwyczaj ożywiona działalność artylerii niemieckiej. Mianowicie Pierzyny, Nowydwór, Łonnica i Chobienice były pod silnym ogniem dział i minomiotów. Własna artyleria odpowiedziała kilkunastu strzałami. Pod Chobienicami odparto atak niemiecki. Pod Krzyżkówkiem i Sępólnem silny ogień artylerii niemieckiej. Na odcinku leszczyńskim znaczna działalność patroli nieprzyjacielskich. Odpędzono je pod Miechcinem, Zawadą, Kąkolewem, Jezierzycami i Węchabnem.

Front południowy: Na odcinku rawickim, krotoszyńskim i odolanowskim na ogół spokój. Pod Kępnem w dalszym ciągu znaczna działalność patroli. Myjomice i Rzetnię ostrzeliwała artyleria niemiecka. W odwecie obrzucono minami Hanulę. Z Ligoty, którą obsadził nieprzyjaciel bez walki, wypędzono go znów, zadając mu znaczne straty. Pod Zmyśloną Parzynowską odparto patrol niemiecki. Wieczorem ostrzeliwał nieprzyjaciel artylerię i minami Ligotę. Poza tym drobne utarczki i strzelanina.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński gen. ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123,6.46.

1919 czerwiec 27, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 174 Dowództwa Głównego w sprawie dywersji Niemców, praw dowódcy wojsk łączności.

Dnia 19 czerwca 1919 r. Sztab Dowództwa Głównego otrzymał wiadomość, że między Leszmem i Kąkolewem nastąpił wybuch pocisków w pociągu, wiozącym wojska Gen. Hallera.

Szczegółowe dochodzenie przeprowadzone przez francuskiego przedstawiciela w Poznaniu, płk. Marquet, wykazało niezbiecie, że wybuch nastąpił, jako wynik planowej roboty Niemców. W wagonie, w którym nastąpił wybuch, znaleziony został lont długości kilku metrów, który szedł od platformy hamulcowej, był kilkakrotnie okręcony koło jednego z najbliższych pocisków w wagonie i dalej prowadzi oczywiście do materiałów, które wybuch wywołały. Plomby z jednej strony wagonu były zerwane, z drugiej zaś całe, co dowodzi, że zostały zerwane nie siłą wybuchu którego skutki były jednakowe w obie strony, lecz umyślnie i celowo zdjęte z wagonu.

Gdy pociąg przybył do Leszna, niemiecki komisarz uprzedził angielskiego majora Phillips'a komendanta pociągu, że wskutek uszkodzenia toru, pociąg będzie zatrzymany na kilka godzin i uprzedzał, żeby podczas postoju nikt pociągu nie opuszczał.

Tymczasem wybuch nastąpił już po uruchomieniu pociągu i z łaski Boga, nie udał się w tym zakresie, w jakim był planowany.

Major Phillips przypuszczał, że Niemcy nalegają na to, by personel w czasie postoju nie opuszczał pociągu, dla uniknięcia starć z personelem i wojskiem niemieckim, tymczasem Niemcy chcieli spokojnie przygotować wybuch tak, żeby nikt z jadących tego nie spostrzegł.

Postój za obrębem stacji potrzebny był dla założenia materiałów wybuchowych i lontu.

Długość lontu obliczona była w ten sposób, by wybuch nastąpił dopiero po przybyciu pociągu do Kąkolewa, co dałoby możliwość zwalić całą winę na Polaków.

Stało się inaczej, ale nie należy zapominać, że wróg będzie się starał nam szkodzić i dlatego rozkazuję mieć baczny dozór nad amunicją i dostateczną straż przy wszelkich transportach materiałów palnych.

W uzupełnieniu rozk. dzien. D.G. nr 17 z dnia 22 stycznia 1919 r., § 2a i rozk. dzien. D.G. nr 28 z dnia 2 lutego 1919 r., § 3, rozkazuję:

Na czele służby łączności stoi naczelnik łączności, podlegający bezpośrednio Szefowi Sztabu D.G.

Naczelnikowi łączności podlegają:

A. pod każdym względem bezpośrednio:

a/ oddział forteczny,

b/ oddział, obsługujący Sztab D.G.,

c/ wszystkie oddziały łączności, nie wchodzące w skład wojsk telegraficznych,

d/ stacja gołębi pocztowych;

B. pod względem wyłącznie łączności i technicznym:

a/ wszystkie oddziały łączności i wojska telegraficzne na froncie i w Poznaniu,

b/ stacje iskrowe stałe i przenośne,

c/ wszyscy oficerowie łączności w sztabach, dywizjach, etapach, okręgach wojskowych i pułkach.

Naczelnik łączności korzysta z praw dowódcy pułku.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński

Jenerał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Jenerał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono sprawy dotyczące napraw kulomiotów, kursów dla taborowych i przeniesień służbowych.

Nr 83

1919 czerwiec 28, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na całym froncie północnym ożywiona akcja ogniowa nieprzyjaciela. Na całym odcinku nieprzyjaciel zdradza niepokój. Na odcinku kujawskim, nocą, bardzo żywy ogień artylerii niemieckiej, miotaczy min i k.m. Wśród pocisków artyleryjskich, których padło około 600, zauważono też i pociski gazowe. Artyleria naszego pociągu pancernego "Danuta" zniszczyła lokomotywę niemieckiego pociągu pancernego. Pod Józefowem /na pół. wach. od Margolina/ Niemcy okopują się. Na froncie zachodnim prócz utarczek patroli i słabego ognia minowego, bez zmiany. Na froncie południowym na odcinku krotoszyńskim - za dnia działalność niemieckich lotników. Poza frontem ruch ciężkich samochodów i bagaży. Pod Świbą /na granicy Królestwa i Poznańskiego/ zdobyto podczas utarczki i k.m. Zresztą bez zmiany.

--a

Szef II Oddziału
ppłk S.G. Julian Stachiewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczącego sytuacji na innych frontach.

Nr 84

1919 czerwiec 29, Poznań. - Z rozkazu dziennego nr 176 Dowództwa Głównego w sprawie kompetencji Inspektora Piechoty przy Głównodowodzącym i utworzenia Intendentur dywizji.

W uzupełnieniu rozk. dzien. D.G. nr 137 z dnia 21 maja 1919 r. § 1 ogłaszam kompetencje Inspektora Piechoty przy Głównodowodzącym.

Zadania Inspektora Piechoty:

a/ inspekcja we wszystkich formacji piechoty, z własnej inicjatywy patrz. rozk. D.G. nr 212 § 8, Głównodowodzącego, w celu stwierdzenia stopnia wyszkolenia i wyćwiczenia zwiedzanych formacji pod względem teoretycznym i praktycznym. We wszystkie szkoły piechoty, oficerskie i podoficerskie, podlegają Inspektorowi Piechoty pod każdym względem.

Rezultaty inspekcji każdorazowo przedstawia w raporcie Głównodowodzącemu.

b/ zbieranie materiału w celu pouczenia i ułożenia programów szkół.

c/ wypracowanie i wypróbowanie nowych metod i programów wyszkolenia teoretycznego i praktycznego i zmian ku ulepszeniu istniejących w szkołach wojskowych oficerskich i podoficerskich piechoty, w celach przekazania ich wojskom.

Wypracowane projekty zmian i nowych metod wykształcenia i wyćwiczenia, jak oficerów, tak i żołnierzy, przedkłada Głównodowodzącemu dla zatwierdzenia.

--a

W odmianę rozk. dzien. D.G. nr 46 z dnia 16 lutego 1919 r. I.b, B i C, rozkazuję:

Celem zupełnego uruchomienia dywizji, które w przeciwieństwie do niżej wymienionych okręgów są jednostkami bojowymi i ruchomymi, podlegającymi bezpośrednio D.G., przyznaje im się własne intendencje dywizyjne, zależne pod względem organizacyjnym i personalnym od Intendencji Polowej, której pod tym względem podlegają bezpośrednio.

Zadaniem intendencji dywizyjnych jest troska o zaopatrzenie wojska w żywność, pieniądze, umundurowanie i ekwipunek. Intendencje dywizyjne zgłaszają swe zapotrzebowanie do odnośnych intendencji okręgowych. O ile dywizje nie będą leżały w jednym z okręgów, zostanie droga służbowa do intendencji każdorazowo

przez Intendenturę polową rozkazana. Do czasu personalnego obsadzenia intendentur dywizyjnych funkcje ich wypełniają intendentury okręgowe.

Obszar b. zab. prusk. dzieli się na okręgi wojskowe /dotychczas 3/. Okręgi te podlegają bezpośrednio Dowództwu Głównemu. Są one instancjami miejscowymi, nieruchomymi i mają za zadanie zarząd obszaru swego okręgu wspólnie z poszczególnymi władzami cywilnymi oraz dostawę z tyłów dla wojska stojącego w polu /w obrębie ich okręgu/ tego wszystkiego, co jego siłę operatywną podtrzymuje.

Obszar okręgów wojskowych zwiększa się automatycznie w miarę posuwania się wojsk bojowych, przy czym granice boczne określa D.G.

Wobec powyższego przechodzi dotychczasowe główne zadanie dowódców Okręgów Wojskowych, a mianowicie prowadzenie akcji bojowej na dowódców dywizji, zadania komendantów etapowych natomiast przechodzą na dowódców Okręgów Wojskowych. Komendantury Etapowe znosi się zatem. Sztab Komendantury Etapowej /wraz z całym personelem sztabowym/ przechodzi do Dowództwa Okręgu. Sztab Dowództwa Okręgu natomiast przechodzi do sztabu dywizji z wyjątkiem oficera do zleceń, adiutanta II, jednego młodszego oficera do pomocy, oficera sądowego wraz z ich personelem biurowym /przynajmniej 3 pisarzy w randze powyżej kaprała/, którzy pozostają przy sztabie okręgu. Miejsca pobytu dotychczasowych 3 sztabów Okręgów Wojskowych są:

- Dla Okręgu Wojsk. I - Gniezno
- Dla Okręgu Wojsk. II - Grodzisk
- Dla Okręgu Wojsk. III - Jarocin

Wyszczególnienie zadań dowództw Okręgów Wojskowych:

A. Nadzór nad formowaniem, organizacją i wyszkoleniem oddziałów jak regularnych tak i zapasowych aż do czasu określenia ich przynależności do poszczególnych dywizji.

Formowanie oddziałów garnizonowych, przydzielenie oddziałów obrony krajowej.

Wystawienie odwachów, konwojowanie, zabezpieczenie linii kolejowych i komend dworcowych /tylko pod względem taktycz-

nym i lokalnym/ dróg, środków łączności itd. także na żądanie poszczególnych władz wojskowych i cywilnych.

Wydawanie i ogłaszanie przepisów przeciwdziałających szpiegowi agitacji nieprzyjacielskiej, przemytnictwu ze strony wojskowej itp.

Uregulowanie kontroli przejezdnych, przepustek lokalnych.

Ustanawianie komendantur powiatowych, komendantur miast /w miastach powyżej 5 000 mieszkańców/, komendantur placu.

B. Wydawanie przepisów dotyczących utrzymania porządku przez wojsko kwaterujące w okręgu i nadzór nad zastosowaniem się wojska do przepisów władz cywilnych.

Ewidencja wszelkich urządzeń w okręgu z punktu widzenia wojskowego.

Urządzenie gospód żołnierskich, pralni, łaźni, odwezalni, stacji odwezalni zbernych i rozdzielczych, obozów jeńców i internowanych, domów dla rekonwalescentów, opieka nad szpitalami itp.

/Wszelkie urządzenia większe tylko za poprzednim zezwoleniem D.G./.

Wyznaczenie kwatery wszystkim formacjom w okrębie okręgu.

Evakuacja z frontu i oddziałów chorych i rannych oraz umieszczenie ich w stosownych lecznicach, odstawianie wyzdrowieńców do formacji zapasowych, odtransportowanie jeńców i internowanych.

Nadzór nad ew. obozami jeńców i internowanych, więzieniami wojskowymi.

Poczta polowa okręgu.

Utrzymanie w stanie użycia wszelkich komunikacji dla wojska, naprawa dróg i znaki orientacyjne, środki transportowe itp. w porozumieniu z poszczególnymi, w tym kompetentnymi urzędami wojskowymi i cywilnymi.

Okręg Wojskowy ma własną intendencję okręgową /patrz rozk. dzien. D.G. nr 96., Ib, § 3 B/, której zadaniem jest: zaspokojenie żądań intendencji dywizyjnych podług odpowiednich przepisów oraz zaopatrzenie formacji podlegających okręgowi wojskowemu w żywność, pieniądze umundurowanie i

ekwipunek podług odnośnych przepisów.

/Dokładne przepisy oraz zadania poszczególnych intendentur jako też ich stosunek wzajemny służbowy zostaną określone oddzielnym rozkazem/.

Zadaniem D.O.W. jest także dostarczenie wojsku na froncie broni i amunicji według potrzeby i administruje nimi.

Przyznany okręgom wojsk. oficer broni komunikuje się w sprawach zaopatrzenia wojska w broń o amunicję bezpośrednio z D.G. wydział Ia, sekc. broni i amunicji.

D.O.W. pozostają bezustannie w ścisłym porozumieniu z władzami cywilnymi i nie wkraczają w ich kompetencje.

Wojska kwaterujące w Okręgu są zobowiązane zastosować się bezwzględnie do przepisów wydanych przez Komendanta Okręgu.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
SzeF Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen.piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny w wojsku, odznak, etatów sprawy personalne.

Nr 85

1919 lipiec 1, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na froncie północnym, na odcinku między Gniewkowem /Argenau/ a Łabiszynem /Labischin/ wzmożona działalność artylerii niemieckiej; padło około 300 pocisków w tym wiele gazowych. W okolicy Margolina i na północ od Budzyna /Budsín/ liczne zaczepki niemieckich patroli, które odparto ogniem k.m. lub

kontratakami. Niemcy naszych rannych pod Knarrbütte dobijali kolbami i bagnetami. Na linii Piła - Bydgoszcz w ciągu doby 27 pociągów, w tym 14 w stronę Bydgoszczy. Na froncie zachodnim ogień działowy w okolicy między Trzcielem /Neu-Tirschtiengel/ a Międzychodem /Birnbäum/. Na prawym skrzydle odcinka rawickiego ogień k.m.

--a

Szef III Oddziału
ppłk S.G. Julian Stachewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 86

1919 lipiec 2, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na poszczególnych odcinkach frontu północnego żywy ogień karabinów maszynowych i ręcznych i słabych ogień działowy; w centrum frontu żywa działalność niemieckich lotników. Na linii Piła - Bydgoszcz przeszło w ciągu doby 21 pociągów, w tym 13 w stronę Bydgoszczy. Na froncie zachodnim, w okolicy Trzciela /Neutrischtiengel/ walki z silniejszymi patrolami. Między szosą Kąkolewo - Leszno a Treben dwaj nasi oficerowie z 6 p. strz. zostali przez patrol niemiecki zamordowani i ograbieni. Na froncie południowym zwykła strzelanina.

--a

Szef III Oddziału
ppłk S.G. Julian Stachewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 87

1919 lipiec 3, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 180 Dowództwa Głównego w sprawie noszenia nieprzepisowych mundurów oraz odznak Toruńskiego Pułku Strzelców.

Zauważyłem w ostatnich czasach niezmierną ilość żołnierzy w ułańskich mundurach, przeważnie 1 pułku ułanów. Ponieważ uła ni są w polu zarządziłem badanie, które wykazało, że ułańskie mundury noszą żołnierze różnych, przeważnie pieszych formacji i nawet sanitariusze.

Wierzę chętnie, że ułański mundur może się podobać, a ogólna sława ułanów - nęcić niejednego, ale i mundur piechura nie jest ani brzydki, ani tym bardziej chyba ujmy nie przynosi - noszę go sam z dumą, bo dokładnie wiem, że piechota polska wpisała niejedną świetną stronicę do naszej historii.

Zalecam więc szanować i cenić mundur broni, do której się należy, i rozkazuję stanowczo położyć kres temu niedopuszczalnemu strojeniu się w cudze piórka. Komendantom miast i dowódcom poszczególnych oddziałów zwrócić uwagę na przepisowe ubieranie się żołnierzy.

Urząd Wojskowy proszę wydać rozporządzenie, aby formacjom były wydane zgodne z przepisami ubrania.

Również zauważyłem, że tylko w niektórych pułkach, i to nie u wszystkich, przez żołnierzy są noszone na kołnierzach numery pułków /baonów/, odznaki broni i kolorowe odznaki /wstążeczki/ przynależności do formacji wielkopolskich.

Niewłocznie rozkazuję takowe wprowadzić i tylko żołnierzom posiadającym je, zezwalam udzielać urlopów.

Toruńskiemu Pułkowi Strzelców nadaje się następujące odznaki na kołnierzu w odstępie jednego centymetra od ogólnej odznaki

Wojsk Wielkopolskich - z herbu Województwa Chełmińskiego:
orzeł biały z koroną złotą na szyi, ze złotymi łapami
i mieczem złotym wzniesionym do góry.
Orzeł może być wyszywany lub metalowy nakładany.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szeft Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny i spraw
personalnych.

Nr 88

1919 lipiec 4, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 181 Dowódz-
twa Głównego w sprawie mianowania Dziekanów Armii Wielko-
polskiej.

--a

Ogłaszam Dekret Nr 172 Naczelnej Rady Ludowej z dnia 25 czer-
wca 1919 r.:

Za zgodę X Arcybiskupa Gnieźnieńsko-Poznańskiego i Biskupa
Polowego mianujemy:

a/ X Józefa Prądkyńskiego - kanonika kolegiaty Św. Marii Mag-
dależy w Poznaniu - Dziekanem Generalnym Wojsk Polskich w
byłym zaborze pruskim.

b/ X Kazimierza Stankowskiego - proboszcza i Dywizji Strzel-
ców Wielkopolskich - Dziekanem Okręgu Generalnego Poznań-
skiego.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
Adam Poszwiński Wojciech Korfanty

Głównodowodzący
Józef Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wreczyński, gen. ppor.

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące lekarzy pułkowych, przepisów kolejowych i sprawy personalne.

Nr 89

1919 lipiec 6, Warezawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na odcinku północnym, na zachód od Gniewkowa, ogień działowy i miotaczy min; na południowy wschód od Margolina odparto niemieckie patrole. Na linii Piła - Bydgoszcz, w ciągu doby, przeszło 35 pociągów, w tym większość z Bydgoszczy do Piły. Na froncie zachodnim, między Międzychodem /Birnbäum/ a Trzcielą /Neutirechtiegel/ słaby ogień minowy; zresztą spokój. Na froncie południowym, na półn. wsch. od Rawicza, utarczki z niemieckimi patrolami. W nocy obsadzili Niemcy miejscowość Weissekehle, leżące w pasie neutralnym /na połowie odległości między Rawiczem a Miliczem/.

--a

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 90

1919 lipiec 7, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na froncie północnym, na zachód od Gniewkowa, ogień działowy minowy i starcia z patrolami; w centrum spokój. Na lewym skrzydle, na zachód od Chodzieży /Kolmar/ ogień k.m. Na linii Piła - Bydgoszcz przeszło w ciągu doby 23 pociągi, w tym 12 do Bydgoszczy. Zauważono, że 6 niemieckich lotników przelatywało z Bydgoszczy do Piły w łuku Noteci, pod Nakłem krążył nad naszymi pozycjami 1 lotnik niemiecki. Na froncie zach. między Międzychodem /Birnbäum/ a Trzcielem /Neutirechtiegel/ ogień k.m. i miotaczy min. W okolicy na zach. od Ponieca /Punitz/ krążył niemiecki lotnik. Na froncie połudn. w okolicy na wsch. od Rawicza, wziął nasz patrol niemiecki posterunek do niewoli. Na północ od Rawicza słaby ogień minowy. W Ostrowskiem niemiecka artyleria ostrzeliwała Mirków.

--a

Szef III Oddziału
ppłk S.G. Julian Stachiewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 91

1919 lipiec 7, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 184 Dowództwa Głównego w sprawie reorganizacji Departamentu Artyleryjsko-Inżynieryjnego.

--a

Z dniem dzisiejszym Sekcja Inżynierska wychodzi ze składu Departamentu Artyleryjsko-Inżynieryjnego i jako samodzielna Sekcja Techniczno-Komunikacyjna wchodzi w skład Urzędu Wojakowego.

Sekcja Komunikacyjna wychodzi z dniem dzisiejszym ze składu Departamentu Artyleryjsko-Technicznego i jako Wydział Samochodowy /VI - z prawami samodzielnej Sekcji/ wchodzi w skład Sekcji Techniczno-Komunikacyjnej.

Departament Artyleryjsko-Inżynieryjny przemianowuje się w Departament Artyleryjski.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szeł Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 92

1919 lipiec 11, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 188 Dowództwa Głównego w sprawie daty sformowania 9 Pułku Strzelców Wielkopolekich i stopni oficerskich lekarzy.

--a

Zatwierdzam jako pierwszy dzień istnienia i zapoczątkowania historii 9 pułku strzelców wielkopolekich dzień 27 kwietnia 1919 r.

W uzupełnieniu dekretu o ustaleniu szarż i prawideł dla lekarzy owojskowych zatwierdzamy następujący dodatek:

Nadany lekarzom "charakter" stopnia oficerskiego /charakter podporucznika itd./ na czas posiadania odpowiedniego stanowiska wojskowego jest tymczasowym i nie ujmuje żadnych praw, jakie przysługują tym samym stopniom bez powyższego dodatku.

Po 6-ciu miesiącach czynnej służby ma wyższa władza wojskowa

prawo tych lekarzy-oficerów, którzy okażą odpowiednie kwalifikacje, i którzy w czynnej służbie pozostaną, mianować lekarzami-oficerami podług prawideł dla lekarzy-oficerów aktywnych.

Szef Wydziału Wojskowego III b

/-/ Raszewski, gen.ppor.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

/-/ Adam Poszwiński /-/ W.Seyda /-/ dr Stefan Łaszewski

Za zgodność:

/-/ Erazm Stablewski, rtm.

Poznań, dnia 23 czerwca 1919 r.

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.

/Józef/ Dowbor-Muénicki

Szef Sztabu

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw personalnych.

Nr 93

1919 lipiec 12, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 189 Dowództwa Głównego w sprawie Szkoły Oficerskiej Obrony Krajowej i zatwierdzenia ustaw szkół balonowych.

Na egzaminach w szkole dla oficerów Obrony Krajowej przekonałem się osobiście o wzorowej organizacji wykładów i bardzo dodatnich wynikach pracy wykładowców szkoły.

Uczniowie szkoły zrobili znaczne postępy i w przeważnej swej liczbie posiadają w należyтым stopniu wiadomości wojskowe, niezbędne dla oficerów Obrony Krajowej.

Szczególnie wyróżnili się uczniowie Stefan Kozłowski i Władysław Napieraleki, których za najlepiej rozwiązane, postawione na egzaminie, zadania, nagradzam upominkiem na pamiątkę ukończenia szkoły /lornetkę polową/: wymienić także należy jako pilnych i bardzo sumiennie spełniających swe obowiązki

w szkole Stefana Szykownego, Teofila Plesnera, Władysława Chudziaka i Edmunda Bednarskiego.

Wszystkich uczniów cechuje wielka chęć nabycia wiedzy wojskowej i języka ojczystego, a także uświadomienie swoich trudnych obowiązków jako kierowników żołnierzy.

Tak świetne rezultaty szkoły zawdzięczać należy pracy kapitana Franciszka Biskupskiego i jego współpracowników, którzy rozumiejąc dobrze szczytne zadania oficera O.K., nie szczędzili trudów, aby poziom etyczny i wiedzę fachową postawić na należytej wysokości, za co składam im w imieniu Ojczyzny serdeczne podziękowanie.

Rozkazuję, by dywizyjni lekarze i weterynarze zamieszkiwali w miejscu rozlokowania Sztabu Dywizji.

Zatwierdzam opracowane przez Inspektorat Wojsk Lotniczych:

- a/ Ustawę Oficerskiej Szkoły Aeronautycznej
- b/ Ustawę Podoficerskiej Szkoły Aeronautycznej.

Ustawę:

- a/ Oficerskiej Szkoły Aeronautycznej,
- b/ Podoficerskiej Szkoły Aeronautycznej ogłosi się niebawem.

--@

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muénicki
gen. piech.

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych b. zaboru pruskiego, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny, etatów, opłat pocztowych, sądownictwa, szpitali i mieszkań służbowych.

Nr 94

1919 lipiec 15, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 192 Dowództwa Głównego w sprawie odważnego czynu pchor. Edmunda Kosickiego oraz kompetencji i obowiązków Sekcji Artyleryjskiej.

Dnia 20 czerwca 1919 r. o godz. 3,30 po południu przy kąpielach miejskich wpadł do wody 11 letni chłopiec Pahl Walter, i zaczął tonąć.

Na krzyk zebranej na brzegu publiczności, z przejeżdżającej niedaleko od miejsca wypadku łódki, rzucił się na ratunek jeden z wiosłarzy i z narażeniem własnego życia, uratował tonącego chłopca, który już skrył się pod wodą.

Tym bohaterem okazał się z 1 pułku strzelców wielkopolskich podchorąży Edmund Kosicki.

Za bohaterski czyn składam podziękowanie i rozkazuję wydać nagrodę pieniężną w sumie 100 mk.

Wobec zmiany ogólnych warunków - znów zezwalam na udzielanie podoficerom i żołnierzom krótko terminowych urlopów od 3-5 dni pod warunkiem, by liczba urlopowanych według § 1 rozk. dzien. D.G. nr 186 z dnia 9 lipca 1919 r. i niniejszego, nie przewyższała 10 % stanu liczebnego oddziałów.

Doszło do mojej wiadomości, że wskutek niedokładnych informacji w poszczególnych oddziałach wojsk, sprawa zaopatrywania w broń i amunicję jak również wykonywanie robót w waresztatach artyleryjskich odbywa się niezupełnie prawidłowo i powoduje nieraz pewną zwłokę i opóźnienie.

Dla uregulowania i usunięcia tych przeszkód podaję do ogólnej wiadomości kompetencje i obowiązki Sekcji Artyleryjskiej, Departamentu Techniczno-Artyleryjskiego.

Sekcja ma za zadanie:

1. Ewidencję broni i amunicji dla piechoty, artylerii i kawalerii,
2. Zaopatrywanie w takowe etapów i formacji wojskowych stosownie do rozkazów wydziału I a, D.G.
3. Fabrykację i reperację broni i amunicji,
4. Konserwację broni i amunicji.

Zapotrzebowania broni i amunicji kierować winne wszystkie formacje bez wyjątku do wydziału Ia, D.G. Tylko za zezwoleniem tego wydziału wydaje Dep. Techn. Artyl. zapotrzebowanie rzeczy. Zapotrzebowania muszą być w zasadzie podpisane przez dowódców, korzystających z praw dowódców Dywizji. Jedynie forma-

cje nowoutworzone lub takie, które nie podlegają ani Dywizjom, ani Dow. Okręgów ani Inspektorom mogą swe zapotrzebowania wprost przez wydz. I a, D.G., kierować do D.T.A.

Wszelkie roboty reparacyjne w warsztatach artyleryjskich /na W.Garbarach/ uskuteczniać z porozumieniem się z Szefem Sekcji Artyleryjskiej, do którego to skierowywać należy odpowiedni wniosek, ten zaś przy udziale naczelnika warsztatów ma załatwić same wykonanie obstalunku. Dowódcy oddziałów zainteresowanych mogą załatwić same lub skierowywać swoich upoważnionych do naczelnika warsztatów w celu bardziej dokładnych informacji co do wykonania robót.

Wszyscy naczelnicy rusznikarskich warsztatów, oficerowie broni i naczelnicy składów broni i amunicji na terenie b. zab. prusk. - sprawach technicznych podlegli są Szefowi Sekcji Artyleryjskiej.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw porządkowych i odznak oficerów.

Nr 95

1919 lipiec 16, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na prawym i lewym skrzydle frontu północnego, prócz ognia karabinów maszynowych i ręcznych, spokój; w centrum utarczki z patrolami, w okolicy na południe od Margolina. Na linii

kolejowej Piła - Bydgoszcz ożywiony ruch pociągów, w ciągu doby przeszło 58 pociągów. Na froncie zachodnim ogień karabinowy i k.m. Nad naszymi pozycjami krążył lotnik niemiecki. Na froncie południowym, w okolicy na północ od Rawicza i w Kępińskim ogień działowy i minowy.

--a

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 96

1919 lipiec 19, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Na prawym skrzydle frontu północnego, w nocy ogień działowy i miotaczy min. Pod Bąbolinem i Truszczyną /płd.-zach. od Gniewkowa /Argenau/ przeszli Niemcy w sile niestwierdzonej do ataku, zostali jednak ze stratami odparci. Poza tym na całym odcinku silny ogień karabinów i kar. masz. W centrum i na lewym skrzydle utarczki z patrolami. Na linii Piła - Bydgoszcz przeszło w ciągu doby 30 pociągów. Na froncie południowym pod Zbąszyniem /Bentschen/ krążył niemiecki samolot. Pod Krzyżkówkiem i Komorowo /Heuland/ półn.-wsch. od Trzcielca /Neutirschtiegel/ ogień minowy; zresztą spokój. Na froncie południowym, w okolicy Rawicza słaby ogień działowy. Na całym odcinku, prócz drobnych utarczek, spokój. W Krotoszyńskim, spokój.

--a

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. S.G. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 97

1919 lipiec 19, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 196 Dowództwa Głównego w sprawie zajęć w Biedrusku, pociągów pancernych, boju pod Zamościem i braku lekarzy.

Wieczorem dnia 16 lipca 1919 r. w Biedrusku miały miejsce zajęcia, które doprowadziły do poważnych rozruchów i wystąpień zbrojnych przeciw oficerom ze strony części żołnierzy miejscowego garnizonu, należących do 2 pułku ułanów wielkopolskich i 2 pułku artylerii lekkiej.

Podczas zaburzeń podporucznik artylerii Rodziewicz broniąc swego żołnierskiego honoru przed napadem buntowników, ciężko się zranił wystrzałem z rewolweru.

Wystąpienie zostało natychmiast stłumione na miejscu przez żołnierzy, wiernych przysiędze.

Ogłaszając wszystkim formacjom o tym haniebnym zajściu, które było spowodowane niewątpliwie zbrodniczą agitacją wrogów jedności Polski, mających na celu za wszelką cenę zburzyć formacje wielkopolskie - uprzedzam, że nie cofnę się przed żadnym środkiem, aby utrzymać porządek i zgłębienie tych, którzy targną się na wojsko, które jest jedyną ostoją Wolności Polski.

Rozkaz ten przeczytać niezwłocznie przed frontem wszystkich podległych mi oddziałów.

Dnia 29 maja 1919 r. były ukończone roboty opancerzenia pociągów bojowych: "Rzepichy" i "Danuty". Szybkość i sprawność z jakimi było wypełnione powyższe trudne zadanie, zobowiązuję mnie wyrazić serdeczne podziękowanie dowódcy pociągu majorowi Dziekiewiczowi, a także wszystkim oficerom, żołnierzom i robotnikom, którzy swoją energią w trudnych warunkach przyczyni-

nili się w krótkim czasie do wzmocnienia naszych środków bojowych.

W nocy z 19 na 20 czerwca 1919 r. samochód pancerny "Pułkownik Kazimierz Grudzielski", prowadzony przez szofera kaprała Nowaka Józefa i szofera Płotka, brał udział w bitwie pod Zamościem. Zadaniem samochodu było ostrzeliwanie z kulomiotów pozycji nieprzyjacielskich. Po półgodzinnej rześistej wymianie strzałów zauważono, że Niemcy strzelają tak zwaną "Tankamunicją". Pierwsze pociski wyrwały drzwiczki od przedniej luki koło szofera, co dało możliwość Niemcom skierowania ognia do załogi samochodu. Szofer kaprał Nowak został czterokrotnie ranny /dwie rany w głowę, w ramię i w nogę/. Odzyskawszy przytomność, kaprał Nowak włączył maszynę i siedząc na podłodze samochodu i nie widząc kierunku jazdy, pod dyktando kolegów wskazujących kierunek, wycofał samochód spod ognia artylerii nieprzyjacielskiej. Przytomność umysłu i zimnej krwi kaprała Nowaka Józefa stawiam jako wzór waleczności i wyrażam mu moje podziękowanie, mianując go plutonowym.

Zdarzają się wypadki, że komendanci dworców i poszczególnych formacji zwalniamy z aresztu osoby, aresztowane przez żandarmerię polową. Zaznaczam, że postępowanie takie jest niedopuszczalne. Osoby, aresztowane przez żandarmerię polową, mogą być zwolnione tylko po poprzednim porozumieniu się z Dowództwem Żandarmerii Polowej.

Wobec braku lekarzy przeznaczają się na razie na każdy pułk piechoty i artylerii po 3 lekarzy.

Lekarz pułkowy pełni zarazem służbę lekarza przy jednym z baonów wzgl. dywizjonów. Na pułk kawalerii przeznaczają się 1 lekarza.

--a

Za zgodność:
/Jan/ Wroczyński
Generał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący
/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał Piechoty

Egz. drukowany.

* Opuszczono sprawy dotyczące chorych umyślowo i dezertarów.

Nr 98

1919 lipiec 20, Poznań. - Dekret Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej precyzujący zasady nadawania stopni oficerskich w Wojskach Obrony Krajowej.

Dekret

Kategorie oficerów Obrony Krajowej.

1. Oficer Obrony Krajowej otrzymuje na czas posiadania oficerskiego stanowiska w formacjach Obrony Krajowej Dekretem Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej charakter podporucznika. Charakter wyższej szarży może być nadany tylko przez Głównodowodzącego na propozycję Inspektora O.K., o ile na to w zupełności zasługuje. Z chwilą przejścia do służby w formacjach liniowych przez pobór wzgl. na własne życzenie lub w stan spoczynku charakter oficera O.K. traci się.
2. Kwalifikujących się na oficerów Obrony Krajowej przedstawia Dowództwu Głównemu do awansu Inspektor O.K., który ponosi odpowiedzialność za kwalifikacje moralne, towarzyskie i wojskowe kandydata. Awansować należy przede wszystkim kandydatów, mających kwalifikacje w myśl załącznika II. do rozk. dzień. D.G. nr 128 z dnia 12 maja 1919 r. Cenzus naukowy narazie nieobowiązujący. Wojskowych, którzy dawniej we wojsku nie służyli, uwzględnić można, o ile wykazą dłuższą działalność w sokołach itp.
3. Kandydaci na oficerów O.K. winni przejść specjalny kurs oficerski.
4. Oficer O.K. jest przełożonym wszystkich podoficerów i szeregowców.
5. Oficer O.K. otrzymuje pobory swej szarży jak oficer liniowy i ma prawo do pensji w razie śmierci lub uszkodzenia, wynikających z przyczyn służby wojskowej.

spokój. Na froncie południowym utarczki z patrolami i słaby ogień działowy i minowy.

--8

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. S.G. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 100

1919 lipiec 22, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 199 Dowództwa Głównego w sprawie ujednoczenia dodatków polowych.

Ogłaszając Dekret Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 19 czerwca 1919 r., pociągający za sobą ogromne wydatki Skarbu Państwa, wyrażam przekonanie, że wszyscy wojskowi ocenią gotowość Narodu polepszenia ich bytu, i dołożą wszelkich starań, aby godnie sprostać obowiązkom, których wypełnienia Naród oczekuje od swojej siły zbrojnej, a mianowicie: obrona Ojczyzny i utrzymanie w niej spokoju i porządku, co zależy jedynie od karności.

D E K R E T

"Przyjmując pod uwagę, że Wojska Wielkopolskie w ogólnym dążeniu do zjednoczenia Państwa Polskiego pod względem operacyjnym zostały w końcu maja br. podporządkowane Naczelnemu Dowództwu w Warezawie, uchwalamy celem ujednostajnienia dodatków polowych we wszystkich wojskowych w formacjach wielkopolskich zastosowanie art.5, rozkazu za nr 2166, ogłoszonego w Dzienniku Rozkazów Wojskowych za nr 67 1919 r., z tym, że cały teren byłego zaboru pruskiego zajęty przez Wojska Wielkopolskie liczyć za teren operacyjny i wypłatę różnicy poborów, jako dodatków polowych, uskutecznić od dnia 1 czerwca 1919 r.

/płd. wsch. od Rawicza/ rozbito patrol niemiecki. Pod Sulmierzycami ożywiony ogień karabinowy. Tor kolejowy Zduny - Krotoszyn został przez Niemców zerwany. Zresztą spokój.

--8

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 102

1919 lipiec 25, Poznań. - Powierzenie gen. Danielowi Konarskiemu dowództwa nad Grupą Wielkopolską.

Do Dowódcy Grupy Wielkopolskiej w Galicji, Generała Konarskiego.

W porozumieniu z Nacz. Dow. WP powierza Dowództwo Główne w Poznaniu Panu Generałowi dowództwo nad nowoutworzoną grupą Wielkopolską, która w tych dniach wyruszy na front białorusko-litewski. W skład grupy wchodzą: 3 i 4 pułk strzelców, 1 pułk ułanów, 1 komp. saperów, 1 komp. sanitarna, 1 eskadra lotnicza. Dowództwo nad grupą Wielkopolską operującą na froncie galicyjskim objąć kpt. /Andrzejowi/ Kopie. Dalsze informacje i rozkazy otrzyma Pan Generał od Nacz. Dowództwa w Warszawie.

- Dowództwo Główne Ia - Poznań
Jan Wroczyński, gen. ppor.

Oryginał, mpis

CAW, I.170.13, Dowództwo Frontu Wielkopolskiego, t.11.

Nr 103

1919 lipiec 25, Poznań. - Raport Dowództwa Głównego do Naczelnego Dowództwa WP w Warszawie o wzmocnieniu artylerii Grupy Wielkopolskiej.

Głównodowodzący wydał rozkaz o przyłączeniu do brygady strzelców wyruszającej na Białoruś siedmiu baterii polowych i jednej konnej baterii. Z wysyłanych baterii cztery będą włoskie, dwie baterie 10,5, jedna bateria 15, konna bateria przy p. ułanów 7,7. Prócz tego z Poznania wyruszy eskadra lotnicza. Głównodowodzący uważa, za zupełnie niedopuszczalne osłabienie grupy Wielkopolskiej pod Lwowem, a wydzielenie z dywizjonu artylerii dwóch baterii, jak jest projektowane w Nr 2156 jest szkodliwym dla organizacji.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis

CAW, I 170.13, Dowództwo Frontu Wielkopolskiego, t.11.

Nr 104

1919 lipiec 27, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: W nocy silny ogień artylerii niemieckiej i miotaczy min na Zduny, Zagajewice, Parchanie, Bąbolin, Łukaszewo, Płonkowo i Milewo. W Zagajewicach ranny 1 żołnierz i 2 osoby cywilne, w Parchaniach szkody w budynkach. Własna artyleria zmuszona była do odpowiedzi. Pod Bąbolinem i Samokłeskiem odparto patroli niemieckie.

Front zachodni: Pod Zatuniem i Węgielnią ogień minowy. Pod Kolnem zaczepka patrolu niemieckiego.

Front południowy: Bez zmiany.

Szef Sztabu
Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis
CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 105

1919 lipiec 27, Poznań. - Z meldunku Wydziału Operacyjnego Dowództwa Głównego do Naczelnego Dowództwa WP w Warszawie o gotowości Grupy Wielkopolskiej do wyjazdu.

W odpowiedzi na telegram z dnia 24.07. nr 2156 donosi Dow. Gł., że grupa Wielkopolska w żądanej sile /2 pułki strzelców, 1 pułk ułanów, 1 komp. saperów, 1 eskadra lotnicza i jedna komp. sanitarna/ 28 lipca gotowa będzie do wymarszu. Uprasza się o odwrotne podanie kierunku transportów oraz o przygotowanie potrzebnej ilości amunicji, ponieważ własne zapasy zbyt małe, by grupę w amunicję zaopatrzyć.

Szef Sztabu
Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis
CAW, I 170.13, Dowództwo Frontu Wielkopolskiego, t.11.

Nr 106

1919 lipiec 30, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Front północny: Na prawym skrzydle ogień karabinów maszynowych i ręcznych. W centrum żywy ruch patroli nieprzyjacielskich, których wypadki odparto ogniem. Nad Ludwikowem /na pld. od Nakła/ i Kowalewkiem /na pld. od Bydgoszczy/ krążył niemiecki lotnik. Na lewym skrzydle, prócz pojedynczych strza-

łów z karabinów ręcznych i maszynowych, spokój. Na linii kolejowej Piła - Bydgoszcz przeszło w ciągu doby 22 pociągów, w tym 15 w kierunku Piły.

--a

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. S.G. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 107

1919 lipiec 31, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Front północny: W okolicy na zachód od Gniewkowa /Argenau/ ostrzeliwał nieprzyjaciół z miotaczy min i z dział nasze pozycje. W centrum frontu, na płd. od Chodzieży /Kolmar/ ożywiona działalność patroli niemieckich i utarczki z nimi; w nocy ogień karabinów. Na linii kolejowej Piła - Nakło przeszło w ciągu doby 19 pociągów, z tego 10 do Piły.

Na froncie zachodnim i południowym strzelanina karabinowa, gdzieś ogień minowy oraz utarczki z patrolami. Folwark Kaliskie, leżący w strefie neutralnej /front zachodni/ został przez Niemców obsadzony.

--a

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. S.G. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 108

1919 lipiec 31, Poznań. - Wykaz stanów oddziałów wchodzących w skład Grupy Wielkopolskiej i przydziałów do poszczególnych transportów kolejowych.

Data	Transport nr	Zawartość	ofc.	szereg.	koni	wozów	dział
28.7.	16355	3/II.b.saperów	1	260	21	7	
29.7.	16357	II/3 p.Strz. 3	12	700	80	34	
29.7.	16358	Szt./3 pułku 1 część I baonu	6	570	40	20	
29.7.	16359	III/3 p.Strz.	10	450	83	36	
29.7.	16360	3 kmp. komb.	12	680	79	35	
29.7.	16361	I/3. p.Strz.	12	660	39	5	
29.7.	16367	1 pociąg żywność	1	31			
30.7.	16363	2/2 p. A.C.	3	115	66	12	2
30.7.	16363	2 konna bat.	2	94	113	10	2
30.7.	16364	Kolumna amunic.1	2	97	89	29	
30.7.	16356	2 esk.lotn.	15	165	70	37	5 samolot
30.7.	16365	6 bat.1 szt.II dyonu 3 p. A.P.	8	161	126	20	
31.7.	16368	I/4 p. Strz.	10	930	90	27	
31.7.	16369	baon km 4.p.Strz. 4 kmp.	3	240	84	51	
31.7.	16370	Szt.kmp/km 4.p. i sztab pułku	19	230	78	47	
31.7.	16371	II/4 p. Strz.	10	880	90	27	
31.7.	16372	III/4 p. Strz.	10	900	90	27	
31.7.	16373	Szt.I dyonu i 1/3 p. A.P.	5	179	130	22	24 armat
1.8.	16374	1 szw.1 p.ułanów	3	150	145	7	
1.8.	16375	2 szw.1 p.ułanów	3	150	145	7	

Data	Trans- port nr	Zawartość	ofc. szereg. koni wozów dział			
1.8.	16376	szw. szt. i sztab 1 p.ułanów	11	84	100	7
1.8.	16377	3 szw. 1.p.ułanów	3	150	145	7
1.8.	16378	4 szw. 1.p.	3	150	145	7
1.8.	16379	szw. km.	3	140	150	13
1.8.	16380	szw. techn.	2	100	120	10
2.8.	16381	3/3 p. A.P.	2	130	100	15 4
2.8.	16382	2 kmp. sanit.	7	250	54	20
2.8.	16383	4/3 p. A.P.	2	130	100	18 4
2.8.	16384	5/3 p. A.P.	2	130	110	15 4
2.8.	16385	2/3 p. A.P. i szt. pułku	5	172	132	22 4
2.8.	16385	2 pociąg żywn.		29		
2.8.	16391	3 pociąg żywność.				
3.8.	16392	Kmp. telegraf.	2	180	45	19

Jan Wroczyński, gen. ppor.

Kopia, mpie

CAW, I.170.13, Dowództwo Frontu Wielkopolskiego, t.11.

Nr 109

1919 sierpień 1, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

a

FRONT WIELKOPOLSKI

Front północny: Na prawym skrzydle spokój. W centrum frontu na południe od Chodzieży /Kolmar/ słaba strzelanina. Na lewym skrzydle na północ od Czarnkowa ostrzeliwał nieprzyjaciel posterunki nasze z karabinów i kulomiotów.

Na linii Piła - Nakło stwierdzono 41 pociągów, z tego 19 do Piły.

Front zachodni: Na odcinku pomiędzy Międzychodem i Trzcielem /Birnbäum - Neutirschtiegel/ ogień karabinowy, kulomiotów i miotaczy min. Nieprzyjaciel oświetlał od strony Leszna /Lissa/ nasze pozycje pod Pawłowicami i Robczykiem w kierunku wecho dnim, następnie ostrzeliwał te okolice z kulomiotów i miotaczy min.

Front południowy: Przez całą noc ogień z kulomiotów z Konarzewa na las konarzewski /na pld. od Rawicza/ oraz oświetlanie naszych pozycji reflektorami i raketami. Zresztą spokój.

--8

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

* Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 110

1919 sierpień 3, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--8

FRONT WIELKOPOLSKI

Front północny: Pod Bombolinem /tuż na południe od Gniewkowa Argenu/ odparto silny patrol nieprzyjacielski. W centrum frontu spokój. Na lewym skrzydle oświetlał a następnie ostrzeliwał nieprzyjaciel nasze pozycje pod Romanowem /na północ od Czarnkowa/. Na linii kolejowej Piła - Bydgoszcz stwierdzono 44 pociągów, z tego 19 do Piły.

Front zachodni: Na południowy wschód od Międzychodu /Birnbäum/ odparto 3 silne patrole niemieckie; na północny wech. od Trzciele /Neutirschtiegel/ strzelanina z kulomiotów. W okolicy na półn. zach. i zachód od Leszna /Lissa/ ogień kulomiotowy i utarczki z patrolami, usiłującymi podsunąć się pod

pozycje, patrole te odparto ogniem karabinowym i granatami ręcznymi.

Front południowy: Przez całą noc słaby ogień k.m. na Żołędnicę /na północ od Rawicza/. Zresztą spokój. Nieprzyjaciel tu i ówdzie oświetlał nasze pozycje reflektorami i rakietami.

--a

Szef III Oddziału
ppłk. S.G. Julian Stachewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 111

1919 sierpień 5, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 206 Dowództwa Głównego w sprawie postawy bojowej kompanii Lwowsko-Poznańskiej.

Oglašzam rozkaz Dowódcy 5 Dywizji Frontu Wschodniego, wydany dnia 23 lipca 1919 r. do Kompanii Lwowsko-Poznańskiej, przy odejściu takowej do 3 Dywizji.

"Wyrażam dzielnej Kompanii Lwowsko-Poznańskiej za jej pracę pełną poświęcenia dla sprawy, wytrwania w najkrytyczniejszych chwilach, przyczynienia się do wszystkich sukcesów, osiągniętych przez 5 Dywizję, i za to, że Kompania ta świeciła przykładem karności, hartu oraz sprawności bojowej, moje szczere uznanie w imieniu służby.

Życzę jej i jej bohaterom nadal najlepszego powodzenia, a po zwalczeniu wroga na wschodzie, szczęśliwego powrotu w strony rodzinne. W imieniu wszystkich oddziałów i formacji 5 Dywizji, z którymi tyle miesięcy ramię przy ramieniu walczyliście, żegnam Was, oficerowie, podoficerowie i żołnierze Kompanii Wielkopolskiej serdecznym "Szczęść Boże".

/-/ Szymczuk, Pułkownik i Dow. Dywizji

4-ty miesiąc upływa, jak 1-eza Kompania Ochotnicza Lwowsko-Poznańska toczy walki na froncie galicyjskim, świecąc przykładem dla innych oddziałów walecznością, dyscypliną i poświęceniem.

Dowództwo Frontu Galicyjskiego, pełne uznania dla bohater-
skich czynów Kompanii, zaszczyściło ją pochwalnym uznaniem.

Pełen ufności, że nadal Kompania chlubnie pełnić będzie
ciężką służbę bojową, w imieniu Ojczyzny składam jej szczerze
podziękowanie.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szeł Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muńnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny, forma-
cji lotniczych i sprawy personalne.

Nr 112

1919 sierpień 6, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o
sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Na Bąbolin i Truszczynę ogień lekkich i
ciężkich min. Pod Bąbolinem odparto nieprzy-
jaciela w sile kompanii pod Rajewem i Ze-
lechlinem słabsze patrole. Pod Radwonkami
słaby ogień karabinowy. Pod Mensikiem odparto
silniejszy patrol nieprzyjacielski.

Front zachodni: Pod Sępólnem ogień kulomiotów i min. Pod N.
Światem strzelanina z patrolem niemieckim.
Na Pierzyny silny ogień kulomiotów i kilka-
naście lekkich min. Zresztą bez zmiany. Pod
Gronówkiem i Klonówcem odparto patrole. W
okolicy Kąkolewa padło 18 lekkich min. Pod So-

winami przerywany ogień kulomiotów i karabinów. Zresztą bez zmiany.

Front południowy: Spokój.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 113

1919 sierpień 10, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: O 4-tej po południu zaatakował nieprzyjaciół Płonkowo. Atak odparto ogniem. W ciągu nocy nieprzyjaciół ostrzeliwał pozycje nasze pod Lipionką i Bąbolinem z kulomiotów i karabinów ręcznych, padło również 8 min średniego kalibru. Pod Wrzeszczyną nieprzyjaciół ostrzeliwał nasze posterunki z karabinów i kulomiotów. Na reszcie frontu spokój.

Front zachodni: Dworzec w Zatuniu był silnym ogniem nieprzyjacielskim, padło również 6 min. Pod Kąkolwem przerywany ogień kulomiotów. Poza tym nic nowego.

Front południowy: Zupełny spokój.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Nr 114

1919 sierpień 15, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania.

Front północny: Pod Łukaszewem i Płonkowem ataki niemieckie poparte ogniem miotaczy min, odparto przy współudziale naszej artylerii. Pod Grabówkiem odpędzono patrol niemiecki.

Front zachodni: Prócz zaczepki patrolu niemieckiego w okolicy Włoszakowic i słabej strzelaniny, spokój.

Front południowy: Spokój.

Straty w ciągu doby: jeden ranny.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46

Nr 115

1919 sierpień 16, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 211 Dowództwa Głównego w sprawie weryfikacji oficerów.

--a

Celem ustalenia starszeństw i nadania stopni oficerskich w wojsku polskim, stosownie do ustawy zatwierdzonej przez Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej, powołana do tego komisja żąda wypełnienia kart kwalifikacyjnych - według załączonego wzoru. /Załącznik III do rozk. dzien. D.G. nr 211 z dnia 16 sierpnia 1919 r./. A ponieważ karty te będą podstawą pracy komisji, więc od sumiennego, zwięzłego i rychłego wypełnienia ich zależy szybkość prac takowej.

Wobec tego rozkazuję co następuje:

1. Przy wypełnianiu należy unikać rozwlekłości, wszystkie jednak rubryki winne być wypełnione.
2. Karta kwalifikacyjna stanowi dokument, a więc za ścisłość podanych dat odpowiada wypełniający oficer przed sądem.

3. Każdy oficer wypełnia kartę osobiście.
4. W rubryce /przynależność/ należy umieścić obok miejscowości, do której dany oficer przynależy, także gubernię wzgl. dzielnicę /np. Jarocin, Wielkopolska - Słuck, Ziemi Mińskiej itp./.
5. W rubryce IIb umieścić na początku datę wstąpienia do wojska, oraz datę zdania egzaminu oficerskiego.
6. Dowódcy oddziałów przed odesłaniem kart przejrzą je dokładnie i zwrócą uwagę, aby wszystkie rubryki ściśle i wyraźnie były wypełnione, a wszystkie niejasności albo opuszczenia należy zaraz korygować, by uniknąć odesyłania kart do poprawy, a tem samem opóźnienia prac komisji.
7. Dowódca samodzielnego oddziału przesyła wprost do sekcji IIa, D.G. wypełnione karty wszystkich oficerów oddziału razem, przy imiennej liście, z adnotacją, przy nazwiskach tych, którzy kart wypełnić nie mogli, powodu niewypełnienia /np. urlopowany, w szpitalu itp., kiedy wróci i gdzie się znajduje/.
8. Dowódca oddziału powinien troszczyć się o to, aby wszyscy oficerowie karty wypełnili i zarządzić co należy, aby w razie nieobecności oficera, karta możliwie najrychlej wypełnioną została.

Powyższe należy wykonać do dnia 1 września 1919 r.

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński
 Generał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący
 /Józef/ Dowbor-Muśnicki
 Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono sprawy dotyczące dyscypliny, zaopatrzenia, zwolnień i komisji kwalifikacyjnych i sprawy personalne oficerów i szeregowych.

Nr 116

1919 sierpień 20-26, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

W ostatnich sześciu dniach zaczepki niemieckie ograniczały się na ogół do działalności słabszych patroli, głównie na odcinku kujawskim i na froncie zachodnim pod Kolnem, Kamioną, Waszkową i Zawadami oraz do zwykłej, nocnej strzelaniny. Artyleria i miotacze min czynne były w różnych miejscach frontu, poprzestając na pojedynczych strzałach. Tak pod Zdunami, Wrzeszczyną, Zatumiem, Węgielnią a Chobienicami.

Jedynie Pierzyny i Wielowieś ostrzeliwano silnie w dniach 20 i 21 sierpnia.

Straty nasze: jeden poległy, jeden ranny.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen. ppor.

Oryginał, mpis

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46

Nr 117

1919 sierpień 21, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 213 Dowództwa Głównego w sprawie podporządkowania Armii Wielkopolskiej naczelnym władzom wojskowym w Warszawie.

Ogłaszam Dekret Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej:

Dekret

W uzupełnieniu oświadczenia naszego z dnia 25-go maja br. wyetosowanego do Naczelnika Państwa, przekazujemy w myśl Ustawy Sejmowej z dnia 1 sierpnia r.b. formacje wojskowe b. zaboru pruskiego pod każdym względem Naczelnemu Dowództwo Wojsk Polekich względnie Ministerstwu Spraw Wojskowych.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

/-/ Poszwiński

/-/ Seyda

§ 2

Ogłaszam Dekret Naczelnika Państwa Rzeczypospolitej Polskiej:

Dekret

Na podstawie Ustawy Sejmowej z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tym czasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej, art. 7., rozkazuję:

1. Siły Zbrojne w b. zab. prusk. przechodzą w całości pod wyłączną kompetencję Nacz. Dow. wzgl. M.S.W.
2. Na obszarach b. zab. prusk. utworzy się 2 Dow. O.G. z siedzibą w Poznaniu i Grudziądzu.
3. Wszystkie sprawy związane z organizacją, uzupełnieniem, wyszkoleniem i użyciem wojsk nie frontowych, przechodzą pod kompetencję M.S.W.

W czasie przejściowym, aż do objęcia władzy przez D.O.G. Poznań, podlegają wszystkie prace organizacyjne Dow. Głównego w Poznaniu aprobacie M.S.W.

4. Uzależnienie Sił Zbrojnych wchodzących w skład frontu wielkopolskiego, od Nacz. Dow. już nastąpiło.
5. Sprawy personalne oficerów, podlegających Głównemu Dow. w Poznaniu, przejdą po formalnym przyjęciu ich przez Naczelnego Wodza do Wojska Polskiego do kompetencji M.S.W. wzgl. na froncie do kompetencji Nacz. Dow. Aż do ogłoszenia przyjęcia tych oficerów w Dz.R.W. załatwia Dow. Główny w Poznaniu personalia jak dotychczas, z wyjątkiem mianowań i awansów, które od chwili ogłoszenia tego rozkazu podlegają zatwierdzeniu przez Naczelnego Wodza.
6. Sprawy personalne podoficerów i żołnierzy, podlegających Dow. Głównemu w Poznaniu, przejdą do kompetencji M.S.W. na podstawie osobnego rozporządzenia.
Do tego czasu rozstrzyga sprawy personalne podoficerów i żołnierzy Główny Dow. w Poznaniu, jako najwyższa instancja.
7. Wykonanie powyższego dekretu, obowiązującego od 21-go sierpnia, powierza M.S.W. wzgl. N.Dow. Sztab. Gen.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główny Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

1919 sierpień 26, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 215 Dowództwa Głównego w sprawie realizacji dekretu zjednoczeniowego.

Na zasadzie dekretu Wodza Naczelnego, ogłoszonego rozk. D.G. nr 213, z dnia 21 sierpnia b.r. o sformowaniu Dowództwa Okręgu Generalnego Poznań, polecam Urzędowi Wojskowemu i Sztabowi D.G. natychmiast rozpocząć prace przygotowawcze według danych przeze mnie wskazówek.

§ 1

Przybyłego dla sformowania D.O.G. Poznań Generała - ppor. Zielińskiego oznajomić z biegiem spraw i kompetencji poszczególnych urzędów i przedkładać jemu wszystkie, zażądane przez niego dane i dokumenty.

§ 2

Na mocy Ustawy Sejmowej z dnia 1 sierpnia 1919 r. wprowadzam z dniem 1 września 1919 r. w powierzonych mi oddziałach Wojsk Polskich i na terenie okupowanym przez nie, organizację sądownictwa wojskowego według ustawy o tymczasowej organizacji sądowej Wojska Polskiego, zatwierdzonej Dekretem Wodza Naczelnego z dnia 10 stycznia 1919 r.

A. Organizacja.

Zmiana ta stopniowo dokonywać się może: rozpocznie się od reorganizacji "Głównego Sądu Wojennego", który od 1 września 1919 r. prowadzi nazwę "Sądu Okręgu Generalnego w Poznaniu". Kancelaria znajduje się nadal przy ul. Lipowej nr 7. Wyroki tego sądu nie podlegają - po wprowadzeniu nowej procedury - potwierdzeniu Dowództwa Głównego, tylko kasacji przez Naczelny Sąd Wojskowy w Warszawie. Przy sądzie tym ustanawia się od 1 września b.r. "Prokuraturę Wojskową" dla prowadzenia dochodzeń, wnoszenia, zastępowania oskarżeń i wykonywania wyroków.

Doniosłość tej prokuratury polega głównie na tym, że wykonuje ona prawa, które dawniej wykonywał tzw. "Zwierzchnik Sądowy" /Gerichtscherr/. Prokuratura ta musi mieć stały kontakt z władzami zwierzchnimi wojskowymi.

Na wniosek prokuratury rozpoczyna śledztwo osobny sędzia śledczy, po ukończeniu tegoż wnosi prokuratura oskarżenie.

Sąd orzekający składa się z sędziów - prawników wojskowych i frontowych oficerów i żołnierzy.

Sąd i sędziowie są w wykonywaniu obowiązków swych, ustawą przewidzianych, zupełnie niezależni od Ministerstwa Spraw Wojskowych i od władz wojskowych.

Sądy Okręgowe w Poznaniu, Gnieźnie, Inowrocławiu i Ostrowie funkcjonują na razie nadal, tak samo sędziowie śledczy. Zastąpi się je z czasem sądami pułkowymi, dla każdego poszczególnego pułku. Bliższe szczegóły zostaną podane później. Celem przygotowania sędziów pułkowych /oficerów sądowych, nie-prawników/ odbędzie się kurs osobny.

B. Administracja.

Administracja zarządu sądownictwa wojskowego oraz sprawy personalne oficerów korpusu sądowego przechodzą z chwilą rozkazu niniejszego pod Zarząd Departamentu VI. Wojskowo-Prawnego Ministerium Spraw Wojskowych w Warszawie, plac Saeki 5.

Sądy doraźne podlegają nadal władzy cywilnej. Prawo nominacji sędziów oraz zatwierdzenie wyroków, przysługujące mi na mocy rozporządzenia Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 13 stycznia 1919 r. przechodzi na Ministra dla b. dzielnic pruskich.

Pod względem kasowym pozostaje na razie wszystko bez zmiany.

Przekazanie spraw powyższych i pracę przygotowawczą polecam Prezydentowi Sądownictwa Wojskowego, pułkownikowi korpusu sądowego Sławskiemu.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński

Jenerał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Jenerał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b.zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono sprawy duszpasterstwa, dyscypliny, raportów i personalne.

Nr 119

1919 sierpień 28, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 216 Dowództwa Głównego w sprawie mianowania dowódcy Frontu Wielkopolskiego i opinii o bojach Grupy Wielkopolskiej.

Ogłaszam Dekret Wodza Naczelnego:

D E K R E T

Na podstawie Ustawy Sejmowej z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu byłej dzielnicy pruskiej art. 7 i Dekretu Naczelnego Wodza Nr Szt.Gen. 2296/I z dnia 20 sierpnia 1919 r., mianuję Generała Broni Józefa Dowbora-Muśnickiego Dowódcą Frontu Wielkopolskiego według rozkazu Naczelnego Dowództwa Nr Sz.Gen. 504/III z dnia 1 czerwca 1919 r.

/-/ Józef Piłsudski
Naczelnny Wódz

Ogłaszam pismo gen. Iwaszkiewicza z dnia 31 lipca 1919 r. przesłane gen. Konarzewskiemu:

Ostatnie dni w dziejach frontu galicyjsko-wołyńskiego przyniosły niemiłą stratę dla szeregów naszych, bo zegna je gen. Konarzewski tak wielce zasłużony na polu obrony kresów wschodnich. Dziwnym trafem danym było gen. Konarzewskiemu zjednać sobie serca współwalczących nadzieję, jaką wzbudził dwukrotnym swym przybyciem wraz ze swą dzielną Grupą Wielkopolską w krytycznych momentach, w jakich się znajdowała ta część kraju. Dwa razy rozwiązało przybycie jego Grupy gniotącą zmorę, jaka zawisła była nad orężem polskiego żołnierza tu na wschodzie - dwa razy wzbudziły szare rogatywki otuchę i dodały przez bratnie współdziałanie bodźca do odwetu i zaostrzyły bagnety wschodnich obrońców do ostatecznego pokonania wroga i odrzucenia go poza granice - gdzie on należy. Że współpomoc braci Wielkopolskiej była tak obfita i owocna, to w pierwszym rzędzie zasługa gen. Konarzewskiego - który swym sprężystym, umiejętnym kierowaniem Grupy Wielkopolskiej wiódł ją zawsze do zwycięstwa.

Dziś odchodzi gen. Konarzewski na równie zaszczytne stanowisko Dowódcy Dywizji Wielkopolskiej na froncie Białorusko-

Litewskim, by i tam swą osobą wśród Wielkopolan stwierdzić nierozłączność oręża polskiego i przynieść mu powodzenie.

Z okazji Jego odejścia wyrażam me pełne podziękowanie dla Niego i całej Grupy Wielkopolskiej, na drogę dodaję, że żołnierz, którego on ze sobą przyprowadził, nadal będzie się tak bratnio jak dotychczas u nas czuł, życzę Mu wraz z wojskami, stojącymi pod moimi rozkazami "Szczęść Boże na nowych polach bitew".

--a

/Wacław/ Iwaszkiewicz
Generał i dowódca

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muénicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące zwolnienia żołnierzy z wojska, sprawy porządkowe i personalne.

Nr 120

1919 wrzesień 1-9, Poznań. - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

Front północny: Nieprzyjaciel wzmocnił w kilku miejscach znacznie obsadę frontu, mianowicie artylerią. Zaczepki patroli niemieckich zwłaszcza na kujawskim i czarnkowskim odcinku nie ustają. 7 września ostrzeliwał nieprzyjaciel z dział i miotaczy min przejście przez Noteć pod Pianówką.

Front zachodni: W okolicy Międzychodu i Leszna patrole niemieckie prawie co noc podchodzą pod nasze pozycje, by bezpodstawną strzelaniną spowodować nasze oddziały do przekroczenia linii

demarkacyjnej. Poza tym obrzuca nieprzyjaciel nasze pozycje - zwłaszcza pod Zatuniem - od czasu do czasu minami.

Front południowy: Na tym froncie panował od początku sierpnia stosownie do zawartych lokalnych rozejmów - zupełny spokój. Po wybuchu powstania na Śląsku sprowadził nieprzyjaciel posiłki na pogranicze Księstwa i próbował - mianowicie na odcinku rawickim - zawikłać nasze posterunki w walki.

Cierpliwość i dyscyplina naszych wojsk - przestrzegających jak najściślej linię demarkacyjną - wystawiona wobec tego na trudną próbę.

Szef Sztabu

Jan Wroczyński, gen.ppor.

Oryginał, mpia

CAW, Armia Gen. J.Hallera, t.123.6.46.

Ne 121

1919 wrzesień 6, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 220 Dowództwa Głównego w sprawie nadania odznaczeń i opisu umundurowania Szkoły Oficerskiej w Poznaniu.

Naczelna Komenda WP we Lwowie nadała oficerom, podoficerom i szeregowcom Kompanii Lwowskiej

"Krzyż Obrony Lwowa"

za działalność i trudy poniesione w bojach o całość i niepodległość Rzeczypospolitej w czasie walk o obronę Lwowa od 12 marca do 1 lipca 1919 r.

Cieszę mnie niezmiernie to, nowe uznanie dzielności i bohaterstwa Żołnierza Wielkopolskiego. Rozkazuję wpisać te odznaczenia do list ewidencyjnych.

--8

Ogłaszam i zatwierdzam opis umundurowania Szkoły Oficerskiej w Poznaniu:

I. Płaszcz: jak w piechocie, ale

a/ kołnierz - obsyty karmazynem, lekko podniesiony, na zewnątrz przy spięciu patki karmazynowe - wedle załączonego wzoru - szerokości 3 1/2 cm a długości 9 cm. przedni kant wsyty w kołnierz, tylny koniec wycięty i zaopatrzony guziczkiem, /Załącznik I do Rozk. D.G. nr 220 z dnia 6 września 1919 r./

b/ naramiennik - obsyty karmazynem, na 2 cm od rękawa litery szkolne "S.O.", naramiennik długości 12 cm u wszycia w rękaw 5 cm.

II. Mundur:

a/ kroju oficerskiego - kieszenie na piersiach, rękawy, kieszenie- kołnierz i naramiennik obsyte karmazynem,

b/ mundur zapina się na 6 guzików z orłami, przy kieszeniach guziki tej samej wielkości, na rękawach po 2 guziki mniejsze,

c/ kołnierz - na nim patki karmazynowe /podług załączonego wzoru/ szerokości kołnierza, długości 9 cm ze skośnie wyszytym liściem laurowym. /Załącznik I Rozk. D.G. nr 220, z dnia 6 września 1919 r./,

d/ naramiennik obsyty karmazynem, na 1 cm od wszycia litery "S.O."

III. Spodnie:

a/ krój oficerski - od kolana węższe, na łydce spinane, kieszenie boczne, w pasie spinane na guziki,

IV. Czapka: jak w piechocie:

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące spraw porządkowych, dyscypliny, personalnych oraz poszukiwań zabiegów.

Nr 122

1919 wrzesień 11, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 222 Dowództwa Głównego w sprawie zbierania materiałów historycznych do dziejów powstania w Wielkopolsce.

--a

Wszyscy oficerowie i żołnierze, którzy brali udział w powstaniu dnia 27-go grudnia 1918 r. i przyczynili się do oswobodzenia Księstwa Poznańskiego, zechcą przesłać opisy oraz notatki jak np.: dzień wybuchu, miejscowość, stan sił nieprzyjaciela oraz sił własnych, nazwiska dowódców i organizatorów, przebieg walki, dalsze działanie aż do objęcia dowództwa przez generała Dowbor-Muśnickiego i inne szczegóły, mogące służyć za podkład do dzieła historycznego - do Wydziału Historyczno-Wojskowego Sekcji Naukowej D.G.

--a

Ze zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące zdobyczy wojennej, etatów, spraw personalnych, zaopatrzenia dla wracających jeńców - Polaków.

Nr 123

1919 wrzesień 14, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Front północny: Na lewym skrzydle wzmożona działalność artylerii niemieckiej, a w okolicy Gniewkowa /Argenau/ silny ogień k.m. W centrum - spokój. Na lewym skrzydle w okolicy na północ od Czarnkowa krążyły wczoraj po południu 4 niemieckie latawce.

Front zachodni: Pod Leszkiem /Lissa/ ożywiona działalność wywiadowcza nieprzyjaciela.

Front południowy: Pod Rawiczem stwierdzono ponownie nadejście dalszych posiłków niemieckich; zresztą prócz drobnych utarczek spokój.

--a

Szef III Oddziału
ppłk. S.G. Julian Stachiewicz

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

^a Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 124

1919 wrzesień 16, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 224 Dowództwa Głównego w sprawie mianowania Szefa Urzędu Wojskowego.

--a

Ogłaszam dekret Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 8 sierpnia 1919 r.:

Pana Józefa Szymańskiego z Karolewa mianujemy Szefem Urzędu Wojskowego i polecamy mu równocześnie przyjąć do Urzędu Wojskowego sprawy dotychczasowego Wydziału Wojskowego przy Komisariacie Naczelnej Rady Ludowej.

Pan Szymański będzie należał do IV klasy urzędników państwowych ze stanowiskiem Szefa Wydziału i z poborami tej klasy w myśl rozporządzenia Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 31 lipca 1919 r.

--a

Poznań, dnia 8 sierpnia 1919 r.

Komisariat Naczelnej Rady Ludowej

/-/ Adam Poszwiński /-/ nieczytelny /-/ W.Seyda

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.
Szeft Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące etatów, ławników, spraw personalnych i poszukiwania zabiegów.

Nr 125

1919 wrzesień 20, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 226 Dowództwa Głównego w sprawie stopni oficerskich lekarzy, aptekarzy i dentyistów, awansów i śmierci dowódcy 3 pułku artylerii lekkiej.

--a

Ogłaszam:

Dekret nr 157 Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej:

Lekarzom-dentyistom i aptekarzom określić szarżę i starszeństwo podług prawideł dla lekarzy z następującymi zmianami:

A. Lekarze-dentyści:

- ad.II. 1. Cand-med.-dent., którzy świeżo wstępują do wojska, otrzymują - o ile złożyli fizykiem i absolwowali co najmniej dwa semestry kliniczne - szarżę podporucznika.
2. Lekarze-dentyści z szarżą podporucznika, otrzymują szarżę porucznika, o ile pozostają w tej szarży nie mniej jak 5 lat. Stopień lekarza-dentyisty-porucznika otrzymać można dopiero po przynajmniej 6 miesiącach faktycznej służby oficerskiej.

ad.III. 7. Lekarzom-dentystom oficerom doliczyć do ogólnej sumy lat służby oficerskiej lata studiów, lecz nie więcej jak lat 3 1/2.

ad.III. 7.B. Aptekarze:

Aptekarzom doliczyć do ogólnej sumy lat służby oficerskiej lata studiów i lata nauki aptekarskiej, lecz nie więcej jak razem lat 4 - Oficerowie lekarze-dentyści i aptekarze awansują do kapitana włącznie - na majora tylko w wyjątkowych na specjalne podanie Urzędu Sanitarnego.

Ogłaszam:

Dekret nr 159 Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej:

W uzupełnieniu dekretu o ustaleniu szarż i prawideł dla lekarzy wojskowych zatwierdzamy następujący dodatek:

Nadany lekarzom "charakter" stopnia oficerskiego /charakter podporucznika itd./ "na czas posiadania odpowiedniego stanowiska wojskowego" jest tymczasowy i nie ujmuje żadnych praw, jakie przysługują tym samym stopniom powyższego dodatku. Po 6-ciu miesiącach czynnej służby ma wyższa władza wojskowa prawo tych lekarzy-oficerów, którzy okażą odpowiednie kwalifikacje, i którzy w czynnej służbie pozostaną, mianować lekarzami-oficerami podług prawideł dla lekarzy-oficerów aktywnych.

--a

Na wniosek Szefa Wydziału Wojskowego III b przy K.N.R.L. został nadany dekretem nr 64 Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej za nadzwyczajne zasługi przy spełnianiu obowiązków przy Urzędzie Weterynaryjnym.

Charakter podpułkownika
lek.-wet.-majorowi Władysławowi Koplińskiemu.

--a

Dnia 16 sierpnia 1919 r. zmarł w szpitalu garnizonowym w Białymstoku, raniony 8 sierpnia przy wzięciu Mińska, dowódca 3 płk. art. lekkiej pułkownik Łucjan Kędziereki.

Skreślam go z listy oficerów wielkopolskich.

Na dowódcę 3 płk. art. lekkiej wyznaczam dotychczasowego dowódcę 1 płk. art. ciężkiej pułkownika Antoniego Heinricha, któremu rozkazuję objąć kierownictwo artylerii, wchodzącej w skład Grupy Wielkopolskiej generała Konarzewskiego.

Czasowo dowództwo 1 pułku artylerii ciężkiej objąć majorowi Leonardowi Lubańskiemu.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny, etatów, służby sanitarno-medycznej i sprawy personalne.

Nr 126

1919 wrzesień 30, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 230 Dowództwa Głównego w sprawie zdobycia Bobrujska, przekształcenia Wydziału Wojskowego K.N.R.L., mianowania Inspektora Wojsk Lotniczych WP i członków Komisji Weryfikacyjnej.

Dzielne Wojska Wielkopolskie pod dowództwem gen. - ppor. Daniela Konarzewskiego, po zdobyciu Mińska w bohaterkich bojach posunęły się pod Bobrujsk, zajęły tę twierdzę 28 sierpnia br. sforsowały przejście przez Berezynę i odpędziły wroga na wschód. W walkach tych zdobyto od 8 sierpnia do 14 września:

11 armat

36 jaszczy

52 kulomioty

1574 karabiny

15 kuchen polowych

60 wozów z różnym drogocennym materiałem

258 koni

2 parawozy

100 wagonów

setki tysięcy amunicji do karabinów, mnóstwo bagnatów, aparatów telefonicznych, kablu, materiału wybuchowego itd. Jeńców wzięto 2294.

Przy wkroczeniu naszych wojsk do Bobrujska powitała je w imieniu tamtejszego społeczeństwa p. Handank-Wojewódzka następującym przemówieniem:

"Piersi i serca nasze nie mogą pomieścić radości niezmiernej i szczęścia, widząc Was i witając - rycerze nasi najmilsi! Po dniach ciemnych i czarnych, po dniach ciężkiego smutku i niewoli, zaświtała i dla nas wreszcie jutrzienka swobody. Zdala już usłyszeliśmy szum skrzydeł białego orła. I stał się cud, co prawda dawno przez nas oczekiwany: Oto Nowe Życie! Za te dobrodziejstwa, za dary tak hojne i wspańnię, jak mamy się Wam odwdzięczyć Bracia Rodacy?

Więc w zamian niesiem Wam tylko w darze kwiaty uczuć i nasze wdzięczne serca.

Niech żyje Wódz Białych orłów Generał Konarzewski! Niech żyją rycerze Wielkopolscy!

Dowódca Frontu Litewsko-Białoruskiego, gen. Stanisław Szepetycki, wydał po zdobyciu Bobrujska rozkazy, które poniżej ogłaszam:

Rozkaz Dow. Frontu Lit.-Białoruskiego z 30 sierpnia 1919 r.

Przed chwilą otrzymałem wiadomość o wzięciu Bobrujska przez dzielne oddziały dywizji wlkp. Wielkie zwycięstwo, osiągnięte przez Pana Generała, jest ładnym i pełnym doniosłości wypadkiem prowadzonych obecnie przez nas operacji, oddając w nasze ręce tak ważny punkt strategiczny, jakim jest twierdza Bobrujsk. Z radością zostanie przyjęte przez kraj cały.

Panu Generałowi, wszystkim oficerom, dzielnym Poznańczykom i dowództwu czołgów, które tak świetnie współdziałały, tworząc całość z atakującą piechotą - składam wyrazy podziękowania i głębokiego uznania za bohaterską i pełną samozaparcia się służbę dla Ojczyzny.

Rozkaz Dow. Frontu Lit.-Biał. z dnia 3 września 1919 r.:

Mężnie odpierając silny nacisk wroga, Dywizja Włkp. nieoprzestała tylko na samej obronie, ale w niepowstrzymanym ataku sforsowała Berezynę, zadając na jej wschodnim brzegu dotkliwą klęskę nieprzyjacielowi. Za ten dzielny czyn, uwięziony odrzuceniem nieprzyjaciela z zabraniem mu bogatej zdobyczy w działach, jeńcach i materiale wojennym, wyrażam Panu Generałowi, wszystkim dowódcom oraz żołnierzom moje uznanie i podziękowanie.

--a

Ogłaszam dekret Ministerstwa dla b. dzielnicy pruskiej z dnia 30 sierpnia 1919 r.:

Dekret

Dotychczasowy wydział wojskowy III b. przy Komisariacie N.R.L. przekazalca się w sekcję dla spraw wojskowych, która podlegać będzie wydziałowi IV a, dla spraw administracyjnych w Ministerstwie b. dzielnicy pruskiej.

--a

Ogłaszam Dekret Naczelnego Wodza nr 3417/II W.M./19:

Dekret

Mianuję Generała-Podporucznika Gustawa Macewicza - Inspektorem Wojsk Lotniczych.

/-/ Józef Piłsudski, Wódz Naczelny

Inspektor Wojsk Lotniczych Wielkopolskich, Gen. ppor. Gustaw Macewicz otrzymał nominację na wyższe stanowisko Inspektora Wojsk Lotniczych Rzeczypospolitej Polskiej.

Gen. Macewicz potrafił dobrać sobie odpowiednich współpracowników i nie tylko wzorowo zorganizować, lecz i oprzeć na silnych podetawach Lotnictwo Wielkopolskie.

Wyszkolenie lotników-uczni, jak również praca w warsztatach na ławicy pod jego kierownictwem były bez zarzutu, czego najlepszym dowodem jest minimalna ilość jakichkolwiek wypadków.

Żał, który odczuwam, rozstając się z gen. Macewiczem zmniejsza jedynie nadzieję, że potrafi on, pracując obecnie w szerszym zakresie, postawić całe Lotnictwo Polskie na należytej

wysokości.

Szczęść mu Boże w dalszej pracy "Ku Chwale Ojczyzny".

Podaję do wiadomości i ścisłego wykonania telegram M.S.W. IV. 26345/IV:

Wódz Naczelny zamianował przewodniczącym komisji weryfikacyjnej I korpusu płk. Suszyńskiego Stefana, członkami: mjr Stanisława Nowakowskiego i kpt. Lewandowskiego, ppłk. Stanisława Taczaka przewodniczącym komisji b. armii niemieckiej; członkami: rtm. Adamczewskiego i kpt. Antoniego Szymańskiego.

Wymienieni zameldują się natychmiast w Dep. 4 M.S.W.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech

Egz. drukowany.

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu, dotyczące umundurowania, dyscypliny, sądownictwa wojskowego i sprawy personalne.

Nr 127

1919 październik 2, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 231 Dowództwa Głównego w sprawie walk na froncie litewko-białoruskim, przeformowania artylerii, sformowania pułku rezerwowego.

§ 1

Oficerowie i Żołnierze Wielkopolecy I

Wojska Polskie zbliżają się na wschodzie do dawnych granic Rzeczypospolitej Polskiej z czasów przedrozbiorowych. Czterokrotne wysiłki nieprzyjaciela, aby położyć kres zwycięskiej ofensywie Polski, kończyły się jego klęską. Formacje Wielkopolskie za każdym razem odegrały decydującą rolę w Galicji Wschodniej - dwa razy w Mińszczyźnie i na Dźwinie. Każdy raz

brały w tych walkach udział tylko poszczególne pułki: 1, 2, 3, 4 i 10 strzelców, 1 ułanów, 3 artylerii polowej, również niektóre baterie 1 i 2 pułków artylerii polowej i ciężkiej i lotnicy.

Te niewielkie siły okazały się wystarczającymi.

Tak świetne rezultaty są bez wątpienia spowodowane uczuciem wielkiej miłości Ojczyzny, ożywiającym szeregi wojsk naszych, jak również ich dobrym wyćwiczeniem i zaopatrzeniem.

Cześć i chwała Tobie, Żołnierzu Wielkopolski! - Nie schodź z obranej prostej i jasnej żołnierskiej drogi i nie daj się zwieść z niej na fałszywe tory, pomny, że Ojczyznę czekają jeszcze ciężkie próby.

Należy się też głębokie uznanie tym osobom i urzędom, które swą niezmordowaną i uczciwą pracę potrafiły mimo niezwykle trudnych warunków nie tylko ubrać i wyekwipować żołnierza tu na miejscu, lecz i zorganizować jego wyżywienie i zaopatrzenie na dalekich kresach Rzeczypospolitej.

§ 2

I. Na mocy rozkazu organizacyjnego M.S. Wojsk. i pisma Gen. Insp. Artl. nr 8714, rozkazuję przeformować Artylerię Wielkopolską tworząc przy każdej dywizji brygadę artylerii i to jak następuje:

- a/ 1 pułk artylerii polowej i 2 pułk artylerii ciężkiej tworzą II Brygadę artl. wlkp.
- b/ 2 pułk artylerii polowej i 1 pułk artylerii ciężkiej /II i III dyon/ tworzy III brygadę artl. wlkp.
- c/ 3 pułk artylerii polowej i 3 pułk artylerii ciężkiej tworzy I brygadę artl. wlkp.

3 pułk artylerii ciężkiej sformować z dotychczasowego I dyonu, 1 pułk artylerii ciężkiej.

II. Dowódcami brygad artylerii wyznaczam aż do zatwierdzenia przez Naczelnego Wodza:

- a/ Dowódcą II brygady artl. wlkp. - gen. ppor. Anatola Kędzierskiego z pozostawieniem jednocześnie na stanowisku Inspektora Artl. Frontu Wielkopolskiego.
- b/ Dowódcą III brygady artl. wlkp. - ppłk. Władysława Sczanieckiego,

c/ Dowódcą I brygady artl. wlkp. - płk. Antoniego Heinricha:

III. a/ Dowódcą 1 pułku artl. p. naznaczam - ppłk. Rudolfa Niemirę,

b/ Dowódcą 3 pułku artl. p. naznaczam - ppłk. Leona Dembskiego.

§ 3

Dowództwo O.W.II z baonów garnizonowych, znajdujących się w jego rozporządzeniu sformuje pułk rezerwowy w składzie 4 baonów, organizując każdy baon wedle etatów dla baonów strzelców.

Dowództwo pułku obejmie kpt. Kazimierz Zenkteler, pełniąc nadal obowiązki Dowódcy O.W.II. Pułk otrzymuje nazwę 1-go pułku rezerwowego - a oficerowie i żołnierze, należący do tegoż pułku, na kołnierzach nosić będą odznakę "1R". Dla pułku należy sformować baon zapasowy. Insp. O.K.U. - na zapotrzebowanie winna dostarczyć odpowiednią ilość ludzi.

--a

Za zgodność:
/Jan/ Wroczyński,
Generał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący
/Józef/ Dowbor-Muśnicki
Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono sprawy dotyczące etatów, kapelanów, umundurowania i personalne.

Nr 128

1919 październik 3, Warszawa. - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim.

--a

FRONT WIELKOPOLSKI

Front północny: Na prawym skrzydle ożywiona działalność wywiadowcza nieprzyjaciela i silna strzelanina.

W okolicy Gniwkowa stwierdzono, że nieprzyjaciel w dalszym ciągu wzmacnia swe pozycje i zakłada zasieki: czyni to po części we dnie, przebierając swych żołnierzy w ubrania cywilne. Na lewym skrzydle ostrzeliwała artyleria niemiecka Ciazkowo /na zachód od Czarnkowa/.

Front zachodni: Zembowo /na północ od Nowego Tomysła ostrzeliwała niemiecka artyleria. Po zatem nie zauważono zmian u nieprzyjaciela.

--8

w.z. Szefa III Oddziału
kpt. S.G. Tadeusz Kutrzeba

Kopia, mpis

CAW, Oddział III ND WP, t.1.

* Opuszczono fragmenty komunikatu dotyczące sytuacji na innych frontach.

Nr 129

1919 październik, 4. Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 232 Dowództwa Głównego w sprawie weryfikacji podoficerów i używania pieczęci.

Ogłaszam rozkaz M.S.Wojsk. nr 84/II W.M. 19 /pismo M.S. Wojsk. II Wicem. L.dz. 3469/II W.M. 19:

1. D-two Okręgu Generalnego Poznańskiego w porozumieniu się z D-twem Frontu Wielkopolskiego zestawia i przedłoży II-mu Wiceministrowi oraz Insp. S.W. Piechoty listę imienną tych podoficerów byłej armii niemieckiej, którzy nie posiadają pełnego cenzusu wykształcenia, odpowiadają jednak normom dotychczas stosowanym w Wielkopolsce przy nominacjach na poruczników, i którzy do tej nominacji będą podani przez ich oddziały.

2. Podoficerowie ci celem uzupełnienia ich wiadomości ogólnych oraz wojskowych przejdą 6 miesięczny kurs uzupełniający według programu, wypracowanego przez I.S.W.P., przyłączony albo do Szkoły Oficerskiej w Poznaniu, albo do Szkoły Podchorążych w Warezawie.

Siły nauczycielskie mogą być powoływane spośród profesorów cywilnych.

3. Egzamin oficerski po ukończeniu kursu odbędzie się przed komisją powołaną przez I.S.W.P., przy udziale przedstawicieli Dep. Naukowo-Szkolnego, Dow. Okręgu Gen. Poznańskiego, Dow. Frontu Wielkopolskiego oraz Gen. Insp. Piechoty.

Egzamin ten przy pomyślnym wyniku ma dać kandydatom stopień podporucznika.

Zastrzeżenie, sformułowane przez Radę Naczelną Ludową przy analogicznych nominacjach, pozostaje w mocy /powstrzymanie dalszego awansu aż do chwili uzyskania przepisanego cenzusu ogólnego/.

D.O.Gen. Poznań oraz I.S.W.P. w porozumieniu się z Dep. V., M.S.Wojsk. i M.Oświaty opracują projekt ułatwień uzyskania przez rzeczonych oficerów wymaganego świadectwa z ukończonych 6-ciu klas gimnazjalnych. Wskazaniem by było zorganizować dla tej kategorii oficerów specjalne kursy przygotowawcze.

4. Dep. IV., M.S.Wojsk. ułoży formułę dekretu, mianującego oficerów powyższej kategorii /zawierającą zastrzeżenie w sprawie dalszego awansu/.

Ogłaszam rozkaz Naczelnego Dow. W.P. /Sztabu Generalnego/ nr 171 z dnia 17 września 1919 r. nr 12006/V /Pieczęcie okrągłe - prawo używania/:

Aż do wydania szczegółowych rozporządzeń, regulujących prawo posiadania i używanie okrągłych pieczęci urzędowych przez poszczególne Dowództwa i zarządy oddziałów formacji frontowych i etapowych, ustanawia się prowizorycznie następujące normy:

Okrągłe pieczętki urzędowe z orłem państwowym i odpowiadającym danej formacji napisem, mają używać jedynie Do-

wództwa pułków lub samodzielnych baonów, D.P.E., względnie równorzędne i na równych prawach pozostające dowództwa, komendy pomocniczych formacji i zakładów, którym etatem lub osobnym rozkazem przyznano prawa dowództw pułków lub samodzielnych baonów. Pieczętki te przechowują dowódcy osobiście, ponosząc pełną odpowiedzialność za ich użycie w myśl odnośnych przepisów obowiązujących.

Komisje kasowe przy wyżej wymienionej kategorii dowództw mają używać pieczęci okrągłej z napisem władzy, przy których istnieją, z dopisem "Komisja Kasowa". Pieczęć przechowuje prezes Komisji Kasowej.

Przy dowództwach dywizji piechoty /D.O.E./ /grupy operacyjnej/ lub brygady mają być używane pieczęcie okrągłe jedynie przez Dowództwo dywizji /grupy op./ brygady tzn. z orłem państwowym i napisem: "Dowództwo N-tej dywizji /brygady/ piechoty". Pieczęć, ta znajduje się w przechowaniu odnośnego Szefa Sztabu /adiutantura sztabu/. Ze względu na samodzielniejszy zakres pracy przy Intendenturach Dowództw Dywizji /grupa op./ zezwala się na używanie przez nie pieczęci okrągłej z orłem państwowym i napisem: "Dowództwo N-tej dywizji piechoty - Intendentura". Pieczęć przechowuje Szef Intendentury.

Przy Dowództwach Frontu, które zorganizowane są na wzór Maczelnego Dowództwa znajduje się w przechowaniu /oficera Szt. Gen. przeznaczanego przez/ Szefa Sztabu pod jego osobistą odpowiedzialnością pieczęć okrągła Dowództwa Frontu z orłem państwowym i odpowiednim napisem: "Dowództwo Frontu Wołyńskiego", następnie winny posiadać oddziały I /organizacyjne/, II /informacyjne/, III /operacyjny/, IV /kwatremistrzowski/, V /prezydialny/ po jednej pieczętce okrągłej z orłem państwowym, napisem odpowiedniego frontu, jak również i nazwą odnośnego oddziału. Np. "Dowództwo Frontu Galicyjskiego - Oddział III", które przechowują Szefowie poszczególnych Oddziałów pod osobistą odpowiedzialnością.

Ze względu na samodzielniejszy zakres działania Intendentury Frontu, Szefów Sanitarnych Frontu, dziekanów frontu,

referentów sądowo-prawnych frontu, zezwala się tym wymienionym na posiadanie i używanie odpowiednich okrągłych pieczęci z orłem państwowym i napisem odnośnego dowództwa frontu z dodaniem jednak nazwy wyżej wymienionych referatów, np. "Dowództwo Frontu Litewsko-Białoruskiego - Szef Sanitarny".

Za używanie innych pieczęci względnie używanie przez niewymienione w tem rozporządzeniu władze okrągłych stempli urzędowych, pociągać będzie Naczelne Dowództwo odnośnych bezpośrednich dowódców, względnie Szefów Sztabów do surowej odpowiedzialności, których równocześnie czyni się za wykonanie i dopilnowanie powyższego rozkazu odpowiedzialnymi.

Dowództwa Frontu i wprost Nacz. Dow. podlegających formacji zameldują do 1-go listopada br. przeprowadzenie i wykonanie powyższego rozkazu.

Tym samym załatwia się nr 7001/IV Dowództwa Frontu Litewsko-Białoruskiego.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muénicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące stanu amunicji w oddziałach, pracy oficerów informacyjnych, etatów i sprawy personalne.

Nr 130

1919 październik 7, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 233 Dowództwa Głównego w sprawie śmierci dowódcy 1 Dywizji Strzelców Wielkopolskich.

Ogłaszam telegramy Naczelnego Dowództwa Wojsk Polskich i Ministra Spraw Wojskowych:

Do generała broni Dowbor-Muśnickiego, Poznań.

Naczelne Dowództwo, okryte ciężką żałobą z powodu bohater-
skiej śmierci ś.p. generała por. Stanisława Dubiskiego, wy-
raża na tej drodze szczerzy żal i głębokie współczucie. Pamięć
tego bohaterskiego obrońcy Litwy pozostanie niezatartą w his-
torii naszego narodu.

Naczelne Dowództwo Sztab Generalny - Haller, pułkownik

Do generała broni Dowbor-Muśnickiego

Na wieść o bohaterskiej śmierci na polu chwały gen. Dubis-
kiego, dowódcy 1-ej dywizji strzelców wielkopolskich, śpieszę
przesłać na Twe ręce, Panie Generale, wyrazy serdecznego żalu
i współczucia z powodu bolesnej straty, jaką ponosi Armia Pol-
ska i Ojczyzna. Imię generała Dubiskiego, tak chlubnie zapisa-
ne w dziejach odrodzonej Polski, zachowują żyjące i przyszłe
pokolenia we wdzięcznej i trwałej pamięci.

Minister Spraw Wojskowych

/-/ J. Leśniewski, generał-porucznik

Dnia 28-go września br. poległ na polu chwały, ugodzony kulą
nieprzyjacielską **Generał-porucznik i Dowódca 1-szej Dywizji**
Strzelców Wielkopolskich Stanisław Dubiski. Nieprzyjacielska
kula trafiła Najdzielniejszego, Ojczyzna straciła pierwszego
generała i najlepszego swego syna, prawego Polaka o charakte-
rze czystym jak kryształ, ukochanego Wodza swej dywizji,
troskliwego jej Opiekuna i Ojca i nigdy nam niezapomnianego
przyjaciela.

Generał - porucznik Stanisław Dubiski pośpieszył prowadził
Swą dzielną dywizję w bohaterskich bojach "Ku Chwale Ojczyz-
ny" i by po dniach ciemnych, smutku i niewoli zanieść na chwa-
le oręża swym braciom swobodę - czynnie wystąpił w obronie
granic Rzeczypospolitej w pierwszych szeregach, dając dowód
największego poświęcenia i ofiarności, jak przystało na praw-
dziwego Żołnierza Polskiego.

Niech Mu ta ziemia, którą tak umiłował i dla której życie oddał, lekka będzie.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące dyscypliny, szkolenia przeciwgazowego, taboru kolejowego i spraw personalnych.

Nr 131

1919 październik 14, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 236 Dowództwa Głównego w sprawie składu Grupy Wielkopolskiej i posługiwania się pieczęciami z orłem.

W uzupełnieniu § 1 Rozk. D.G. nr 231 z dnia 2 października 1919 r., czytaj zdanie ostatnie ustępu pierwszego:

Każdy raz brały w tych walkach udział tylko poszczególne pułki: 1, 2, 3, 4 i 10 strzelców, 1 ułanów, 2 baterie dywizjonu artylerii konnej, 3 p. artylerii polowej, również niektóre baterie 1 i 2 pułków artylerii polowej i ciężkiej i lotnicy.

Rozkazuję, ażeby:

a/ bataliony samodzielne posługiwały się pieczęcią z orłem;

b/ bataliony pułkowe zaś pieczęcią bez orła.

Rozkaz powyższy ściśle przestrzegać należy.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

* Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące prawa do noszenia munduru w WP, zasad przyjmowania do Szkoły Podchorążych w Warszawie, etatów, służby sanitarno-medycznej i sprawy personalne.

Nr 132

1919 październik 20, Warszawa. - Organizacja Dowództwa Okręgu Generalnego w Poznaniu i Dowództwa Frontu Wielkopolskiego zatwierdzona przez Ministerstwo Spraw Wojskowych.

I

W ślad za rozkazem M.S.Wojsk. Dep. I. Nr 791/Op zostaje w po rozumieniu z Naczelnym Dowództwem na podstawie konferencji odbytej w Poznaniu przez przedstawicieli N.D.M. S.Wojsk., D.G.P. D.O.Gen. i Urzędu Wojskowego przeprowadzony rozdział Dowództw, Wojsk i zakładów Wielkopolskich pomiędzy dowództwem Frontu Wielkopolskiego i D.O.Gen. Poznań.¹

D.O.Gen. Poznań podlega zasadniczo cały obzary byłego Ke. Poznańskiego w granicach obecnych, a w przyszłości w granicach przyznanych Polsce przez traktat pokojowy.

Podziału terytorialnego na teren wojenny podlegały D-twu frontu i teren D.O.Gen zasadniczo się nie przeprowadza, rozdział ma charakter tylko funkcyjny.

W rozgraniczeniu kompetencji D.O.Gen. i D-twa frontu ustala się ogólnie:

1. D.O.Gen. przypada a/ wszelka władza wojskowa zwierzchnia, dyscyplinarna i wojskowo-sądowa nad formacjami podległymi D.O.Gen.
- b/ Przeprowadzenie reorganizacji oraz dalsze organizowanie w myśl rozkazów M. S.Wojsk. formacji podległych D.O.Gen. Reorganizację oddziałów podległych Dowództwu frontu przeprowadza Dow. frontu w myśl rozkazów Nacz. D-twa.

- c/ Wszelkie sprawy związane z poborem i zacięciem /także w pasie przyfrontowym/.
- d/ Wyszkozenie, formowanie uzupełnień dla oddziałów frontowych.
- e/ Zaopatrywanie Wojsk na terenie D.O.Gen. Poznań oraz podległych Dow. Frontu Wielkopolskiego w granicach swej kompetencji /bez zakupów i fabrykacji/.
- f/ Prowadzenie przez oddziały zapasowe ewidencji wszystkich formacji należących terytorialnie do Okręgu Generalnego Poznań oraz tych, których formacje zapasowe tymczasowo eksterytorialnie w Okręgu Generalnym się znajdują; odpowiednie materiały przekazać D-two Główne D.O. Gen. Poznań.
- g/ Zarząd wszystkich budynków wojskowych i stałych fortyfikacji na terenie Ks. Poznańskiego.
- h/ Osłona przewodów telefonicznych i telegraficznych oraz ważnych z punktu widzenia wojskowego obiektów kolejowych na terenie D.O.Gen., aż po granice linii demarkacyjnej między O.Gen. a frontem Wielkopolskim.
- i/ Stosunek D.O.Gen. do formującej się dywizji Pomorskiej został ustalony rozkazem M.S.Wojsk. Dep. I. Nr 2671 z dnia 12.IX. br. i M.S.Wojsk. Dep. I. 3833 z dnia 29.IX.
- j/ Przedstawicielstwo M.S.Wojsk. wobec Komisji państw Koalicyjnych w Poznaniu.

2. W zakres kompetencji D-twa frontu Wielkopolskiego wchodzi oprócz akcji operacyjnej na swym odcinku:

- a/ Wszelka władza wojskowo-zwierzchnicza, dyscyplinarna i wojskowo-sądowa nad formacjami podległymi D-twu frontu.
- b/ Przeprowadzenie reorganizacji oddziałów podległych Naczelnemu D-twu /wedle wyszczególnienia zawartego w niniejszym rozkazie.
- c/ służba bezpieczeństwa /żandarmeria polowa/ służba policyjno-sanitarna, osłona przewodów telegraficznych i telefonicznych oraz wojskowo ważnych obiektów kolejowych i kontrola na drogach i szosach w pasie zamkniętym z jednej strony linią frontu, z drugiej zaś linią przechodzącą przez następujące miejscowości: Inowrocław /wyłącznie/ Barcin, Słupy, Kcynia, Wągrowiec, Rogoźno, Ryczywół, Obrzycko, Wronki, Pniewy, Lwówek, Nowy Tomyl, Wolezżyn, Wielichowo, Śmigiel, Krzywiń, Gostyń, Krobia, Pogorzela, Koźmin, Rożki, Ostrów, Strugi, Mikeztał, Bukowo, Doruchów, Wyszarów /wszystkie miejscowości włącznie.
Dowództwo frontu wystawia przepustki dla przekroczenia linii frontu niemieckiej na zewnątrz i kontroluje przejezdnych z Niemiec.
- d/ O ile oddziały podległe dow. frontu znajdują się na terenie Ok. Gen. /wewnątrz/ podlegają D.O.Gen. wyłącznie pod względem lokalno garnizonowym.
Sprawę kwater reguluje punkt V.9 niniejszego rozkazu.
- e/ Oddziały Dywizji Pomorskiej nie podlegają D-twu frontu.
- f/ Do D-twa frontu należą sprawy personalne oficerów formacji podległych D-twu frontu /w porozumieniu z D.O. Gen./.

Stosunek D-twa frontu Wielkopolskiego do D.O.Gen. Poznania reguluje:

- W sprawach gospodarczych punkt V.4
- w sprawach kwaterunkowych punkt V.9
- w sprawach sanitarnych punkt V.5
- w sprawach weterynaryjnych punkt V.11

II

a/ Obecnie istniejący aparat poborowy /O.K.U./, przechodzi w obecnie istniejącym stanie i składzie do D.O.Gen., które przeprowadzi jego reorganizację według następujących wytycznych:

Cały teren Poznańskiego zostaje podzielony na 8 okręgów pułkowych, każdy ze swoją P.K.U.

P.K.U. Poznań obejmuje miasto Poznań, powiaty Poznański /wschodni, zachodni/ i Obornicki.

P.K.U. Kościan obejmuje powiaty Kościański, Śmigielecki, Bukowski, Śremski i Wolsztyński.

P.K.U. Szamotuły obejmuje powiaty: Szamotulski, Międzychodzki, Czarnkowski, Międzyrzecki, Nowotomyski i część Wieleńskiego.

P.K.U. Krotoszyn obejmuje powiaty: Krotoszyński, Rewicki, Koźmiński, Gostyński i część Leszczyńskiego.

P.K.U. Ostrów obejmuje powiaty: Ostrowski, Odolanowski, Ostrzeszowski, Pleszewski, Jarociński i część Kępiańskiego.

P.K.U. Inowrocław obejmuje powiaty: Inowrocławski, Szubiński, Strzeleński, Mogileński i Żniński.

P.K.U. Gniezno obejmuje powiaty: Gnieźnieński, Witkowski, Węgrowski, Średzki i Wrześniński.

P.K.U. Bydgoszcz obejmuje miasto Bydgoszcz oraz powiaty: Bydgoski, Wyrzyk i Chodzież;

Obsada powyższych P.K.U. jak też pułki piechoty /bataliony zapasowe/, które będą rozmieszczone w wymienionych okręgach jako ich okręgach uzupełniających, będą podane osobnym rozkazem. Na razie bataliony zapasowe pozostają w swych dotychczasowych miejscach postoju.

b/ W związku z podziałem terytorialnym będą się uzupełniać na terenie D.O.Gen. Poznań /bez Śląska/ dwie dywizje piechoty o przepisany składzie organizacyjnym, brygada kawalerii oraz oddziały należące do Dowództwa Armii /frontu/.

Szczegółowe rozkazy w tej sprawie będą wydane później.

III

Rozdział poszczególnych Dowództw i wojsk między Naczelną Dowództwo /Dowództwo Frontu/ a M.S.Wojsk. /D.O.Gen./ ma być przeprowadzony w następujący sposób:

1. Dowództwa Dywizji i Brygad pozostają pod rozkazami Naczelnego Dowództwa /Dowództwa Frontu/.
2. Piechota: 12 pułków strzelców - w dyspozycji Nacz. Dow. /D-twa frontu/. Bataliony zapasowe pułków Strzelców w dyspozycji D.O.Gen. Z nich 8 otrzyma okręgi uzupełniające na terenie Księstwa Poznańskiego /w m.p. odpowiednich P.K.U./ cztery pozostałe będą na razie eksterytorialnie umieszczone na terenie Ks. Poznańskiego. Ich Okręgi uzupełniające będą wyznaczone później.

D.O.Gen. w porozumieniu z D-twem Frontu prześle do M.S.Wojsk. Dep. I. projekt, w którym poda, które pułki powinny terytorialnie pozostać przy Poznańskiem.

Pułk Toruński znajdujący się obecnie na terenie Okręgu Generalnego Poznań, należy do formującej się Dywizji Pomorskiej.

Pułk Bytomski pozostaje w dyspozycji Nacz. D-twa; terytorialnego i organizacyjnego przydziału na razie nie otrzymuje.

Batalion Szturmowy we Wrześni przeszedł rozkazem Nacz. Dow. Oddział I Nr 2328/I w skład Pułku Bytomskiego.

Oddział pułkownika Obrony Krajowej Józefowicza pozostaje w dyspozycji Naczelnego Dowództwa.

Kompania Lwowska pozostaje w dyspozycji N.D. W sprawie reorganizacji tych oddziałów będą osobne wydane rozkazy.

Numeracja pułków strzelców /piechoty/ pozostaje na razie bez zmiany.

3. Jazda. I-szy, 2-gi, 3-ci pułki Ułanów Wielkopolskich pozostają w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /D-twa frontu/.

Szwadrony zapasowe przechodzą pod rozkazy D.O.Gen. Miejscem postoju /na razie Poznań/ 3-go pułku ułanów Gniezno.

Doformowanie 2-go pułku ułanów przeprowadzi D.O. Gen.

Poznań przez szwadron zapasowy; w tym celu porozumie się z D-twem Frontu Wielkopolskiego w sprawie dalszego prowadzenia pracy organizacyjnej.

Jazda dywizyjna: formujący się 4-ty pułk ułanów przechodzi pod rozkazy D.O.Gen. sformuje on w przyszłości pułk strzelców konnych, którego szwadrony utworzą jazdę dywizyjną Dywizji Wielkopolskich i Pomorskiej.

4. Artyleria.

a/ Artyleria polowa: 1-szy, 2-gi, 3-ci p.a.p., pozostają w dyspozycji Nacz. Dow. /Dow. frontu/.

Dwie baterie zapasowe przechodzą pod rozkazy D.O.Gen., trzecią baterię zapasową dla 3-go p.a.p. formować będzie D.O.Gen. w miarę napływu materiału artyleryjskiego i koni.

Miejsce postoju baterii zapasowych:

1-go p.a.p. Poznań

2-go p.a.p. Bydgoszcz /na razie Poznań/

3-go p.a.p. Leszno /na razie Poznań/

1-szy i 2-gi p.a.p. wejdą w skład dywizji Poznańskich, 3-ci w skład dywizji eksterytorialnej.

b/ Artyleria ciężka. 1-szy i 2-gi p.a.c. pozostają w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /Dow. frontu/.

Dywizjon zapasowy artylerii ciężkiej przechodzą pod rozkazy D.O.Gen., które sformuje z niego dwie baterie zapasowe p.a.c. według obowiązujących etatów.

M.p. baterii zapasowych 1-go p.a.c. Poznań

2-go p.a.c. Bydgoszcz /na razie Poznań/

1-szy i 2-gi p.a.c. wejdą w skład dwóch dywizji Poznańskich.

c/ Artyleria konna. Dywizjon artylerii konnej pozostają w dyspozycji Nacz. Dow. /D-twa Frontu/ D.O.Gen. sformuje baterię zapasową, która stanie w Poznaniu.

5. Wojska Saperskie. 1-szy i 2-gi baon saperów pozostają w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /D-twa Frontu/.

Dowództwo Główne wydzieli z nich jedną kompanię jako kompanię zapasową /na razie jedną dla obu batalionów/, która przejdzie pod rozkazy D.O.Gen. z m.p. w Poznaniu.

D.O.Gen. przystąpi możliwie szybko do sformowania 2-giej kompanii zapasowej.

Oddział pontonowy 1-go batalionu saperów pozostaje w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /Dow. Frontu/.

6. Wojska Lotnicze. W dyspozycji Naczelnego Dowództwa /Dow. Frontu/ pozostają: trzy eskadry lotnicze, jedna eskadra bojowa i 66-ta eskadra francuska niszczyielska oraz kompania balonów i park aeronautyczny.

Pod kompetencję M.S.Wojsk. /Insp. Wojsk. Lotn./ przechodzą: cała stacja lotnicza w Ławicy, dowództwo Wojsk aeronautycznych w Poznaniu, warsztaty i składy lotnicze w Poznaniu, oficerska szkoła aeronautyczna w Poznaniu. Pod względem gospodarczym i lokalno garnizonowym podlegają one D.O.Gen.

Rozkazy w sprawie organizacji i przynależności oddziałów i zakładów lotniczych będą wydane osobno.

7. Wojska łączności.

a/ Wojska telegraficzne - 1-szy i 2-gi baon telegraficzny pozostają w dyspozycji Nacz. Dow., z tym jednak, że ma być z nich wydzielona jedna kompania jako zapasowa na razie dla obu baonów, która przejdzie pod rozkazy D.O.Gen. /Insp. Wojsk łączności/.

M.P. kompanii zapasowej Poznań.

Do dyspozycji D.O.Gen. przechodzą również kompania lokalna, zwana dotychczas oddziałem naprawy.

Podręczny skład i warsztat znajdujący się obecnie u Naczelnika służby łączności oraz warsztaty reperacyjne Wojsk łączności przechodzą do zapasowej kompanii telegraficznej.

b/ Wojska radiotelegraficzne.

Dowództwo Oddziału radiotelegraficznego przechodzi do dyspozycji M.S.Wojsk I. W.Ł.

Radiostacja forteczna przechodzi bezpośrednio pod rozkazy Naczelnego Dowództwa Radiostacje polowe pod rozkazy Dowództwa Frontu: gospodarczo należą do D.O.Gen. Warszawa.

8. Wojska Kolejowe. Istniejący baon kolejowy pozostaje w dyspozycji Nacz. /D-twa Frontu/ Uzupełnienia przeprowadzi Inspektor Wojsk Kolejowych.

Istniejące składy kolejowo-techniczne przechodzą do D.O.Gen. i stoją do dyspozycji I. W.Kol.

Dwa pociągi pancerne pozostają w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /Dowództwa frontu/.

9. Wojska Samochodowe. Dowództwo oddziałów samochodowych, trzy kolumny samochodowe ciężkie oraz dwie kolumny znajdujące się przy grupach operacyjnych poza ke. Poznańskim i pogotowie samochodowe pozostają w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /D-twa frontu/.

Do D.O.Gen. przechodzą: kadra /szkoła/ szoferów, kolumna zapasowa /w Śremie/. Warsztaty i składy materiałów rep., wszystkie samochody instytucji i jednostek wojskowych podległych D.O.Gen. i 5 samochodów osobowych /z tego trzy na dalsze wyjazdy/.

D.O.Gen. sformuje samochodową: kolumnę zapasową oraz w miarę napływu materiału formować będzie resztę kolumn samochodowych, brakujących do etatowego stanu dywizjonu samochodowego.

Samochód pancerny pozostaje w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /D-twa frontu/.

10. Wojska Taborowe. "Oddziały trenów i kolumn amunicyjnych" przechodzą pod rozkazy D.O.Gen. jako szwadron zapasowy taborów Nr 7.

Dputyczasowe depot zostaje wcielone do szwadronu zapasowego taborów jako okręgowy zapas koni.

Dotychczasowa Sekcja Taborowa przy Departamencie Artyleryjskim w Poznaniu ze wszystkimi warsztatami, zakładami i składami i itp. /składy taborowe b. armii niemieckiej przy ul. Kawaleryjskiej, warsztaty rymarskie, zapasy surowców, na-

rzędzi, uprząży artyleryjskiej i taborowej, siodeł, rzędów końskich itp./ przechodzi pod rozkazy D.O.Gen. i otrzymuje nazwę "Warsztaty Taborowe i skład materiałów taborowych D.O.Gen."

Znajdujące się w rozmaitych punktach Okręgu Generalnego Poznańskiego warsztaty i składy pozostają na razie w swoich miejscach postoju do dalszej decyzji D.O.Gen.

Kompetencji D-twa frontu podlegają wszystkie tabory i kolumny znajdujące się przy oddziałach na froncie.

Szczegółowe rozkazy w sprawie reorganizacji taborów będą wydane osobno.

11. Żandarmeria. Z obecnie istniejącej żandarmerii polowej należy zorganizować trzy plutony żandarmerii polowej według etatu przepisanego przez Insp. Żandarmerii, które przejdą do dyspozycji Dowództwa frontu.

Z reszty sformować 10 plutonów żandarmerii wojskowej, podlegającej D.O.Gen. Oddział zapasowy i szkoła żandarmerii przechodzą do D.O.Gen.

12. Kompanie garnizonowe i gospodarcze, oddziały obrony krajowej, batalion jeńców przechodzą obecnie pod rozkazy D.O.Gen., z wyjątkiem 4-ch baonów obrony krajowej i jednego garnizonowego, które pozostają na froncie w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /D-twa frontu/.

Reorganizacja kompanii garnizonowych i obrony krajowej będzie zarządzona osobnym rozkazem.

13. Wszystkie komendy lokalne i terytorialne także w pasie przyfrontowym /D-twa Okręgów Wojskowych, D-two miasta Poznań, D-twa Planu i Komendy Powiatowe/ wraz z miejscowymi garnizonami przechodzą w obecnym stanie pod rozkazy D.O.Gen., które przeprowadzi ich reorganizację względnie rozwiązanie, a mianowicie:

Dowództwa Okręgów Wojskowych, mają być zniesione.

Dowództwo Miasta Poznań pozostaje.

Dowództwa Placów, mają być zorganizowane jak podane w tajnym dodatku do Dz.Roz. Wojsk. Nr 3/T i 6/T z dnia 11.VII i 9.VIII b.r.

Komendy Powiatowe mają być zniesione ich agendy obejmują D-twa Placów, P.K.U. względnie oficerowie ewidencyjni.

Personel rozwiązanych D-tw przechodzi do dyspozycji D.O. Gen.

14. Szkoły. Wszystkie szkoły przechodzą do D.O.Gen., które zachowuje nad szkołami i kursami Wojsk. ten zakres władzy, jaki posiadało dotychczas Dow. Główne o ile poszczególne z nich nie będą bezpośrednio podporządkowane Dep. Insp. Gen. oraz Insp. Szkoły.

Oficerowie piechoty w Poznaniu

Wielkopolska szkoła podoficerów w Biedrusku oraz szkoła oficerów obrony krajowej przechodzą jako szkoły typu wojennego bezpośrednio pod rozkazy Insp. Szkół Wojen. Piech., od D.O.Gen. zależą pod względem gospodarczym i lokalno-garnizonowym.

Szkoła podoficerów Jazdy podlega przez inspekcyjnego oficera jazdy przy D.O.Gen. - Gen. Insp. Jazdy.

Szkoła oficerów i podoficerów artylerii, podlega przez inspekcyjnego oficera artylerii przy D.O.Gen. Gen. Insp. Artylerii.

Szkoła dla Wojsk Technicznych:

a/ radiotelegrafii przechodzą pod rozkazy I. W.Ł. w Warszawie

Mają być przydzielone do zapasowej kompanii telegr. b/ telegrafii

c/ telefonistów pułkowych

d/ telefonistów w baonach telef.

Szkoła szoferów w Śremie ma być przydzielona do zapasowej kolumny samochodowej: podlega pod względem techniczno-szkolnym I. W.Samoch.

Wszystkie szkoły lotnicze w Ławicy przechodzą pod bezpośrednie rozkazy Insp. Wojsk. Lotn.

Szkoła aeronautyczna oficerów i podoficerów specjalistów przechodzą pod bezpośrednie rozkazy I.W.Ł.

Kursy oficerów taborowych, przechodzą pod rozkazy Insp. Wojsk Taborowych.

Kursy rusznikarskie, przechodzą pod rozkazy Departamentu Artyleryjskiego M.S.Wojsk.

D.O.Gen. Poznań ma nad tymi szkołami władzę sądową, dyscyplinarną, administracyjno-gospodarczą i wgląd w postępy szkolenia.

Pod względem zasad organizacji przepisów etatów, programów szkolnych, podręczników i metod wyszkolenia, obsady instruktorskiej oraz dysponowania wychowawcami szkół, są one eksterytorialne i odnoszą się bezpośrednio do M.S. Wojsk. do odnośnych Inspektorów.

Podoficerskie szkoły przy pułkach piechoty przechodzą całkowicie do baonów zapasowych pod władzą D.O.Gen., jednakże Insep. szkół Wojennych Piechoty ma wgląd w postępy wyszkolenia.

IV

1. Rozdział Dowództwa Głównego

Dowództwo Główne zostaje rozdzielone: z jednej jego części ma być zorganizowane Dowództwo frontu, druga wejdzie w skład D.O. Gen.

Podział ma być przeprowadzony w następujący sposób:

- I. Kwatermistrzostwo - Szef - Dowództwo frontu
- Sekcja I. Operacyjna - Szef - Dowództwo frontu
- Wydział I. Operacyjny - Szef - Dowództwo frontu
- Wydział II. Ewidencyjny - Dowództwo frontu w swoim zakresie z wyjątkiem ewidencji obrony krajowej i łączności z obroną krajową co przechodzi do D.O.Gen.

Wydział III /łączności/ - Dowództwo frontu

Sprawy wyłącznie poczty polowej.

Co do łączności telegraficznej i telefonicznej D.O.Gen. przedłoży M.S.Wojsk. dokładny projekt objęcia części wojskowych linii telegraficznych pod swój zarząd.

Stacje Hughesa pozostają w dyspozycji Naczelnego Dowództwa /Dow. frontu/; jedną stację w Poznaniu przekaże Dowództwo Główne D.O.Gen.

Wydział IV /Kolejowy/ przechodzi do D.O.Gen.

Wydział V /Kartograficzny/ przechodzi do D.O.Gen., względnie M.S.Wojak. po wyłączeniu potrzebnej ilości map i przyborów rysunkowych dla Dowództwa frontu.

D.O.Gen. będzie w razie potrzeby wykonywało wszelkie prace kartograficzne dla Dowództwa frontu.

Sekcja II /Mob.-Org./, przechodzą w całości do D.O.Gen.

Sekcja III /Wywiadowcza/ - Szef - do Dowództwa frontu

Wydział I - Do Dowództwa frontu, z wyjątkiem wywiadu defensywnego, który przechodzi w całości do D.O.Gen.

Wydział II - do Dowództwa frontu.

II. Kwatermistrzostwo - Szef - do D.O.Gen.

Sekcja IV. Personalna, przechodzi całkowicie do D.O.Gen.

Referat personalny przy Dowództwie frontu należy stworzyć.

Sekcja V. Prawna, przechodzi do D.O.Gen. referat prawny będzie stworzony przy Dowództwie frontu.

Sekcja VI. Administracyjna, z Wydziału II przechodzi do D.O.Gen. dozór nad obozami jeńców i internowanych. Wystawienie przepustek przechodzi do Wydziału Politycznego D.O.Gen. Resztę kasuje się.

Sekcja VII Naukowa, przechodzi do D.O.Gen., z tym, że zaspakaja potrzeby umysłowe również i frontu.

Dotychczasowy zakres działania tej Sekcji pozostaje niezmienny.

Sekcja VIII Techniczno-Komunikacyjna, przechodzi do D.O.Gen. z tym, że ma być przeorganizowana stosownie do ustalonych przepisów.

Sekcja IX. Weterynaryjna, przechodzi jako Inspektorat Weterynaryjny do D.O.Gen. Dowództwo frontu stworzy swój referat weterynaryjny.

Oddział Ogólny - Szef - do Dowództwa frontu

Sekcja A.

Wydział I. przechodzi do Dowództwa frontu.

Wydział II i III przechodzą do Dowództwa frontu, sprawy będące w kompetencji D.O.Gen zostają wyłączone.

Sekcja B.

Wydział I ma być rozdzielony między Dowództwo frontu i D.O. Gen. według kompetencji.

Sekcja C.

Przechodzi do D.O.Gen. Dowództwo frontu ustali swoje potrzeby, które ma zaspakajać D.O.Gen.

Intendentura polowa. Przechodzi do D twa frontu /Kwatermistrzostwa/.

Rozdział zakładów dotychczas jej podległych podano poniżej.

Dowództwo frontu w porozumieniu z D.O.Gen. przeprowadzi rozdział dotychczasowych Inspektorów przy Dowództwie Głównym z tym, że tak w Dowództwie frontu jak i w D.O. Gen. mają być one użyte do stworzenia organizacyjnie przewidzianych funkcji.

O rozdziale zamelduje Dowództwo frontu i D.O.Gen. swoim przełożonym władzom.

Inspektorat O.K.W. i O.K. w całości przechodzą do D.O. Gen.

Rozdział personelu pomocniczego oraz podoficerskiego, szeregowców i pomocniczych sił cywilnych, jako też inwentarza /przyborów kancelaryjnych map itp./ ma być przeprowadzony komisyjnie.

Po przeprowadzeniu niniejszego podziału Dowództwo frontu jak też D.O.Gen. zorganizuje się według obowiązujących rozkazów i prześle projekt obsady personalnej ewentualnie także zapotrzebowania na oficerów do swoich władz przełożonych.

2. Dotychczasowa komenda linii kolejowej w Poznaniu w tym samym składzie, jednak pod nowym mianem O.K.T.W. /Oddział Kierownictwa Transportów Wojskowych/ przechodzą bezpośrednio pod rozkazy K.T.W. /Kierownictwa Transportów Wojskowych w Warszawie/ względnie M.S.Wojsk. Departament III.

O.K.T.W. jako taki zostaje nadal przy Dyrekcji Kolei według organizacji istniejących już w Rzeczypospolitej Polskiej O.K. T.W. a więc odpada od Głównego Dowództwa w Poznaniu.

W sprawach lokalnych, względnie w sprawach przesunięcia transportów wojskowych w swoim obszarze O.K.T.W. otrzymuje rozkazy bezpośrednio od oddziału operacyjnego Dowództwa frontu lub też od D.O.Gen.

W sprawach personelu O.K.T.W. podlega bezpośrednio K.T.W. Warszawa i kieruje wszelkie sprawy dotyczące powiększenia obsady przeniesienia itp. do K.T.W. Warszawa.

K.T.W. Warszawa prześle O.K.T.W. Poznań dotychczas wydane rozkazy o wzory raportów kolejowych, jak również arkuszy instrukcyjnych i wszelkich pomocniczych instrukcji.

V

Rozdział Urzędu Wojskowego i jemu podległych zakładów i urzędów

1. Uwzględniając, że Urząd Wojskowy w Poznaniu posiadał dotychczas kompetencję M.S.Wojsk., zostaje on rozdzielony w następujący sposób:

- a/ Części Urzędu Wojskowego i Zakładów mające za zadanie zaspakajanie potrzeb frontu przechodzą do dyspozycji Naczelnego Dowództwa /D-twa Frontu/.
- b/ Części Urzędu Wojskowego i zakładów mające za zadanie zaspakajanie potrzeb oddziałów stojących na terenie Okręgu Generalnego zgodnie z kompetencjami przechodzą pod rozkazy i do dyspozycji D.O.Gen.
- c/ Wszelkie sprawy zakupów i fabrykacji pozostają przy zredukowanym w ten sposób Urzędzie Wojskowym, który tworzy ekspozyturę M.S.Wojsk. na terenie Poznańskiego.

Jedynie ekspozytura jest upoważniona do zakupywania materiałów wojskowych na terenie Ks. Poznańskiego. Chodzi tu o wykorzystanie źródeł miejscowych i zagranicznych /niemieckich/ przez fachowo znających rynek i warunki pracy, które znacznie się różnią od warunków w byłym Królestwie oraz o uniknięcie konkurencji w zakupach i podbijaniu cen.

- d/ Kierownictwo ekspozytury M.S.Wojsk. w Poznaniu zostaje powierzone dotychczasowemu szefowi Urzędu Wojskowego Panu Józefowi Szymanowi, którego jednocześnie mianuje się szefem Intendentury Okręgu Generalnego w Poznaniu, w randze majora intendenta, a poborowo podpułkownika w myśl obowiązujących przepisów.

2. Departament Artyleryjski

a/ Sekcja Artyleryjska przechodzi w całym swym składzie wraz ze wszystkimi podległymi jej składami i warsztatami pod nazwą Oddziału Artyleryjskiego do D.O.Gen. Poznań.

Poszczególni referenci Oddziału Artyleryjskiego prowadzą księgi ewidencyjne broni i amunicji każdy w swoim zakresie na podstawie raportów poszczególnych oddziałów, składów i warsztatów. Oddział Artyleryjski zaopatruje formacje wojskowe zgodnie z ich zapotrzebowaniem na podstawie ogólnych wskazówek Departamentu Artyleryjskiego M.S.Wojsk.

Reperacje i przechowywanie broni, amunicji i rynsztunku w składach uskutecznia Wydział za pomocą ogólnych składów i warsztatów egzystujących na terenie Ks. Poznańskiego.

b/ Sekcja Taborowa, wraz z podległymi jej magazynami i zakładami przechodzi w całości do D.O.Gen. Szczegóły normuje punkt III.10.

3. Sekcja Techniczno-Komunikacyjna, wraz z podległymi jej Wydziałami i magazynami przechodzi do D.O.Gen.

Przy każdej kompanii zapasowej saperów należy zorganizować składy zapasowe narzędzi saperskich i składy kolumn pontonowych /w myśl rozkazu M.S.Wojsk. Dep. I Nr 4566/ org. z zapasów istniejących w składach saperskich Sekcji Techniczno-Komunikacyjnej.

Dla pozostałej reszty przedmiotów wyposażenia technicznego saperów należy zorganizować okręgowy skład saperski.

Co do Wydziału Samochodowego i składów samochodowych patrz III.9.

4. Departament Gospodarczy, przechodzi w całości do D.O.Gen.

łącznie z Urzędem Umundurowania /Korpsbekleidungsamt/.

W Ekspozyturze M.S.Wojsk. /b. Urzędzie Wojskowym/ pozostaje zakup półfabrykatów i fabrykatów.

Sprawy Gospodarcze

Ujednostajnienie organizacji.

Organizacja gosp. wojsk. w formacjach Wielkopolskich pozostaje niezmienną.

Stopniowe ujednostajnienie jej z organizacją gosp. wojsk wprowadzoną w byłym Królestwie Kongresowym uskutecznione będzie w miarę zapoznawania się personelu Wojsk Wielkopolskich z obowiązującym systemem.

A. Pieniądze

a/ Budżet. Zaopatrywanie dotychczasowej Armii Wielkopolskiej a obecnego D.O.Gen. Poznań i D-twa Frontu Wielkopolskiego zależnym jest przede wszystkim od zestawienia budżetowego, osobno dla D.O.Gen. osobno zaś dla D-twa frontu, co winien wykonać dotychczasowy Urząd Wojskowy w porozumieniu z Dowództwem Głównym i D.O.Gen. w ciągu najwyżej 5 dni po otrzymaniu niniejszego rozkazu.

Zestawienie budżetu ma być wykonane w myśl przepisów o "Tymczasowej Organizacji Gospodarki Wojskowej" z rozbiciem na działy, paragrafy i pozycje.

b/ Zaopatrzenie w pieniądze. Zaopatrywanie D.O.Gen. i D-twa frontu odbywać się będzie na podstawie zapotrzebowania pieniędzy przedkładanego przez O.G. Poznań dla D.O.Gen. i D-twa frontu miesiąc naprzód na miesiąc następny do Departamentu Gospodarczego M.S.Wojsk. - Dep. Gosp. w odpowiednim czasie przekaze Intendent. O.G. Poznańskiego przyznaną kwotę.

Zaopatrywanie w pieniądze formacji polowych odbywać się będzie w ten sposób, że Int. O.Gen. Poznań na podstawie zapotrzebowań wniesionych w swoim czasie przez Intendenturę Kwat. frontu Wielkopolskiego przekaze przyznane kwoty kasie operacyjnej intendencji Kwat. frontu Wielkopolskiego, a ta na podstawie rozdzielnika dostarczonego jej przez Intendentów dywizyjnych, za pośrednictwem tychże rozdzieli kwoty pomiędzy poszczególne jednostki gospodarcze frontowe. Oddziały wchodzące w skład wojsk Wielkop. a znajdujące się obecnie w związku grup operacyjnych wachodnich otrzymywać będą dotacje pien. z kasy op. kwat. odpowiedniego frontu w walucie tam obowiązującej. Kasa powyższa zawiadamiać będzie każdorazowo Int. D.O.Gen. Poznań o wypłaconych zaliczkach.

c/ Pobory, osób wojskowych ustanawia się z dniem 1 listopada 1919 r. wedle norm obowiązujących w całej armii polskiej t.j. w myśl rozkazów ogłoszonych w Dz.Rozk. Wojsk. Nr 110 z 1918 r. 785. 1413. 1472. 2166. 2431 z 1919 r. jednak ze względu na ustalone już przez N.R.L. w Poznaniu wyższe pobory szereg. ustanawia się tymczasowo tę różnicę, że szeregowi wszelkich oddziałów na terenie Poznańskiego włącznie z załogą D.O.Gen. Poznańskiego i formacjami zapasowymi mają aż do odwołania otrzymać dodatek statowy w kwocie 3,33 mk. dziennie.

B. Żywność

a/ Urzędy Gospodarcze. Z istniejących dotychczas Urzędów gospodarczych pozostają z przeznaczeniem do D.O.Gen. i jako podległe temuż: Wojskowy Okręgowy Urząd Gosp. w Poznaniu i Wojsk. Urząd Gospod. w Gnieźnie, a dla D-twa frontu i temuż podległe: osobny U.G. w Poznaniu dla odcinka zachodn. U.G. w Jarocinie dla odcinka połudn. i U.G. w Inowrocławiu dla odcinka północnego. Ustalenie sposobu zaopatrywania i dowozu środków żywnościowych do Dyw. na froncie /stworzenie i dyslokacja dyw. U.G./ pozostawia się Dow. frontu.

b/ Zaopatrywanie w żywność. D.O.Gen. będzie zaopatrywać swe oddziały z W.O.U.G. Poznaniu i z W.U.G. w Gnieźnie. W myśl dyspozycji Int. O.G.

Zaopatrywanie frontu będzie się odbywać w ten sposób, że Int. Kwat. frontu będzie przesyłała zapotrzebowanie dla swoich U.G. w ustalonych przez Int. O.G. terminach do Int. O.G. w Poznaniu z wyszczególnieniem: 1/ potrzebnej ilości wyżywienia, 2/ posiadanej ilości wyżywienia w swoich U.G. i 3/ brakującej ilości wyżywienia na najbliższy okres zapotrzebowanie /tzn. różnicę między 1/ i 2/ Int. O.G. zarządzi przesłanie przyznaných ilości odnośnym U.G. /dotyczącego frontu/.

c/ Norwy prowiantowe, pozostają tymczasowo bez zmian przy czym pożywienie należy żołnierzom podawać bardziej urozmaicone niż dotychczas i składające się co najmniej z 2 dań.

- d/ Rzeźnie, podlegają odpow. Urzędowi Gospod. i przynależą do nich. Istniejąca w Poznaniu rzeźnia należy do W.O.U.G.
- e/ Piekarnie, podlegają przez W.O.U.G. względnie W.U.G. Int. O.G. pozostający przy W.O.U.G., w Poznaniu i W.U.G. w Gnieźnie i będą zaopatrywać tak oddziały D.O.Gen. jak i Oddziały podległe D-twu frontu stosownie do miejscowych warunków. Piekarnie istniejące przy U.G. w Jarocinie i Inowrocławiu pozostawia się bez zmiany dla potrzeb frontu i do dyspozycji Int. Polowej.

O ile pewne oddziały mają możność wypiekania chleba we własnym zarządzie, a zbyt daleko oddalone od U.G. mogą go wypiekać przy ścisłym zachowaniu odnośnych norm należyłości.

C. Umundurowanie

- a/ Zakłady umundurowania. Dotychczasowe składy mundurowe i warsztaty reperacyjne w Poznaniu przemianowuje się na okręgowy zakład Umundurowania podlegały Int. O.G., który będzie stacjonował w Poznaniu. Fabryka mundurów podlega Urzędowi Wojsk. /Ekep. M.S.Wojsk./ stosownie do punktu V.1.c., Ekspozytury zakładów mundurowych w Gnieźnie, Grodzisku i Jarocinie pozostawia się tymczasowo bez zmiany i do dyspozycji I.O.G., aż do dalszych zarządzeń. Oddziały należące do D.O.G. oraz Intendentury Kwat. frontu przesyłają swoje zapotrzebowania miesięczne na mundury i ekwip. w ustalonych przez Int. O.G.P. w terminach do tejże Int., która zaspakuje je z równoczesnym zawiadomieniem odnośnych oddziałów i Int. Kwat.
- b/ Szwalnie - w Poznaniu, Jarocinie, Gnieźnie /warsztaty szewskie/ i Grodzisku pozostają na razie aż do dalszych zarządzeń na miejscu i podlegają Int. D.O.Gen.
- c/ Pralnie - centralna w Poznaniu podlega wprost Int. D.O.Gen. inne garnizonowe za pośrednictwem swego D-twa garnizonu.
- d/ Umundurowanie - wykwapowanie pod względem kroju, jakości i norm wyposażenia pozostaje bez zmiany aż do dalszych zarządzeń.

dzeń. Odznaki obowiązujące w b. armii poznańskiej zostają na razie niezmienione.

- / Gospodarka mundurowa i ekwipunkowa w jednostkach gospodarczych pozostaje na razie bez zmiany, lecz stopniowo należy się przygotować do wprowadzenia gospodarki mundurowej przewidzianej przepisami o "Tymczasowej Organizacji Gospodarki Wojennej", jakby w krótkim czasie to przeorganizowanie mogło nastąpić.

D. Kwaterunek

Istniejące Zarządy Kwaterunkowe pozostają bez zmiany i podlegają Zarządowi Budownictwa Wojskowego przy D.O.Gen. według punktu D.9.

- 5. Departament Sanitarny, przechodzi do D.O.Gen. jako "Oddział Sanitarny"

Przy D-twie frontu pozostają wszystkie polowe formacje sanitarne.

Szpitala stałe, wszystkie składnice i zbiornice sanitarne z warsztatami przechodzą pod zarząd D.O.Gen. /Szefa Sanitarnego/ i funkcjonują aż do dalszego rozporządzenia M.S. Wojsk. /Departament II Sanitarny/ nadal w dotychczasowym zakresie. Pociągi sanitarne podlegają w drodze O.K.T.W. Poznań /refer. sanit./ K.T.W. w Warszawie /grupa sanitarna/.

Pomieszczeniem rannych i chorych na obczarze D.O.Gen. Poznań kieruje Szef Sanitarny O.G. za pośrednictwem swego referenta przy O.K.T.W. Poznań w porozumieniu z Szefem Sanitarnym Dow. Frontu Wielkopolskiego.

Chorzy i ranni po wyzdrowieniu będą odesyłani ze szpitali do odpowiednich formacji zapasowych, skąd z oddziałami marszowymi powracać będą na front do swych oddziałów.

Z wszelkimi zapotrzebowaniami sanit. zwracać się będzie D-two frontu do Naczelnego Dowództwa Głównego Kwatermistrzostwa.

- 6. Departament Lotnictwa. Zostaje zlikwidowany. Sprawa zakupu aparatów oraz części składowych tychże pozostaje w ekspozyturze M.S.Wojsk. /Urządzie Wojskowym/.

7. Departament Jurystyczny, zostaje zlikwidowany. Sądownictwo w Okręgu Generalnym Poznańskim ma być zorganizowane według wzorów obowiązujących w innych O.Genach.
8. Departament Remontu Koni, przechodzi w całości do D.O. Gen.
9. Departament Budownictwa Wojskowego, przechodzi w całości do D.O.Gen. Wszystkie budynki wojskowe oraz budynki zajęte przez wojsko przechodzą zasadniczo pod zarząd D.O.Gen. Poznań.

D.O.Gen. prześle do M.S.Wojek. /Szekcji Budownictwa Wojskowego/ po porozumieniu się z Dowództwem Głównym projekt co do umieszczenia D.O.Gen. w odpowiednim lokalu.

D.O.Gen. wydzieli po porozumieniu z Dowództwem frontu odpowiednią ilość budynków na swym terenie dla użytku oddziałów podległych Dowództwu frontu. W razie potrzeby zajęcia przez oddziały Dowództwa frontu nowych koszar, porozumiewa się Dowództwo frontu z D.O.Gen., które postawi każdorazowo do dyspozycji potrzebne koszarę i budynki.

Wszystkie budynki wojskowe w pasie przyfrontowym wyznaczonym w punkcie IV.1. wydzieli D.O.Gen. do rozporządzenia Dow. frontu.

10. Departament Centralny

Sekcja I /Personalna/ przechodzi do D.O.Gen. i M.S.Wojek.
Sekcja II /Ogólno-organizacyjna/ pozostaje przy ekspozyturze.
Sekcja III /Sekretariat/ pozostaje przy ekspozyturze M.S. Wojek. z odpowiednio zmniejszonym zakresem działania.
Sekcja IV /Handlowa/ pozostaje przy ekspozyturze M.S.Wojek.
Syndykat pozostaje przy ekspozyturze.

11. Sprawy Weterynaryjne w związku z punktem IV 1, Sekcja Weterynaryjna przy Dowództwie Głównym.

Pod zarząd i rozporządzenia D.O.Gen. przechodzą:

- a/ "Główny wojskowy lazaret dla koni" w Poznaniu, który otrzymuje "Szpital Koni Nr 14 przy D.O.Gen. Poznań", dostosowując swój etat do etatu "Szpitala koni Nr 2. w Warszawie", ogłoszonego w Dz. Rozk.Wojek. Nr 10.1919 § 377. Lazaret Koni w Inowrocławiu pozostaje jako ekspozytura Szpitala Koni Nr 14.

- b/ "Szkoła podkuwaczy koni" przy Departamencie Remotnu Koni, która otrzymuje nazwę "Szkoła podkuwaczy koni przy D.O.Gen. Poznań", tymczasowo dostosowuje się do etatu przewidzianego dla Okręgów Generalnych Kraków, Kielce, Łódź, Lublin rozkazem M.S.Wojsek. § 1460 /Dz.Rozk.Wojsek. nr 44/ Szkoła ta zgodnie z miejscowymi potrzebami zostanie rozszerzona na 100 uczniów.
- c/ "Szkoła sanitariuszy weterynaryjnych przy Głównym Wojewekowym Lazarecie dla Koni", która otrzymuje nazwę "Szkoły sanitariuszy weterynaryjnych przy Szpitalu Koni Nr 14", nie posiada własnego etatu i jest obsługiwana przez personel lekarski szpitala Nr 14 za co personelowi temu przysługują przewidziane rozkazami M.S. Wojsek. dodatki.
- d/ Ze "Zbiornicy Sanitarnej w Poznaniu" /W myśl rozkazu M.S.Wojek Dz. Rozk. Wojek. Nr 8-1919 r. § 169/ wydziela się wszystkie specjalne weterynaryjne aparaty, narzędzia chirurgiczne, środki opatrunkowe i apteczne, leki, jak również odpowiednią ilość koni i wysokości dawek, ilość leków używanych jak w medycynie ludzkiej, tak zwierzęcej. Materiał ten obejmuje "Weterynaryjna Składnica Apteczna przy D.O.Gen. Poznań", organizująca się na podstawie etatu przewidzianego rozkazem M.S. Wojek. § 1076 Dz. Rozk. Wojek. Nr 32.1919 r.
- e/ Do kompetencji Dowództwa frontu Wielkopolskiego przechodzą trzy lazarety polowe dla koni Inowrocław, Ostrów, Grodzisk.
- f/ Przy Dowództwie frontu /Kwatermistrzostwie/ tworzy się oddział weterynaryjny, w skład którego wejdą oficerowie wyznaczeni przez Naczelne Dowództwo /Kwatermistrzostwo/ na propozycję Dowództwa Głównego w Poznaniu.
12. Po przeprowadzeniu powyższej klasyfikacji D.O.Gen. zorganizuje z poszczególnych Sekcji i Departamentów swoje oddziały według obowiązujących rozkazów.
- Rozdział personelu pomocniczego, podoficerów, szeregowców i pomocniczych sił cywilnych, jako też inwentarza

/przyborów kancelaryjnych, maszyn itp./ ma być przeprowadzony komisyjnie.

W ekspozyturze M.S.Wojsk. /byłym Urzędzie Wojskowym/ pozostają z poszczególnych Departamentów wszystkie sprawy zakupów i fabrykacji /jak podane w punkcie V.1.c./.

VI.

Sprawy Personalne Oficerów b. Armii Wielkopolskiej

Oficerowie Armii Wielkopolskiej i Obrony Krajowej przejdą na etat Armii Polskiej po przeprowadzeniu ich przez Dziennik Rozk. Wojsk., aż do czasu zakończenia przewidzianej ustawą Sejmową weryfikacji szarż, pełnią oni swe funkcje w dotychczasowym stopniu.

- a/ Wszystkie dekryty wydane przez Komisariat Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu odnośnie przyjęcia, mianowań, ustalenia starszeństwa i zwolnienia oficerów Sił Zbrojnych Polskich b. zaboru pruskiego wraz z personaliami oficerów prześle Dowództwo Główne niezwłocznie do Departamentu IV Personalnego M.S.Wojsk. dla przeprowadzenia przez Dekret Naczelnego Wodza i ogłoszenia w Dzien. Rozk. Wojsk.
- b/ Wnioski dotyczące przyjęcia, nominacji i zwolnienia oficerów z Wojsk Wielkopolskich winny być dla każdego poszczególnego oficera przesłane do Departamentu Personalnego M.S.Wojsk. celem otrzymania tam aprobaty i ogłoszenia w Dzienniku Rozk. Wojsk.
- c/ Listy kwalifikacyjne dla komisji weryfikacyjnej, jak również uzupełnienia do tychże list, zgodnie z rozporządzeniem Departamentu Personalnego M.S.Wojsk. L.1819/IV. Wydział Weryfikacji z dnia 15 sierpnia b.r. winni być przesłane do Departamentu Personalnego M.S.Wojsk. możliwie we wskazanym terminie.
- d/ Dla sztabowych oficerów wojsk Wielkopolskich, to zgodnie już z przesłaną listą Nacz. Dow. Oddział V, zaprowadzi D-two Gł. i D.Gen. taką ewidencję, jaka jest zaprowadzona w Oddziale V. Naczelnego Dowództwa w Warszawie.

- e/ Wszelkie wskazówki poczynione w przyszłości jakichkolwiek zmian otrzyma Sekcja Personalna D-twa frontu odpowiednie rozporządzenie z Nacz. D-twa.

VII

1. W sprawie ujednostajnienia organizacji Wojsk Wielkopolekich z organizacją całości Armii Polskiej /Nowej numeracji pułków i oddziałów, utworzenia związków dywizyjnych itp./ będą wydane specjalne rozkazy na podstawie prac Sekcji Zjednoczenia do Sekcji tej będzie w swoim czasie wezwany przedstawiciel D.O.Gen. Poznań i D-twa Frontu Wielkopolskiego.
2. Przekazywanie wyżej podanych oddziałów, zakładów i urzędów przez Dowództwa Główne - Dowództwu Okręgu Generalnego ma się rozpocząć niezwłocznie po otrzymaniu niniejszego rozkazu i ma być ukończone do dnia 15.XI.1919 r.
Przekazywanie ma się odbywać komisyjnie ze sporządzeniem każdorazowo 4 protokółów, jednego dla Naczelnego D-twa, jednego dla M.S.Wojsk., jednego dla D-twa frontu Wielkopolskiego i jednego dla D.O.Gen. Poznań.
Z chwilą ukończenia rozdziału przestaje istnieć Dowództwo Główne Wojsk Wielkopolekich w Poznaniu i rozpada się na: Dowództwo Frontu i D.O.Gen.
3. Dowództwu Okręgu Generalnego w Poznaniu przyznaje się jednorazowy kredyt w kwocie 300.000 marek na urządzenie lokalu i biur do rozliczenia się po ukończeniu dotyczących robót. Powyższą kwotę Urząd Wojskowy uwzględni w budżecie.
4. Wszelkie Departamenty i samodzielne Sekcje M.S.Wojsk. oraz Inspektoraty, o ile dotychczas nie przysłały do D.O.Gen. Poznań wszelkich obowiązujących rozkazów, formularzy itd. uczynią to najpóźniej do dnia 31.X.1919 r.
5. Wszelkich oficerów, żołnierzy i urzędników wojskowych w Dowództwach, Oddziałach i Urzędach Wielkopolekich należy zaprzysiąc na rotę przysięgi i obowiązującą w Armii Polskiej do dnia 1.XII.

Minister Spraw Wojskowych
gen.por. /-/ Leśniewski

Kopia, mpis

CAW, I Oddział Naczelnego Dowództwa WP, t.23.

¹ Do wiadomości formacji podległych Dowództwu Głównemu w Poznaniu szczegóły rozdziału kompetencyjnego gen. J. Dowbor-Muénicki podał w formie rozkazów organizacyjnych 1 i 2 w dniach 8-9 listopada 1919. Por. CAW, I O/ND WP, t.27.

Nr 133

1919 październik 21, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 239 Dowództwa Głównego w sprawie zasad podporządkowania wielkopolskich formacji lotniczych.

--a

Z powodu mianowania przez Naczelnika Państwa Generała-ppor. Gustawa Macewicza Inspektorem Wojsk Lotniczych i przejścia Inspektora Wojsk Lotniczych b. zab. prusk. do Warszawy, pozostaje w Poznaniu tylko Grupa Lotnicza, która pod względem operacyjnym podlega Dowództwu Głównemu, pod każdym innym zaś Insp. Wojsk Lotniczych w Warszawie.

Stacja Lotnicza w Ławicy podlegać ma Sekcji Żeglugi Napowietrznej w Warszawie. Zmiana powyższa jest warunkowa aż do ogłoszenia ogólnego projektu organizacji lotnictwa.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen. ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muénicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

⁸ Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące raportów, kursów, wypłat dodatków, chorób, spraw personalnych i poszukiwania deserterów.

1919 październik 28, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 242 Dowództwa Głównego w sprawie petycji delegacji Kaszubów do Naczelnika Państwa.

Ogłaszam petycję wojskowo-cywilnej delegacji Ziemi Kaszubskiej do Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza:

"Do Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza Wojsk Polskich
Komendanta Józefa Piłsudskiego.

Wiernych Synów Polski, Kaszubów Prus Królewskich i Pomorza

Petycja

Wiekowe kajdany Ojczyzny naszej skruszonej, pęta wolności opadły. Pod skrzydła opiekuńcze Matki naszej - Polski dąży dziś sercem wezbranem miłością lud kaszubski i czuje już świtanie jasnej chwili złączenia i rwie się zaświadczyć przed całym światem, że Kaszuba chce i umie być tylko Polakiem.

"Ze Twoim przewodem złączym się z narodem", gdyż pierwsze potężne uderzenia młotem druzgocącym niewolę z Twojej Komendancie ręki padły.

Hołd Ci składamy Naczelniku i Wodzu, hołd z życia i krwi najlepszych synów ziemi naszej - żołnierzy Kaszubów i pokornie prosimy: racz przyjąć jako Szef pod Twe wysokie zarządzenie nasz Pułk Kaszubski, prowadź go i doprowadź ku chwale, szczęściu i potędze wielkiej naszej Ojczyzny.

Wojskowo-cywilna Delegacja Kaszubska:

Prezentował Naczelnikowi Państwa:

Stanisław Skrzyński, pułkownik i Dowódca Dywizji Strzelców Pomorskich z Szefem Sztabu Dywizji Strzelców Pomorskich kapitanem Zakrzewskim i adiutantem porucznikiem Donimirskim.

Skład delegacji:

Stefan Łaszewski, poseł do sejmiku i Wojewoda Pomorski, Mieczysław Różycki, ks. dziekan Okr. Gen. Pomorze, Bolesław Lipski, Augustyn Szpręga, Ignacy Włoch.

Kaszubskiego Pułku Strzelców:

Jan Bigocki, podporucznik, Paweł Błaszowski podporucznik

nik, Jan Hirech plutonowy, Bronisław Łukowicz starszy strzelec, Leon Kostka strzelec".

Naczelnik Państwa przyjął Dowództwo i Szefostwo Pułku Kaszubskiego.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński

Generał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Generał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono sprawy dotyczące transportu kolejowego, dyscypliny i personalne.

Nr 135

1919 październik 30, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 243 Dowództwa Głównego w sprawie podziękowań Naczelnika Państwa oraz usunięcia dowódcy 8 Pułku Strzelców Wielkopolskich.

Naczelnik Państwa i Naczelny Wódz, wyjeżdżając z Poznania, rozkazał mi ogłosić wszystkim oficerom i żołnierzom swoje zadowolenie i podziękowanie za doskonały stan formacji Wielkopolskich.

Ogłaszając o tym, jestem pewien, że Wojska Wielkopolskie utrzymają się i nadal na tym podkreślonym przez Naczelnego Wodza poziomie dobrych żołnierzy.

--a

Zatwierdzając rozporządzenie Dowódcy 2 dywizji o usunięciu od dowództwa 8-mym pułkiem strzelców wielkopolskich kapitana Mieczysława Palucha, назначаю czasowym dowódcą tegoż pułku kapitana 7-mego pułku strzelców wielkopolskich Namysła.

Kapitanowi Paluchowi przejść do dyspozycji Dowództwa Frontu Wielkopolskiego, aż do rozstrzygnięcia sprawy o nim.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
Szeł Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące listu Głównodowodzącego do Rektora Uniwersytetu Stefana Batoiego w Wilnie, raportów i dyscypliny, batalionu mostowego, poczty oraz sprawy personalne.

Nr 136

1919 listopad 6, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 246 Dowództwa Głównego w sprawie podziękowań Naczelnika Państwa i przeniesienia oficerów Dowództwa Głównego do Dowództwa Generalnego w Poznaniu.

Ogłaszam telegram Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza do Ministra b. dzielnicy pruskiej:

Telegram nr 19 z Skalmierzyc z dnia 28.10. godz. 13 min.12 przedpoł. Nr 1133 53 W.

Do Pana Władysława Seyda, Ministra b. zaboru pruskiego, Poznań.

Do głębi wzruszony serdecznym przyjęciem, jakie podczas mego pierwszego pobytu w Poznaniu zgotowała mi Dzielnicą Wielkopolską, składam Panu, Panie Ministrze, a za Pańskim pośrednictwem wszystkim przedstawicielom władz cywilnych i wojskowych, przewielebnemu duchowieństwu oraz całej ludności moje szczerre i serdeczne podziękowanie.

Naczelnik Państwa
J. Piłsudski

--a

Nizej wymienionych oficerów oddaję do dyspozycji D.O.G. Poznań:

ppłk. Stanisława Taczaka, ppłk. Floriana Antoniego Seydę, ppłk. -wet. Władysława Koplińskiego, rtm. Janusza Czarneckiego, por. Czesława Waligórę, por. Mariana Koszewskiego, ppor. Józefa

Górskiego, ppor. Zbigniewa Górskiego, ppor. Adama Meisenera.

Wszystkim przeniesionym do D.O.Gen. Poznań wyrażam słowa uznania za Ich owocną i pełną poświęcenia działalność w pierwszych najcięższych chwilach organizacji Dowództwa Głównego, w momencie przełomowym.

Zegnając życzę powodzenia i szczęścia Ich dalszej owocnej pracy "Ku Chwale Ojczyzny".

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.
SzeF Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki
gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

^a Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące urlopów, dodatków polowych, świadectw wojskowo-lekarskich, transportów wojskowych, etatów, świadectw wojskowo-lekarskich, pracowników Zakładów Graficznych D.G.

Nr 137

1919 listopad 8, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 247 Dowództwa Głównego w sprawie zorganizowania Oddziału Aerofotogrammetrycznego i likwidacji Urzędu Wojskowego.

--a

1. Oddział Aerofotogrammetryczny przy Dowództwie Grupy Lotn. D-twa Frontu Wielkopolskiego jest zorganizowany i uruchomiony.

Oddział znajduje się w Poznaniu przy ul. Ludwiki 10, pokoje 21, 22, 24, 25 i 26.

2. Gospodarczo przydzielam Oddział Aerofotogr. do stacji lotniczej w Ławicy.

3. Oglašzam etat Oddziału Aerofotogrammetrycznego przy Dowództwie Grupy Lotn. Dowództwa Frontu Wielkopolskiego.

/Załącznik I do rozk. D.G. nr 247 z dnia 8 listopada 1919 r./

--a

W myśl rozkazu Ministerstwa Spraw Wojskowych Dep. I Sekcja org. nr 3344/org. z dnia 20 października 1919 r. likwiduje się Urząd Wojskowy jak następuje:

1. Departament Artyleryjski:

Sekcja Artyleryjska przechodzi z dniem 1 listopada br. w całym swym składzie ze wszystkimi podległymi jej składami i warsztatami oraz personelem pod nazwą "Oddziału Artyleryjskiego" do D.O.Gen. Pozna.

Sekcja Taborowa wraz z podległymi jej magazynami i zakładami i personelem przechodzi z dniem 1 listopada 1919 r. w całości do D.O.G. Poznań pod nazwą "Warsztaty taborowe i Skład materiałów taborowych D.O.G.

Sekcja techniczno-komunikacyjna wraz z podległymi jej wydziałami i magazynami oraz personelem przechodzi z dniem 1 listopada 1919 r. do D.O.G. Poznań.

2. Departament Gospodarczy: przestaje z dniem 1 listopada 1919 r. istnieć. Prace dotychczasowe przechodzą z dniem tym do poszczególnych Sekcji Intendentury O.G.

Sekcja III. umundurowania zlewa się z Sekcją Umundurowania Intendentury O.G. Poznań /X.C./.

Wszystkie dotychczasowe czynności Sekcji IV Intendentury W.W.P. przechodzą z wyjątkiem zaopatrywania armii w przybory kancelaryjne i materiały piśmienne, maszyny do pisania włącznie do Zarządu Budownictwa Wojskowego. Zaopatrywanie biur w przybory kancelaryjne i materiały piśmienne pozostaje przy Intendenturze O.G., która do tych czynności stworzy we własnej kancelarii odpowiednie działy, posługując się w miarę możliwości personelem, który dotychczas zajmował się w Sekcji IV. Intendentury W.W.P. administracją przyborów kancelaryjnych i piśmiennych.

3. Departament Sanitarny przechodzi z dniem 1 listopada 1919 r. do D.O.G. Poznań jako "Oddział Sanitarny".

Funkcje Sekcji V Intendentury W.W.P. dotyczące "Oddziału Sanitarnego" przechodzą do "Oddziału Sanitarnego" z wyznaczonym później przez Intendenturę O.G. personelem.

4. Departament Lotnictwa zostaje zlikwidowany.
5. Departament Jurydyczny zostaje zlikwidowany.
6. Departament Remontu Koni przechodzi z dniem 1 listopada 1919 r. w zupełności do D.O.G. Poznań.
7. Departament Budownictwa Wojskowego przechodzi z dniem 1 listopada 1919 r. w całości do D.O.G. Poznań.

8. Departament Centralny:

Sekcja I Personalna przechodzi do Intendentury O.G. i tworzy przy Intendenturze O.G. "Oddział administracyjno-personalny". Sekretarz personalny Intendentury W.W.P. wchodzi w skład tego Oddziału.

Sekcja II Ogólno-organizacyjna, pozostaje przy ekspozyturze M.S.Wojsk.

Sekcja III Sekretariat Generalny pozostaje przy ekspozyturze M.S.Wojsk. z odpowiednio zmniejszonym zakresem działania.

Sekcja IV Handlowa pozostaje przy ekspozyturze M.S.Wojsk.

Syndyk pozostaje przy ekspozyturze M.S.Wojsk., załatwia jednakowoż także sprawy Intendentury O.G. w zakresie jego wchodzące.

Zarząd Kasowy U.W. przekształca się na Zarząd Kasowy D.O.G.

9. Intendentura W.W.P. przekształca się w Intendenturę O.G. ze zmianą przewidzianą pod nr 4 i 5.

Wewnętrzna organizacja Intendentury O.G. oraz obsadzenie personelem będzie ogłoszone później.

Wszelkie sprawy likwidacyjne załatwia Sekcja Ogólno-organizacyjna.

Wszelkie sprawy zakupów i fabrykacji przechodzą do ekspozytury M.S.Wojsk. na terenie Poznańskiego, której nazwa zostanie później oznaczona. Rozdział organizacji ekspozytury tej, który nie wchodzi w skład D.O.G., będzie ogłoszony później.

Szefem Intendentury O.G. mianowało M.S.Wojsk. w Warszawie rozkazem Dep. I Sekc. organiz. nr 3344, z dnia 20 października 1919 r. majora Szymańskiego.

Tym samym rozkazem jest major Szyman mianowany Szefem Ekspozytury M.S.Wojsk.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński, gen.ppor.

Szef Sztabu

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

gen. piech.

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

* Opuszczono fragmenty rozkazu dotyczące działania intendencji ujednoczenia awansów i sprawy personalne.

Nr 138

1919 listopad 13, Poznań. - Z rozkazu dziennego Nr 249 Dowództwa Głównego w sprawie likwidacji Dowództwa Głównego i ustanowienia znaku szkolnego Szkoły Oficerskiej w Poznaniu.

§ 1

W myśl uchwały Sejmowej z dnia 1 sierpnia 1919 r. Dekretu Wodza Naczelnego z dnia 21 sierpnia 1919 r. i rozkazu M.S. Wojsk. nr 3344 /Dep. I. organiz./ po ukończeniu prac reorganizacyjnych, kompetencje Dowództwa Głównego W.P. byłego zaboru pruskiego zostały podzielone między nowoutworzonym Dowództwem Okręgu Generalnego i Dowództwem Frontu Wielkopolskiego.

Niepełna jedenaście miesięcy upływa od tej chwili, gdy Wielkopoleka zrzuciła jarzmo ciemności i stanęła do walki z odwiecznym i największym wrogiem naszej Ojczyzny wśród najtrudniejszych warunków życia politycznego i organizacyjnego; albowiem będąc rdzenną częścią Polski, była z powodów natury politycznej długi okres czasu oderwaną i niezależną od władzy centralnej, co utrudniało ciężką organizację pracy w budowie Armii Wielkopolskiej. Jednak dzięki szczeremu umiłowaniu sprawy przez całe społeczeństwo Wielkopolskie i moich współpracowników, dzięki zaparciu się samych siebie, udało się

stworzyć Armię Wielkopolską, która wedle orzeczeń ludzi świadomych /fachowców/ jest jedną z najlepszych części naszej Polakiej Armii i orzeczenie to swemi bohaterskimi czynami w obronie granic całej Rzeczypospolitej stwierdziła w Galicji pod Gródkiem Jagiellońskim, Lwowem, Brzezanami, Husiatynem; w Wielkopolece pod Kcynią, Szubinem, Rawiczem, Zbąszyniem i na froncie bolszewickim pod Mińskiem i Bobrujakiem.

Zawdzięczamy to zrozumieniem obowiązku przez społeczeństwo i jego synów wojskowych od wyższych dowódców i kończąc na szeregowcach. - Ciesząc się niewymownie z powodu urzeczywistnienia zjednoczenia Armii Polskiej i ustalenia jednej duchowej spójni, jako też i jednolitej fachowej organizacji, żegniam się z temi formacjami, z którymi przez ten ciężki okres czasu pracowałem, a które przechodzą obecnie pod rozkazy D.O.G. Z głębi duszy dziękuję wszystkim za żmudną i ciężką pracę i proszę, by nadal także gorliwie pracowały, świecąc przykładem karności i obowiązku Żołnierskiego. Szczęść Boże! w dalszej pracy Ku Chwale Ojczyzny!

Od formacji, pozostających pod memi rozkazami jako wchodzących w skład Frontu Wielkopolskiego, żądam nadal usilnej pracy i dokładnego spełniania swoich obowiązków, od czego zależy szczęście Naszego Narodu.

§ 2

Oglašzam i zatwierdzam znak szkolny, przyjęty przez komisję konkursową, dla Szkoły Oficerskiej w Poznaniu.

Opis znaku: Krzyż srebrny, końce ramion ozdobione srebrnymi kulkami. W środku wieniec srebrny z liści laurowych. Ramiona krzyża - ciemno-granatowe emalia, środek /wewnątrz wianka/ amarantowa emalia, na której monogram "W.S.O." - Wielkość krzyża /w ramionach/ 3,6 cm.

Na odwrotnej stronie znaku - nazwisko właściciela, liczba porządkowa i data ukończenia szkoły.

/Załącznik I do Rozk. D.G. nr 249 z dnia 13 listopada 1919r./

Prawo noszenia znaku przysługuje aspirantom, którzy ukończyli szkołę oraz oficerom, jak instruktorom, tak i wykładającym, którzy byli na etacie szkoły w przeciągu nie mniej jak

jednego kursu.

--a

Za zgodność:

/Jan/ Wroczyński

Jenerał ppor. i Szef Sztabu

Głównodowodzący

/Józef/ Dowbor-Muśnicki

Jenerał Piechoty

Egz. drukowany

CAW, Dowództwo Główne Sił Zbrojnych w b. zaborze pruskim, t.2.

• Opuszczono sprawy dotyczące dyscypliny i personalne.

Opracowanie map i schematów:

Bogusław Polak

Wykonanie:

Ludwik Fijał

Opracowanie indeksów i wykazu skrótów:

Marek Rezler

SPIS MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

		strona
	WSTĘP	3
Nr 1	1919 marzec 6, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 61 Dowództwa Głównego w sprawie poborów oficerów sądownictwa, przekazania magazynów, formowania 2 Dywizji Strzelców Wielkopolskich	62
Nr 2	1919 marzec 7, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	63
Nr 3	1919 marzec 8, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 63 Dowództwa Głównego w sprawie poboru do Armii Wielkopolskiej i przeprowadzenia egzaminów oficerskich	64
Nr 4	1919 marzec 10, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 65 Dowództwa Głównego w sprawie zdobycia niemieckiego pociągu pancernego	65
Nr 5	1919 marzec 11, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	66
Nr 6	1919 marzec 12, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	68
Nr 7	1919 marzec 12, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 67 Dowództwa Głównego w sprawie przyspieszenia organizacji wojsk	69
Nr 8	1919 marzec 15, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 70 Dowództwa Głównego w sprawie formowania pułków strzelców wielkopolskich, podległości oddziałów i organizacji oddziałów samochodowych	70

Nr 9	1919 marzec 16, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	72
Nr 10	1919 marzec 16, Poznań - Z raportu dziennego Nr 71 Dowództwa Głównego w sprawie dyscypliny, mianowań oficerów i przybycia pociągów pancernych	73
Nr 11	1919 marzec 18, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	75
Nr 12	1919 marzec 18, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 73 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia Urzędu Wojskowego	76
Nr 13	1919 marzec 19, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 74 Dowództwa Głównego w sprawie formowania oddziału zapasowego ciężkich karabinów maszynowych	78
Nr 14	1919 marzec 20, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 75 Dowództwa Głównego w sprawie mianowań oficerów i formowania batalionu saperów	80
Nr 15	1919 marzec 21, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	80
Nr 16	1919 marzec 22, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 77 Dowództwa Głównego w sprawie awansu gen. J.Dowbor-Muśnickiego, płk. K.Raszewskiego i darów dla wojska	81
Nr 17	1919 marzec 23, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	83
Nr 18	1919 marzec 24, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	85

Nr 19	1919 marzec 26, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na froncie powstania	86
Nr 20	1919 marzec 27, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 82 Dowództwa Głównego w sprawie zbierania materiałów historycznych dotyczących powstania i organizacji Wydziału I b	87
Nr 21	1919 marzec 30, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	88
Nr 22	1919 marzec 31, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 86 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia sekcji tłumaczeń, ustanowienia etatu komendanta etapowego, wyznaczenia kierowników oświatowych	89
Nr 23	1919 kwiecień 1, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	93
Nr 24	1919 kwiecień 1, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 87 Dowództwa Głównego w sprawie formowania oddziałów taborowych /terenów/ i łączności oraz kompetencji Szefa Wydziału II e	94
Nr 25	1919 kwiecień 4, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	96
Nr 26	1919 kwiecień 4, Berlin - Z niemieckiej instrukcji na temat doświadczeń z walk z Polakami	97
Nr 27	1919 kwiecień 5, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	101

Nr 28	1919 kwiecień 6, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	102
Nr 29	1919 kwiecień 9, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 95 Dowództwa Głównego w sprawie formowania batalionów zapasowych w pułkach strzelców	103
Nr 30	1919 kwiecień 10, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 96 Dowództwa Głównego w sprawie dodatków funkcyjnych, kompetencji Inspektora Piechoty dywizji strzelców, intendentur i żołnierzy z Warmii	104
Nr 31	1919 kwiecień 18, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 104 Dowództwa Głównego w sprawie nieprzepisowego umundurowania, przyjęć i mianowań oficerów	107
Nr 32	1919 kwiecień 22, Poznań - Dekret Naczelnej Rady Ludowej o ustanowieniu odznaki pamiątkowej "Wielkopolska Matkom Poległych"	108
Nr 33	1919 kwiecień 23, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 109 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia nowej sekcji w Komendzie Liniiowej i opisu munduru ogólnokawaleryjskiego	110
Nr 34	1919 kwiecień 24, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	111
Nr 35	1919 kwiecień 27, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	111
Nr 36	1919 kwiecień 28, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 114 Dowództwa Głównego w sprawie przyjęcia obowiązków Szefa Sztabu, wyborów do Sejmu Ustawodawczego, utworzenia szwadronu 2 Pułku Ułanów Wielkopolskich	112

Nr 37	1919 kwiecień 29, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 115 Dowództwa Głównego w sprawie parady wojskowej na ławicy	116
Nr 38	1919 kwiecień 30, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	118
Nr 39	1919 kwiecień 30, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 116 Dowództwa Głównego w sprawie odznak oficerów sztabowych i wyboru sądu honorowego dla oficerów sztabowych	118
Nr 40	1919 maj 1, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	120
Nr 41	1919 maj 2, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	121
Nr 42	1919 maj 3, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	122
Nr 43	1919 maj 3, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 119 Dowództwa Głównego w sprawie uroczystości 3 maja, list strat i zatwierdzenia świąt pułkowych	122
Nr 44	1919 maj 4, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	124
Nr 45	1919 maj 5, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 121 Dowództwa Głównego w sprawie kadr wojsk balonowych	124
Nr 46	1919 maj 9, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 125 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia muzeum historyczno-wojskowego	125

Nr 47	1919 maj 10, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	126
Nr 48	1919 maj 11, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 127 Dowództwa Głównego w sprawie oceny parady 3 maja przez Głównodowodzącego, formowania pułku strzelców bytomskich i konferencji dowódców pułków	126
Nr 49	1919 maj 13, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	128
Nr 50	1919 maj 16, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	129
Nr 51	1919 maj 17, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 133 Dowództwa Głównego w sprawie poboru do wojska	129
Nr 52	1919 maj 23, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	131
Nr 53	1919 maj 20, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 136 Dowództwa Głównego w sprawie przydzielenia Fortu III skautom poznańskim, oceny Armii Wielkopolskiej i zapobieganie antagonizmom między oficerami z różnych za- borów	132
Nr 54	1919 maj 27, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	135
Nr 55	1919 maj 28, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 144 Dowództwa Głównego w sprawie sformowania oddziału szturmowego i wojsk balonowych	135

Nr 56	1919 maj 29, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 145 Dowództwa Głównego w sprawie sformowania 2 pułku ułanów wielkopolekich i nadsyłania list strat	136
Nr 57	1919 maj 30, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 146 Dowództwa Głównego w sprawie formowania Toruńskiego Pułku Strzelców	137
Nr 58	1919 maj 31, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 147 Dowództwa Głównego w sprawie odznak Armii Wielkopolskiej, dodatków funkcyjnych i awansu płk. Daniela Konarzewskiego	138
Nr 59	1919 czerwiec 1, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	139
Nr 60	1919 czerwiec 2, Poznań - Komunikat prasowy Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	140
Nr 61	1919 czerwiec 2, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 149 Dowództwa Głównego w sprawie utworzenia Szkoły Oficerskiej, organizacji batalionów zapasowych i zatwierdzenia dowódców pułków artylerii	140
Nr 62	1919 czerwiec 2, Strzelno - Rozkazy Komend Obrony Krajowej w Strzelnie i Kruszwicy w sprawie organizacji oddziałów Obrony Krajowej i formowania oddziałów kosynierów	142
Nr 63	1919 czerwiec 3, Warezawa - Z raportu I Oddziału Naczelnego Dowództwa WP do Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie zagrożenia niemieckiego	143
Nr 64	1919 czerwiec 4, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 151 Dowództwa Głównego w sprawie munduru honorowego płk. A.Pajewskiego, reorganizacji Straży Ludowej	145

Nr 65	1919 czerwiec 5, Posadowo - Rozkaz operacyjny nr 5 Dowództwa Zachodniego Okręgu Wojskowego	147
Nr 66	1919 czerwiec 7, Poznań - Raport o bohaterskim czynie patrolu z 9 Pułku Strzelców Wielkopolskich	150
Nr 67	1919 czerwiec 8, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	151
Nr 68	1919 czerwiec 10, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	152
Nr 69	1919 czerwiec 11, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	152
Nr 70	1919 czerwiec 11, Poznań - Rozporządzenie Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej o sądach polowych	153
Nr 71	1919 czerwiec 13, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	159
Nr 72	1919 czerwiec 16, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	160
Nr 73	1919 czerwiec 17, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 164 Dowództwa Głównego w sprawie poboru do wojska i sformowania batalionu kolejowego	161
Nr 74	1919 czerwiec 20, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 167 Dowództwa Głównego w sprawie kandydatów na aspirantów oficerskich	162
Nr 75	1919 czerwiec 20, Poznań - Raport Dowództwa Głównego do Naczelnego Dowództwa WP w sprawie organizacji artylerii wielkopolskiej	163

Nr 76	1919 czerwiec 21, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	165
Nr 77	1919 czerwiec 23, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	166
Nr 78	1919 czerwiec 24, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	167
Nr 79	1919 czerwiec 25, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	168
Nr 80	1919 czerwiec 26, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 173 Dowództwa Głównego w sprawie brygad piechoty	168
Nr 81	1919 czerwiec 27, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	169
Nr 82	1919 czerwiec 27, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 174 Dowództwa Głównego w sprawie dywersji Niemców, praw dowódcy wojsk łączności	171
Nr 83	1919 czerwiec 28, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	173
Nr 84	1919 czerwiec 29, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 176 Dowództwa Głównego w sprawie kompetencji Inspektora Piechoty przy Głównodowodzącym i utworzenia intendentur dywizji	173
Nr 85	1919 lipiec 1, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	177

Nr 86	1919 lipiec 2, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	178
Nr 87	1919 lipiec 3, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 180 Dowództwa Głównego w sprawie noszenia nieprzepisowych mundurów oraz odznak Toruńskiego Pułku Strzelców	179
Nr 88	1919 lipiec 4, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 181 Dowództwa Głównego w sprawie mianowania Dziekanów Armii Wielkopolskiej	180
Nr 89	1919 lipiec 6, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	181
Nr 90	1919 lipiec 7, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	182
Nr 91	1919 lipiec 7, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 184 Dowództwa Głównego w sprawie reorganizacji Departamentu Artyleryjsko-Inżynieryjnego	182
Nr 92	1919 lipiec 11, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 188 Dowództwa Głównego w sprawie daty sformowania 9 Pułku Strzelców Wielkopolskich i stopni oficerskich lekarzy	183
Nr 93	1919 lipiec 12, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 189 Dowództwa Głównego w sprawie Szkoły Oficerskiej Obrony Krajowej i zatwierdzenia ustaw szkół balonowych.....	184
Nr 94	1919 lipiec 15, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 192 Dowództwa Głównego w sprawie odważnego czynu pchor. Edmunda Kosickiego oraz kompetencji i obowiązków Sekcji Artyleryjskiej	185

Nr 95	1919 lipiec 16, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	187
Nr 96	1919 lipiec 19, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	188
Nr 97	1919 lipiec 19, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 196 Dowództwa Głównego w sprawie zajęć w Biedrusku, pociągów pancernych, boju pod Zamościami i braku lekarzy	189
Nr 98	1919 lipiec 20, Poznań - Dekret Komisariatu Naczelnego Rady Ludowej precyzujący zasady nadawania stopni oficerskich w Wojskach Obrony Krajowej	191
Nr 99	1919 lipiec 21, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	192
Nr 100	1919 lipiec 22, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 199 Dowództwa Głównego w sprawie ujednoczenia dodatków polowych	193
Nr 101	1919 lipiec 23, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	194
Nr 102	1919 lipiec 25, Poznań - Powierzenie gen. Danielowi Konarzewskiemu dowództwa nad Grupą Wielkopolską	195
Nr 103	1919 lipiec 25, Poznań - Raport Dowództwa Głównego do Naczelnego Dowództwa WP w Warszawie o wzmocnieniu artylerią Grupy Wielkopolskiej	196
Nr 104	1919 lipiec 27, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	196

Nr 105	1919 lipiec 27, Poznań - Z meldunku Wydziału Operacyjnego Dowództwa Głównego do Naczelnego Dowództwa WP w Warszawie o gotowości Grupy Wielkopolskiej do wyjazdu	197
Nr 106	1919 lipiec 30, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	197
Nr 107	1919 lipiec 31, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	198
Nr 108	1919 lipiec 31, Poznań - Wykaz stanów oddziałów wchodzących w skład Grupy Wielkopolskiej i przydziałów do poszczególnych transportów kolejowych	199
Nr 109	1919 sierpień 1, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	200
Nr 110	1919 sierpień 3, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	201
Nr 111	1919 sierpień 5, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 206 Dowództwa Głównego w sprawie postawy bojowej kompanii Lwowsko-Poznańskiej	202
Nr 112	1919 sierpień 6, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	203
Nr 113	1919 sierpień 10, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	204
Nr 114	1919 sierpień 15, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na frontach powstania	205

Nr 115	1919 sierpień 16, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 211 Dowództwa Głównego w sprawie weryfikacji oficerów	205
Nr 116	1919 sierpień 20-26, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	207
Nr 117	1919 sierpień 21, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 213 Dowództwa Głównego w sprawie podporządkowania Armii Wielkopolskiej naczelnym władzom wojskowym w Warszawie	207
Nr 118	1919 sierpień 26, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 215 Dowództwa Głównego w sprawie realizacji dekretu zjednoczeniowego	209
Nr 119	1919 sierpień 28, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 216 Dowództwa Głównego w sprawie mianowania dowódcy Frontu Wielkopolskiego i opinii o bojach Grupy Wielkopolskiej	211
Nr 120	1919 wrzesień 1-9, Poznań - Komunikat Dowództwa Głównego o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	212
Nr 121	1919 wrzesień 6, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 220 Dowództwa Głównego w sprawie nadania odznaczeń i opisu umundurowania Szkoły Oficerskiej w Poznaniu	213
Nr 122	1919 wrzesień 11, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 222 Dowództwa Głównego w sprawie zbierania materiałów historycznych do dziejów powstania w Wielkopolsce	215
Nr 123	1919 wrzesień 14, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	215

Nr 124	1919 wrzesień 16, Poznań - Z rozkazu dziennego Dowództwa Głównego w sprawie mianowania Szefa Urzędu Wojskowego	216
Nr 125	1919 wrzesień 20, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 226 Dowództwa Głównego w sprawie stopni oficerskich lekarzy, aptekarzy i dentyistów, awansów i śmierci dowódcy 3 pułku artylerii lekkiej	217
Nr 126	1919 wrzesień 30, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 230 Dowództwa Głównego w sprawie zdobycia Bobrujska, przekształcenia Wydziału Wojskowego K.N.R.L., mianowania Inspektora Wojsk Lotniczych WP i członków Komisji Weryfikacyjnej	219
Nr 127	1919 październik 2, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 231 Dowództwa Głównego w sprawie walk na froncie litewsko-białoruskim, reformowania artylerii, sformowania pułku rezerwowego	222
Nr 128	1919 październik 3, Warszawa - Z raportu operacyjnego Oddziału III Naczelnego Dowództwa WP o sytuacji na Froncie Wielkopolskim	224
Nr 129	1919 październik 4, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 232 Dowództwa Głównego w sprawie weryfikacji podoficerów i używania pieczęci	225
Nr 130	1919 październik 7, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 233 Dowództwa Głównego w sprawie śmierci dowódcy 1 Dywizji Strzelców Wielkopolskich	228
Nr 131	1919 październik 14, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 236 Dowództwa Głównego w sprawie składu Grupy Wielkopolskiej i posługiwania się pieczęciami z orłem	230

Nr 132	1919 październik 20, Warszawa - Organizacja Dowództwa Okręgu Generalnego w Poznaniu i Dowództwa Frontu Wielkopolskiego zatwierdzona przez Ministerstwo Spraw Wojskowych	231
Nr 133	1919 październik 21, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 239 Dowództwa Głównego w sprawie zasad podporządkowania wielkopolskich formacji lotniczych	254
Nr 134	1919 październik 28, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 242 Dowództwa Głównego w sprawie petycji delegacji Kaszubów do Naczelnika Państwa	255
Nr 135	1919 październik 30, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 243 Dowództwa Głównego w sprawie podziękowań Naczelnika Państwa oraz usunięcia dowódcy 8 Pułku Strzelców Wielkopolskich	256
Nr 136	1919 listopad 6, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 246 Dowództwa Głównego w sprawie podziękowań Naczelnika Państwa i przeniesienia oficerów Dowództwa Głównego do Dowództwa Generalnego w Poznaniu	257
Nr 137	1919 listopad 8, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 247 Dowództwa Głównego w sprawie zorganizowania Oddziału Aerofotogrammetrycznego i likwidacji Urzędu Wojskowego	258
Nr 138	1919 listopad 13, Poznań - Z rozkazu dziennego Nr 249 Dowództwa Głównego w sprawie likwidacji Dowództwa Głównego i ustanowienia znaku szkolnego Szkoły Oficerskiej w Poznaniu	261

INDEKS OSOBOWY

- Adamczewski 222**
Adamczewski Ludwik 48
Adamski Stanisław 22, 65, 81, 109, 130
Anders Józef 29
Anders Władysław 36, 63, 65, 66, 70, 72, 75, 78-80, 83, 88, 92, 96, 104, 107, 108, 110, 115, 132
Anderson Walerian 52
Antoniewicz Leon 50

Baczewski Paweł 55
Barczak Władysław 50
Banaszak Stanisław 65
Bańczyk Augustyn 48
Bartoch Maksymilian 42
Bąk J. 82
Bednerek Edmund 185
Bigocki Jan 255
Bilek Władysław 125
Billewicz Leon 44
Biekupski Franciszek 50, 185
Bizan Sylwester 55
Blockus 46
Błaszowski Paweł 255
Bobowski Seweryn 50
Bocheński St. 83
Bociański Ludwik 43, 46
Boczkowski - Boćkowski Wiktor 27
- Bogusławski Edmund 51**
Bogusławski Leon 31
Bona Jan 54
Bożunowski Feliks 35, 125
Borucki Stanisław 51
Borycki Romuald 37
Borzyszkowski Antoni 55
Brandys Jan 39
Brezany Oskar 41, 62
Brodniewicz Kazimierz 29
Brych Stanisław 43
Brzeski Edward 31
Budzyński Stefan 29, 48
Buła 54
Butler Witold 32

Całka Adam 54
Cetkowski Henryk 29
Cichowski Władysław 38
Ciecierski Antoni 29
Ciochański Józef Nikodem 42
Chałupka Konstanty 51
Chełmicki Zdzisław 34, 71
Chłapowski Konstanty 62
Chojnacki Kazimierz 50
Chosłowski Stefan 45
Chudziak Władysław 185
Chybczyński Marceł 125
Ciaciuch Jan 7
Ciążyński Kazimierz 35
Ciążyński Teodor 25

- Cylkowski Stanisław 27
 Cyms Paweł 42
 Czajkowski 39
 Czarliński Lech 54
 Czarnecki Janusz 257
 Czarnecki Stefan Prus III 26
 Czośka Augustyn 55
C z u b i ń s k i Antoni 57,
 58
- Dadaczyński Roman 38
 Dandelski 54
 Dejewski Jan 55
 Dębski Leon 31, 224
 Dirbach Józef 29
 Dobak Stanisław 29
 Dołęga-Dziakiewicz Włodzimierz
 34
 Donimirecki August 37
 Donimirecki Bolesław 54
 Donimirecki Jan 54, 255
 Donimirecki Jerzy 54
 Dowbor-Muénicki Józef 6, 7,
 10, 11, 16, 17, 20, 21, 25,
 63, 65, 66, 70, 72, 75, 78-
 -81, 83, 88, 92, 96, 104,
 107-110, 115, 117, 120, 124-
 -126, 128, 130, 132, 136,
 137, 139, 147, 159, 161, 163,
 169, 172, 177, 180, 181, 183-
 -185, 187, 190, 192, 194,
 203, 210-212, 214, 215,
 217, 219, 222, 224, 228-230,
 254, 256-258, 261, 263
 Dratwiński Kazimierz Józef 42
 Dreyza Józef 53
- Dubiski Stanisław Feliks 13,
 40, 117, 229
 Dykier Tadeusz 37
 Dymiński Zygmunt 29
 Dziakiewicz Włodzimierz 75
 Dziembowski Jerzy 35
 Dzieciołowski Jan Karol 28
 Eigner Waldemar 46
- Filipek Władysław 66
 Fizia Alojzy 54
- Gajdas Emil 53
 Gajewski Władysław 125
 Gałęcki Tadeusz 43
 Giedroyć Konstanty 33
 Głabisz Kazimierz 25
 Gliszczyński - Chamier August
 56
 Gładysz Bronisław 38
 Gładysz W. 82
 Głowacki Józef 54
 Głowacki Leonard 55
 Głowacki Zygmunt 50
 Gniatczyński Józef 54
G o m o l e c Ludwik 21
 Gorgolewski Michał 38
 Górnicki Feliks 35
 Górski Józef 25, 104, 258
 Górski Zbigniew 258
 Górzny 150
 Grabowski Sylwester 39
 Grabski Edward 36
 Graczykowski Tomasz 29
 Grobelny Józef 30
 Grochowalski Tadeusz Władysław
 35

Grodzki Edmund 48
 Groener Wilhelm 9
 G r o t Zdzisław 57, 58
 Grudzielski Kazimierz 13, 25, 42, 63
 Grycht Paweł 56
 G r y g i e r Stanisław 58
 G r y g i e r Tadeusz 58
 Gryl Feliks 65
 Gryszczyński 82
 Grzegorzek Józef 53
 Grzesiak Józef 65
 Grześkowiak Roman 25
 Gzowski Wiktor 27

 Habdank - Wojewódzka 220
 Hager Janusz 54
 Hager Józef 52
 Haller Józef 27, 53, 127, 160, 171
 Hanke Karol 31
 H a n y ż Andrzej 21, 60
 Harwaczyński Franciszek 39
 Hawranke Roman 46
 Heinrich Antoni 31, 219, 224
 Henćka /Hęćka/ Jakób 51
 Hindenburg Paul von 5, 8, 9
 Hirsch Jan 256
 Hołoga A. 55
 Horyszczak Jakób 66
 Hulewicz Bohdan Józef 25
 Hulewicz Jerzy 7
 Hulewicz Wacław 40, 46

 Idaszewski Leon 29, 48
 Iławicki Stanisław 27

 Iwaszkiewicz Wacław 211, 212
 J a b c z y Ń s k i Mieczysław 58
 Jachimowicz Adam 51
 Jaczyński Kazimierz 37
 Jahns Antoni 50
 Janasik Stefan 39
 Janaszek Jan 55
 Janiak Ludwik 136
 Janiszewski Leon 50
 Jankowski Wacław 30
 Janowski Tadeusz 54
 Janta-Pończyński Stanisław 30
 Jaranowski Stanisław 39
 Jarnuszewski Jan 55
 Jasiński Albin 42
 Jasiński Marcin 31
 Jasnoch Kazimierz 33
 Jatelnicki Bolesław 25, 39, 141
 Jesionek Kazimierz 53
 Józefowicz Feliks 7, 235
 Józwiak Stanisław 33

 Kaczmalkowa Wanda 82
 Kaczorówna Maria 82
 Kaliński Stanisław 29
 Kamiński Marcin 47
 Kamieński Tadeusz 41
 Kanikowski Nikodem 38
 Karaszewski Jan 55
 Karpiński A. 54
 Karwowski Adam 29
 Kasprzak Kazimierz 50
 Kaszyński Leonard 39
 Kazowski Mieczysław 34

Kędzierski Anatol 30, 223
 Kędzierski Łucjan 31, 218
 Kępa Jan 56
 Kiedrowski Jan 56
 Kinowski Antoni 51
 Klein Roman 44
 Kleina Edmund 55
 Kmiotek Leon 150
 Kocimski Antoni 51
 Kocur Adam 43
 Koczorowski Jan 56
 Koczorowski Władysław 46
 Koczowski 30
 Kodzielski Marian 54
 Komorowski Franciszek 38
 Konarzewski Daniel 7, 40, 41,
 44, 74, 138, 139, 195, 211,
 219, 220
 Konkiewicz Roman 44
 Kopa Andrzej 44, 195
 Kopliński Władysław 26, 218,
 257
 Korfanty Wojciech 8, 22, 65,
 81, 130, 132, 159, 180, 192,
 194
 Korwin-Kossakowski Edward 40
 Kosicki Edmund 185, 186
 Kossecki 141
 Kostka Leon 256
 Koszewski Marian 26, 257
 Kowalski Leon 47
 Kowalski Mikołaj 82
 Kowalski Włodzimierz 42
 Kozłowski Stefan 184
 Kraczkiewicz Kazimierz 34
 Krajnik Józef 55
 Kręcki Franciszek 54
 Kroczyński Stanisław 50
 Król Józef 44
 Kryg Franciszek 50
 Krynicki Jerzy 32
 Krzyczkowski Marek 35
 Krzyżagórski Antoni 27, 28
 Krzyżagórski Stefan 29, 48
 Książkowski Franciszek 56
 Kubiak Leon 29
 Kuczewski Bronisław 31
 Kulczyński Władysław 50
 Kulik Teodor 54
 Kuliszek 82
 Kutrzeba Tadeusz 181, 188,
 193, 195, 198, 201, 225
 Kwociński Kazimierz 26
 Lakner Marian 30
 Lampner Adolf 53
 Lange Julian Bolesław 49, 50,
 147
 Laskowski Aleksander 27
 Laufer Franciszek 51
 Lazar Franciszek 53
 Leciejewski Kazimierz 54
 Lepella Kazimierz 48
 Leszczyński Janusz Franciszek
 48
 Leśniwski Józef 253
 Leśniwski Wojciech 66
 Lewandowski 150, 222
 Lewandowski Władysław 41
 L e w a n d o w s k i Włó-
 dzimierz 57

Likowski Władysław 48
 Linsenbarth Stefan 125
 Lipski Bolesław 55, 255
 Lisewski Józef 43, 50, 52
 Lorczyński Bronisław 56
 Lorczyński Damazy 56
 Lorek Józef 43
 Lossow Józef 30, 36
 Lubański Leonard 31, 219
 Lubicz-Zalewski 75
 Lundziński 82

Łaciński Ryszard 125
 Ładziński Gustaw 28
 Łakiński Zygmunt 31
 Łaszewski 34
 Łaszewski Stefan 184, 255
 Łęcka, hr. 82
 Łęgowski Zygmunt 41
 Łopiński Roman 27
 Ł o s s o w s k i Piotr 57,
 59
 Łoziński Konrad 36
 Łukomski Józef 33, 96
 Łukowicz Bronisław 256

Macewicz Gustaw 35, 221, 254
 Machnikowski Kazimierz 39
 Maciaszek Jan 62, 74
 Maciejewski Julian 50, 52
 Macieliński Emil 37
 Majewski Witold 32, 37
 Makowski Bolesław 54
 Małecki Stanisław 38
 Manyé Zygmunt 52

Marcinkowski Jan 52
 Marchlewski Mieczysław 55
 Marczewski Ludwik 28
 Markus Karol 29
 Markwitz Walenty 29
 Marquet 171
 Maryński Felicjan 44
 Masadyński Franciszek 51
 Masztalerz Stanisław 53
 Matuszak Józef 50
 Matuszewski Seweryn 48
 Mayer Kazimierz 104
 Meissner Adam 26, 258
 Meissner Stefan 47
 de Mekez Józef 39
 Mendrina Fryderyk 55
 Mendyk 150
 Miączyński Andrzej 33
 Michałeki Stanisław 26
 Michałowicz Narcyz 29
 Michałowicz Piotr 50
 Mieczkowski Leon 29
 Mieczkowski Tadeusz 37
 Mielżyński Ignacy 42
 Mikołajczak Władysław 43
 Milewski Michał 40, 41
 Mindak Jan 55
 Mirny Wiktor 36
 M i é k i e w i c z Benon
 58, 59
 Modlibowski Józef 36
 Morkowski Wacław 38
 Mosiewicz Władysław 37, 80
 Murawski Marian 65
 Musiał Józef 29

Mycielaki Stanisław 27
 Nagórski Czesław 55
 Namysł Jan 43, 256
 Namysł Stanisław 38
 Napieralski Władysław 184
 Nieborak Antoni 40, 41, 52
 Niemira Rudolf 31, 224
 Niezychowski Kazimierz 30
 Nochowicz Kazimierz 30
 Norwid-Neugebauer Mieczysław 16
 Nowaczyński Wincenty 41
 Nowak Alojzy 42
 Nowak Ignacy 43
 Nowak Józef 190
 Nowakowski Kazimierz 29
 Nowakowski Mieczysław 47
 Nowakowski Stanisław 222
 Nyka Stanisław 27
 Obrębowicz Tadeusz 37
 O'Brien de Lacy Patryk 32
 Odyniec Wincenty 14, 44
 Olejniczak Bolesław 44
 Orszulak Paweł 30
 Ossowski Bolesław 55
 Ossowski Stanisław 55
 Ostroróg-Gorzeński Zbigniew 48
 Padlewski Juliusz 151
 Pahl Walter 186
 Pajewski Alaksander 36, 145
 Paluch Mieczysław 43, 256
 Paluszkiewicz Władysław 51
 Pamin Feliks Józef 43
 Panieński Stanisław 29
 Papar Kazimierz 36
 Parczewski Eugeniusz 29
 P a r t a c z Czesław 101
 Pasławski Roman 36, 137
 Paszkiewicz Abdon 27
 Paszkiewicz Gustaw 40, 74
 Phillipe 171
 Piechowiak Ludwik 35
 Piekucki Feliks 51, 117
 Pieniężny Władysław 56
 Piłsudski Józef 7, 17, 18,
 24, 211, 221, 255, 257
 Piotrowski Franciszek 26
 Plessner Teofil 51, 185
 Plucińska 82
 Płachecki Lech 36
 Pławiński Bolesław 40
 Płotek 190
 Pniewski Wiktor 35
 P o l a k Bogusław 57-59,
 66, 72
 Połomski Ludwik 55
 Pomorski Józef 29
 Porankiewicz Franciszek 28
 Postrach Adam 54
 Poszwiński Adam 81, 109, 159,
 180, 184, 192, 194, 207,
 217
 Prandota-Trzeciński Kazimierz
 25
 Prądyński Józef 38, 180
 Prądyński Juliusz 28
 Prus-Krzywiński Mieczysław 51
 Pruszek Adam 32

Przeździecki Wacław 42, 62
 Przywecki Stanisław 31
 Pyka Jan 54
 Pyszczynski Józef 51
 Pyszkowski Jerzy 29

Radecki-Mikulicz Witold 27
 Radomski Stanisław 38
 Radziejewski 27
 Radziwanowski Sergiusz 45
 Raezewski Kazimierz 25, 36, 80-
 -82, 184
 Rakowski Seweryn 47
 Ratajczak Aleksander 50
 Ratuezewski Edmund 50
 Rawicz-Dembiński Wincenty 54
 Reihe Andrzej 55
 R e z l e r Marek 57
 Rochowiak Marcin 38
 Rodziewicz 189
 Rogala Czesław 29
 Rogalewski Adam 38
 Rogaleki Edmund 42
 Rojewski Jerzy 36
 Różaleki Stefan 25
 Różycki Kazimierz 55
 Różycki Mieczysław 38, 255
 Ruczkowski Bogusław 54
 Ruge Tadeusz 33, 161
 Rulewicz Wacław 54
 Rupfeld Wiktor 53
 Rusecki Jan 37
 Ruszczewski Lucjan 26
 Rutkowski Seweryn 50
 Rychlicki Bronisław 54

Rydlewski Celestyn 50
 Rygielski Stanisław 39
 R y z e w s k i Wacław 57
 Rzepnikowski Teofil 55

Samoliński Władysław 50
 Sawicki Jan 56
 Schmidt Władysław 39
 Schwarz Jan 27, 28
 Szczeniecki Władysław 31, 223
 Senk Edward 46
 Seyda Florian Antoni 26, 257
 Seyda Władysław 18, 81, 109,
 159, 184, 207, 217, 257
 Sibileki Leon 28
 Sieradzki Kazimierz 34
 Siestrzeńcewicz Bolesław 28,
 74
 Siewicz Tomasz 28
 Sikora Stanisław 43
 Sikorski Henryk 29
 Sioda Zygmunt Konstanty 31
 Siuda Stanisław 41
 Skoczyński 27
 Skorupka-Padlewski Juliusz 44
 Skoryna Jan 32
 Skrudlik Mieczysław Aleksander
 39
 Skrzydlewski Jerzy 36
 Skrzydlewski Witold Jan 34
 Skrzydlewski Włodzimierz 47
 Skrzypczak 47
 Skrzypiński Stanisław 45, 46,
 255
 Skrzypiński Władysław 29

Skutecki Adam 27
 Sławski Stanisław 30, 210
 Słonowski Stanisław 37
 Smoczyński Roman 39
 Smolibocki Wiesław 41
 Smoliński Józef 29, 38
 Sobiecki Stanisław 82
 Spiżewski Antoni 27
 Sroka Stefan 65
 Stabek Lucjan 25
 Stablewski Erazm 65
 Stachiewicz Julian 7, 160, 166,
 167, 173, 178, 182, 202, 216
 Stankowski Kazimierz 38, 180
 Stefanowicz Edmund 29
 Stelmachowski Zygmunt 27
 Studziński Zygmunt 30
 Suszyński Stefan 222
 Swinarski Wiesław Jan 34
 Sworowski Władysław 27
 Syrokomla-Syrokowski Jerzy 35
 Szadkowski Jan 30
 Szalewicz Wacław 31
 Szczepanik Kazimierz Stanisław
 25
 Szczęśniak Kazimierz 43
 Szebeko Witold 25
 Szeptycki Stanisław 220
 Szpręga Augustyn 55, 255
 Szrejbrowski Mieczysław 45, 48
 Szulc Marian 45
 Szulc Michał 29
 Szulc Tadeusz 30
 Szulczewski 82
 Szyfter Stanisław 39
 Szykowny Stefan 50, 185
 Szylling Arnold 41
 Szyman Józef 27, 216, 260,
 261
 Szymański Antoni 222
 Szymański Jan 39
 Szymański Wacław 32
 Szymczuk 202
 Szyzka Franciszek 43
 Ślaska Józef 36
 Śliwiński Bernard 43, 63
 Śliwiński Stanisław 14, 44
 Świder Augustyn 53
 Świechocki Walenty 39, 79
 Tączak Stanisław 4, 21, 25,
 26, 222, 257
 Thiel Stanisław 45
 Thomas Bolesław Aleksander 41
 Tomalak Wacław 33
 Tomiak Józef 39
 Trzeszewski Stefan 56
 Trzybiński Walenty 38
 Tucholski Józef 50
 Tuncelmen Antoni 36
 Twardowski Stefan 30
 Twórz Edmund 29
 Tyrakowski Stanisław 47
 Umiastowski Roman 27
 Unrug Antoni 48
 Unrug Michał 37
 Urbanowicz Alfons 45
 Vogel Dionizy 52

Wagner August 55
 Wagner Jan 52
 Waligóra Czesław 27, 257
 Waliński 27
 Wałczyk 82
 Wandke 46
 Wańkowicz Aleksander 35, 136
 Wawrzyniak Władysław 45
 W e w r z y ń s k i Tadeusz
 57, 58
 Wdowicki Włodzimierz Antoni 34
 Wera Bernard 56
 Węclawski Ignacy 39
 Węclawski Wacław 55
 Węzyk Wojciech 41
 Wieruez Ignacy 45
 Wierzejewski Ireneusz 29
 Wierzbicki Melchior 55
 Wiese 54
 Więcek Paweł 55
 Więckowski Stanisław Henryk Józef 31
 Wiliński Michał 56
 Wilkane Julian 38
 Winnicki Aleksander 36
 Wiśniewski Ignacy 65
 W i t k o w s k i Jan 58
 Witorzeniec Roman 48, 127
 Wiza Zygmunt 40, 53
 Włoch Ignacy 255
 Włodarek Izidor 42
 Wojciechowski W. 143
 Wojtkielewicz Alfons Marian 25,
 95
 Wojtyniak Czesław 39
 Woliński Władysław 30
 Wolski Stanisław 55
 W o s z c z y ń s k i Bole-
 sław 3, 57
 Woyke Roman 47
 Woźny Adam 51
 Wroczyński Jan 25, 108, 112,
 117, 120, 124-126, 128,
 130, 136, 137, 139-141,
 147, 151-153, 161, 163,
 168-170, 172, 177, 180, 181,
 183-185, 187, 190, 194-197,
 203-207, 210, 212-215, 217,
 219, 222, 224, 228, 230,
 254, 256-258, 261, 263
 Wroniecki 27
 Wroński Leon 54
 Wróblewski Józef 43
 Wróblewski Władysław 54
 Wrycza Józef 39
 Wrzaliński Stanisław 42
 Wyględa /Wyglenda/ Jan 54
 Wysocki Aleksander 56
 Wysocki Antoni 50, 52
 Wzacny Bronisław 25

 Zakrzewska 82
 Zakrzewski 143, 255
 Zakrzewski Bartłomiej 36
 Zakrzewski Stanisław 36
 Zakrzewski Stefan 55
 Zabłocki Mateusz 39
 Zawacki /Zawadzki/ Bronisław
 54
 Zapolecki Jarema 36

Zejer Jan 53, 54
Zenkteler Kazimierz 47, 52,
224
Zgrzebniok Alfons 53, 54
Zieliński 55
Zieliński otto 47
Zieliński Zygmunt 16, 18, 209
Zieniecki Albin 26

Żmuda-Trzebiatowski I. 55
Żółtowski Paweł 40

- - -

INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH

- Antoniewo 67, 80, 102, 111
120, 131
Argenau zob. Gniewkowo
- Barcin 12, 233
Bartoszyce 5
Barycz 12
Barzykowo 48
Baszkowo 73, 81
Bąbolin 68, 83, 135, 188, 196,
201, 203, 204
Bentschen zob. Zbąszyń
Berezyna 219, 221
Berlin 4, 20, 97, 160
Bestwin 140
Biała 112
Białoruń 196
Białystok 218
Biedrusko k. Poznania 36, 39,
41, 70, 71, 141, 148, 189
Bielawy 121
Birnbaum zob. Międzychód
Bismarckeruhm zob. Ostrówek
Blumer Eld 148
Blumer Haul 148
Błaki 63, 111
Bobolin 152
Bobrujek 7, 219, 220, 262
Boguszyn 12
Bojanowo 86
- Borowa Karczma 86
Braniewo 129
Brandeef zob. Przyprostynia
Broniewo 93, 140
Brückenhof zob. Paterak
Brerzno 148
Brodnica /powiat/ 55
Bronikowo 148
Brzeżany 262
Brzózki 139
Budsin zob. Budzyń
Budy 135
Budziaki 68, 80, 86, 96, 168,
169
Budzyń 68, 75, 102, 177
Bug 144
Buk /powiat/ 234
Bukowo 233
Bydgoszcz 10, 23, 151, 152,
159, 165, 166, 178, 181,
182, 188, 198, 201, 234,
236
Bydgoszcz /powiat/ 55
Bytom 53
Bytom /powiat/ 54
Bytów /powiat/ 56
Bzura 144
- Chobielin 84, 169
Chobieliński Młyn 72, 75, 81,
85, 97

Chobienice 64, 126, 131, 148,
 152, 170
 Chodzież 182, 198, 200
 Chodzież /powiat/ 234
 Chojnice /powiat/ 55
 Chorzebowo 67, 75
 Christinchen zob. Krystynki
 Chwaliszewo 93
 Chwaliszewo /dzielnica Pozna-
 nia/ 51
 Ciszkowo 225
 Czarnków 29, 47, 51, 200, 201,
 216, 225, 234
 Czarny Las 89
 Czersk 55
 Czerwony Dwór 84
 Częstochowa 48
 Człuchów /powiat/ 56

 Dąbrowa 87, 135
 Dąbrówka 41, 75, 169
 Dębionka 102
 Dobrogościec 68, 103, 129
 Doruchów 233
 Dreihaus zob. Trzydomy
 Dźwina 7, 222

 Eichenau 160
 Eichhorn 84
 Eichhorst 96
 Elsendorf 159
 Ełk /powiat/ 56

 Francja 9, 23
 Friedensdorf zob. Spokojna
 Friedrichsdorf 75
 Florantowo 81
 Florentynowo 97, 128
 Frydrychowo 97

 Galicja 195
 Galicja Wschodnia 222
 Gąski 96
 Gdańsk 54, 159, 160
 Gdańsk /powiat/ 55
 Giżycko /powiat/ 56
 Gliwice /powiat/ 54
 Główna /dzielnica Poznania/ 51
 Gniewkowo 68, 96, 102, 111,
 159, 166, 177, 181, 188,
 192, 201, 216, 225
 Gniezno 5, 29, 36, 39, 44, 47, 48,
 82, 175, 210, 234, 235, 248
 Gołanica 89
 Gołańcz 12, 68, 86, 121
 Gopło 144
 Gostyń 12, 29, 48, 51, 233,
 234
 Górka Duchowna 12
 Góry 87
 Górzeń 111
 Górny Śląsk 7, 9, 14, 17, 20,
 22-24, 49, 53, 213
 Grabówek 205
 Grandorf zob. Granowiec
 Granowiec 73
 Grodzisk 148, 175, 248
 Grolewo 63, 67, 121, 152
 Gronówek 203
 Gronowiec 69

Gródek Jagielloński 262
 Grudno 151, 168
 Grudziądz 3, 37, 54, 208
 Grudziądz /powiat/ 54
 Grundchen zob. Gronówiec
 Gulcz 67, 69, 86
 Grüne Tanne zob. Zielona Chojna

 Hanula 170
 Heidekrug zob. Borowa Karczma
 Helldorf 150
 Heuland zob. Komorowo
 Hermotal 68
 Hojowo 192
 Husiatyn 262

 Inowrocław 12, 29, 39, 46, 48,
 51, 75, 80, 85, 120, 137,
 210, 233, 234, 250

 Jabłonna 148
 Jaktorowo 118, 139, 160, 194
 Janiszewo 64, 86
 Jarocin 5, 39, 47, 48, 51,
 175, 206, 234, 248
 Jeleń 160
 Jezierzycy 97, 170
 Jeziory 124
 Jeżowo 96
 Jeżyce /dzielnica Poznania/
 44, 51
 Józefów 173

 Kaczkowo 83, 139
 Kalińskie /folwark/ 198
 Kalisz 12
 Kamionna 97, 131, 151, 152
 Karczówka 93, 103
 Kartuzy /powiat/ 55
 Kassel 5
 Kaszczor 52, 67, 69, 81, 122
 Kaszuby 47
 Katowice /powiat/ 54
 Kawcze 86
 Kąkolewo 37, 170, 171, 178,
 203, 204
 Kcynia 8, 12, 44, 68, 72, 75,
 233, 262
 Kępno 8, 9, 170, 234
 Kierz 76
 Kierzno 73, 89
 Kijowo 85
 Kirchberg 75
 Kirchdorf zob. Stróżewo
 Klęskowo 83, 85
 Klin 139, 140
 Klonkowo 83
 Klonówiec 203
 Klotyldowo 84
 Knary 152
 Kobylagóra 87, 97
 Kobylarnia 69, 76, 135
 Kojewo 75
 Kolmar zob. Chodzież
 Kolno 112, 121, 122, 126, 139,
 140, 152, 196
 Koło 144
 Kołobrzeg 5, 9
 Komorowo 188
 Koniecpole 48

Kongresówka zob. Królestwo
 Polskie
 Kopanica 52, 126, 152
 Kościan 12, 29, 39, 42, 47,
 48, 51, 234
 Kościerzyna /powiat/ 55
 Kowalewko 103, 197
 Kowalewo 41, 68
 Koźle /powiat/ 54
 Koźmin 48, 233, 234
 Krązkowa 75, 80, 86
 Kreuzwehr zob. Krzyżkówko
 Kruszwica 12, 142, 143
 Krystynki 67
 Krzyżkowo 76, 84
 Krzyżkówko 63, 67, 135, 170,
 188, 192
 Krobia 233
 Krotoszyn 12, 48, 51, 102, 121,
 188, 234
 Królestwo Polskie 111, 173
 Krzywiń 233
 Kuckukamühle 75
 Kugnica 84
 Kunowo 82
 Kuźnica 102
 Kwidzyń /powiat/ 54

 Leszno 9, 23, 64, 67, 69, 73,
 84, 86, 89, 93, 102, 139,
 171, 178, 201, 212, 216,
 234, 236
 Lębork /powiat/ 56
 Liepe 150
 Lipa 63, 118
 Lipiny 87, 103
 Lipieńka 96
 Lipionka 102, 204
 Lipka 152
 Liessa zob. Leszno
 Litwa 229
 Lubawa /powiat/ 55
 Lubasz 67
 Lubecz 69
 Lubitz 85
 Lubliniec /powiat/ 54
 Ludwikowo 139, 197
 Luisenhain 97
 Lwów 4, 7, 162, 194, 196,
 213
 Lwówek 12, 82, 148, 233

 Łabiszyn 12, 75, 121, 177
 Ławica koło Poznania 35, 37,
 116, 240, 254, 258
 Łazarz /dzielnica Poznania/
 51
 Łomnica 76, 86, 170
 Łukaszewo 96, 139, 152, 205

 Malbork /powiat/ 55
 Malta /dzielnica Poznania/ 117
 Małe Krzycko 89
 Mały Grójec 63, 76, 97, 152
 Margolin 173, 177, 187, 194
 Margrabowa 167
 Marianowo 69
 Marysin 29
 Mazury 24
 Mensik 203

Miała 148
 Miały 121
 Miechcin 64, 86, 170
 Mieczkovo 67
 Miejska Górka 48
 Mierogńewice 68
 Międzychód 9, 111, 178, 181,
 182, 194, 201, 212, 234
 Międzyrzecz /powiat/ 234
 Mijowice 84, 89
 Mikstat 12, 233
 Milewo 86, 93, 103, 129, 160,
 196
 Milicz 8, 165, 181
 Mińsk 7, 218, 219, 262
 Mińszczyzna 222
 Mirkowo 76
 Mirków 111, 166, 182
 Młynik 87
 Mochy 102
 Mogilno 12, 47
 Mogilno /powiat/ 234
 Morkowo 73
 Motzberg 67
 Mrągowo /powiat/ 56
 Murkingen 97
 Murkowo 94, 151
 Myjomice 118, 121, 139, 151,
 170
 Myślniew 167

 Nadrenia 20
 Nakło 97, 102, 167, 192, 197,
 198, 200
 Nawrat 69, 121

 Neu - Tirschtiegel zob. Trz-
 ciel
 Neudorf zob. Nowa Wieś
 Nidzica /powiat/ 55
 Niemcy 8, 20, 23, 136, 233
 Noteć 63, 67, 68, 72, 81, 85,
 93, 103, 112, 165, 194, 212
 Nowa Kruszyna 66
 Nowa Wieś 84
 Nowy Dwór 63, 72, 73, 76, 86,
 118, 170
 Nowy Grójec 67
 Nowy Świat 73, 203
 Nowy Tomyśl 12, 47, 48, 51,
 148, 149, 225, 233, 234
 Nur 144

 Oborniki 29, 47, 234
 Obra 111
 Obrzycko 233
 Odolanów 48, 111
 Odolanów /powiat/ 234
 Odra 129
 Olecko /powiat/ 56
 Oleśnica 8
 Olesztyn /powiat/ 55
 Olesztynek 159
 Opalenica 39, 47
 Opoki 68, 83, 85, 96, 111
 Opole /powiat/ 54
 Orla 12
 Orthelsburg zob. Wesołowo
 /pod Szczytnem/
 Osniczewko 102
 Ostatnigrosz /folwark/ 84,
 102

Ostoje 111
 Ostróda /powiat/ 55
 Ostrów Wielkopolski 8, 12, 39,
 48, 51, 166, 210, 233, 234
 Ostrówek 67, 69, 82
 Ostrzeszów 8, 48, 51, 234
 Ośniczewko 63
 Ośniczewo 121, 152
 Ośnieszowskie 80

 Pakosław 82
 Pakość 12, 47
 Palczyn 75
 Parchanie 96, 196
 Paryż 4, 23
 Paterek 68, 75, 93, 102, 140,
 170, 192
 Paulina 75
 Pawłowice 112, 201
 Perzycze 69
 Pianówka 212
 Piaski 81, 97
 Pierzyny 85, 97, 152, 170, 203
 Pietrzyny 69
 Pilica 144
 Piła 10, 151, 152, 159, 165,
 166, 167, 178, 181, 182,
 188, 192, 198, 200, 201
 Piłka 151
 Pisz /powiat/ 56
 Pleszew 12, 48, 51, 234
 Płonkowo 63, 68, 75, 93, 111,
 120, 121, 135, 139, 151,
 192, 196, 204, 205
 Pniewy 148, 233

 Podanin 67
 Pogorzela 233
 Poładowo 148
 Polska 3, 9, 10, 15, 17, 22,
 23, 46, 127, 133, 134, 143,
 189, 222, 261
 Pomorowskie Ołędry 121
 Pomorze 7, 14, 20, 22, 24,
 32, 43, 46, 49, 53
 Poniec 47, 135, 166, 182
 Posadowo 147
 Potulice 111
 Poznań 4-8, 10, 15-17, 29,
 31-33, 39, 40, 44, 48, 51,
 53, 56, 57, 60, 62-66, 68-
 -70, 72, 73, 75, 76, 78,
 80-83, 85-89, 93, 94, 96,
 101-105, 107, 108, 110-
 -112, 116, 118, 120-122,
 124-129, 131, 132, 135-142,
 145-153, 160-163, 168, 169,
 171-173, 179, 180, 182-185,
 189, 191, 193-197, 199,
 202-205, 207-217, 219, 222,
 225, 226, 228-231, 234,
 236, 237, 240, 243, 244,
 247-249, 253-259, 261, 262
 Poznańskie 4, 10, 15, 173,
 235, 260
 Proсна 12, 144
 Prusy 160, 166
 Prusy Królewskie 45
 Przemęt /Przemęt/ 82
 Przygodzice 12
 Przyprostynia 73

Pszczyzna /powiat/ 54
 Puck /powiat/ 55
 Punitz zob. Poniec
 Puszczykowo 29

 Racibórz /powiat/ 54
 Radwonki 84, 203
 Rakoniewice 82, 148, 149
 Raszków 112
 Rawicz 23, 111, 166, 181, 182,
 188, 195, 201, 202, 216,
 234, 262
 Resko 69
 Reszel /powiat/ 55
 Robaków 48
 Robczyso 69, 201
 Rogoźno 233
 Rojewo 83, 135
 Romanowo 102
 Rosja 23
 Rosko 86
 Rożki 233
 Ruda 121, 152, 165
 Ruden zob. Rudy
 Rudy 72, 84, 86, 93, 96, 102,
 118, 126
 Rybnik /powiat/ 54
 Ryczywół 233
 Rynarzewo 34, 93, 97, 102, 111,
 140
 Rzeczpospolita Polska 8, 19,
 24, 213, 222, 223, 243
 Rzetnia 76, 81, 86, 87, 170

 Samoklęski 196

 Sarnowo 89
 Sępólno 86, 97, 170, 203
 Sępólno - Młyn 69, 76
 Sępólno /powiat/ 55
 Sieraków 47, 112
 Skalmierzyce 39, 48, 257
 Skoki 82
 Słuck 206
 Słupia 129
 Słupsk /powiat/ 56
 Słupy 233
 Smogorzewo 131
 Smogulec 63
 Sokolice 150, 151
 Solec 103
 Sołacz /dzielnica Poznania/
 31, 39
 Sosiny 203, 204
 Sowiny 64, 86, 89, 112
 Sowy 97
 Spokojna 69, 85, 102
 Stany Zjednoczone Ameryki Pół-
 nocnej 23
 Stargard 10, 55
 Stargard /powiat/ 55
 Stary Rynek /w Poznaniu/ 51
 Stęszew 47
 Stróżewo 67
 Strugi 233
 Strzałkowo 48
 Strzelce Opolskie /powiat/ 54
 Strzelno 47, 142, 143
 Strzelno /powiat/ 234
 Stwolno 194
 Sulmierzyce 81, 87, 97, 121,
 135, 195

Sułaszewo 86
 Susz /powiat/ 54
 Swarzędz 47
 Sypniewo 120
 Szamocin 150
 Szamotuły 12, 39, 47, 48, 82, 234
 Szczypiorno k.Kalisza 29, 130
 Szczytno 167
 Szczytno /powiat/ 55
 Szklarka Myślniewska 112
 Sztum /powiat/ 54
 Szubin 8, 12, 44, 47, 51, 165, 262
 Szubin /powiat/ 234
 Ściewie /powiat/ 55
 Śląskie 15
 Śmigiel 47, 51, 148, 233, 234
 Śrem 34, 48, 93, 238, 240
 Środa 48, 51, 82, 234
 Świba 173
 Tarkowo 68, 75, 96, 102, 103, 111, 126, 128, 129, 131, 152
 Tarnopol 7
 Tarnowskie Góry /powiat/ 54
 Tczew /powiat/ 55
 Teklinów 129
 Toruń 10, 37, 54, 159, 166
 Toruń /powiat/ 54
 Toszek /powiat/ 54
 Treben 178
 Trewir 3, 5, 23
 Trzydomy 67, 69, 97
 Trudczyzna 135
 Truszczyzna 188, 203
 Trzciel 148, 178, 181, 182, 188, 194, 201
 Tuchola /powiat/ 55
 Tuchorze 148
 Tupadły 86, 93, 151, 160
 Tur 67, 102
 Turea 84
 Urszula 140
 USA zob. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej
 Waldberg 150
 Wałkowie 75, 126, 135
 Wałcz /powiat/ 56
 Warmia 24
 Warszawa 4, 7, 11, 12, 13, 15, 17, 46, 60, 125, 136, 143, 159, 165, 166, 167, 173, 177, 178, 182, 187, 188, 194 - 198, 200-205, 209, 210, 215, 224, 231, 252, 254
 Warta 129
 Warta 140, 144
 Wąbrzeźno /powiat/ 54
 Wąchabno 170
 Wągrowiec 43, 44, 47, 233, 234
 Wejherowo /powiat/ 55
 Wesołowo /pod Szczytnem/ 167
 Westfalia 20
 Weszkowa 86
 Węgielnia 196

Węglewo 128, 168
 Węgielno 168
 Wielen 81, 84, 102, 234
 Wielichowo 233
 Wielka Brytania 9
 Wielki Grójec 131
 Wielkie Księstwo Poznańskie 49,
 70, 111, 173, 213, 215, 231,
 235, 238, 244
 Wielkopoleka 3-10, 12-15, 17,
 19-24, 37, 49, 53, 206,
 225, 261, 262
 Wielowieś 68, 96, 135, 152
 Wieruszów 12, 14, 121, 167
 Wierzbiczany 102
 Wierzchosławice 102
 Wieszki 93, 103
 Wilda /dzielnica Poznania/ 32,
 51
 Wilhelmshöhe 5
 Wilkowo Polskie 148
 Wilno 7, 257
 Wioska 148, 149
 Wieża 12, 144
 Witkowo 47, 234
 Włocławek 12, 144
 Włochy 23
 Woleztyn 12, 29, 47, 148, 233,
 234
 Wrocław 5, 9
 Wroniawy 81
 Wronki 12, 148, 233
 Wrzeszczyn 81, 89
 Wrzeszczyna 103, 152
 Września 12, 29, 48, 236
 Września /powiat/ 234, 235
 Wydartowo 93
 Wydawy 84
 Wyszaków 233
 Wyrzysk /powiat/ 234
 Zabór pruski 49
 Zabrze /powiat/ 54
 Zagajewice 196
 Zakrzewo 86
 Zalechlin 80
 Zamość 93, 128, 165, 168,
 169, 170, 189, 190
 Zaorle 97
 Zatuń 128, 196, 204, 213
 Zawada 170
 Zbąszyń 9, 23, 52, 72, 85,
 165, 170, 188, 262
 Zbyki pod Dubinem 112
 Zduny 85, 102, 103, 111, 124,
 196
 Zębowo 225
 Zielniki 82
 Zielona Chojna 72, 85, 89
 Ziemia Lubuska 24
 Ziemia Mińska 206
 Ziemia Złotowska 24
 Złotów /powiat/ 56
 Zmysłona Parzynowska 170
 Zurczyn 111
 Żelachlin 151
 Żnin 12, 39, 47, 51, 234
 Żołędznica 69, 202
 - - -

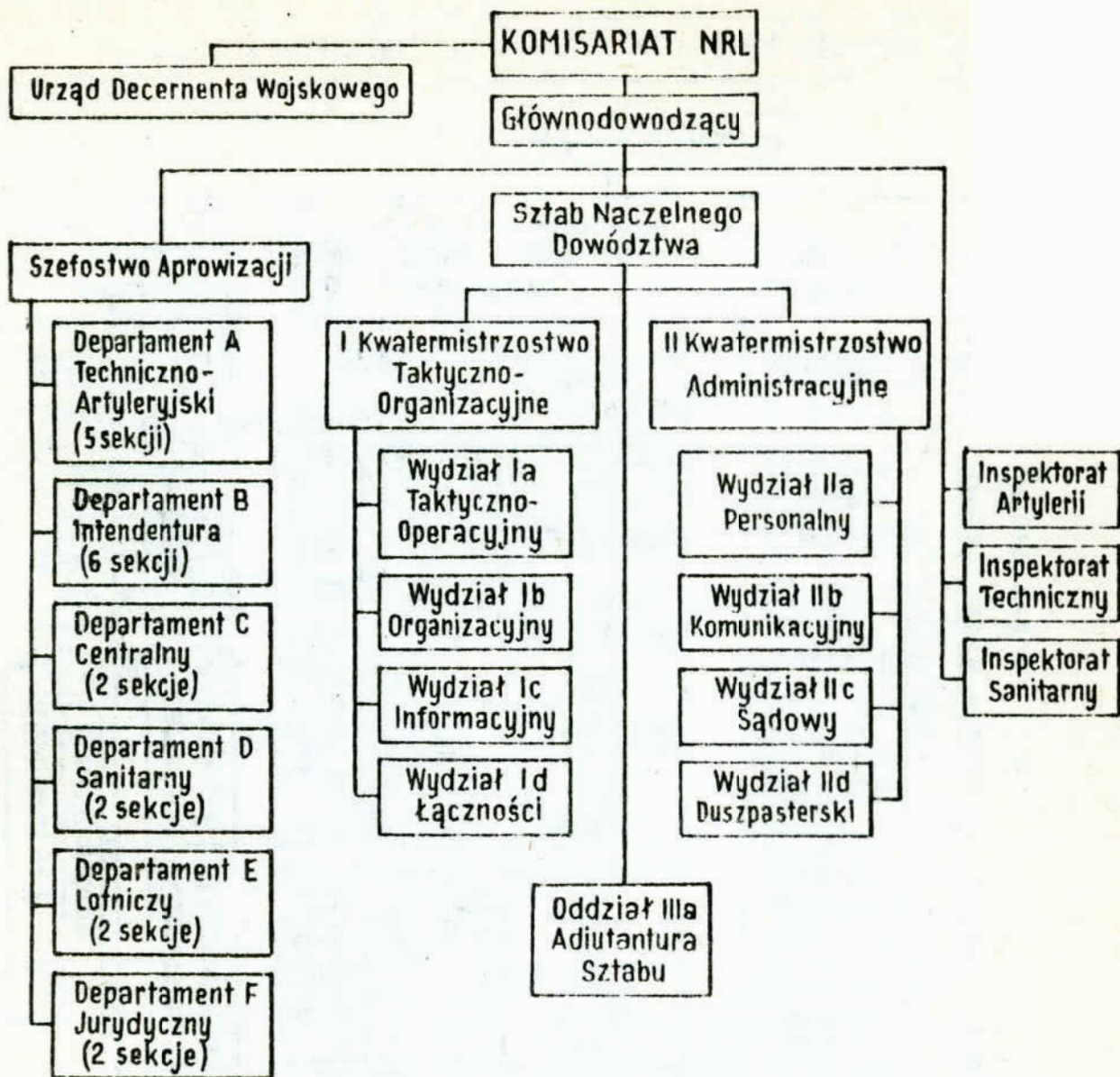
WYKAZ SKRÓTÓW

apt.	- aptekarz
a. w.	- administracja wojskowa
ckm	- ciężki karabin maszynowy
Depart. techn. artl.	- Departament Techniczno-Artyleryjski
DG	- Dowództwo Główne
DOGen.	- Dowództwo Okręgu Generalnego
DOS	- Dowództwo Oddziału Samochodów
Eksp. MSWojsk.	- Ekspozytura Ministerstwa Spraw Wojskowych
DP	- dywizja piechoty
gen.	- generał
gen. ppor.	- generał podporucznik /brygady/
int.	- intendentura
int. okr.	- intendentura okręgowa
IOK	- Inspekcja Obrony Krajowej
IOKU	- Inspektor Obwodowy Komend Uzuppełnień
IWSamoch.	- Inspektor Wojsk Samochodowych
IWT	- Inspektorat Wojsk Technicznych
KG SL	- Komenda Główna Straży Ludowej
km	- karabin maszynowy
KNRL	- Komisariat Naczelnej Rady Ludowej
kontr.	- kontraktowy
kpt.	- kapitan
KTW	- Kierownictwo Transportów Wojskowych
lek.	- lekarz

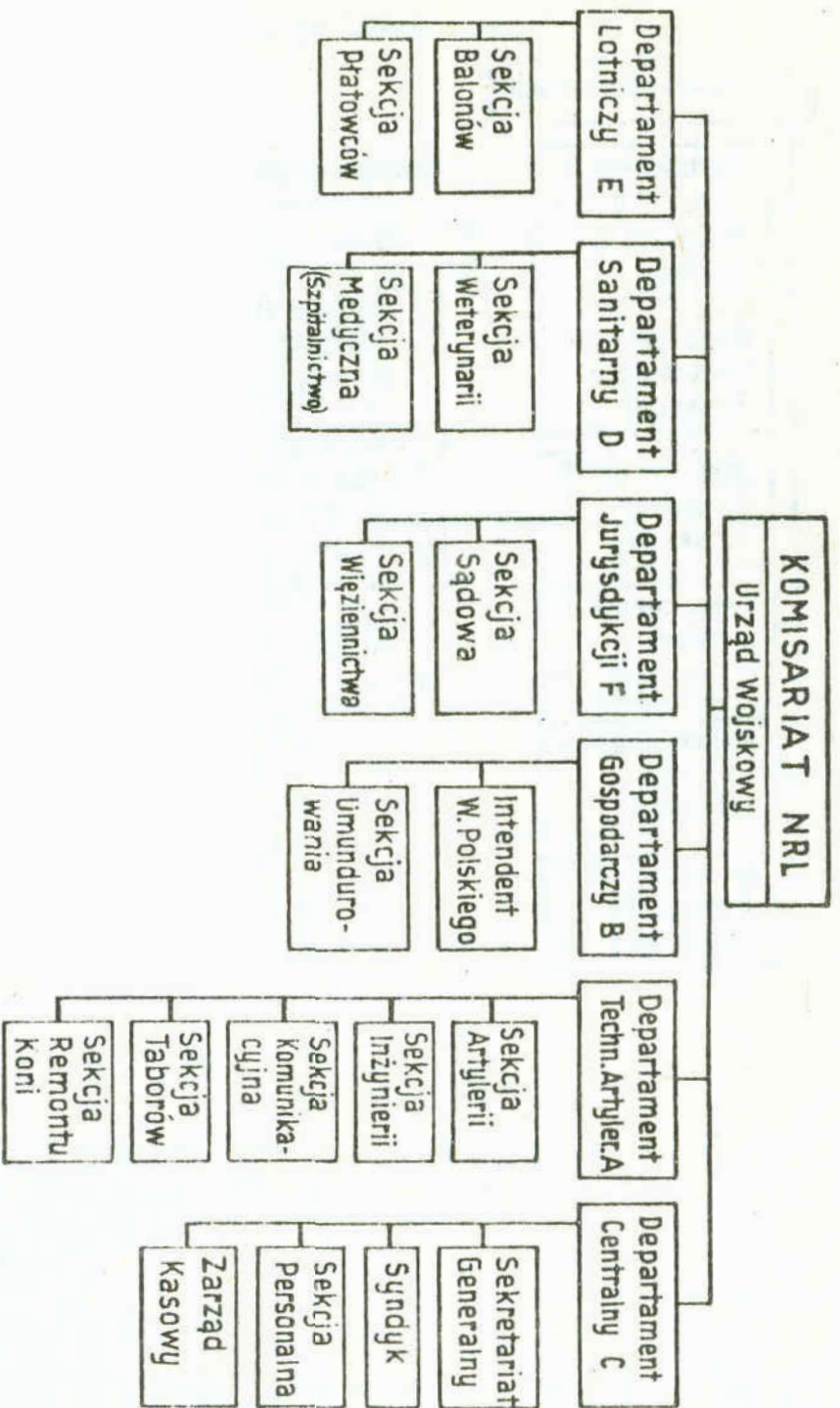
mjr	- major
MSW	- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWojsk.	- Ministerstwo Spraw Wojskowych
NDow.	- Naczelne Dowództwo
NDWP	- Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich /w Warszawie/
NRL	- Naczelna Rada Ludowa
OK	- Obrona Krajowa
OKTW	- Oddział Kierownictwa Transportów Wojskowych
OKU	- Obwodowa Komenda Uzupełnień
OWP	- Organizacja Wojskowa Pomorza
plut.	- plutonowy
p.o.	- pełniący obowiązki
por.	- porucznik
POW GS	- Polska Organizacja Wojskowa Górnego Śląska
ppłk	- podpułkownik
płk SG	- pułkownik Sztabu Generalnego /tzn. dyplomowany/
ppor.	- podporucznik
p.strz.włkp.	- pułk strzelców wielkopolskich
p.uł.włkp.	- pułk ułanów wielkopolskich
rach.	- rachunkowość
rozk.dzien.	- rozkaz dzienny
rtm.	- rotmistrz
sierż.	- sierżant
SL	- Straż Ludowa
st.żołn.	- starszy żołnierz /starszy szeregowiec/
SSiB	- Służba Straży i Bezpieczeństwa
szereg.	- szeregowiec

UG	- Urząd Gospodarczy
UW	- Urząd Wojskowy
wet.	- weterynarz
WOUG	- Wojskowy Okręgowy Urząd Gospodarczy
WP	- Wojska Polskie

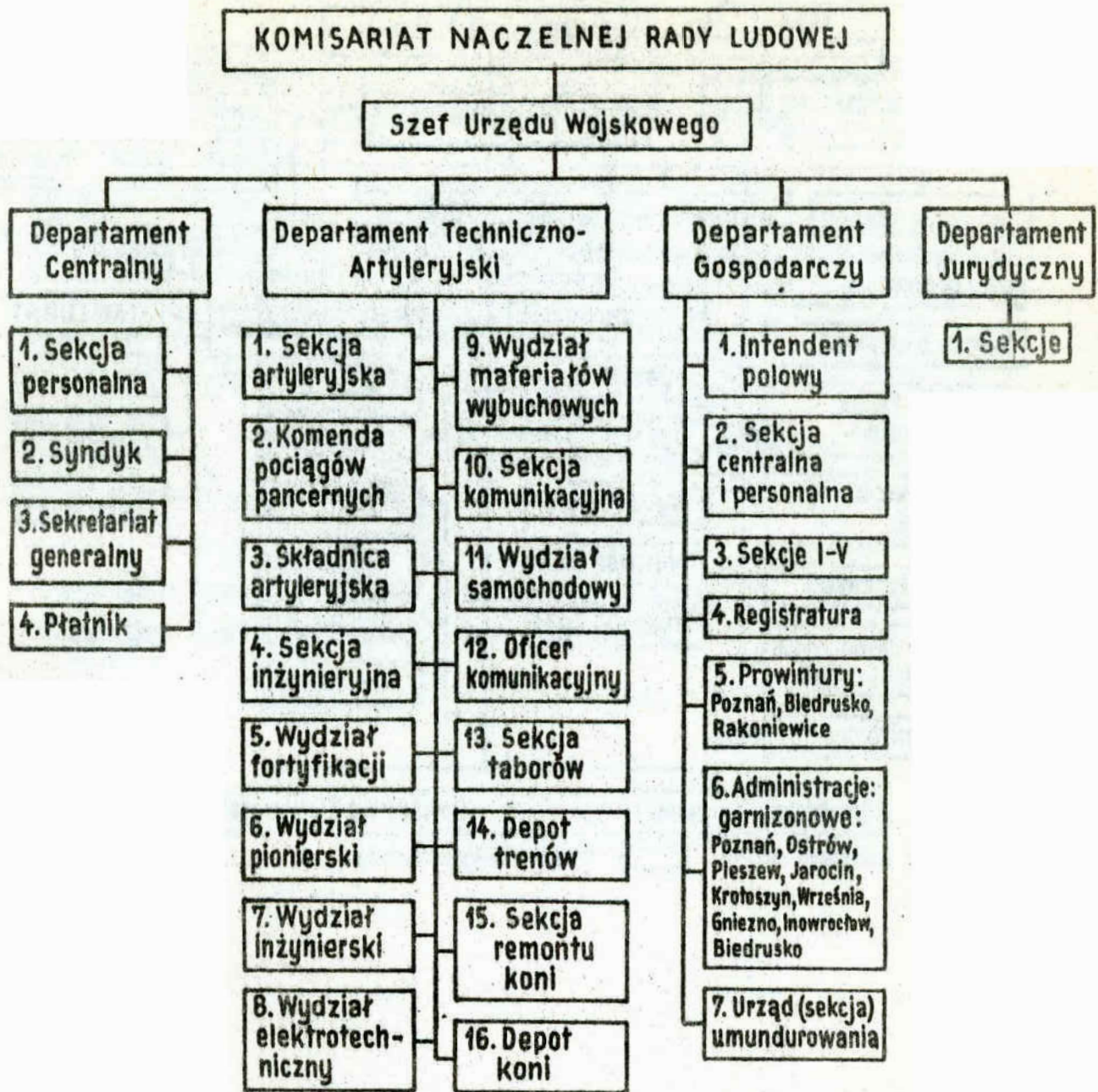
- - -

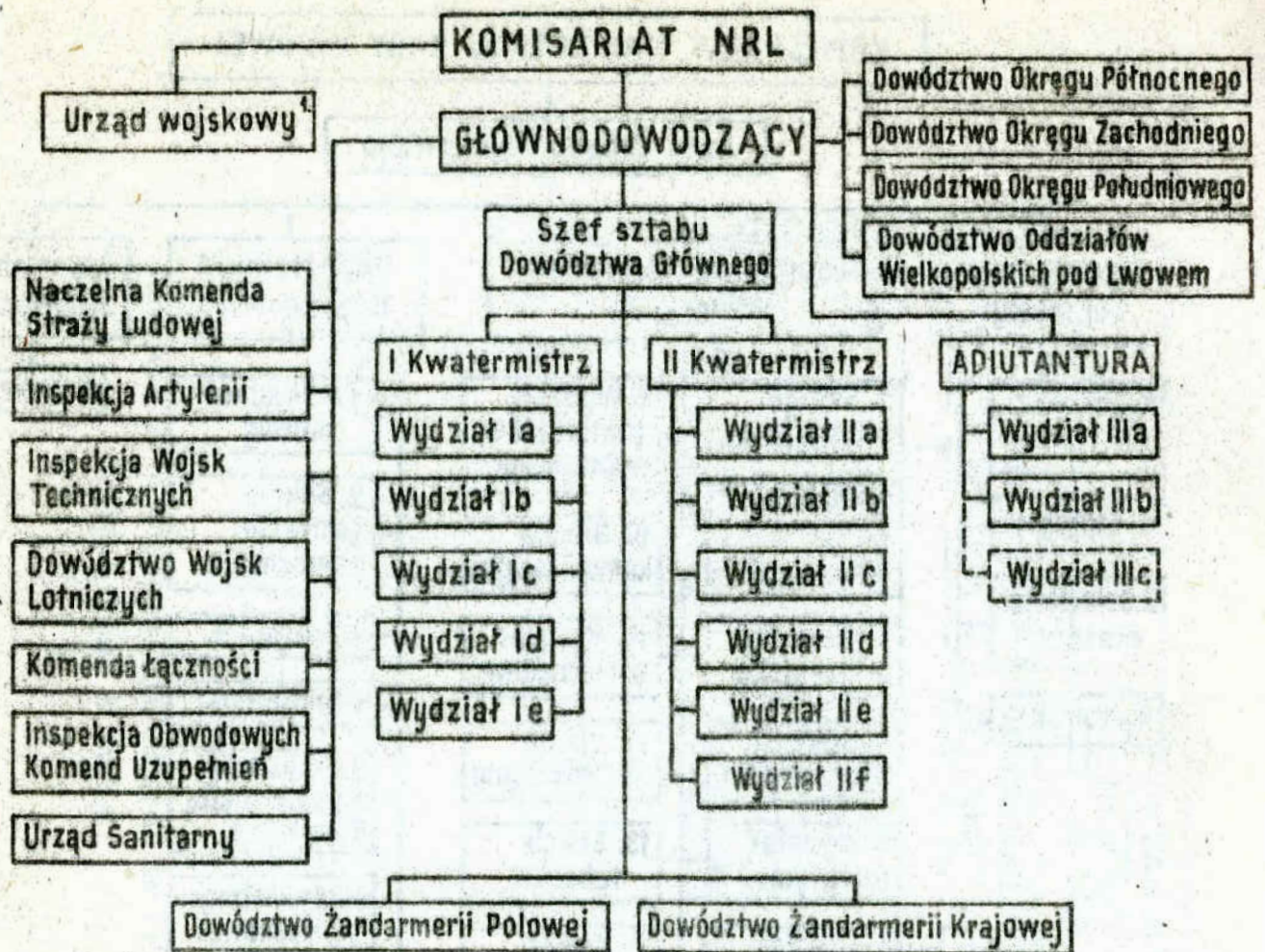
Schemat 1. Struktura organizacyjna centralnych władz wojskowych z 1 lutego 1919 r. Opracował B. Polak.

Schemat 2. Organizacja Urzędu Wojskowego z dnia 18 marca 1919 r.
Opracował B. Polak.

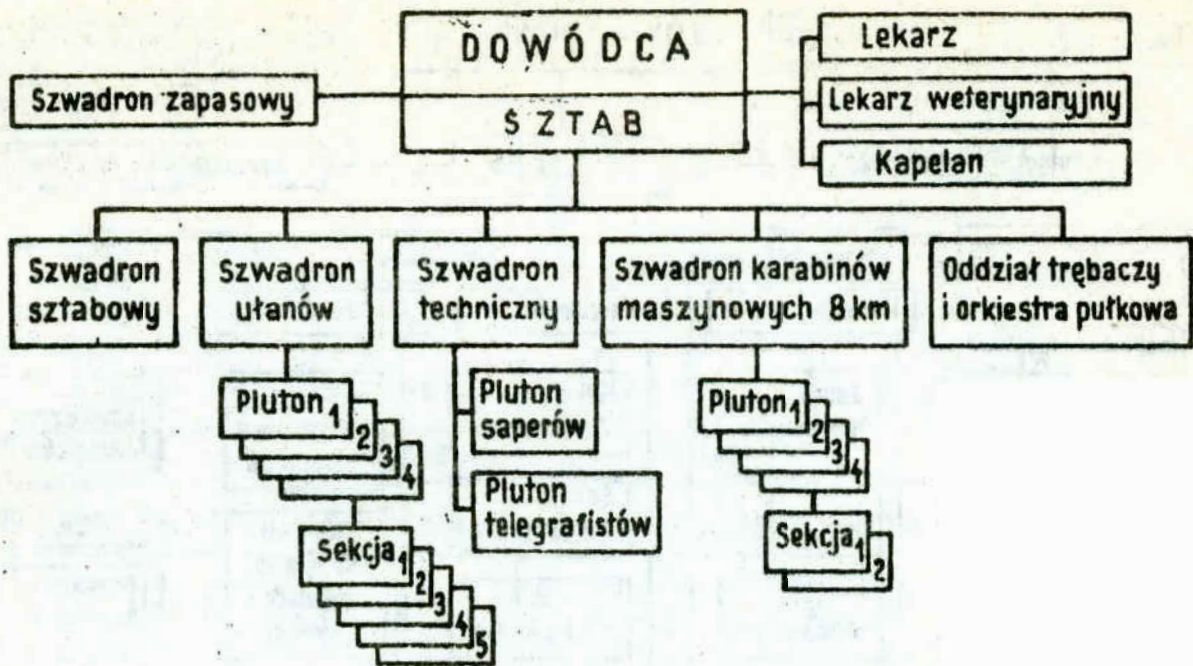

Schemat 3. Struktura Urzędu Wojskowego z połowy kwietnia 1919 r.
Opracował B. Polak.

1.) Zob. Schemat nr 3 [] Wydział projektowany

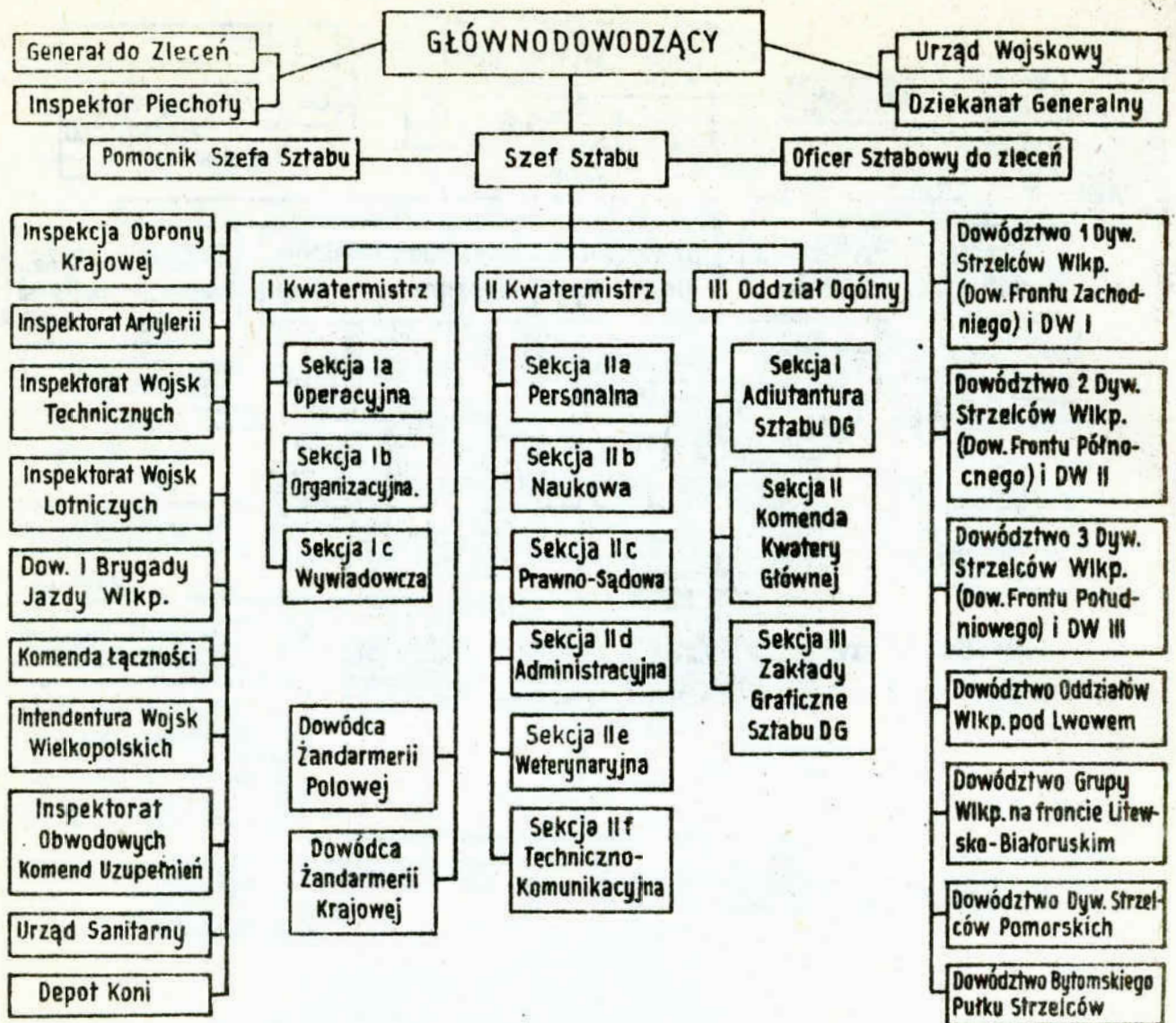
Schemat 4. Struktura organizacyjna Sztabu Dowództwa Głównego z 17 kwietnia 1919 r. Opracował B. Polak.

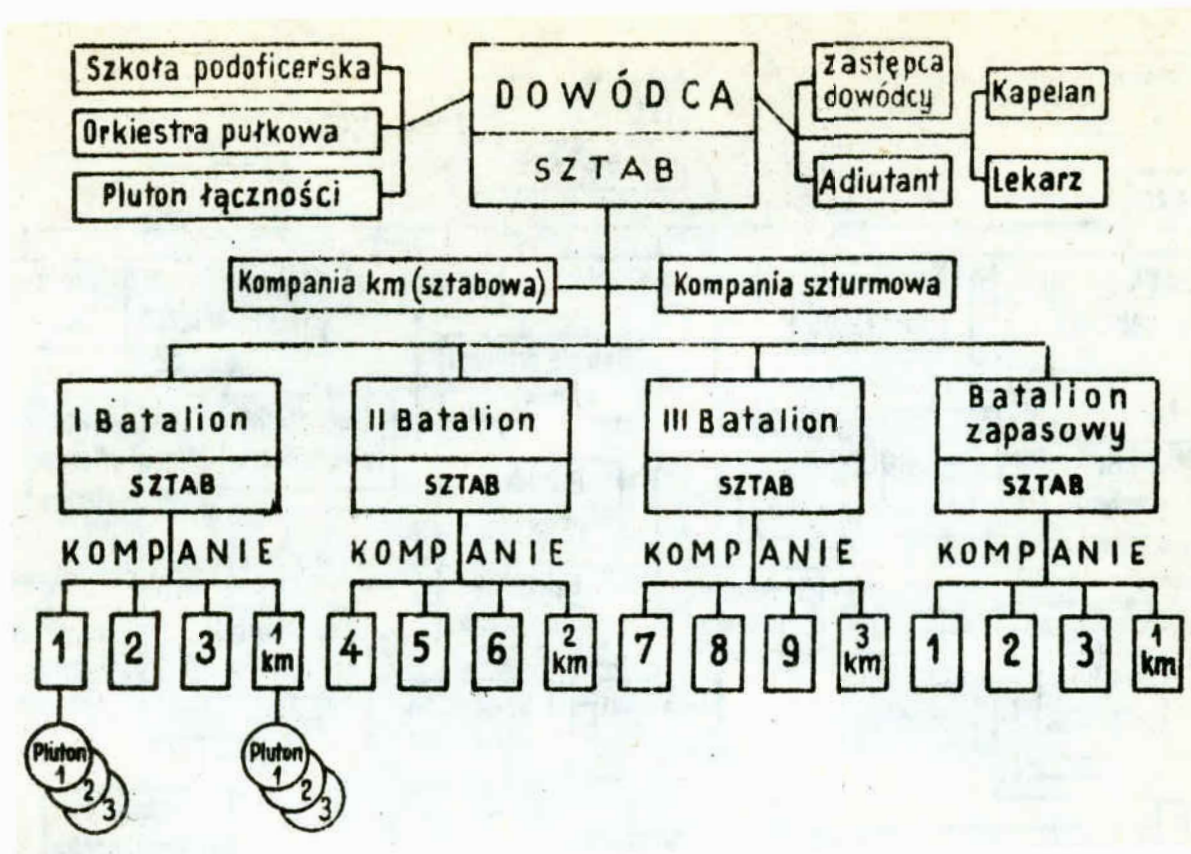
I Dywizjon : 2 szwadrony liniowe i szwadron techniczny

II Dywizjon : 2 szwadrony liniowe i szwadron km

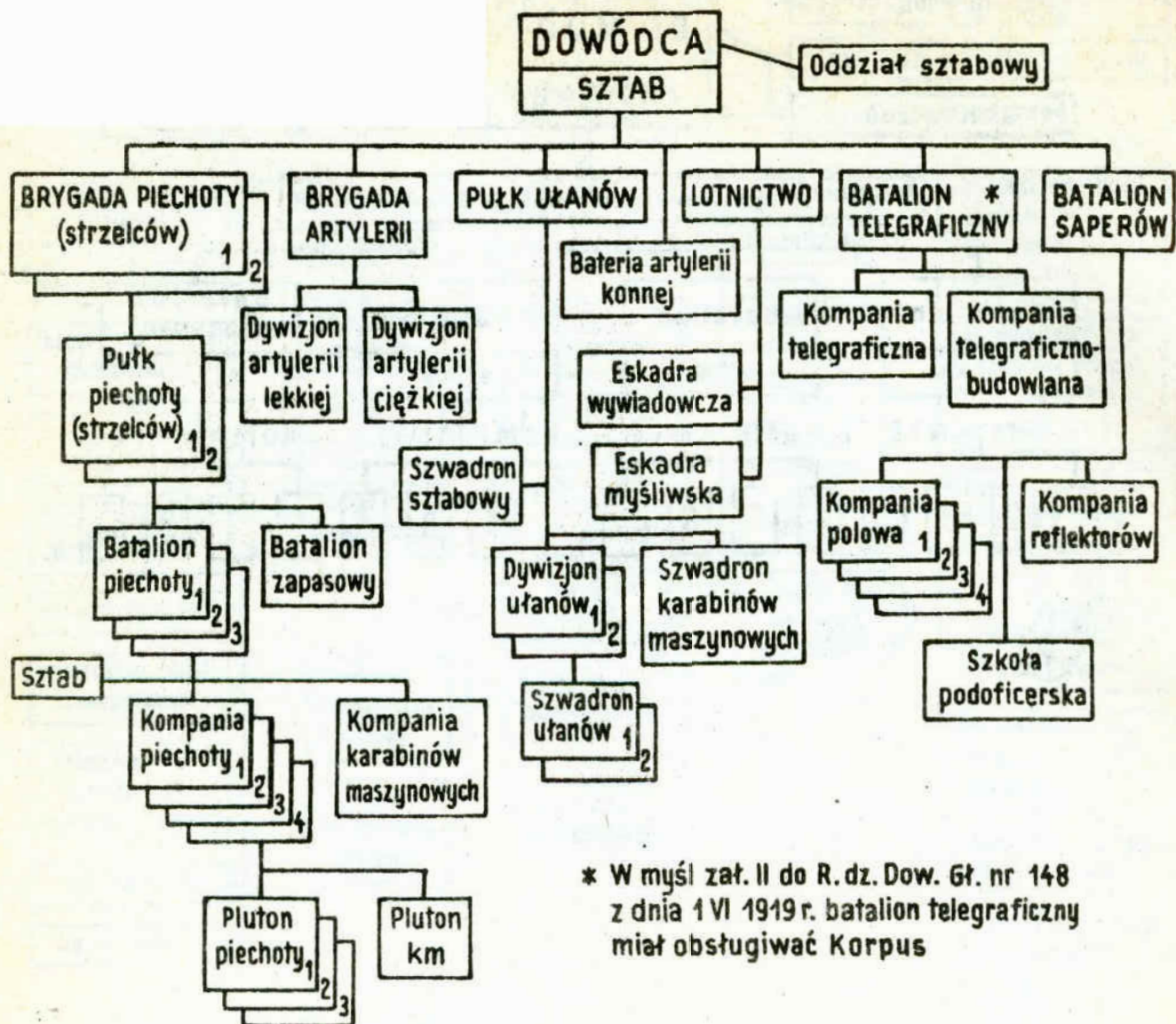
Schemat 5. Organizacja pułku ułanów wielkopolekich z 12 lipca 1919 r. Opracował B.Polak.

Schemat 6. Struktura organizacyjna Dowództwa Głównego i centralnych władz wojskowych z k. lipca 1919 r. Opracował B. Polak.

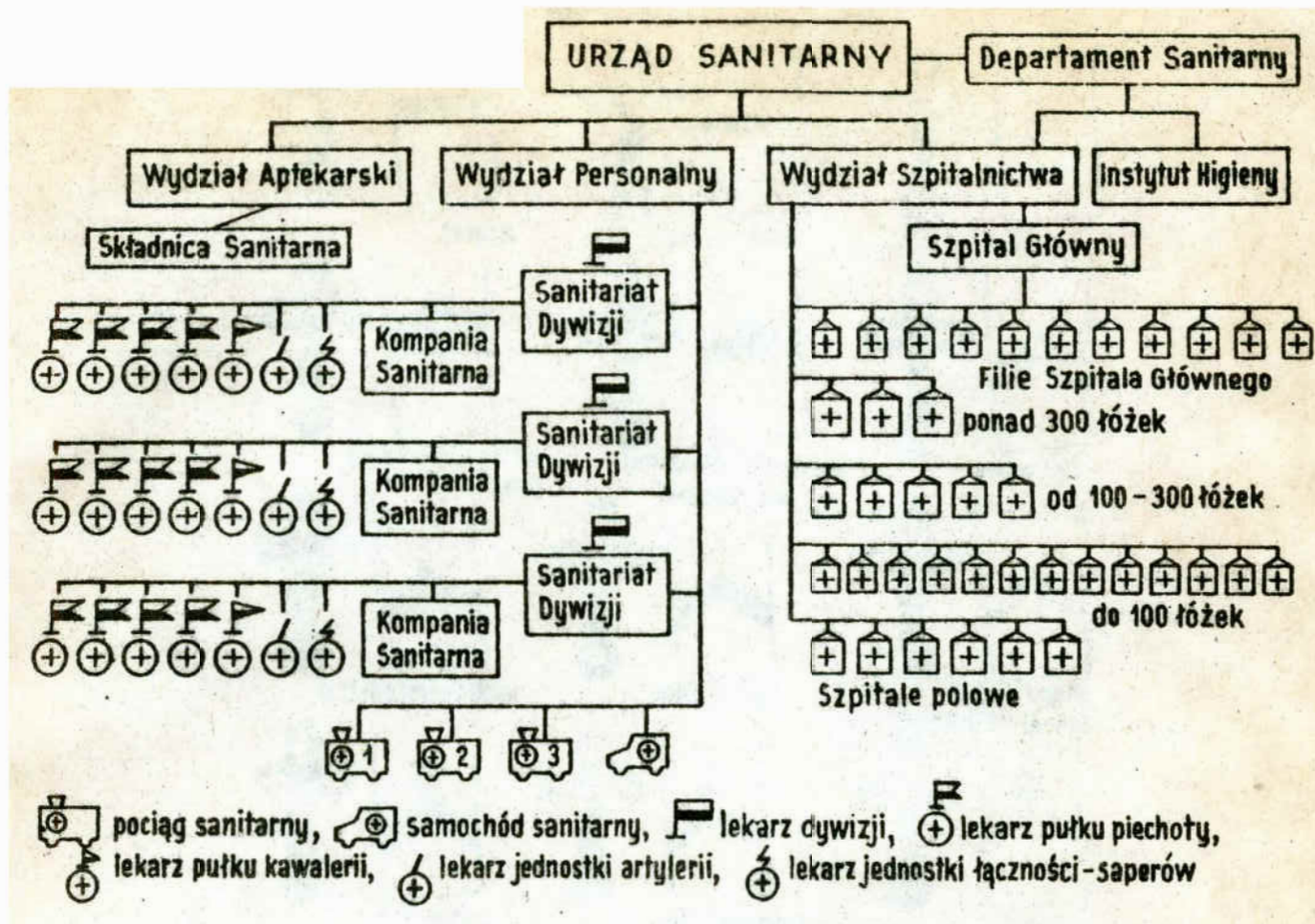

Schemat 7. Organizacja pułku strzelców wielkopolskich z dnia 21 sierpnia 1919 r. Opracował B.Polak.

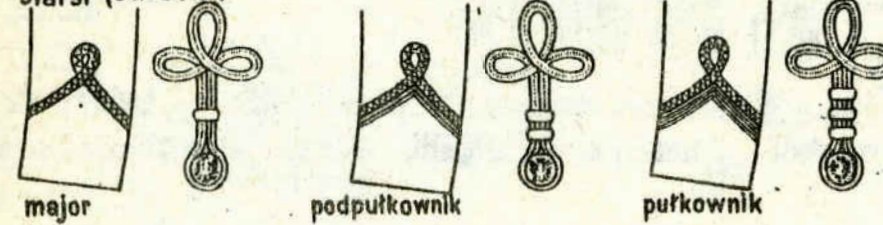
* W myśl zał. II do R. dz. Dow. Gł. nr 148 z dnia 1 VI 1919 r. batalion telegraficzny miał obsługiwać Korpus

Schemat 8. Struktura organizacyjna Dywizji Strzelców Wielkopolskich z lipca 1919 r. Opracował B. Polak i M. Rezler.

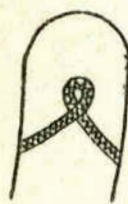

Schemat 9. Organizacja wojsk sanitarnych Armii Wielkopolskiej z sierpnia 1919 r. Opracował J. Basiński.

SZEREGOWCY I. PODOFICEROWIE

GENERAŁOWIE

sposób noszenia
oznak funkcji
w straży ludowej
(dowódca plutonu
wzgl. kwatermistrz
sztabu powiatowego)

sposób noszenia
oznak za rany
kontuzje i zatrucia
(przepis z 1.2.1919 r.)

Schemat 10. Oznaki stopni Wojska Wielkopolskiego. M.Rezler.

Opracowa